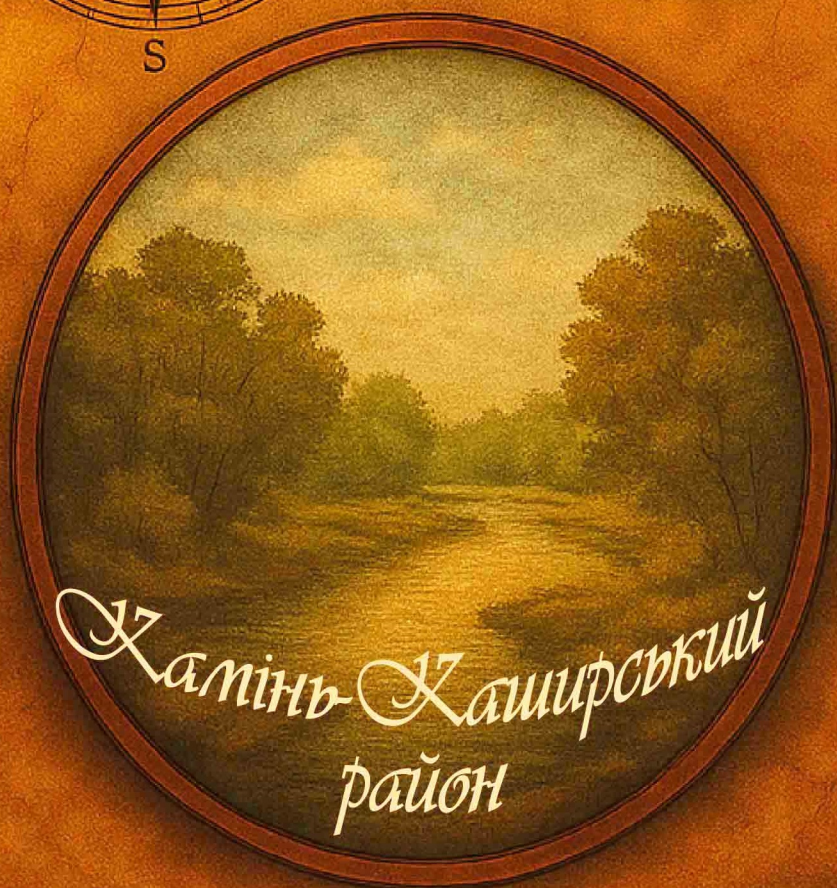

ОЙКОНІМІКА
ВОЛИНСЬКОЇ
ОБЛАСТІ
КРІЗЬ ПРИЗМУ
ІСТОРІЇ, ГЕОГРАФІЇ
ТА ЛЕГЕНД

*Хатинь-Хаширський
район*

Алла Потапова

**ОЙКОНІМІКА
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ
КРІЗЬ ПРИЗМУ ІСТОРІЇ, ГЕОГРАФІЇ ТА ЛЕГЕНД**

ТОМ ДРУГИЙ

КАМІНЬ-КАШИРСЬКИЙ РАЙОН

Луцьк – 2025

УДК 811.161.2'373.21(477.82)(091)

П 64

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 13 від 30 жовтня 2025 р.).*

Рецензенти: **Заставецька Леся Богданівна** – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри географії та методики її навчання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Фесюк Василь Олександрович - доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри фізичної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Мельник Надія Вікторівна – кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри готельно-ресторанної та курортної справи Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

П 64

Потапова А. Г. Ойконіміка Волинської області крізь призму історії, географії та легенд. Т 2. Камінь-Каширський район. Луцьк. ПП "Волинська Друкарня", 2025. 280 с.

ISBN 978-617-8018-66-5

У монографії проаналізовано і систематизовано наукові підходи до вивчення ойконіміки, основні положення щодо визначення наукових категорій та понять. Детально досліджено специфіку використання зниклих географічних назв, які збереглися лише в старовинних документах або в легендах та переказах місцевого населення.

Для викладачів, учителів, здобувачів освіти, всіх, хто цікавиться рідним краєм та назвами його населених пунктів.

ISBN 978-617-8018-66-5

УДК 811.161.2'373.21(477.82)(091)

© Потапова А. Г., 2025

© Волинський національний
університет імені Лесі Українки,
2025

ВСТУП

Другий том дослідження «Ойконіміка Волинської області крізь призму історії, географії та легенд» присвячений Камінь-Каширському району – одному з найцікавіших у контексті топонімічної, історичної та етнокультурної спадщини Полісся. Цей регіон, розташований серед розгалуженої мережі річок, озер і лісів, зберіг велику кількість давніх ойконімів, що формувались століттями під впливом природного середовища, соціальних змін і культурних традицій місцевого населення.

Ойконіми сіл Камінь-Каширщини – це не просто географічні назви. Це живі свідки історії: від язичницьких уявлень до християнських легенд, від міграцій племен до козацьких сторінок, від польсько-литовської доби до буремних XX–XXI століть. Через вивчення назв сіл – як історично задокументованих, так і переказаних у фольклорі – ми відкриваємо глибокий пласт регіональної ідентичності, що нерозривно пов'язаний із природним середовищем, побутом і духовним світом поліщуків.

Особливе місце в цьому томі займають легенди – художні реконструкції переказів про походження сіл, що розкривають символічне мислення мешканців краю. Легенди доповнюють офіційні історичні відомості емоційною, образною складовою, дозволяючи краще зрозуміти, як місцеві громади осмислювали власну землю, назви й традиції. Вони оживляють карту Камінь-Каширщини – наповнюють річки, озера, ліси й села голосами минулого.

Мета цього тому – не лише проаналізувати походження та структуру ойконімів району, а й подати їх у контексті географічного розташування, історичних подій і фольклорної спадщини. Таким чином, робота продовжує загальну концепцію серії, об'єднуючи науковий підхід з літературним стилем подачі матеріалу – доступним, образним, водночас точним і прив'язаним до джерел.

Запрошуємо читача до мандрівки сторінками Камінь-Каширщини – землі, де кожна назва має свою пам'ять, свою історію, свою легенду.

3.3. Камінь-Каширський район

Район створено відповідно до постанови Верховної Ради України № 807-IX від 17 липня 2020 року [30], (Додаток Б).

Камінь-Каширський район розкинувся на півночі Волинської області, поміж болотами, пралісами, озерами й річками. Це край, де небо низьке, а сосни – високі. Де світанки розмивають тумани, а вечори пригортають тишею.

Район пронизують кілька річок: Стохід – мов срібна стрічка, тиха й глибока, Прип'ять, Цир та Виживка – кожна з них несе у собі відлуння давніх часів. У багатьох місцях збереглися болота з унікальною флорою, зокрема сфагнові. Тут ростуть журавлини, водяться лелеки, дикі качки й навіть бобри. А озера, розкидані між лісами, мов дзеркала неба, – завжди спокійні, завжди загадкові.

Поліські болота – унікальний природний ландшафт, який водночас був і сховком у часи війн, і джерелом життя.

Старі дерев'яні церкви – архітектурні перлини, де можна відчути, як дихає час.

У цьому краї зберігся особливий поліський діалект, у якому є слова, що не зустрічаються більше ніде.

Традиції бортництва (лісового бджільництва) збереглися ще з часів Київської Русі!

Адміністративний центр – місто Камінь-Каширський. Площа – 4679,7 км² (23,3 % від площі області), населення – 55,898 тис. осіб (2023).

До його складу увійшли: Камінь-Каширська міська, Сошичненська, Прилісненська сільські, Любешівська, Маневицька селищні територіальні громади (рис. 3.14).

Рис. 3.14. Картосхема Камінь-Каширського району [46]

На півночі Волинського краю, серед незорених лісів і багатоводних річок, простягається Камінь-Каширський район – край непрохідних глибоких боліт, гомінких борів і прадавніх легенд. Це серце українського Полісся, де природа і люди живуть у гармонії, зберігаючи давні традиції та неповторний поліський дух.

Земля ця – добре знана і водночас таємнича. Мереживо річок, найбільша з яких – Стохід, немов сотнями ниток вишиває карту району. Водойми тут нестримні й вільні: течуть, розливаються, створюють стариці, озера, болота – живу мозаїку ландшафту. Серед них особливе місце займає Черемський природний заповідник – унікальна скарбниця болотної флори і фауни.

Камінь-Каширщина – край, де щедро родить земля, де в повітрі ще витає аромат сосни, де вранці чути крик журавлів, а в глухих лісах,

кажуть, і досі можна зустріти лісових духів. Тутешні люди – працелюбні, щирі, зберігають поліські звичаї, пісні, говірку, розповідають старовинні перекази, передаючи з покоління в покоління голос свого краю.

Камінь-Каширський район — це не просто адміністративна одиниця. Це земля, що дихає історією, живе природою й говорить мовою легенд.

Однією з наймальовничіших поліських річок із безліччю рукавів і стариць є «Стохід». Це справжня річка-лабіринт. Її русло розділяється на десятки рукавів, які місцеві називають «ходами» або «старицями». Через це й назва: «Сто Ходів».

На Камінь-Каширщині є безліч легенд про «русалок», «блуд» (плутанину в лісі), «зачаровані місця», де чути дивні голоси.

Район має давню історію – деякі села засновані ще у XIV–XV століттях.

Камінь-Каширщина славиться поліськими піснями, традиціями різьбленнями по дереву, старовинними обрядами на весіллях та святах.

Одне з найбільших природних боліт України, де росте багно болотне, журавлина болотна, а також мешкають рідкісні види птахів, зокрема чорний лелека і журавель.

Озеро Черемське – невелике озеро посеред боліт, яке вважають «очима Полісся». За місцевими легендами там колись потонула ціла церква...

Традиційні страви: бануш, картопляники, юшка з річкової риби, ягідні пироги.

Легенда про Стохід – Ріку Ста Доріг

Кажуть старі люди, що колись у цих краях жив великий чарівник Стогін. Він мандрував Поліссям і чув, як у лісах плаче земля – просить води, аби напоїти трави і ліси. Зглянувся Стогін над краєм і махнув своїм чарівним жезлом: з-під землі вирвалося сто джерел! І кожне потекло у своєму напрямку – хто на захід, хто на схід, хто у болота, хто до лісу.

Так виникла ріка Стохід, у якої немає рівного русла, тільки безліч рукавів, стариць, плес і таємничих болотяних доріг. Люди досі кажуть: «У Стоході – сто доріг, але жодна не виведе тебе назад тим самим шляхом». І тільки той, хто має чисте серце й добрі наміри, завжди знайде в Стоході правильну дорогу.

Легенда про чарівний дзвін Каменя-Каширського

У давнину в Камені-Каширському стояла дерев'яна церква, в якій був особливий дзвін – легкий, мов пір'їна, а дзвінкий, мов весняний струмок. Люди вірили, що його створили з крапель роси і лунного поліського вітру.

Одного разу на Полісся напали вороги. Села палали, люди тікали в ліси. Щоб врятувати святиню, дзвін закопали у болоті біля Стоходу. Кажуть, що досі у тиху ніч, коли над рікою стелиться туман, можна почути мелодійний передзвін – то згадує рідний край захований у болотах чарівний дзвін.

Хто почує цей дзвін і щиро помолиться, тому, кажуть, відчиняться незвідані стежки долі.

Легенда про Бережницького Чугайстра

На півночі району, біля села Бережниця, ліси були такі густі, що навіть сонце боялося зазирнути під віття. У цих нетрях жив Чугайстер – лісовий дух, володар звірів і покровитель мандрівників.

Чугайстер допомагав тим, хто шанував природу: показував дорогу, рятував від вовків, розганяв негоду. Але якщо хто наважувався зламати без потреби деревце чи знищити пташине гніздо, той назавжди губився в болотах або зникав без сліду.

Люди досі розповідають, що під Бережницею в глуху ніч іноді чути голос Чугайстра – ніби спів, ніби вітер, що нагадує: природу треба берегти.

Легенда про Золоті озера Камінь-Каширщини

Є у Камінь-Каширському районі озера, які у ясну погоду світяться, немов золото. За легендою, у давні часи тут був стародавній град, у якому мешкали великі майстри. Вони мали особливий дар – виготовляти золото з бурштину.

Та їх зажадали розграбувати чужинці. Щоб не віддати скарбів ворогам, майстри заклили місто, а воно пішло під воду разом з усіма багатствами. Відтоді на дні озер зберігаються скарби стародавніх часів, а іноді вода, граючи сонячними променями, показує світу свою приховану золоту таємницю.

Кажуть, тільки душа, вільна від жадібності, зможе побачити справжнє Золоте озеро.

3.3.1. Камінь- Каширська територіальна громада

Громада утворена відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 708-р [30] (рис. 3.15).

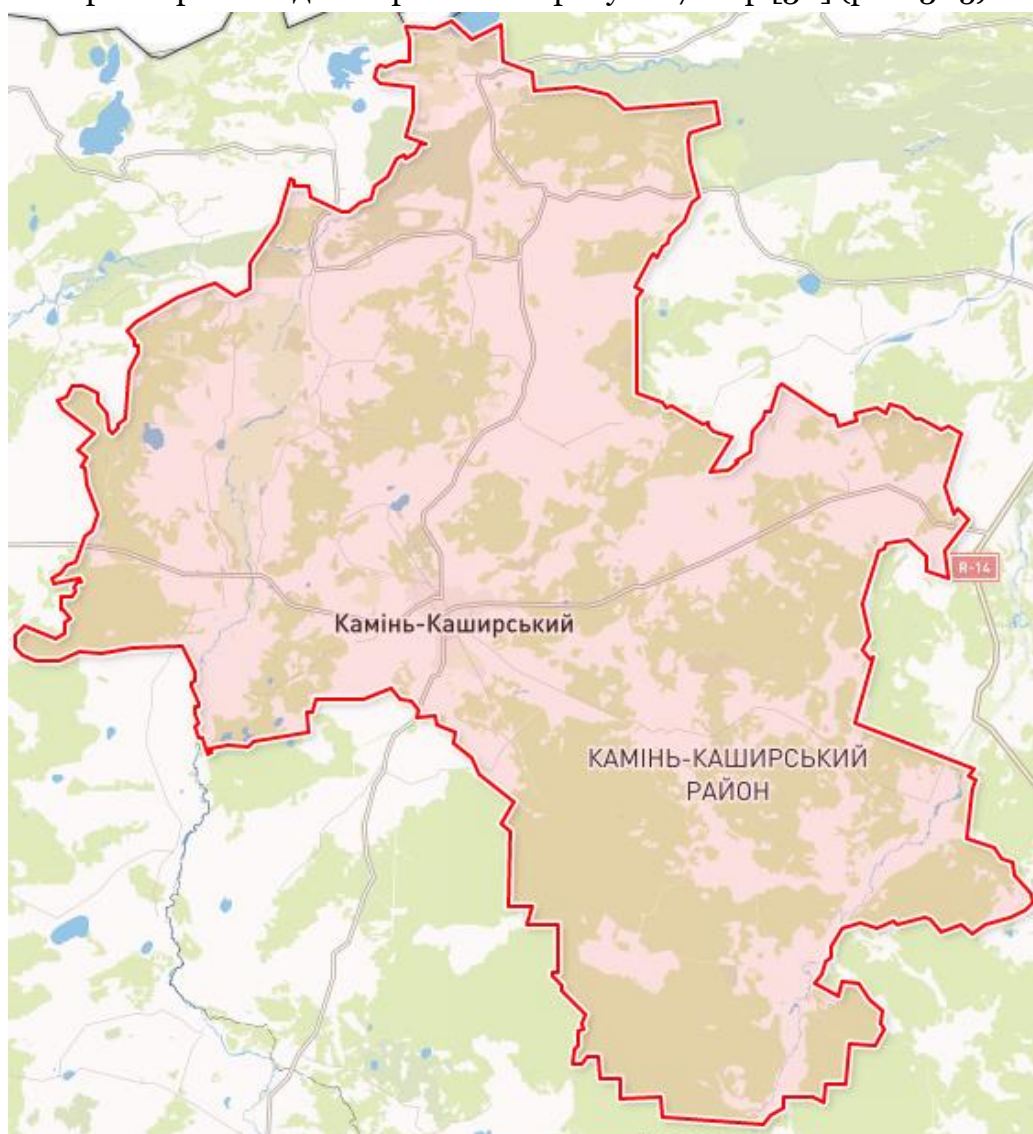

Рис. 3.15. Картосхема Камінь-Каширської територіальної громади [46]

До складу громади входять: місто Камінь-Каширський та 54 села – Іваномисль, Боровне, Брониця, Бузаки, Велика Глуша, Великий Обзир, Верхи, Видерта, Видричі, Винімок, Волиця, Ворокомле, Воєгоща, Городок, Грудки, Гута-Боровенська, Гута-Камінська, Добре, Дубровиця, Житнівка, Залазько, Каливиця, Клітицьк, Котуш, Краснилівка, Кримне, Мала Глуша, Малий Обзир, Малі Голоби, Мельники-Мостище, Мостище, Надрічне, Невір, Олексіївка, Оленине, Ольшани, Острівок, Осівці, Пнівне, Погулянка, Полиці, Підбороччя, Підріччя, Підцир'я, Піщане, Раків Ліс, Соснівка, Стобихва, Теклине, Фаринки, Хотешів, Черче, Щитинь, Яловацьк (рис. 3.15).

місто Камінь- Каширський (Камінь, Камінь- Коширський)

Перша писемна згадка про місто Камінь датована 1196 роком [45].

Територія міста рівнинна, з незначними перепадами висот, характерними для Полісся. Вона сформована здебільшого водно-льодовиковими та річковими відкладами. Поблизу міста зустрічаються заболочені ділянки та низинні заплави. Переважають дерново-підзолисті, супіщані та піщані ґрунти, малородючі, що характерно для Полісся. Також трапляються торфово-болотні ґрунти, особливо в місцях із підвищеною вологістю. Місто оточене лісами, що складаються переважно з сосни, берези, дуба та вільхи. Поліські ліси багаті на гриби, ягоди (чорницю, журавлину) та лікарські рослини. Основною водною артерією міста є річка Цир, яка впадає в Прип'ять. Її заплави місцями заболочені. У навколишніх лісах і луках розташовані невеликі озера та стави.

Завдяки своєму розташуванню, природним ресурсам і сприятливому клімату Камінь-Каширський є типовим поліським містом із розвиненими сільськогосподарськими та лісовими угіддями.

Наймовірніше, назва міста вказує на місцевість, де було багато каменю, зокрема кремнію або окремих валунів – твердих гірських порід, що були принесені льодовиком.

Існує й інша, менш вірогідна версія, згідно з якою слово «камінь» пов'язане з міцною дерев'яною оборонною спорудою, що за своєю надійністю не поступалася кам'яним укріпленням.

Друга частина назви – «Каширський» (раніше – «Коширський» або «Кошерський») – походить від того, що місто певний час належало князям Сангушкам-Кошерським. Вони отримали своє прізвище від родового маєтку Кошер. Після смерті останнього представника цієї гілки роду – Адама-Олександра Сангушка-Кошерського, який не залишив спадкоємців по чоловічій лінії, нові власники міста, Красицькі, почали називати його Каменем-Коширським, щоб відрізнити від інших населених пунктів із подібною назвою. Поступова зміна літери «о» на «а» в слові «Коширський» відбулася під впливом русифікації [29].

Професор Олександр Цинкаловський пояснює, що «кошера» – це будівля для війська при замках, або для худоби, тобто таке визначення вказує на те, що тут була розміщена військова сила [14].

Легенда про Камінь Великого Кошаря

Давно-давно, коли ще ліси на Поліссі були непрохідними, а ріки текли вільно серед зелених мочарів, на місці теперішнього Каменя-Каширського стояла висока кам'яна гора – одинока серед безкраїх боліт і лісів.

На цій горі жив мудрий старійшина на ім'я Кошар. Люди говорили, що він знав мову дерев, умів приборкувати бурі та заклинати воду. Кошар був не тільки віщуном, а й оборонцем – збирав довкола себе громади людей і вчив їх будувати укріплення, розводити худобу й обробляти землю.

Одного разу на Полісся прийшла велика біда – з півдня сунули чужоземні нападники. Вони палили села, плюндрували ліси і ріки. Люди в страху тікали до Кошаря, на його кам'яну гору, шукаючи захисту.

Старий мудрець не розгубився. Він наказав обкласти гору товстими колодами, викопати довкола рів і влаштувати таємні ходи до річки. Непроступна фортеця на камені стала стіною, через яку ворог не міг пробитися.

Коли почалася велика битва, Кошар підняв свій жезл до неба і закликав силу землі й води. За легендою, сама річка Стир вийшла з берегів, затопила болотяні стежки і змела ворогів у безодню.

Тієї ж миті гора здригнулася і розкололася – на її місці залишився величезний камінь, під яким, як вірять досі, спочиває сам Кошар із своїм жезлом, чекаючи години, коли знову знадобиться оберігати Полісся.

На честь тієї легендарної події люди назвали поселення Камінь Коширський – місце, де стояв великий Камінь оборони і мудрості Кошаря.

І кажуть, що в ніч на Купала, коли тумани стеляться над Стиром, можна почути, як із глибини каменя долинає тихе гудіння – ніби спить, але не забув про свій народ Великий Кошар.

Таким чином, назва міста Камінь-Каширський має природно-географічне та історичне походження.

село Боровне

Перша писемна згадка про село Боровне датована 1545 роком [86].

Поселення розташоване на березі річки Стохід, що є однією з найбільш звивистих та екологічно чистих річок України. Місцевість навколо села рівнинна, характерна для Полісся, з переважанням піщаних та супіщаних ґрунтів. Низькі заплавні ділянки річки Стохід подекуди заболочені, що формує унікальний ландшафт. Основною водною артерією є річка Стохід, яка протікає на західній околиці села. Її численні рукави та стариці створюють складну гідрологічну мережу. Вода у річці чиста, багата на рибу, а навколишні луки служать місцем гніздування для багатьох видів водоплавних птахів. Село оточене густими хвойними та мішаними лісами, де переважають сосни, дуби, вільхи та берези. Лісові масиви багаті на гриби, ягоди та лікарські рослини, що здавна використовувались місцевими жителями.

Назва села Боровне походить від слова «бір» або «бор» – староукраїнських термінів, що означають густий сосновий ліс [23]. Оскільки ця місцевість традиційно була вкрита лісами, зокрема хвойними, така назва цілком закономірна.

Існує також версія, що назва «Боровне» могла бути пов'язана з мисливським промислом або заготівлею деревини, що було важливою частиною життя місцевих жителів у давнину.

Легенда про Боровне і Сплячу Панну Стохід

Давно це було, ще тоді, коли замість доріг були лише стежки між гущавинами, а замість міст – острівці хатин серед безкраїх борів. На місці теперішнього Боровного шумів прадавній сосновий ліс, а під його темними вітами текла чиста, мов кришталь, річка Стохід.

Люди з околиць боялися заходити в ці місця: казали, що в борах живе Спляча Панна – дух вод і дерев. За переказами, вона вміла укладати ліс на сон, зупиняти птахів у польоті й змушувати тумани вити над річкою, коли хтось наближався без дозволу.

Але одного разу сюди забрели переселенці, що шукали нового місця для життя. Втомлені й виснажені, вони знайшли вузький сухий виступ між грузькими берегами Стоходу, укритий високими соснами. Уночі старійшина племені, мужній Броніслав, побачив уві сні Панну Стохід – у вишитій білій сорочці, з вінком із очерету на голові.

Вона сказала йому:

– Якщо ви любитимете мої води, оберігатимете ліси і не губитимете духу землі, я дозволю вам жити тут і дам силу боронити своїх нащадків.

Прокинувшись, люди зрозуміли: це знак. Вони нарекли поселення Боровне – на честь борів, які дали їм захист, і невидимої Панни, що, мов оберіг, навіки залишилася над річкою.

І досі кажуть: коли у Боровному стихає вітер, річка Стохід затягується ранковим серпанком, а сосни нашіптують древні пісні. Це Спляча Панна прогулюється берегами, бережучи рідні землі.

Таким чином, назва села Боровне має географічне та природне походження.

село Брониця

Перша писемна згадка про село Брониця датована 1760 роком [86].

Згідно з церковним літописом, назви Брониця і Запілля спочатку означали віддалені вулиці села Кримне, які знаходилися на відстані понад 300 метрів від основного поселення [45].

Поселення розташоване на рівнинній місцевості, що межує з піщано-кременистим підвищенням. Місцевість рівнинна, проте поруч із селом знаходяться піщано-кременисті підвищення, що вказує на значний вплив льодовикових процесів у давнину. Ґрунти здебільшого піщані та супіщані, характерні для поліської зони. Історично територія, на якій розташоване село, була суцільним лісовим масивом. Ліси, що збереглися донині, багаті на сосну, березу, вільху. У лісах водяться дикі тварини, зокрема лисиці, кабани, косулі. Село не має великих водних об'єктів, проте в його околицях зустрічаються болотисті місцевості та малі струмки, які впадають у річки Стохід або Турію.

Топографічна версія назви села Брониця пов'язана з природним рельєфом місцевості, де раніше було багато води, боліт або джерел (від давньоруського «брод» – місце переходу через воду).

Етнографічна версія назви вказує на те, що, можливо, село отримало назву від броні (давньої військової оборони), що могло свідчити про його стратегічне розташування [23].

Проте, у давнину Брониця була частиною села Кримне, де знаходився поміщицький маєток. Він мав вигляд дерев'яної фортеці, оточеної ровом. Спочатку це була звичайна вулиця, яка розташовувалася перед маєтком, ніби захищаючи його. Саме тому вона й отримала назву Брониця, що може походити від слова «оборона».

Легенда про Броницю і Зачаровану Броню

Кажуть старі люди, що там, де зараз розкинулося село Брониця, колись був суцільний дрімучий ліс – дикий, густий, майже непрохідний. У цьому лісі жила смілива дівчина на ім'я Броня. Була вона не проста: вродлива, як світанок, мудра, як старі дуби, що шуміли над її оселею.

Броня знала кожну стежку, кожен потічок, кожну галявину. Коли на край насувалася небезпека – чи то дикі звірі, чи то лиха буря, саме вона допомагала людям знайти безпечну дорогу крізь темний бір.

Одного разу Броня врятувала цілу групу переселенців, які заблукали в лісі, шукаючи місце для нового села. Вона повела їх на мальовничу рівнину серед бору, де були родючі землі і чиста вода. Люди були вдячні і на знак пошани вирішили залишитися тут і збудувати поселення. А назвали його на честь своєї рятівниці – Брониця.

Кажуть, що і сьогодні, коли густий туман стелиться над полями, можна почути шепіт Броні – вона все ще оберігає свою землю й людей.

Таким чином, назва села Брониця походить від слова «оборона».

село Бузак

Перша писемна згадка про село Бузак датована 1768 роком [86].

Поселення розташоване на правому березі річки Турія. Це мальовниче село оточене природною красою, що робить його привабливим для жителів та туристів. Річка Турія забезпечує село водними ресурсами і є важливим елементом екосистеми регіону.

Походження назви села Бузак може бути пов'язане з давніми слов'янськими коренями.

Існує припущення, що назва походить від слова «буза», яке означає «шум» або «гул», що може відображати звуки, які виникають у природі, такі як шум річки або вітру в лісах [23].

Етнічне або антропонімічне походження назви може походити від прізвища або імені засновника чи першого поселенця, наприклад, від слова «Бузак», що було поширеною практикою в українських селах.

За свідченнями старожилів, село Бузак виникло в місцевості, де шлях між Каменем-Каширським і Ратним перетинає річку Турію. Ще в давнину тут існував дерев'яний міст. Спочатку поселення розташовувалося лише на правому березі Турії, але згодом забудова поширилася й на лівий берег. Назва села, ймовірно, походить від

прізвища одного з перших поселенців. Цікаво, що прізвище Бузак і досі трапляється в Україні.

Легенда про Веселі Бузак

Давно-давно, там, де тепер протікає стрімка річка Турія, були зелені луки та невеличкі болотисті острівці. Саме на цих острівцях поселилася весела й запальна родина пастухів. Усі вони були знані на околиці своїм умінням грати на сопілках, співати дзвінких пісень і влаштовувати гучні гуляння просто неба.

Сусіди, дивлячись на цих невтомних жартівників, казали:

– Ой, то не люди – то якісь «бузак»! Галасують, співають, мов весняні струмки шумлять!

Слово «бузак» так і приклеїлося до веселого гурту. З часом на цих місцях виросло справжнє село, де люди зберігали веселу вдачу своїх пращурів. І як не дивно, назву «Бузак» село теж успадкувало – на згадку про ту невгамовну вдачу й любов до життя.

Кажуть, що й нині на Зелені свята над річкою Турія чути, як уночі хтось веде хороводи й перегукується сопілковими мелодіями. То, мабуть, душі тих перших «бузаків» святкують вічне життя під небом Волинського краю.

Таким чином, назва села Бузак, ймовірно, походить від прізвища одного з перших поселенців.

село Велика Глуша

Перша писемна згадка про село Велика Глуша датована 1537 роком [86]. Поселення розташоване на території, яка колись була межею племен дулібів, деревлян і дреговичів. Це місце має історичне значення, оскільки служило свого роду кордоном між різними племінними угрупованнями до утворення князівств.

Село розташоване у мальовничій місцевості серед лісів та водних плес, що сприяло розвитку сільського господарства та інших видів діяльності місцевих жителів.

Назва села Велика Глуша має яскраво виражене природне походження та відображає географічні особливості місцевості.

Слово «Глуша» вказує на віддаленість та ізольованість села [23]. У давнину це означало місцевість, віддалену від головних шляхів, оточену густими лісами чи болотами. Такі поселення були типовими для Полісся.

Слово «Велика» додається для розрізнення з іншими населеними пунктами, які могли мати подібну назву та свідчить про більший розмір або значення цього поселення в порівнянні з іншими.

Легенда про Велику Глушу

Давним-давно, у ті часи, коли ліси ще здавалися безкрайними морями зелені, стояла на околиці густого бору маленька хатинка. У ній жив відлюдник на ім'я Степан, що втік від людської метушні шукати спокою серед природи.

Навколо було тільки безмежне море дерев – сосни, дуби, вільхи, та навіть сонце ледве пробивалося крізь щільні крони. Люди з сусідніх сіл, коли йшли до Степана по пораду чи цілющі трави, казали один одному: «Йдемо у глушу. Велику глушу!»

З часом навколо самотньої хатини почали селитися й інші люди: втікачі від панської неволі, мисливці, рибалки. Вони зводили хати на галявинах, вирубували ліс, роблячи маленькі поля, й залишалися тут назавжди. Місце було віддаленим, важкодоступним, бо навіть голоси тут звучали інакше – приглушено, мов дерева ковтали звуки.

Так і закріпилася за поселенням назва – Велика Глуша.

Кажуть, що старі дуби навколо пам'ятають ще перших поселенців і вночі тихо шепочуть легенди про той час, коли люди навчилися жити в мирі з лісом, слухаючи його вічну пісню.

Таким чином, назва села Велика Глуша пов'язана з його географічним розташуванням у густих лісах, що оточують цю місцевість.

село Великий Обзир (Обзир)

Перша писемна згадка про село Обзир датована 1545 роком [86].

Поселення розташоване на лівому березі річки Стохід, що забезпечує йому вигідне географічне положення. Річка Ясинівка, яка впадає в Стохід на південь від села, є ще одним важливим водним об'єктом в цій місцевості. На південному заході від села розташований загальнозоологічний заказник місцевого значення Ясенівка, що свідчить про багате біорізноманіття регіону. Цей заказник забезпечує охорону місцевої флори і фауни, а також є популярним місцем для екологічного туризму.

Назва села Великий Обзир, ймовірно, походить від слов'янського слова «обзир», що вказує на місцевість з річкою, навколо якої відбувається активне господарювання [23]. Частина «Великий» може вказувати на розміри села або його значення в регіоні, що підкреслює важливість цього населеного пункту в історії Волині.

Природне походження назви від слова «обзир» могло позначати місце з гарним оглядом або спостережним пунктом [23]. Можливо, територія села розташовувалася на височині чи відкритій місцевості, звідки можна було «обзирати» навколишні землі.

У давнину назви, пов'язані з «обзором», могли стосуватися сторожових або оборонних пунктів [23]. Село могло бути важливим стратегічним місцем для місцевих громад.

За твердженнями науковців, назва села походить від дієслова «обзирати», що означає «оглядати», «роздивлятися».

Легенда про Великий Обзир

Колись дуже давно на березі Стоходу стояв високий пагорб, з якого можна було оглянути усю навколишню округу: ліси, болота, тихі води річки, зелені луки. Місцеві люди вірили, що на цьому пагорбі жили стародавні охоронці – мудрі вартові, які стежили за спокоєм краю.

Кажуть, одного разу на ці землі напали вороги. І тоді місцевий староста звів людей на той пагорб і вигукнув: – Обзирте усе довкола! Хто ворога першим побачить, той урятує усіх!

З того пагорба справді можна було побачити далеко. Завдяки уважності селян і їхній «обзирливості» напад вдалося вчасно відбити. Люди вижили, село врятували. На честь того дня пагорб і поселення під ним стали називати Обзиром – місцем, де «обзирають», тобто уважно стежать за усім навкруги.

Згодом село розрослося і стало знане як Великий Обзир, а пам'ять про стародавніх охоронців живе у тихих водах Стоходу й досі. І якщо вдивитися в ранковий туман над річкою, можна побачити тіні старих вартових, які все ще оберігають цей край.

Таким чином, назва села Великий Обзир пов'язана з його географічним розташуванням на лівому березі річки Стохід, що підкреслює зв'язок між населеним пунктом і водою.

село Верхи

Перша писемна згадка про село Верхи датується другою половиною XVI століття [86].

Поселення розташоване в межах Поліської низовини, що надає йому унікальне географічне розташування. Село знаходиться на підвищенні, з якого в давнину відкривався панорамний вид на навколишні території на кілька кілометрів. Це підвищення не тільки визначає фізичний вигляд місцевості, але й забезпечує стратегічні переваги для захисту і спостереження.

Оточене густими лісами з усіх сторін, село Верхи має велику природну красу та екологічну цінність. На північно-західній стороні села бере початок річка Локниця, яка є лівою притокою річки Стохід. На південній околиці села також бере початок річка Ясинівка, що додатково підкреслює водні ресурси цієї території.

Географічне походження назви може бути пов'язане з розташуванням села на височині, що було типовим для поселень Полісся.

У давнину слово «верх» могло означати головне місце, центр управління або головний осередок громади [23]. Село могло бути

важливим пунктом у місцевій системі господарства чи адміністративного управління.

Проте, перші оселі села Верхи були збудовані на підвищених ділянках місцевості, що й зумовило його назву. В її основі лежить топографічний термін «верх», який означає височину, пагорб або підвищену місцевість. Така назва є типовою для поселень, розташованих на височинах або поблизу природних підвищень.

Легенда про село Верхи

Давним-давно на місці, де тепер стоїть село Верхи, простягалися непролазні ліси та дрімучі болота. Люди боялися селитися там – казали, що духи вод і лісу оберігають ці землі від сторонніх.

Та одного дня до тих країв прибився подорожній. Він довго блукав, шукаючи місце, де можна було б звести хату. І от піднявся він на невисокий пагорб і побачив: перед ним з висоти відкрилися чудові краєвиди – блискучі води, широкі луки, густі ліси. А ще, прямо біля його ніг, дзюркотіла невеличка джерельна річечка – майбутня Локниця.

– Ось тут, на верхах, і залишусь! – вигукнув мандрівник.

І почав будувати хату. За ним потяглися інші – родини, майстри, мисливці. Село розрослося, але усі пам'ятали, як почалося життя на пагорбі. Так поселення й отримало назву – Верхи: місце на верхах, на висоті, з якого відкривається світ.

Кажуть, що й сьогодні на верхів'ях села Локниця дзюркоче особливо весело – ніби згадує перших сміливців, які оселилися там, де починається нове життя.

Таким чином, в основі назви села Верхи лежить топографічний термін «верх», який означає височину, пагорб або підвищену місцевість.

село Видерта (Видерть)

Перша писемна згадка про село Видерть датована 1502 роком [86].

Поселення розташоване в межах Поліської низовини. Природний ландшафт села представлений рівнинною місцевістю,

характерною для Полісся, з болотистими ґрунтами, луками та змішаними лісами. В околицях протікає кілька дрібних водотоків, що є притоками місцевих річок.

Географічна версія назви може бути пов'язана з природним ландшафтом місцевості. Село могло розташовуватися на ділянці, яка була вирвана (видерта) з лісу або болота, коли люди освоювали ці землі для господарських потреб.

Історична версія назви може походити від слова «видирати», що могло означати боротьбу місцевих жителів із суворими природними умовами або з іншими племенами за право жити на цій території [23].

За переказами, у давнину ці землі були вкриті густими хащами та болотами. Люди, що селилися тут, змушені були буквально «видирати» у природи місце для життя та землеробства.

Згідно спогадів місцевих жителів, назва села має своє пояснення.

За однією з версій, вона пов'язана з діяльністю давніх мешканців, які шукали в лісі дуплисті дерева з бджолиними роями та добували з них мед.

Інше пояснення стосується розкорчовування території – оскільки село розташовувалося серед густих лісів, перші поселенці вирубували дерева для будівництва осель, а викорчуване коріння «видирали» із землі.

Ще одна версія говорить про жорстоких поміщиків, які панували в селі. Через їхні утиски селяни масово тікали, однак їх насильно повертали, тобто «видирали» з інших місць.

У XIX столітті старожили згадували, що населення настільки зменшувалося через втечі, що село спорожнювалось і для його заселення примусово переселяли сім'ї з інших місцевостей [71].

Легенда про село Видерта

Кажуть старі люди, що колись дуже давно землі навколо сучасної Видерти були покриті непролазними болотами та густими вербовими заростями. Лише найвідчайдушніші мисливці й рибалки наважувалися заходити сюди, шукаючи здобич чи рибу в болотистих заплавах.

Одного разу сюди потрапила велика родина переселенців. Вони шукали нове місце для життя, але скрізь було затісно або ж землі належали панам. І ось, продираючись крізь хащі, люди натрапили на підвищену, сухішу ділянку землі серед болотяного моря.

– Видерлися ми з цих трясовин! – вигукнув найстарший з чоловіків, спершись на свою палицю.

Люди розбили тут табір, а потім і поселення. На честь того, що змогли буквально «видертися» з боліт, село назвали Видерта.

А ще старі люди шепочуть, що ночами, коли тумани стеляться над болотами, можна почути тихі голоси – це болото кличе назад тих, хто від нього «видерся», намагаючись знову заманити до себе...

Таким чином, назва села Видерта пов'язана або з господарською діяльністю його мешканців (бортництвом та розкорчовуванням лісів), або географічними особливостями місцевості.

село Видричі

Перша писемна згадка про село Видричі датована 1906 роком [86].

Поселення розташоване на лівому березі річки Турія, у межах Поліської низовини. Навколишня територія представлена луками, болотистими ділянками та лісовими масивами, характерними для цього регіону.

Назва села Видричі, ймовірно, пов'язана з тваринним світом місцевості. Зокрема, вона може походити від слова «видра», адже колись у річці Турія та її заплавах мешкала велика кількість цих тварин [23]. Видри оселялися поблизу чистих водойм із багатою рибною фауною, і, можливо, саме їхня присутність стала основою для назви населеного пункту.

Інша версія припускає, що назва могла бути похідною від давнього слов'янського слова «видра» або «видріти», що означало «виглядати», «роздивлятися» і могло стосуватися відкритої місцевості чи гарних краєвидів, які відкривалися з берегів Турії [36].

У давнину назви сіл нерідко утворювалися від занять чи особливостей місцевості. Можливо, мешканці села займалися рибальством, полюванням чи бортництвом у лісах і водоймах, багатих на видр.

Антропонімічна версія назви «Видричі» могла утворитися від прізвища чи прізвиська засновників поселення або його перших мешканців, наприклад, родини Видричів.

Проте, серед мешканців села побутує легенда про збирачів лісового меду, які знаходили в деревах дупла з бджолами, виганяли їх звідти і видирали мед.

Легенда про Дітей Великої Видри

У прадавні часи, коли над болотами ще літали величезні журавлі, а річка Турія була широкою й бурхливою, на її лівому березі жила Велика Видра – чаклунська тварина, що вміла розмовляти людською мовою. Кажуть, що вона була охоронницею цих земель: стерегла чисті води, оберігала рибу і луки від напастей.

Одного разу у Великий Потоп, коли річка розлилася так, що затопила усі околиці, вижити вдалося лише тим, кого Велика Видра врятувала. Вона носила людей на своїй широкій спині до найвищої гряди землі, що височіла над водою.

Коли вода спала, врятовані люди вклонилися Великій Видрі й на знак вдячності вирішили залишитися на тому місці назавжди. Вони звели перші хатини з вербових гілок і очерету, навчилися ловити рибу так, як це робили колись самі видри.

Назву новому поселенню дали відповідну – Видричі, що означало «нащадки Видри» або «люди, врятовані Видрою».

І навіть тепер, кажуть старожили, коли над Турією здіймаються білі тумани, в густій млі можна побачити обриси величезної срібної видри, яка все ще стереже своїх нащадків....

Таким чином, назва села Видричі має природне походження.

село Винімок (Винішок)

Село Винішок, ймовірно, виникло в період активного освоєння Волинського Полісся, зокрема в XV–XVI століттях [45]. У 2002 році, згідно рішення № 379-IV від 26.12.2002 року Верховної Ради України село Винішок перейменували у село Винімок.

Поселення розташоване на лівому березі річки Коростянки. Навколишня місцевість представлена низовинними територіями, луками та лісами, характерними для Поліського краю.

Назва села може походити від дієслова «винимати», що означає «виймати» або «виділяти» [29]. Можливо, це свідчить про те, що місцевість була освоєна шляхом «виняття» (осушення боліт або розчищення лісів), що є характерним для багатьох поліських поселень.

Також назва може походити від слова «винімок», що означає «виняткове місце» або «особлива ділянка». Можливо, ця територія відрізнялася від інших навколишніх земель, наприклад, була більш родючою, придатною для поселення або ж мала певні природні особливості.

Друга назва села, «Винішок», може бути зменшувальним або локальним варіантом від «Винімок» [23]. Таке спрощення часто зустрічається в народних назвах і може вказувати на те, що село є менш значним за розмірами або історично було частиною більшого поселення.

Інша гіпотеза пов'язана з тим, що тут могли жити люди, «виняті» (переселені) з інших місцевостей, наприклад, через воєнні дії, зміни власників земель або адміністративні розпорядження.

Можливо, назва походить від слова «винити» (звинувачувати), що може вказувати на давню легенду або історію про людей, яких несправедливо звинувачували в якихось діяннях і вони змушені були оселитися в цьому місці.

Існує ймовірність, що назва села була пов'язана з конкретною особою, можливо, родиною чи групою поселенців, чиї прізвища або прізвиська стали основою для назв. Відтак, «Винішок» чи «Винімок» могло бути варіантом прізвища чи локального топоніма, що став назвою для поселення.

Легенда про Краплю Божого Вина

Давним-давно, коли річка Коростянка ще шуміла молодими водами, на її лівому березі стояв дикий ліс, густий і непрохідний. Одного року з-за моря прибули до цих країв монахи-мандрувальники. Вони шукали місце, де могли б осісти й прославляти Бога через працю й молитву.

Побачивши благодатну землю й чисті води, вони зупинилися і почали зводити маленьку обитель. Монахи привезли із собою саджанці

винограду – незвичайного сорту, витривалого до холодів і болотних туманів. Вони посадили їх на пагорбах біля річки.

Кажуть, що саме тут сталося диво: після першого врожаю виноград дав настільки солодкий сік, що сам настоятель вигукнув: «Це винімок! Крапля Божого вина!»

З того часу місце почали називати Винімок (або Винішок) – на честь того особливого дару, який Бог дав цій землі.

І до сьогодні, за переказами старожилів, у найтуманніші світанки можна знайти в траві загадкові ягоди, що нагадують маленькі виноградини: це краплі Божого винімку, залишені на згадку про чудо минулих часів.

Таким чином, назва села Винімок (Винішок) могла сформуватися через особливості місцевості, історичні події або легенди.

село Воєгоща (Воєгоще)

Перша писемна згадка про село Воєгоще датована XVI століттям. Пізніше село отримало назву Воєгоща [86].

Поселення розташоване в Поліському регіоні, в оточенні лісів і річкових заплав. Ця місцевість характерна рівнинним рельєфом, численними лісовими масивами та болотистими ділянками.

Деякі дослідники припускають, що слово «Воєгоща» походить від слова «воє» або «вой», що могло означати «військове поселення» або місце, де відбувалися воєнні дії [29]. У середньовіччі ця територія могла бути місцем збору війська або оборонною заставою.

Можливо, назва села походить від слова «гостя» або «гощ», що могло означати місце, де зупинялися подорожні або княжі гості [23]. На старих торговельних шляхах часто виникали такі поселення, де купці та мандрівники могли перепочити.

Існує також припущення, що назва Воєгоще (стара форма) могла означати лісисту місцевість, густий бір або галявину, яка використовувалася для випасу худоби чи збору лісових дарів [36].

Проте, старожили переказують, що в лісах поблизу села Воєгоща колись водилося багато вовків. Часто можна було почути, як вовк вив з різних місць у лісі. Відтак, саме звідси й походить назва села.

Легенда про Пісню Великого Ожа

У глибоку давнину, коли над Волинським краєм шуміли безкраї ліси й сріблилися чисті озера, стояла серед хащів невелика військова сторожа – табір княжих воїв. Місце це називали Восгоще, що означало «сильне зібрання воїнів», «висока варта».

Керував заставою легендарний воєвода на ім'я Ож. Він був велетнем серед людей – міцний, мудрий і надзвичайно співучий. Ож мав особливий дар: він умів голосом не лише піднімати бойовий дух, а й лікувати рани та заспокоювати дику природу. Коли вороги намагалися пробратися крізь ліси, Ож підіймав своїх побратимів піснею, тому разом вони розбивали ворога ще до першого удару меча.

Одного разу на край напало величезне військо, шанси вистояти були мінімальні. Тоді Ож зібрав усіх воїнів навколо дуба на пагорбі і почав співати свою останню, найдужчу пісню. Легенда каже, що його голос здійняв над землею туман, сховавши табір від ворогів, а самі нападники злякалися та розбіглися у темряві.

Після тієї ночі Ож зник. Одні кажуть, що його душа злилася з дубом, інші – що він став невидимим охоронцем лісів і полів. І з того часу місцевість почали називати Воєгоща – на честь великого воїна Ожа та його незламної пісні.

Люди вірили, що коли над селом здіймався ранковий туман і долину заповнювали ніжні звуки вітру, то це Ож співав свою вічну пісню, оберігаючи рідну землю від усіх бід.

Таким чином, назва села Воєгоща пов'язане з густими лісами, що оточували поселення, де часто чулося виття звірів.

село Волиця (Вулька-Пнівненська)

Перша писемна згадка про село Вулька-Пнівненська датована 1543 роком. У 1946 року село отримало назву Волиця [86].

Поселення розташоване на правому березі річки Коростянки, у межах Поліської низовини. Навколишня територія характеризується рівнинним рельєфом із незначними підвищеннями. Ґрунти переважно піщані та супіщані, що типово для цього регіону. Село оточене лісами, які здавна слугували місцевим жителям джерелом деревини, ягід і грибів.

Назва «Волиця» є типовою для багатьох населених пунктів України і, ймовірно, походить від слова «воля», що означає свободу, незалежність [30]. Це може свідчити про поселення вільних людей або про заснування села на місці, де переселенці отримали певні привілеї, такі як звільнення від податків або панщини.

Раніше село мало назву Вулька-Пнівненська, що вказує на його історичний зв'язок із сусіднім селом Пнівне. Слово «Вулька» походить від польського wółka – невелике поселення, яке виникло поблизу більшого населеного пункту [29]. Ймовірно, Вулька-Пнівненська була заснована вихідцями з Пнівного або належала до його адміністративних земель.

Легенда про Таємницю великого пня

Колись, у давні часи, земля ця була вкрита прадавніми дубовими борами. Серед них височів один особливий дуб – старезний, із товстезним стовбуром і корінням, що сягало глибоко під річку Коростянку. Люди казали, що цей дуб – чарівний, бо під його гіллям завжди панував спокій, навіть під час буревіїв. Звали його Пнівнем-Охоронцем.

Невелика група втікачів – знедолені селяни, переслідувані панами й лихими долями – натрапила на це місце. Побачивши велетенського Пнівня, вони сприйняли його як знак: тут вони мають осісти й збудувати собі нове життя. Зрізати дуб ніхто не наслідювався, лише очистили довкола, поставили хатини і назвали поселення Вулька-Пнівненська – маленька вільна громада біля великого Пня.

Кажуть, що з того часу Пнівень став оберегом села. Коли у ворогів чи нападників була лиха думка, вони, підходячи до межі Вульки-Пнівненської, чули з глибини лісу глухе стукотіння – ніби хтось ударами клина розколює старезний стовбур. Перелякані, вони повертали назад.

Згодом ліс поступово відступив, хатини виросли у ціле село, а люди почали коротко називати свій край Волиця – місце вільних

людей. Але пам'ять про чарівний Пнівень не зникла: старі мешканці й досі шепочуться, що в особливо тихі ночі можна почути, як щось глибоко в землі гуде і дихає, оберігаючи спокій Волиці.

Таким чином, назва села Волиця пов'язана із заснуванням нового поселення, яке виникло на не зайнятих, вільних землях.

село Ворокомле (Ворокомль, Ворокомель)

Перша писемна згадка про село датована 1502 роком під назвами Ворокомль та Ворокомель [86].

Поселення розташоване на території, де переважають ліси та болота, що створює унікальну природну обстановку. Основною водною артерією є річка Цир, яка проходить поблизу села, надаючи йому особливого колориту та ресурсів. Раніше будівлі в селі були розкидані по лісистих і болотистих місцях, а окремі частини населеного пункту з'єднувалися греблями. У дощові періоди, особливо восени і навесні, проїзд по цих греблях ставав практично неможливим, що ускладнювало сполучення між частинами села.

Назва села Ворокомле, ймовірно, походить від давнього слова «ворока», що означає місце для худоби або хлів [23]. Це свідчить про те, що в минулому основним заняттям місцевих жителів було скотарство. Географічні особливості території з болотами та лісами також впливали на сільськогосподарську діяльність, змушуючи селян більше орієнтуватися на розведення худоби, ніж на землеробство.

Легенда про таємницю річки Цир

Давним-давно, коли лісові хащі навколо річки Цир були ще гущавинами непрохідними, а села на її берегах могли з'являться лише завдяки благословенню природи, на тих берегах, де тепер стоїть село Ворокомле, жила одна молода дівчина на ім'я Цирина.

Цирина була донькою місцевого рибалки, але її доля була дивною – їй не було суджено залишатись серед людей. Вона була тісно пов'язана з річкою, бо ніби сама Цир була її духом. Щоночі, коли з Циру сходили перші зірки, дівчина вирушала до річки, де води ставали прозорими і

наче живими, шепочучи їй на вухо стародавні таємниці світу. Річка вела її до віддалених лісів, де звуки мали свій власний голос і навіть тіні, здавалось, оживали.

І ось одного разу, під час неймовірно яскравої повні, до берега річки вийшов чужинець – мандрівник з далеких земель. Він чув легенди про місце, де вода здатна здійснювати бажання, тому вирушив шукати це диво. Як тільки він побачив Цирину, його серце стало битися швидше, тому він вирішив залишитись із нею на березі річки.

Цирина, здогадуючись про його наміри, сказала йому: «Не шукай того, що не належить тобі. Річка може забрати усе, що їй належить, натомість нічого не повернути». Але чоловік не послухався і, перепливши річку, потрапив до темного лісу. Того ж вечора річка вийшла з берегів, затопивши усі землі навколо. Чужинця знайшли лише через кілька днів – його сліди вели до самої середини лісу, де, як розповідають старожили, й досі чутно, як він шукає шлях назад.

Тепер, коли на небі з'являється повний місяць, а річка Цир спокійно пливе, старі люди кажуть, що це Цирина виявляє милосердя тим, хто, як і мандрівник, не шукає чужого, а приходять до річки з чистим серцем.

Село ж, яке колись було частиною цієї давньої легенди, отримало свою назву саме від цих подій – від «Ворокомле» – вільного, але обережного руху води, що живить, але може й забрати, як річка, що ніколи не забуває своїх жертв.

Таким чином, назва села Ворокомле пов'язана з природними умовами, заняттями мешканців та їхніми традиціями.

село Городок

Перша писемна згадка про село Городок датована 1570 роком [86].

Поселення знаходиться на лівому березі річки Коростянка, що надає йому живописного природного оточення. Річка слугує важливим

водним ресурсом для місцевих жителів, а також сприяє розвитку сільського господарства та рибальства в регіоні.

Назва села Городок має глибоке коріння, що може вказувати на історичні фактори, пов'язані з його заснуванням.

Слово «городок» в українській мові часто вживається для позначення невеликого міста або поселення, яке могло мати укріплення або містоутворюючі елементи [23]. Це може свідчити про те, що в давнину на цій території існував укріплений пункт, що забезпечував безпеку та оборону мешканців.

Легенда про загублений городок на Коростянці

У стародавні часи, там, де тепер на лівому березі річки Коростянка зеленіє село Городок, стояла невеличка, але міцна фортеця. Її збудували місцеві мешканці, що втікали від частих нападів войовничих загонів. Городок був оточений високими земляними валами, а посеред нього височіла дерев'яна вежа, на якій вдень і вночі чатували вартові.

Люди жили в злагоді з природою: річка Коростянка щедро наділяла їх рибою, а ліси навколо – дарами й захистом. Та одного разу у цю благословенну землю прийшла велика біда: степові орди з'явилися на обрії. Війська були численні, а людей в городку – небагато.

Тоді старий волхв, що жив у дубовому гаю поблизу, звернувся до громади:

– Стіни нас не врятують. Лише сама земля може сховати нас.

І люди послухали його. Вночі, коли вороги ще тільки наближались, усі мешканці вийшли на вал, кожен тримаючи в руках жменю землі зі своєї ниви, зі свого роду. Волхв прочитав стародавнє закляття – і городок почав повільно осідати під землю. Вежі, будинки, навіть маленька капличка – усе зникло без сліду. На ранок вороги знайшли лише тиху річку, м'які пагорби і квітучі луки.

Кажуть, і досі у погожі дні, коли туман стелиться над Коростянкою, можна побачити у воді мерехтливий карб старої вежі і почути далекі дзвони, що сповіщають: городок живе під землею, чекаючи свого часу.

І тому місце називали Городок – на згадку про загублене містечко, яке не скорилося ворогові, а злилося з рідною землею.

Таким чином, назва села Городок пов'язана з історичними традиціями укріплених поселень, що існували у цій місцевості, а також з географічними особливостями, які підкреслюють його роль як важливого пункту на шляху мандрівників.

село Грудки (Ільблє, Ольблє, Ольбле-Руське)

Перша писемна згадка про село датована 1523 роком, назва якого в історичних джерелах зустрічається як Ольблє або Ільблє та Ольбле-Руське [86]. З 1946 року село перейменували на Грудки.

Поселення розташоване в межах Поліської низовини. Місцевість має характерний рівнинний рельєф із піщаними та супіщаними ґрунтами. Село оточене лісами, що здавна були важливими для місцевого населення – вони слугували джерелом деревини, ягід, грибів і місцем для полювання. Через близькість до заболочених ділянок та річкових заплав, у селі традиційно займалися скотарством, бортництвом і рибальством.

Назва села зазнавала змін протягом століть. В історичних документах воно згадується як «Ольблє» або «Ільблє», а пізніше уточнювалося як «Ольблє Руське», що, ймовірно, вказувало на його належність до руського населення або території Київської Русі [45].

Географічна версія слова «Ольблє» може бути похідною від старослов'янських або балтійських коренів, пов'язаних із природними умовами місцевості, можливо, з болотистими землями або лісовими хащами [29].

Назви «Ільблє» і «Ольблє» можуть бути варіантами стародавнього топоніму, що пов'язаний з антропонімами – іменами чи прізвищами засновників чи значних осіб, які мали вплив на розвиток села [23]. Такі топоніми зустрічаються в Україні, де місцевості часто отримували назви на честь родин або осіб, котрі відігравали важливу роль у заснуванні або розвитку певного поселення.

Частина назви «Ольблє Руське» може вказувати на географічну або культурну належність села до певної частини Русі (в межах українських земель). Зокрема, це може означати, що село було частиною стародавньої Руської землі, що пізніше стала частиною

Київської Русі, а також може вказувати на її історичний розвиток в контексті Речі Посполитої або Великого князівства Литовського [23].

Фонетична версія назви могла трансформуватися від слова, що означало «височина» або «пагорб», хоча місцевість загалом рівнинна [36].

Назва «Грудки», ймовірно, походить від слова «грудка», що в стародавній українській мові означало кучка землі, невелика гора або височина. Цей топонім вказує на розташування села на підвищеній місцевості, що є характерним для багатьох поселень, розташованих на природних пагорбах або пагорбах, придатних для поселення.

Легенда про золоту грудку з Грудок

Давним-давно, у ті часи, коли навколо тягнулися непрохідні ліси, а річки дзюркотіли, мов чарівні струни, стояло на пагорбах поселення. Його мешканці були працьовитими, але бідними. Сіяли вони жито, ловили рибу в річках, збирали ягоди й гриби, та все ж мріяли про краще життя.

Одного разу в село прийшов старий мандрівник із сивою бородою та мудрим поглядом. Він розповів людям, що десь серед луків, у найглибшій западині, захована золота грудка, яка принесе щастя і достаток усьому селу. Але знайти її може лише той, чие серце чисте від заздрощів і зла.

Тижнями і місяцями люди шукали ту грудку. Багато хто навіть сварився і підозрював одне одного, думаючи, що хтось уже знайшов скарб і приховує його. І чим більше сварок було, тим глибше, казали старі люди, закопувалася золота грудка в землю.

Одного дня маленька дівчинка на ім'я Маринка, що завжди допомагала стареньким і співала пісень над полями, гуляючи в лузі, впала і вдарилася об щось тверде. Розгрібши землю, вона знайшла невеличку грудочку землі, яка в її руках почала світитися м'яким золотистим світлом.

Маринка принесла знахідку до села. І сталося диво: земля стала щедро родити, худоба множилася, а люди – жити в мирі й радості. І вже ніхто не шукав більше багатства, бо зрозуміли: найбільша цінність – це доброта і згода.

На пам'ять про те чудо поселення стали називати Грудки – на згадку про ту маленьку чарівну грудочку землі, що принесла велике щастя.

А старі кажуть: якщо в Грудках довго дивитися на ранкову росу на траві, можна побачити, як вона на мить перетворюється на маленькі золоті іскорки – нагадування про ту давню легенду.

Таким чином, назва села Грудки, ймовірно, походить від місцевого рельєфу – невеликих підвищень («грудок»), на яких розташовувалися оселі мешканців.

село Гута-Боровенська

Перша писемна згадка про село Гута-Боровенська датована 1906 роком [86].

Поселення розташоване на території Волинської області, на Поліській низовині. Місцевість переважно рівнинна, оточена лісами та болотистими ділянками. Селом протікають невеликі водотоки, що належать до басейну річки Стохід.

Назва села вказує на його історичне походження та зв'язок із промисловою діяльністю.

Слово «Гута» означає склозавод, де в давнину виплавляли скло [23]. На території Полісся було багато таких підприємств, оскільки тутешні ліси давали необхідну деревину для випалювання у печах, а піщані ґрунти – сировину для виготовлення скла. Тож, ймовірно, село виникло навколо такого виробництва.

Друга частина назви – «Боровенська» – походить від села Боровне, яке було засноване раніше (1545 рік), що означає, що Гута-Боровенська була заснована як хутір або промислове поселення, що належало до земель Боровного [29]. Назва «Боровне» походить від слова «бір», що означає великий ліс, бор, адже навколишня місцевість була вкрита густими сосновими лісами.

Інші науковці вказують, що Гута (з нім. – Hutte) – це будинок, призначений для вироблення металу з відповідних руд, або вироблення скла. Гути закладалися завжди серед лісів. Біля назви Гута може зустрічатися друга назва, яка походить від ґрунтів, на яких постала ця

гута. У даному випадку Боровецька означає, що вона розміщена серед лісів [19].

Легенда про Гуту-Боровенську і скляного велетня

Колись на місці теперішнього села тягнувся густющий бір – ліс темний і дикий, де навіть вдень не пробивався сонячний промінь. Посеред того бору, на великій галявині, стояла стара гута – місце, де вправні майстри плавили скло. Тут виготовляли дзеркала, келихи й тонесенькі пляшки, прозорі, як ранкова роса.

Люди розповідали, що гута та була не звичайна. Мовляв, раз на рік, у ніч літнього сонцестояння, з розжареної печі виходив скляний велетень. Він був прозорий, як вода, і світився зеленкуватим сяйвом. Велетень оберігав майстрів і ліси довкола, щоб ніхто не шкодив природі та не зазіхав на святу працю людей.

Та сталося одного разу лихо: у край прийшли чужинці, які хотіли вивезти скло і вирубати весь ліс. Тоді скляний велетень піднявся над бором, затуманив землю густим зеленим серпанком і змусив ворогів забути дорогу назад. Вони блукали в хащах, поки не полишили своїх лихих задумів.

І люди зрозуміли: їхня сила – у злагоді з природою та працелюбстві. На честь старої гуті й непереможного духу бору поселення, що зросло на тому місці, назвали Гута-Боровенська – на пам'ять про прадавню скляну гуту серед великого борового лісу.

І ще й нині подекують: якщо у ніч на Івана на Купала глибоко в лісі постукати тричі по старій сосні, можна побачити, як у тумані з'явиться високий, блискучий, мов кришталь, велетень – охоронець прадавньої Гуті.

Таким чином, назва села Гута-Боровенська безпосередньо пов'язана з історичним розвитком скляного виробництва в регіоні. Воно виникло як поселення при гуті (склозаводі), що, ймовірно, належало до земель села Боровне.

село Гута-Камінська

Перша писемна згадка про село Гута-Камінська датована XVII століттям [86].

Поселення розташоване в межах Поліської низовини, у лісистій місцевості, характерній для регіону. У його околицях переважають піщані та супіщані ґрунти, а значну частину території займають ліси, що здавна слугували місцевому населенню джерелом деревини та природних багатств.

Назва села походить від слова «гута», яке в давнину означало скляний або металургійний завод [23]. Це вказує на те, що в селі або його околицях діяло підприємство, пов'язане зі скловарінням чи металургією.

Друга частина назви – «Камінська» – пов'язана з містом Камінь-Каширський, що знаходиться неподалік [29]. Це могло означати адміністративну або господарську залежність села від міста.

Легенда про Гуту-Камінську і веселого гутника

Кажуть, давним-давно, коли ліси навколо ще були суцільною стіною сосен і дубів, на березі річечки оселився веселий майстер-гутник на ім'я Дід Камін. Чому Камін? Бо був він кремезний, мов скеля, міг розпалити вогонь навіть мокрою гілкою!

Дід Камін збудував невеличку гуту – майстерню, де варив скло. Але на відміну від інших гутників, він не любив робити нудні банки чи віконця. Замість цього він виробляв смішні фігурки: кішок із крильцями, риб з вусами, а одного разу навіть зробив скляного півня, який співав, коли на нього дмухнути.

Люди з усіх околиць приходили подивитись на чудернацькі витвори і приносили Каміну гостинці: хто пиріжок, хто гарний глечик, а хто й бочку меду. Гута ожила, навколо неї стали селитися родини, бо де веселощі – там і життя.

З часом поселення виросло у справжнє село і, щоб ніхто не забував веселого дідка та його дивовижну майстерню, назвали його

Гута-Камінська – на честь першого гутника-майстра, що умів не тільки робити скло, а й дарувати людям радість.

А ще й нині старі люди кажуть: якщо в ясний вечір прислухатись на березі річки, можна почути веселий дзенькіт скляних фігурок – це Дід Камін і досі дме у свої труби та сміється разом із лісом.

Таким чином, назва села Гута-Камінська вказує на існування гутного виробництва в минулому, а також на його зв'язок із Каменем-Каширським.

село Добре **(хутір Заріччя, Бірки, Борки)**

Перша писемна згадка про село датована 1648 роком, яке на той час мало назву Бірки або Борки. У 1946 році село отримало назву Добре [86].

Поселення розташоване на території Поліської низовини, серед лісів і водойм Волині. Поруч знаходиться озеро Сірче, яке є частиною місцевої природної екосистеми. Поблизу села також розташований гідрологічний заказник місцевого значення Турський, що охороняє болотні та водні екосистеми регіону.

Назва «Бірки» походить від слова «бір», що означає сосновий ліс [23]. У стародавні часи села часто отримували назви, пов'язані з місцевими природними ресурсами. Можливо, село було розташоване поблизу лісистості місцевості або мало лісисті угіддя.

Другий варіант назви «Борки» також може бути пов'язаний з лісистими територіями [23]. «Борки» могли позначати місцевість з хвойними лісами (бор), оскільки в багатьох українських топонімах це слово зустрічається як частина назв місць, де були поширені хвойні ліси.

Назва «Добре» є позитивною і описовою. Вона може вказувати на особливості місцевості, які створювали сприятливі умови для життя. Це може бути як характеристика родючих земель, так і загальна оцінка території, що мала гарні умови для сільського господарства чи

поселення. В українських селах слово «добре» іноді використовувалося для позначення гарної землі, що була придатна для обробітку.

Проте, місцеві жителі вказують, що змінили стару назву на нову через однакові назви сіл в сусідніх районах.

Легенда про три імені одного села

Давним-давно, коли береги річок заростали віковими лісами, на правому березі серед густого бору стояло невеличке поселення. Перші люди, що там оселилися, дали йому назву Борки – бо з усіх боків їх оточували бори, темні, могутні, повні звірів і таємниць.

Але поселення росло. Люди почали розчищати ліси, будувати мости через річку. І коли перша стежка перетнула води до іншого берега, село стали частенько називати Заріччям, бо саме за річкою, в затишному місці, ховалися їхні оселі від вітрів і негоди.

Минали роки. Місцеві люди славилися працьовитістю, добротою й умінням дбати не тільки про землю, а й одне про одного. Хто б не мандрував цими краями, завжди казав: «Ой, яке ж то добре місце, які ж там добрі люди!» Так і закріпилася в народі проста назва – Добре.

Кажуть, що на зорі кожного нового дня, коли над полями підіймається легкий туман і перший промінь сонця ледь торкається річки, старі духи Борів, Заріччя і Добра збираються на галявині. Вони шепчуться поміж собою, тішаться, що їхні імена не забуті, і благословляють землю на врожай, мир і щасливу долю.

Тому й нині в селі Добре завжди привітні люди, а вітер з лісу приносить тільки найкращі вісті.

Таким чином, назва села Добре вказує на особливості місцевості, які створювали сприятливі умови для життя людей.

село Дубровиця (містечко Михнівка, Козел)

Перша писемна згадка про село датована 1885 роком. Село Дубровиця (Михнівка, Козел) має давнє коріння [86]. Його історія, ймовірно, почалася ще в середньовіччі, але відомості про заснування

точніші в контексті XIX століття, коли село набуло значення як містечко. Містечко було важливим економічним і адміністративним центром в той час, а його економіка базувалася на сільському господарстві та місцевих ремеслах.

Село Дубровиця розташоване на лівому березі річки Турія, що протікає через живописні місця Волинської області. Поселення оточене мальовничими лісами та природними ландшафтами, які створюють унікальну атмосферу. Річка Турія, яка знаходиться поблизу, є важливим водним ресурсом для місцевих жителів і грає значну роль у розвитку сільського господарства.

Назва села Дубровиця вказує на наявність дубів у цій місцевості [23]. Слово «дуб» асоціюється з величчю та міццю, адже дуби славляться своєю довговічністю та красою. Вірогідно, село отримало цю назву через розмаїття дубів, які росли на його території.

Назва «Михновка», ймовірно, походить від імені або прізвища одного з перших поселенців чи власників земель у цій місцевості [23]. В Україні часто використовуються імена для називання населених пунктів, які можуть вказувати на їхніх засновників або відомих особистостей, пов'язаних із цим місцем. Можливо, в основі назви лежить ім'я Михайло, що було досить популярним.

Назва «Козел» може вказувати на певні особливості місцевої фауни або економіки [29]. Кози, як відомо, є традиційними тваринами для багатьох сільських господарств в Україні, і, можливо, село славилося своїм скотарством. Крім того, таку назву могли отримати через наявність козацьких традицій у цій місцевості, адже козаччина відіграла важливу роль в історії України.

Легенда про Дубровицю, Михнівку та Козла

Колись на лівому березі річки Турії розкинулося невеличке містечко Михнівка. Назву свою воно отримало від першого поселенця на ймення Михно – розумного і запального чоловіка. Кажуть, Михно не просто обрав те місце для осаді – йому наснився дивний сон: наче серед велетенських дубів йому явилася біла постать, яка веліла збудувати тут поселення й оберігати ріку.

Михно послухався. Висадив ще більше дубів навколо села – і вони розрослися у справжню Дуброву. Ліси шуміли древніми піснями, Турія несла свої чисті води, а люди жили у злагоді.

Але була одна дивна історія, яку й досі переповідають старожили. Коли в поселенні вирішили побудувати храм, біля джерела раптом з'явився... козел. Не простий, а з блискучими рогами і очима, що світилися в темряві. Він спокійно ходив поміж людей, але коли хто задумував щось зле – козел бив копитом і того чекала невдача.

Злякалися люди: подумали, що це знак. Назвали своє містечко Козел – аби задобрити таємничу силу, яка, може, і оберігала їх.

Минали роки, містечко росло. Проте пам'ять про Михна, про святі дуби та про світлого охоронця з рогами ніколи не зникала. Зрештою, щоб об'єднати і стару мудрість дубового лісу, і нову надію на добро, село перейменували на Дубровицю – як данину усім трьом легендарним сторінкам своєї історії.

Кажуть, іноді в туманний ранок можна побачити на лузі постать білого козла, який пасеться серед трав – це охоронець Дубровиці нагадує, що добро має корені у вірності, сміливості й чистоті серця.

Таким чином, назва села Дубровиця пов'язана з природними особливостями місцевості.

село Житнівка (Забріддя)

Село Забріддя було засноване у 1921 році. Нову назву Житнівка отримало у 1967 році [86].

Поселення розташоване на лівому березі річки Стохід. Ця місцевість характеризується річковими пейзажами та зручним доступом до води, що надавало переваги для ведення сільського господарства.

Назва «Житнівка», ймовірно, походить від слова «житне», що вказує на вирощування жита, яке було основною культурою в регіоні. Також, можливе походження від словосполучення, що означає «місце, де росте жито» [23].

Стара назва «Забріддя» може свідчити про те, що місцевість славилася переправами через річку [23].

Легенда про село, що народилася зі Стогону Стоходу

Кажуть старожили, що там, де сьогодні розкинулося мальовниче село Житнівка, ще сто років тому були лише дикі луки, болота та непрохідні ліси. Лише одна річка Стохід, мов старий сивий мандрівник, знала усі таємниці цих земель. Вона текла ліниво, обвивала береги своїми срібними рукавами й нашіптувала історії тим, хто вмів слухати.

Одного разу на лівому березі Стоходу з'явилися перші люди. Вони прийшли не випадково. Їх вела давня прикмета: «Де річка стогне, там земля народиться з хлібом». Стомлені війнами й мандрівками, переселенці зупинилися біля вигину річки, де вода справді зітхала, ніби жива. Збудували перші хати, переправлялися через річку вбрід – тому й назвали поселення Забріддя.

Легенда каже, що першого вечора, коли в селі запалили вогонь, у темряві почувся голос старої жінки – духу річки. Вона сказала:

– Зростете ви тут, якщо не забудете землю й хліб. Бо земля – мати, а хліб – душа.

І так воно й сталося. Люди тут були працьовиті, родючі ґрунти давали щедрі врожаї жита, а з часом саме житом славилася село. Усе поле довкола золотіло колоссям, а запах свіжоспеченого хліба долинав із кожної хати.

Минали роки. Хтось захотів стерти з карти «Забріддя» як назву надто просто-сільську. Та люди не стали противитися, бо в серці вже мали іншу назву для свого дому – Житнівка. Назву, яку підказала сама земля, бо тут виростало найкраще жито, найміцніші хлібороби, найтепліші родинні хати.

Кажуть, що й досі, коли в полі зріє жито, річка Стохід знову починає стогнати – не від болю, а від щастя, бо пам'ятає перших людей, що дали життя цій землі.

Таким чином, назва села Житнівка пов'язана з господарською діяльністю селян – вирощуванням жита.

село Залазько

Село Залазько було засноване у 1901 році, коли 12 родин з Підляського воєводства Польщі переїхали на цю територію в пошуках вільної землі [29]. Ця міграція свідчить про бажання людей знайти нові можливості для життя та господарювання. Завдяки цьому, село почало розвиватися. До сьогодні його історія зберігає пам'ять про ці зміни.

Назва села Залазько походить від слова «залазити» в контексті переселення або міграції людей [36]. У такому разі, «Залазько» вказує на території, де люди оселялися або які були заселені пізніше.

Назва села Залазько, ймовірно, походить від назви урочища. Слово «лаз» є давнім і означає стежку або прохід через густий ліс, а суфікс «-ько» є характерним для полонізмів.

Легенда про край тиші й потаємних стежок

Колись, багато поколінь тому, у глибині густих лісів, де дерева шепечуть про давнину, була лише вузька стежка. Нею ходили мисливці, втікачі, мандрівники – усі, хто шукав тишу або порятунку. Вони казали, що той, хто «залізе» у ці ліси й знайде спокій, вже не захоче повертатися назад.

І от, якось на тій стежці зупинився старий чоловік. У нього не було нічого, окрім мішка з насінням, хлібини та сокири. Він подивився навколо, вдихнув аромат дерев і прошепотів:

– Тут я залишусь. Тут буде мій дім.

І назвав це місце Залазько – бо кожен, хто залазив у ці ліси, вже не йшов геть. За ним прийшли інші – ті, що втомилися від метушні, від людської несправедливості та хотіли лише миру. Так з'явилося поселення, яке почало жити своїм спокійним ритмом, серед природи й правди.

Кажуть, що ліс довкола Залазька – не простий. Він береже своїх людей. Якщо хтось приходить із злом, то стежки заплутуються, дерева наче зсуваються, а мандрівник кружляє, доки не зрозуміє: сюди з поганими намірами – не можна.

А вночі, якщо прислухатися, можна почути, як ліс перешіптується із зорями. Вони й досі пам'ятають того першого чоловіка – тихого, мудрого, що посадив сад, збудував дім і покликав перших поселенців.

Таким чином, назва села Залазько пов'язана з переселенням людей на вільні землі.

село Іваномисль (Яномисль)

Точна дата заснування села Яномисль не відома, але, ймовірно, що воно з'явилося в середині або пізніше середньовіччя. У 1946 році село отримало нову назву – Іваномисль [33].

Поселення розташоване серед мальовничої природи і густих лісів. Через село проходить Залюдський канал, що є важливою водною артерією для села і навколишніх територій. Село також знаходиться поблизу річки Стохід, що забезпечує регіон водними ресурсами і рибальством. Село розташоване на низинному рельєфі, з переважанням родючих земель, які використовуються для сільського господарства. В околицях можна знайти поля, луки і ліси, які надають природний захист і місце для різноманітної флори і фауни.

Назва села Яномисль має польське походження, яке пов'язане з особистим ім'ям. Вважається, що назва може походити від словосполучення «Jan Mysl» або «Janomyśl», що означає «думка Яна» або «мислення Яна» [29]. Це ім'я могло бути пов'язане з одним з перших поселенців або землевласників, які дали ім'я селищу. У польській культурі ім'я Ян є поширеним, а додавання до нього слів, що вказують на мислення або роздуми, може відображати певні традиції або звичаї.

Назва «Іваномисль» складається з двох частин: «Іван» та «мисль». «Іван» – це одне з найпоширеніших імен в Україні, яке є християнським ім'ям. В Україні ім'я Іван часто асоціюється з великою кількістю святих, зокрема з Іваном Хрестителем, тому могло бути популярним серед місцевих мешканців [23].

Слово «мисль» походить від старослов'янського «мислити», що означає «думати», «розмірковувати» або «свідомість» [23]. У контексті назви села це слово, ймовірно, вказує на певні ідеї чи бажання, що могли бути пов'язані з характером засновника або важливою подією для цього населеного пункту.

Отже, можна припустити, що «Іваномисль» вказує на село, пов'язане з іменем Івана і з якимось важливим розумовим чи духовним аспектом. Ймовірно, назва могла бути надана на честь якоїсь важливої особи на ім'я Іван, що мала вплив на заснування чи розвиток села.

Легенда про думку, що стала землею

У тих краях, де сьогодні стоїть село Іваномисль, колись було лише поле, як море, а ліс за обрієм. Люди проходили повз, але не залишались – щось стримувало. Казали, що ця земля чекає не просто господаря, а Людину з Думкою.

І ось, як розповідають старі пісні, одного разу з'явився тут мандрівник на ім'я Ян. Він був не багатий і не воїн, а мислитель. Ходив він по світу, шукав місце, де можна було б зростити не лише хліб, а й думку – чесну, вільну, українську.

Зійшов він на пагорб над річкою, став у чистому полі, заплющив очі й подумав:

– Якби тут виросло село, де люди живуть у мирі, працюють на совість, пам'ятають, що вся сила – в думці і в землі...

І тоді наче сама земля його почула. Вітер завив у травах, птахи замовкли на мить, а поле, мов одухотворене, відповіло зеленим блиском. Так і залишився він тут. Люди, що йшли за ним, почали називати це місце Яномисль – думка Яна. А згодом, коли зміни йшли по всій Україні, назва набула іншого звучання – Іваномисль, але сенс залишився той самий: думка, що пустила коріння й стала землею, стала домом.

І кажуть тепер: якщо ти ввечері в Іваномислі сядеш на горбку і подумаєш щиро про щось добре – земля почує, неодмінно відповість.

Таким чином, назве села Іваномисль пов'язана з іменем першого засновника або власника цих земель.

село Каливиця (Калевиця)

Перша писемна згадка про село Калевиця буда датована 1906 роком [86]. Пізніше, ймовірно, вона трансформувалася на Каливиця.

Село оточене лісами та полями, що вказує на вигідне природне середовище, яке сприяло розвитку сільського господарства.

Назва «Каливиця» може бути пов'язана зі словом «кали» або «кала», яке у стародавніх слов'янських мовах могло позначати «болото», «мокре місце» або «затоплену територію» [23]. В Україні такі топоніми, як правило, вказують на місцевість, яка була болотистою чи зволоженою, там де люди могли займатися рибальством, водним господарством або збором водяних рослин.

Або ж може походити від діалектного слова «кали» – різновид багатой на рослинність низини, місця, яке є зручним для землеробства, але вимагає особливого догляду для обробітку через природні умови [23].

«Виця» – суфікс, який може бути типовим для утворення назв населених пунктів на основі природних особливостей місцевості [23].

Легенда про землю, яку колисала мати-вода

Колись дуже давно, ще до того, як села були названі, ці землі вкривалися високими травами, поміж яких плескалися озера, ховалися багна, а над усім цим – тиша, спокійна, як подих матері, що колише немовля. Люди боялися селитися тут – надто м'яка була земля, ніби не тримала кроків.

Але одна жінка, яку називали Калиною, побачила в цих місцях не болото, а благословення. Вона казала:

– Де м'яка земля, там колиска життя. Тут народиться сила, що виростає з лагідності.

Калина була знахаркою, мудрою й спокійною, наче сама природа. Вона збудувала першу хату над джерелом, яке ніби співало. Вода в тому джерелі була тепла навіть узимку, а місцеві вважали її цілющою. І коли

народилася перша дитина в тій хаті, місце стали називати Калевиця – від імені Калини та від «виця» – давнього слова, що означає спадок, слід, гілку роду.

А ще казали, що вночі, коли все засинає, земля під Калевицею починає тихо коливатися – не від вітру, а від стародавньої сили, що колисає все живе, як мати колише дитину.

З роками назва змінилася – стала Каливиця, м'якша на слух, мов пісня. Але суть не змінилася: це село – колиска. Тут усе починається з любові, лагідності й віри в добро.

Таким чином, назва села Каливиця, ймовірно, пов'язана з поселенням на болотистих, зволжених землях, де люди почали оселятися, займаючись сільським господарством.

село Клітицьк

Перша писемна згадка про село Клітицьк датована початком XIX століття [86].

У давнину поселення було розташоване на території, яка характеризувалася заболоченою місцевістю, оточеною заростями лози, вільхи та очерету. Таке середовище сприяло розвитку сільського господарства, але водночас ускладнювало пересування людей і тварин.

Назва села Клітицьк, ймовірно, походить від слова «клітка» (у деяких стародавніх діалектах це могло позначати будівлю або хату), що відображає певні архітектурні особливості або тип будівель, які мали значення для місцевих жителів [23]. «Клітка» в народній традиції могла вказувати на певний тип житла або господарської будівлі, яка використовувалася для зберігання зерна, корму для тварин або інших сільськогосподарських товарів.

Назва села може походити від давнього слова «кліть», що означало зруб – метод будівництва стін будинків або споруд із колод чи брусів, укладених горизонтальними рядами [23]. Ще в період Русі зруб був широко використаний для зведення житлових, господарських, культових та оборонних споруд.

Суфікс «-цьк», що часто зустрічається в топонімах на території України, може вказувати на приналежність або місце походження [30]. Це може означати, що село було назване за особливостями місцевості або родом діяльності, який став характерним для цього населеного пункту.

Проте, місцеві жителі стверджують, що назва «Клітицьк» походить від слова «клекітка», що означає мідний дзвоник, який вішали на шию худоби. Ці дзвоників використовувалися для того, щоб тварини не заблукали у чагарниках. Така етимологія свідчить про специфіку місцевості, де село було розташоване, та про способи ведення господарства його мешканцями.

Легенда про Село Клітей і Вогняного Лісу

Кажуть старі люди, що там, де нині стоїть Клітицьк, колись шумів дикий праліс – темний і непрохідний. У його гущавині жили волхви, хранителі древніх знань. Вони плели великі «кліті» – зруби з дерева, які служили їм і за домівки, і за святині. В кожній кліті палав вічний вогонь – символ життя й оберег від темних сил.

Одного разу на землі ці напали кочівники. Ліс палав, звірі тікали, а волхви встигли лише заховати свою найголовнішу святиню – «Кліть Життя» – в найглибшій гущавині. Перед тим, як загинути в бою, старший волхв прокляв нападників: «Ніколи не дасть ця земля щастя тим, хто прийшов зі злом!»

Після великої пожежі залишилася тільки одна вціліла кліть. Навколо неї зібралися вцілілі люди: хто шукав прихистку, хто тікаючи заблукав, хто прийшов за покликом долі. Вони почали будувати нові оселі за зразком тієї першої – з добротних дерев'яних клітей. Так і виросло поселення, яке люди почали кликати Клітицьком – на честь перших хат-клітей, які врятували їх у найстрашніші часи.

Кажуть, що досі десь на околиці села, в глибині старих лісів, можна знайти залишки тієї першої Кліті. А в ясні ночі, коли над землею пливе сріблястий туман, десь серед дерев видно тихе світло – то горить Вогонь Життя, який оберігає Клітицьк від бід і нагадує про давню обітницю волхвів: захищати цю землю до останнього подиху.

Таким чином, назва села Клітицьк пов'язана з практиками, які мали на меті забезпечити безпеку худоби в умовах заболоченої місцевості.

село Котуш (Катуш)

Перша писемна згадка про село Котуш датована 1906 роком. Згодом село мало назву Катуш і у 2002 році йому повернули історичну назву [86].

Поселення розташоване на лівому березі річки Турії, що надає йому вигідного стратегічного положення. Річка, оточена природними ландшафтами, створює мальовничі пейзажі, а також забезпечує мешканців водними ресурсами, що важливо для сільського господарства.

Назва села Котуш (або Катуш) може мати кілька версій походження. Одна з можливих версій пов'язана з давніми слов'янськими словами, що вказують на певні природні особливості, такі як «кот» (кудлатий, густий) або «кут» (куток, захищене місце) [23]. Це може свідчити про те, що село було засноване в затишному місці, що підходить для ведення господарства.

Також науковці припускають, що назва утворена від прізвиська Кот, яке мав один із поселенців.

Легенда про Село Священних Берегів

Давно-давно, ще за часів, коли Волинським краєм ходили табуни диких коней, а Турія текла вільно серед непрохідних очеретів, на місці сучасного села стояло лише кілька хатин рибалок. Люди вірили, що саме тут, на вигнутому березі річки, живе Дух Води – охоронець джерел і багатств землі.

Серед місцевих старців побутовала легенда про те, що вночі над водами з'являється білий кінь – вісник благословення або біди. Той, хто побачить коня і посміє до нього заговорити, отримає або велике багатство, або велике випробування.

Одного разу молодий парубок на ім'я Катько, сирота і рибалка, побачив білого коня, що піднімався з водяного туману на сході сонця. Не злякавшись, хлопець гукнув:

– Хто ти, небесний вершнику? Чого шукаєш на наших берегах?
Кінь наблизився і людським голосом відповів:

– Шукаю людину чистої душі, яка зможе стати охоронцем цієї землі.

Катько погодився, хоча й не знав, яка доля його чекає. Кінь легенько торкнув його копитом – і парубок відчув, як у серці його розгорілося незгасиме світло любові до рідної землі.

Відтоді на місці рибальських хат почало виростати справжнє поселення. Катько навчив людей зводити будинки на високих берегах, садити сади, шанувати річку і ліс. Поселення назвали на його честь – Катущем. Згодом назва видозмінилася на Котуш, але пам'ять про хлопця з чистим серцем і донині живе в цих краях.

Кажуть, у тихі літні ночі, коли річка Турія дихає туманами, над берегами ще можна побачити білого коня, що спокійно пасеться серед трав. То Катько на вічній сторожі стоїть, оберігаючи Котуш і його людей від біди.

Таким чином, назва села Котуш відображає його природні особливості та історію.

село Краснилівка (Станіславівка, Кірчик)

Перша писемна згадка про село Станіславівка датована 1792 роком [86]. У 1967 році воно отримало нову назву – Краснилівка.

Поселення розташоване на правому березі річки Турії, що надає йому мальовничий вигляд та природні ресурси. Це стратегічно зручне місце, адже річка забезпечує не лише водою, а й можливістю для ведення сільського господарства, рибальства та відпочинку.

Назва «Краснилівка» вказує на слово «красний», яке у старослов'янській мові означало «красивий», «гарний», «червоний» [23]. У топоніміці це слово часто асоціюється з місцями, які мали особливу природну красу або були зручними для поселення. Можливо, село отримало таку назву через свою мальовничу природу, розташування в долині або серед зелених лісів.

«Лівка» – суфікс, який часто зустрічається в українських топонімах і може вказувати на маленьке село або поселення [36]. Це

типове закінчення для назв сіл, яке може позначати належність до певного роду чи місцевості.

Раніше село називалося Станіславівка, що могло бути пов'язано з ім'ям засновника або на честь якоїсь історичної постаті.

Легенда про Землю Червоного Сонця

Колись дуже давно, ще за княжих часів, простягалися тут дикі нетрі та розлогі заплави Турії. Люди селилися рідко – лякали і болота, і дика звірина, і таємничі явища на воді. Але саме сюди привела свій рід одна відважна жінка на ім'я Красина.

Красина була донькою знатного волинського боярина. Її родина зазнала нещастя: під час однієї з війн їх замок було зруйновано, маєтності спалено. Щоб урятувати вцілілих людей, Красина взяла кілька десятків сімей і вирушила на схід, туди, де ще лишалися вільні землі. Багато днів вони блукали лісами й болотами, поки не натрапили на дивовижне місце: вогняно-червоне сонце заходило тут так низько над річкою, що здавалося – сама земля палала золотом і рубіном.

Вражена такою красою, Красина вигукнула:

– Тут і збудуємо ми новий дім! Тут буде наш край, край нового початку!

Поселення, яке вони заснували, люди назвали Красилівкою – на честь Красини й «красного» сонця, що заходило тут так незвичайно яскраво.

Кажуть, що в перший рік, коли закладали село, над Турією справді творилися дива. Води світилися вночі, ніби оберігаючи новоселів. Жито росло подвійної висоти, а риби в річці водилося стільки, що її можна було ловити руками.

А ще подекують: якщо у вечір на Купала зійти на старий курган біля річки й попросити у Красини благословення, можна отримати щасливу долю й силу зцілювати серця – своє й інших людей.

Навіть сьогодні старі люди в Красилівці вірять: це місце обране не випадково. Бо сила роду Красини й тепло її великої душі досі зігрівають кожного, хто любить цю землю.

Таким чином, назва села Красилівка відображає його природні особливості та символізує живописне розміщення села в долині річки.

село Кримне

Перша писемна згадка про село Кримне датована 1906 роком, хоча це поселення було відоме до 1848 року [17].

Поселення розташоване на лівому березі річки Коростянки, що є важливою водною артерією в регіоні. Це місце характеризується мальовничими природними ландшафтами та родючими землями, що сприяють веденню сільського господарства. Околиці села, ймовірно, багаті на лісові угіддя та водні ресурси, що також впливає на життя місцевих жителів.

Колись біля села Кримне знаходилося озеро Кремінь [19]. Тому назва «Кримне» може бути пов'язана зі словом «кремінь», яке вказує на геологічні особливості цієї території. Обидва слова, ймовірно, мають спільний корінь і можуть походити з давніх часів, коли в пошані в місцевих жителів був кремінь. Це свідчить про те, що в давнину тут могли видобувати кремінь, який використовували для виготовлення знарядь праці.

Легенда про Край зниклого міста

Колись дуже давно на місці нинішнього Кримного стояло стародавнє місто. Його називали по-різному, але найбільш поширеною назвою було Кримне – від старослов'янського «крим» – «гора», «високий берег», бо стояло воно на підвищенні над річкою Коростянкою.

Місто було багате: кам'яні храми, високі вежі, гомін ярмарків, дзвін майстрів... Але жило воно не лише торгівлею і ремеслами. Тут, за переказами, зберігали стародавню скарбницю знань: книги, зілля, обереги і рукописи, що їх передавали ще від волхвів.

Одного разу на край напали орди з далеких степів. Не врятували місто ні стіни, ні молитви. Легенда розповідає, що в останню мить жерці Кримного зібралися в головному храмі на березі Коростянки і, щоб не дати ворогам заволодіти їхнім спадком, закликали місто: занурили його у землю.

Після того, на місці багатого Кримного залишилися тільки зелені пагорби, старі кургани та порослі верболозами береги.

Але люди не полишили цих земель. Із часом на цьому місці виникло нове поселення – вже село Кримне. Назва лишилася як пам'ять про давнє зникле місто.

Кажуть, що вночі, коли місяць стоїть високо і світить просто на воду Коростянки, уважний подорожній може побачити у воді відблиск золотого купола, що ще досі дрімає під землею.

І якщо стати біля старого вербового гаю й попросити у духів міста захисту, вони дадуть силу і мудрість стародавнього Кримного.

Таким чином, село Кримне та озеро Кремінь мають спільне історичне та геологічне коріння, що відображає давні традиції та зв'язок місцевих жителів із природою.

село Мала Глуша

Перша писемна згадка про село Мала Глуша датована 1537 роком [86].

Поселення розташоване на території, що охоплює береги Сліпої Турії. Це місце відзначається своєю мальовничою природою та близькістю до водних ресурсів, що створює умови для розвитку рибальства та сільського господарства.

Назва «Глуша» вказує на природні особливості місцевості. У стародавній мові «глуша» означало «густий ліс» або «лісисте місце» [23]. Тому «Мала Глуша» може бути перекладено як «менше лісисте місце» або «мале місце в лісі», вказуючи на те, що село розташовувалося в лісистій місцевості або в глушині, де рідко зустрічалися інші поселення.

«Мала» – означає меншу величину або розмір. Це вказує на те, що село, ймовірно, було меншим за розміром або молодшим за часом заснування порівняно з іншими селами, що могли існувати в цьому регіоні.

Легенда про Землю Сліпої Турії

Давним-давно, коли ще ліси краю були густими й темними, а річки – глибокими й спокійними, на берегах Сліпої Турії, між

непрохідними болотами, стояло маленьке село. Люди, що тут оселилися, називали своє поселення Мала Глуша. Вони були мудрими й терплячими, бо тільки такі могли жити в таких лісах, де навіть птахи могли заблукати в часи туману.

За легендою, річка Турія мала таємничу властивість: у певні дні вона ставала непрозорою, наче «сліпою», й усе навколо перетворювалося на затемлену тінь. Ніхто не міг сказати точно, чому так було. Однак місцеві старожили вірили, що це був знак від духів води, що охороняють річку й її береги.

Одного разу, в час великої біди, коли на село почали нападати вороги, і все здавалося втраченим, молодий хлопець на ім'я Іван, який виріс тут, вирушив до річки, аби знайти спосіб урятувати своє село.

По ночі, коли річка була найбільш сліпою, Іван став на її березі й звернувся до духів води:

– О, духи, що ховаєтеся у глибині вод, допоможіть мені врятувати нашу землю від біди. Нехай Сліпа Турія оживе й веде нас до перемоги!

Не минуло й кілька хвилин, як на воді з'явилася срібна лінія, яка розсіяла туман. Іван, слідуючи за світлом, віднайшов древній скарб – старовинну зброю й артефакти, які колись належали великому воїну. Ці артефакти стали ключем до перемоги села, а вороги не змогли завадити його захистити.

І відтоді кожен раз, коли річка стає «сліпою», люди в Малій Глуші вірять, що духи води дають їм знак про нові можливості та надають сили для боротьби.

І сьогодні, коли над річкою виникає густий туман, старі жителі села кажуть, що це – духи Турії, які готуються допомогти тим, хто звернеться по допомогу з чистим серцем.

Таким чином, назва села Мала Глуша може свідчити про географічне розташування села в лісистій місцевості, або ж про його відносно менший розмір порівняно з іншими поселеннями цього типу.

село Малий Обзир (Новоселці)

Перша писемна згадка про село Малий Обзир датована 1727 роком [86].

Поселення розташоване на правому березі річки Стохід, яка є важливим водним ресурсом для місцевості. Це село оточене живописними природними ландшафтами, що включають ліси та луки, які надають регіону особливу атмосферу спокою та гармонії з природою.

Назва «Обзир» походить від старослов'янського слова, яке вказує на місце, з якого відкривається огляд або панорама. «Обзир» може означати місце з оглядовим майданчиком або точку, з якої можна спостерігати навколишні простори, тобто село розташовувалося на підвищенні, з якого відкривався широкий краєвид на околиці [86].

Слово «Малий» вказує на те, що село, ймовірно, було менше за розміром або молодше за часом заснування порівняно з іншими населеними пунктами з подібною назвою. Це також може вказувати на його відокремленість або розташування на відстані від більшого поселення.

У XVI столітті жителі Великого Обзира, що розташовувався на протилежному березі річки Стохід, заснували присілок Новосельці. У 1825 році, аби підкреслити історичну спільність поселень, цей присілок був перейменований на Малий Обзир [29].

Легенда про село, що зберігає таємницю річки Стохід

Колись давно, коли на землях краю ще не було великих міст і сіл, а річки текли вільно, як і життя людей, на березі річки Стохід стояло поселення, яке люди називали Обзир. За легендою, це була земля, де річка була не тільки водною артерією, а й магічним джерелом. Вода Стоходу мала силу, здатну змінювати долю людей, даруючи їм здоров'я, мудрість і силу.

Жителі Обзиру вірили, що річка була охоронцем не лише їхнього села, але й величезного лісу, що оточував його. Ліс цей був переповнений різноманітними звірами та таємничими істотами, а на його схилах росли рідкісні трави, що лікували від багатьох недуг.

Та одного дня, коли село обнесло страхітливими лісами й густими туманами, до Обзиру завітала страшна біда. За переказами, до берега річки підійшли вороги, що прийшли на чужу землю, аби здобути славу і багатство.

Довідавшись про це, старий жрець села, який володів таємними знаннями річки, закликав молодого юнака на ім'я Семен. Він сказав:

– Ти – обранець, хто має захистити нашу землю від лиха. Спустиись до Стоходу і випий воду з глибини, щоб отримати силу, яка допоможе відстояти рідну землю.

Юнак спустився до річки і, коли він нахилився над водою, у ній відбився світлий промінь сонця, що розсіяв туман і освітлив берег. Семен попив води і з того часу став невразливим. В його руках з'явилася сила, що допомогла зупинити ворогів, тому вони були змушені покинути ці землі.

З того часу річку Стохід ще більше поважали місцеві жителі, а село, яке після перемоги отримало назву Малий Обзир (за стародавнім словом «обзир», що означає «погляд, що оберігає»), стало священним місцем для кожного, хто шукав захисту.

Кажуть, що досі, коли на річці Стохід утворюється особливий спокій, а туман починає повільно підніматися з води, старі жителі Малиго Обзиру вірять, що це духи річки нагадують їм про свою древню силу й охорону.

Таким чином, назва села Малий Обзир може вказувати на невелике село, розташоване на підвищенні, звідки відкривається панорамний вид на навколишні території.

село Малі Голоби

Точна дата заснування села Малі Голоби не відома, але, ймовірно, воно виникло в середні віки або на початку Нового часу, коли відбувався процес освоєння нових земель, створення сіл та розвиток сільського господарства.

Поселення розташоване на лівому березі річки Коростянки, що є важливим водним ресурсом для регіону. Це село оточене живописними природними ландшафтами, зокрема лісами та луками, що надають місцевості атмосферу спокою і злиття з природою.

Назва Голоби може походити від фрази «голити лоби», що може свідчити про певні традиції або звичаї, пов'язані з обробкою волосся або певними ритуалами, які виконувалися мешканцями села [29].

Версія «головби» вказує на те, що назва може походити від слова «головби», яка означає возіїв лісу, що може вказувати на важливу роль лісових ресурсів для місцевої економіки та способу життя жителів, які займалися лісовими роботами та транспортуванням [23].

Версія «goloborze» стверджує, що назва села походить від видозміненого польського слова «goloborze», яке означає «голе місце від бору або лісу» [36]. Це може свідчити про те, що територія, на якій розташоване село, колись була вільною від лісів або чагарників, що полегшувало заселення та ведення сільського господарства.

Слово «Малі» вказує на те, що село, ймовірно, є меншим за розміром або має меншу кількість населення в порівнянні з іншими населеними пунктами з подібною назвою (наприклад, з сусідніми більшими поселеннями або іншими поселеннями з назвою «Голоби»).

Деякі науковці стверджують, що назва була запозичена у Волинського містечка Голоби [25].

Легенда про село, що пісню свою не забуло

Давним-давно, коли земля була ще молода, а річки Коростянка текла повними водами, на березі її стояло велике село, яке називали Голобами. Це була не просто село, а місце, де жили люди, чий голос лунали по всій околиці. Вони славилися своїми піснями, що звучали, немов голоси самих лісів і річок.

Одного разу, під час великої повені, коли річка Коростянка вийшла з берегів і забрала багато житла та урожаю, старі Голоби не змогли більше жити на цьому місці. Тоді вони вирішили залишити свою землю і переселитися в інші місця. Але перед тим, як покинути рідні береги, вони поклялися, що пісня їхня не загине, а річка буде охороняти їхній спадок.

Одна молода дівчина, на ім'я Лада, була найкращою співачкою в селі, тому вона вирушила на берег річки, щоб подякувати за всі блага, які принесла річка, попросити її охороняти пам'ять про Голоби. Лада заспівала таку пісню, що сама річка завмерла, ніби прислухалася до кожного слова. Вона поклялася, що цей край завжди буде живий в піснях.

І так сталося: коли жителі Голоб залишили своє село, згодом на його місці з'явилися Малі Голоби – нове поселення, яке стало відомим не тільки завдяки своїй красивій природі, а й через чудові голоси людей, що вірно продовжували пісенну традицію предків.

І навіть сьогодні, якщо стати на березі річки і послухати, можна почути, як вітер несе мелодії пісень, що не забуті ні водами річки, ні часом.

Таким чином, назва села Малі Голоби, ймовірно, вказує на менше село, яке має зв'язок із природними або географічними особливостями.

село Мельники-Мостище (Мельники)

Перша писемна згадка про село Мельники-Мостище датована кінцем XVI століття [17].

Поселення розташоване на правому березі річки Турії, на місцевості із рівнинним ландшафтом, що колись була оточена лісами й болотистими ділянками, характерними для Поліської зони. Близькість до річки сприяла розвитку млинарства та рибальства, що відіграло важливу роль у житті місцевих жителів.

Перша частина назви – «Мельники» – походить від основного заняття перших поселенців, які працювали на млинах, розташованих на річці Турії. У XVI–XVII століттях водяні млини були важливими економічними об'єктами, а люди, які перемелювали зерно, мали особливий статус у громаді [29].

Друга частина назви – «Мостище» – пов'язана з селом Мостище, яке розташоване поряд [29]. Також ця частина назви пов'язана з місцевістю, на якій колись розташовувалися мости через річку Турію. За переказами, тут існували дерев'яні мости, які сполучали село з іншими населеними пунктами, але з часом вони були зруйновані або замінені іншими шляхами.

Поєднання двох слів у назві «Мельники-Мостище» відображає як професійну діяльність перших мешканців, так і географічні особливості місцевості, що відіграли ключову роль у формуванні села.

Легенда про село на мостах

Давним-давно, коли річка Турія була ще бурхливішою, а землі краю сповнені таємниць, на правому березі цієї річки стояло маленьке поселення, яке з часом стало відоме як Мельники. За легендою, село

отримало свою назву завдяки млинам, які люди збудували на річці, використовуючи її швидкі води для обмолоту зерна.

Але були й інші версії про походження назви. Одна з них розповідає, що саме на цьому місці давним-давно знаходився великий міст – переправа, що з'єднувала два береги Турії, яка була такою важливою, що місцеві люди називали це місце Мостищем. Міст був побудований ще за часів князів, а через нього проходили важливі торгові шляхи.

Згідно з легендою, одного разу, під час великої бурі, міст був зруйнований. Річка Турія, яка до того була відносно мирною, розбурхалася, води заливали усе на своєму шляху. Люди були змушені покинути оселі, але незабаром, як тільки буря вщухла, вони повернулися на ці землі. І саме тоді, коли вони відновили свої млини і новий міст через річку, виникло нове поселення, яке згодом стали називати Мельники-Мостище – на честь відновлених млинів і старого зруйнованого мосту.

І хоч село отримало назву через млини, старі жителі завжди пам'ятали, що саме міст через Турію був серцем цієї землі. І тому вони встановили в центрі села невеликий камінь, на якому був вибитий образ мосту, що нагадував людям про те, що ніщо не вічне, але сила волі і єдності дозволяє відбудувати все навіть після найбільших лих.

Кажуть, що й до сьогодні вночі, коли лунає тиша, а річка спокійно плине, можна почути відголоски стародавнього моста – звуки, що відлунюють через води, як нагадування про зв'язок між поколіннями і містами, що з'єднуються мостами, хоч би й невидимими.

Таким чином, назва села Мельники-Мостище пов'язана як з професійною діяльністю перших мешканців, так і з географічними особливостями місцевості.

село Мостище

Перша писемна згадка про село Мостище датована 1542 роком [86].

Поселення знаходиться на правому березі річки Турії. Місцевість тут рівнинна, з природними луками та лісовими масивами, характерними для Полісся. Близькість до річки сприяла розвитку сільського господарства, рибальства та торгівлі.

Назва «Мостище» походить від слова «міст» або «мостище», що означає місце, де зведено міст або де колись існував значний міст [23]. Враховуючи, що село розташоване на Турії, цілком ймовірно, що тут був важливий дерев'яний міст або переправа, що з'єднувала береги річки та служила місцевим жителям і подорожнім.

У багатьох регіонах України назви із коренем «мост» або «мостище» вказують на розташування поселення біля важливого переходу через водну перешкоду [23]. Це підтверджує думку, що село могло виникнути як невелике поселення біля переправи, а згодом розрослося, отримавши свою назву.

Для облаштування шляху до села дороги, що проходили через болота, раніше мостили таким чином, що вони нагадували греблі. Саме цей термін «мостити» й став основою для назви села.

Легенда про Міст через час

У давні часи, коли річка Турія була широко відома своєю величчю й непередбачуваними течіями, існувало невелике село Мостище, яке отримало свою назву від стародавнього моста, що був побудований через Турію.

Легенда розповідає, що давним-давно, коли земля була ще молода, а річка була дуже бурхливою, на її берегах велася велика війна між двома племенами. Одне з них розташовувалося на лівому березі, інше – на правому. Бої між ними точилися постійно, жодне плем'я не могло здобути перемогу, адже річка Турія ставала природною перепорою.

Тоді мудрий старець одного з племен, якого всі шанували, запропонував ідею: «Ми можемо побудувати міст через річку, аби з'єднати наші землі та покласти край війні. Так ми будемо разом сильнішими». Ідея була прийнята, а старець став керівником будівництва.

Легенда свідчить, що міст через Турію був не простим – він мав магічну силу, адже створений був за допомогою древнього обряду, що об'єднував два племена не тільки фізично, а й духовно. Міст був побудований за кілька днів, а одразу після його завершення річка

заспокоїлася. Води Турії стали більш мирними, через міст почали переходити не лише люди, але й тварини, що також символізувало мир і єдність.

І хоча сам міст давно зник, село, яке виникло на правому березі Турії, стало відоме під назвою Мостище. До цього дня люди пам'ятають ту давню історію про мир і єдність, яку вони знайшли через побудову мосту.

Кажуть, що до сьогодні, коли річка Турія спокійно тече, можна почути відголоски тих часів – передзвін стародавніх ланцюгів, які з'єднували обидва береги, які нагадують про зв'язок між поколіннями і важливість миру.

Таким чином, назва села Мостище пов'язана з облаштуванням дороги до села.

село Надрічне (скотний двір Замоще, Боровенські Заходи, Заріка)

Перша писемна згадка про село датована 1875 роком під назвою скотний двір Замоще. З 1897 року поселення уже мало назву Боровенські Заходи, потім – Заріка. А уже у 1978 році зустрічається назва Надрічне [86].

Село Надрічне знаходиться на правому березі річки Стохід, що протікає через заболочені рівнинні території Полісся. Ця місцевість здавна характеризувалася густими лісами, луками та природними водотоками, що робило її зручною для ведення скотарства та мисливства.

Протягом своєї історії село змінило кілька назв.

Назва «скотний двір Замоще» свідчить про те, що на цій території колись існував маєтковий двір, де займалися розведенням худоби [23]. «Замоще» могло означати місцевість за мостом або за заболоченою місциною.

Боровенські Заходи – топонім пов'язаний із Боровенською волостю та словом «заходи», яке вказує на освоєні або нещодавно заселені території [29]. Також «Боровенські Заходи», ймовірно,

пов'язано з лісистою місцевістю чи болотистими територіями, де розвивалося сільське господарство.

Назва «Заріка» походить від розташування села за річкою Стохід [23].

Сучасна назва «Надрічне» вказує на його розташування над річкою або біля річки, оскільки префікс «над-» зазвичай позначає місце, що знаходиться вище або на схилі річки. Це могло бути село, розташоване на території, де річка протікає, а саме місце розташування визначало життєдіяльність місцевих жителів.

Легенда про Землю, що зберігає вітри та таємниці

Колись, у далекі часи, коли річка Стохід була ще багатою на свої береги і води її мали силу захищати, на правому березі цієї річки стояло маленьке село, яке мало кілька назв, але найбільш відома з них була – Надрічне. Річка була не просто водною артерією, але і оберегом для мешканців села, адже її води оберігали землю від лихих людей і набігів.

Легенда розповідає, що багато століть тому, коли в цих краях ще процвітали стародавні міста, тут був один із найбільших торгових шляхів. Люди, що проходили через ці землі, часто зупинялися біля річки Стохід, аби перепочити. З кожним роком торговий шлях ставав дедалі відомішим, тому люди стали облаштовувати навколо нього свої поселення.

Одного разу на ці землі прийшли лихі люди, які мали намір захопити багаті землі та зробити їх своїми володіннями. Вони намагалися зруйнувати всі поселення, однак місцеві жителі звернулися до річки Стохід за допомогою. Легенда свідчить, що річка відповіла на їхній заклик: за ніч рівень води піднявся так, що великий потік залив усі навколишні луки і ліси. Люди, які намагалися напасти на село, були змушені втекти. Ось так за допомогою дивної сили води місцеві жителі змогли уникнути нападу.

Після цього вони назвали своє поселення Надрічне, адже вважали, що річка Стохід була їхнім захисником. Згодом, на її правому березі виникли нові поселення – Боровенські Заходи, де почали розвиватися скотні двори, Заріка і Замоще, які відображали різні частини великої землі.

Кажуть, що до сьогодні, коли ночами річка Стохід тихо лине, старі жителі Надрічного чують, як води шепочуть їм про ті стародавні часи,

коли річка була не лише джерелом життя, але й надійним оберегом. Існує навіть повір'я, що, якщо ви прийдете до річки вночі і попросите про допомогу, води можуть знову відгукнутися, надаючи сили й втіху.

Таким чином, назва села Надрічне та його колишні найменування відображають як географічні особливості місцевості, так і її історичне значення.

село Невір

Перша писемна згадка про село Невір датована 1662 роком [86].

Поселення розташоване на Поліській низовині, поблизу річки Прип'ять, яка є однією з найбільших водних артерій регіону. Також неподалік знаходиться озеро Біле, відоме своєю чистою водою та мальовничими берегами. Водойми відігравали важливу роль у житті місцевого населення, забезпечуючи рибою, зручними торговельними шляхами та природним захистом.

Походження назви «Невір» залишається загадковим, проте існує кілька версій.

Легендарна версія вказує, що, за переказами, на цьому місці колись жили люди, які не хотіли коритися жорстоким правителям або панам, тож їх називали «невірними» – тими, хто не підкоряється владі.

Релігійна версія говорить, що назва може походити від слова «невіра» або «невірні», що вказувало на людей, які не прийняли християнство одразу або відмовлялися виконувати релігійні обряди.

Природна версія стверджує, що, можливо, назва походить від старослов'янського слова «невір» або «невер», що могло означати «непередбачувана, небезпечна місцевість» [23]. Це могло бути пов'язано з болотистими землями навколо, які могли затягувати мандрівників або змінювати своє русло.

Андрій Михайлов у статті «Першими бурштинокопачами на Волині були кельти» висовує свою версію походження назви села, яка вказує на те, що на території сучасного села Невір мешкало давнє плем'я неврів, від якого і походить його назва [29].

Легенда про село, що зникло в тумані

У давні часи, коли ліси були густими, а річки не знали берегів, існувало село на самому краю великого лісу, неподалік від річки Прип'ять. Це село називалося Невір – ім'я, яке зберегло свою таємничість до сьогодні. Існує легенда, що саму назву села часто перекручували, адже «Невір» означало не просто місце, а й вказувало на те, що тут відбувалися незрозумілі й навіть магічні події.

Згідно з легендою, в давні часи це село було дуже багатим і розвиненим. Мешканці Невіра славилися своєю мудрістю та здатністю розмовляти з духами природи. Вони мали особливий зв'язок з лісами, водами річки Прип'ять та озером Білим, яке було невід'ємною частиною їхнього життя. Кажуть, що саме біля цього озера жителі села часто проводили обряди, молилися духам води та лісу за урожай та добробут.

Однак одна з найбільш страшних і величних легенд про Невір розповідає про те, як село зникло з лиця землі. Це сталося в той самий час, коли річка Прип'ять вийшла з берегів через великі дощі і затопила всю місцевість. Вода почала підніматися так швидко, що люди не встигали рятувати свої домівки та зерно.

Старші жителі села вважали, що річка та озеро були не просто природними об'єктами, а магічними істотами, що мали здатність карати за неповагу. Згідно з легендою, одна з місцевих жінок, яка не поважала духів природи, зробила важливе порушення: вона зірвала квітку, яку було заборонено зривати, адже це могло розбудити люту води та лісу. І саме після цього сталася велика повінь.

Невір був затоплений, а всі його жителі зникли. Водяні духи забрали їх разом з селом, залишивши лише легенду про місце, де раніше стояло село. Кажуть, що й до сьогодні, коли в околицях озера Біле або річки Прип'ять піднімається туман, можна побачити видіння села, що потопає в мороці, почути ледь чутні голоси людей, які колись жили там.

Деякі місцеві старожили вірять, що село Невір нікуди не зникло, а просто сховалося у тумані, чекаючи, коли люди знову навчаться жити в гармонії з природою та духами води й лісу.

Таким чином, назва села Невір пов'язана з історичними подіями та народними переказами.

село Олексіївка

Село Олексіївка могло бути засноване в період пізнього середньовіччя або раннього нового часу, коли відбувався процес активного заселення Волинського Полісся.

Поселення знаходиться на лівому березі річки Цир, яка є правою притокою Прип'яті. Місцевість навколо села має рівнинний рельєф, характерний для Полісся, з численними луками, заболоченими ділянками та лісовими масивами. Поблизу Олексіївки розташовані інші села та невеликі водойми, що відіграють важливу роль у житті місцевого населення.

Назва «Олексіївка», ймовірно, походить від імені Олексій. Ім'я Олексій має грецьке коріння і означає «помічник» або «захисник» [23]. Такі назви часто даються на честь святого або важливої особи, що мала значення для місцевих жителів. Наприклад, на честь святого Олексія, який був популярним серед православних християн.

Часто на території України села, що мають назви, пов'язані з іменами святих, засновувалися навколо церковних установ, монастирів або на території, що належала духовенству. Вірогідно, село отримало свою назву на честь святого Олексія або іншої важливої релігійної фігури.

Легенда про покровителя річки Цир

У давні часи, коли на землях, що нині називаються Олексіївкою, ще не було великих поселень, а всі навколишні ліси й річки були населені духами природи, існувала одна дуже важлива річка – Цир. Це була річка, яку не можна було ігнорувати, бо її води були могутніми і відомими своєю силою. Всі люди, що жили поблизу, знали, що річка – це не лише джерело життя, а й могутній охоронець.

У ці часи жив у лісах старий мудрець на ім'я Олексій, який був відомий серед місцевих племен своєю глибиною знань і здатністю розуміти мову природи. Він міг спілкуватися з деревами, чути голоси річки й розуміти її потреби. Багато разів Олексій рятував людей від природних катастроф, зупиняючи бурі та виводячи своїх односельців з лісу в часи негоди.

Однак одного разу, коли сезон дощів був особливо важким, річка Цир почала виходити з берегів, погрожуючи затопити усі навколишні села. Люди звернулися до Олексія за допомогою, сподіваючись на його мудрість і силу. Олексій вирушив до річки, аби поговорити з її духом, що нібито жив в її водах. Він зрозумів, що річка була розгнівана через те, що люди забували про свої обов'язки перед природою, полюючи та вирубуючи ліси без належного відновлення.

Олексій вирушив на місце, де річка починала виходити з берегів, попросив духів води пробачення за гріхи людей. Він обіцяв, що вони відновлять баланс і знову навчатися жити в гармонії з природою. І тільки після цього духи річки заспокоїлися, а води повернулися у свої береги.

Щоб увічнити пам'ять про це, люди назвали своє поселення Олексіївка, на знак поваги до того, хто зумів укласти мир між людьми та річкою. Олексій прожив довгі роки, продовжуючи охороняти навколишні ліси та землю, тому навіть після його смерті річка Цир завжди залишалася мирною, а люди продовжували шанувати природу.

Кажуть, що й до сьогодні, коли на березі Циру настає туман, можна почути легкий шепіт – це Олексій, який все ще охороняє свою річку і нагадує про важливість поваги до природи.

Таким чином, назва села Олексіївка, ймовірно, пов'язана з іменем першого поселенця, або першого власника цих земель.

село Оленине (Жиров, Геленин)

Перша писемна згада про село датована 1546 роком під назвою Жиров. У 1906 році знаходимо назву – Геленин. У 1946 році село отримало назву Оленине [86].

Його територія простягається вздовж річки Стохід, яка є однією з головних водних артерій Полісся. Місцевість навколо села характеризується луками, болотами та лісами, що історично сприяло розвитку рибальства, мисливства та сільського господарства.

Село знаходиться неподалік від важливих транспортних шляхів і входить до числа давніх поселень цього регіону.

Найдавніша назва Жирово (Жиров), що побутувала серед місцевих жителів, походить від слова «жирова» – риболовецьких сіток, які використовували місцеві мешканці для вилову риби на річці Стохід.

Назва Геленин (Геленине) з'явилася за часів польського панування і походить від імені пані Гелени, яка володіла цими землями [29].

Радянська назва Оленине, затверджена у 1946 році, після переселення жителів сусідніх хуторів Раблине, Вугол, Поболоття, Заріка, Гольське у село [33].

Легенда про землю оленя та річки Стохід

Колись, у далекі часи, коли земля була ще дико незайманою, а лісові стежки тільки починали з'являтися, на березі річки Стохід стояло маленьке село. Воно називалося Оленине і отримало свою назву не випадково, адже на цих землях жило безліч диких оленів. Легенда розповідає, що річка Стохід була не тільки важливим джерелом води, але й містичним символом, здатним охороняти тих, хто був гідний її захисту.

Існувала стародавня історія про одного оленя, який став символом цього села. Кажуть, що цей олень був не звичайною твариною, а великим духом лісу, який охороняв землю та людей, що жили поруч з ним. Його шерсть світилась на сонці, а його роги були схожі на витончені дуги, що сяяли світлом у темряві лісу.

Згідно з легендою, в один із зимових вечорів, коли село було оточене великими снігами, а річка Стохід ледь не замерзла, в село прийшов лихий чаклун, який намагався забрати душі всіх місцевих жителів. Він створив страшну бурю, яка заморозила воду, тому люди змушені були покидати свої будинки.

Але в цю страшну ніч з лісу вийшов той самий олень, який вирушив до річки Стохід. Він прийшов до чаклуна і виголосив магічні слова, що захистили людей від смерті і холоду. Річка Стохід не замерзла, а чаклун був змушений втекти, забравши з собою лише свої темні сили.

Люди відразу зрозуміли, що цей олень був не простою твариною, а духом самої природи, який був з ними в найтемніші часи. Вони почали шанувати це місце, а річка, що простягалася вздовж їхнього села, стала

для них оберегом. Оленя вважали священним символом захисту та сили.

З того часу село стало називатися Оленине. Навіть після багатьох років, коли сам олень зник, люди зберігали пам'ять про його вчинок. Кажуть, що навіть сьогодні вночі, коли річка Стохід спокійно тече своїм руслом, можна почути ніжний подих оленя, який проходить уздовж річки, охороняючи землі, нагадуючи про той давній час, коли річка була не лише природним ресурсом, але й оберегом для людей.

Таким чином, історія назви села Оленине є складною та багатошаровою, відображаючи різні періоди його розвитку – від рибальського промислу до шляхетського володіння та радянських адміністративних змін.

село Ольшани

Село Ольшани могло бути засноване ще в середньовіччі, коли територія сучасної України активно заселялася, особливо в районах, що мали багаті природні ресурси, зокрема водні та лісові. Оскільки села з такими назвами часто виникали поблизу водних ресурсів, можна припустити, що Ольшани розташовувалося в місцевості, багатій на ліс і воду.

Місцевість навколо села багата на болота, ліси та лугові території, що є типовим для поліського регіону.

Назва «Ольшани», ймовірно, походить від слова «ольха» (вільха), що є деревом, яке росте в болотистих і вологих місцевостях. Це дерево часто асоціюється з вологими берегами річок і лісами, де зростають рідкісні види флори і фауни. Тому можна припустити, що село отримало свою назву через наявність в околицях великої кількості ольхових лісів чи боліт, де росли ці дерева.

Легенда про землю забутих імен

У давні часи, коли землі, що нині називаються Ольшани, були покриті непрохідними лісами та болотами, місцеві люди вірили, що

кожен ліс, річка чи пагорб має свою душу, а з ними потрібно було жити в гармонії. Усі навколишні поселення були маленькими, але важливими для життя, оскільки вони залежали від природи, що дарувала їм усе необхідне для існування.

Згідно з легендою, назва села Ольшани походить від священних вільхових лісів, що росли навколо цього місця. Вільха була для місцевих жителів деревом, яке не лише давало деревину для будівель, але й мало магічні властивості. Вважалося, що вільха оберігала людей від злих духів і приносила добробут.

Але найбільша таємниця цього села була пов'язана з одним стародавнім деревом – найстарішою вільхою, що росла в центрі лісу. Це дерево було не просто символом села, а справжнім духом лісу, який охороняв усі навколишні землі. Усі, хто приходив до цього дерева, повинні були віддати йому шану, інакше ліс може розгніватися, а всі врожаї підуть нанівець.

Одного разу, через велику посуху, село Ольшани стало страждати від нестачі води. Люди зверталися до старих переказів і шукали спосіб отримати допомогу від духів природи. Одного вечора, до села прийшла загадкова жінка в білому одязі. Вона розповіла, що, аби врятувати землю від спустошення, потрібно було провести особливий обряд біля найстарішої вільхи. Це було тяжке завдання, адже для цього треба було принести дари лісу – мед, квіти, пісні та танці.

Ті, хто погодився виконати обряд, влаштували святкування біля дерева. Вони співали пісні та приносили дари, просячи вибачення за свою забуту повагу до природи. Як тільки останні ноти пісень рознесли по лісу, вітер стих, а хмари розсіялися. З того часу річки і джерела села Ольшани наповнилися водою, а земля почала знову давати хороший врожай.

Легенда каже, що це дерево до сьогодні залишається в лісах Ольшан, а місцеві люди досі шанують його дух. Вони вірять, що і нині дерево, хоч і безсиле, але продовжує охороняти їхні землі, даючи їм розуміння того, що справжня сила прихована в гармонії між людиною та природою.

Таким чином, назва села Ольшани має кілька можливих пояснень, пов'язаних із природними особливостями місцевості.

село Осівці **(Ільбле, Олябля, Ольбле, Лебське, Ольбле-Лядцьке, Осовсі)**

Село вперше згадується у писемних джерелах у 1523 році під назвою Ільбле, згодом – Ольбле. З XVIII століття до 1939 року – Ольбле Лядське [16].

Поселення розташоване на правому березі річки Коростянки, що вказує на зручне розташування, оскільки знаходиться поруч із водоймами, що сприяє розвитку сільського господарства та рибальства.

Давніша назва села Ольбле-Лядське складається з двох слів. Перша частина назви Ольбле походила від озера Обьле (теперішня – Лука), а друга – Лядське – відображала те, що село належало польським поміщикам [29].

Назва села Осівці, за однією з версій, походить від великої кількості ос, що мешкали в цій місцевості. Мешканці навколишніх сіл почали називати жителів Осівців «людьми з Осовця», що згодом стало основою для офіційної назви села.

Проте, у 1992 році його перейменували на Осівці, за назвою найближчого урочища [86].

Легенда про залишок древнього поселення

Існує давня легенда про село Осівці, яке, за переказами, бере свій початок з часів, коли на цих землях оселилися слов'янські племена. Річка Коростянка, яка протікає поблизу села, була важливим водним шляхом, і люди, що оселилися біля її берегів, жили в гармонії з природою, оскільки річка постійно забезпечувала їх водою та рибою.

Але ця річка була не лише джерелом життя для місцевих жителів, а й місцем, де, згідно з легендою, жила могутня водяна богиня, яка охороняла людей від великих негод і лихих духів. Багато років тому ця богиня прийшла до села, щоб дати людям благословення на процвітання, але вона поставила умови: місцеві жителі повинні будуть оберігати її води від забруднення і жити в злагоді з природою.

Із часом село почало розростатися, а його назва змінювалася, відображаючи різні етапи його історії: від Ольбле (назва, яку село отримало від стародавнього дерева вільхи, що росло на території) до

Лебського (від назви місцевої птиці – лебедя, який став символом села), і, нарешті, до Осівців.

Одного разу, коли річка почала підніматися через сильні дощі, люди забули про обіцянку зберігати чистоту вод. Вони намагалися здобути від неї все більше і більше, забруднюючи її води, що не залишилося непоміченим. Водяна богиня в гніві вирішила забрати річку, а річка почала повертати свої води до джерел, затоплюючи землі навколо села.

Тільки коли люди знову звернулися до богині з молитвою і пообіцяли змінити своє ставлення до природи, річка відступила, а село залишилося на своєму місці. Легенда розповідає, що, хоча з того часу річка не виходить з берегів так сильно, як раніше, у місцевих жителів досі є непорушна традиція – кожного року приносити до річки символічні дари та вшановувати її дух.

З того часу село, яке стало Осівцями, є символом поваги до води та природи. Лебедине озеро поблизу села, яке також стало місцем для молитви, було прийняте як дар богині, а люди розпочали святкувати обряд очищення на честь річки Коростянки. Вони вірять, що річка все ще пильно охороняє свої води і дарує родючість тій землі, де люди вчаться бути вдячними за всі дари природи.

Таким чином, назва села Осівці походить від назви урочища, яке розташоване поруч села.

село Острівок (Островки)

Точна дата заснування села не відома, але воно могло виникнути в період активного освоєння земель Волинського Полісся у середньовіччі чи в ранньомодерний час. Села з назвами, пов'язаними з географією, часто виникали в результаті природного вибору місця, де були сприятливі умови для життя, землеробства і полювання.

Поселення розташоване на правому березі річки Турії, на стратегічно вигідному місці, оскільки річка забезпечує природний ресурс води, а також є важливим елементом для сільського господарства та рибальства.

Назва «Острівок» походить від слова «острів» [23]. Вона могла виникнути через географічне розташування села, наприклад, якщо поселення було оточене болотами, озерами, річками чи густими лісами, створюючи своєрідний «острівець» серед природного ландшафту. Такі топоніми були поширені на Поліссі, де велика кількість водойм і заболочених територій.

Якщо в цій місцевості існували ізольовані високі ділянки землі серед боліт або водних об'єктів, то назва села прямо пов'язана із цими природними умовами. Також можливо, що «острівок» відображав безпечне місце для заселення чи господарської діяльності в несприятливих умовах.

Старожили згадують, що перші садиби були побудовані на підвищених острівках, оточених болотами.

Легенда про таємницю річки Турії

Давним-давно, коли на землях сучасного села Острівок ще не було людських поселень, річка Турія була величезною і могутньою. Вона була джерелом життя, але також і небезпеки. Місцеві племена вірили, що річка має своїх духів, які охороняють її води. Особливо небезпечним був острівець, що знаходився посередині Турії. Здавалося, він був не просто частиною річки, а місцем, де відбувалися таємничі події.

Легенда розповідає, що багато століть тому на цьому острові жив старий мудрець, якого шанували всі місцеві племена. Мудрець володів таємними знаннями про природу та про те, як жити в гармонії з нею. Кажуть, він навіть міг спілкуватися з духами річки і отримувати від них поради. Це було місце сили, де могли знайти захист від будь-якої небезпеки.

Але одного разу з'явилася темна хмара, що накрила весь край. Вітер ламав дерева, а вода Турії почала підніматися, погрожуючи затопити все на своєму шляху. Мудрець, відчуючи наближення великої бурі, вирішив провести обряд, щоб заспокоїти духів річки. Він зібрав усіх мешканців навколишніх сіл і попросив їх принести дари – плоди, квіти, мед і навіть пісні.

Під час обряду він виголосив слова, які, за повір'ям, змогли приборкати стихії. Річка заспокоїлася, а негода відступила, але мудрець, завершивши обряд, загадково зник, залишивши після себе лише тиху і спокійну воду Турії.

З того часу острівець став святим місцем для місцевих жителів. Вони почали називати його Острівком, вшановуючи мудрість і спокій, які він приносив. Острів став місцем, куди люди приходили за порадами і захистом, а річка Турія, в свою чергу, дарувала їм родючі землі та захист від негод.

Кажуть, що навіть сьогодні, якщо людина виявляє щиру повагу до природи і приходить до острова з чистим серцем, вона може відчувати присутність духів річки, які охороняють цей край. І якщо село відчуває небезпеку, вони все ще приносять дари річці, намагаючись зберегти гармонію з природою.

Таким чином, назва села Острівок, ймовірно, походить від його географічного розташування, яке може вказувати на острівну територію або ізольовану місцевість, оточену водою.

село Підбороччя

Точна дата заснування села невідома, однак, як і більшість поселень цього регіону, воно могло виникнути в період активного освоєння Полісся в середньовіччі чи в ранньомодерний період. Села, пов'язані з лісовими угіддями, часто виникали завдяки близькості до природних ресурсів, які забезпечували харчування та матеріали для будівництва.

Село Підбороччя розташоване на правому березі річки Турії серед мальовничої природи. Географічне положення біля води могло вплинути на розвиток сільського господарства та рибальства в регіоні, а також на життєдіяльність місцевих мешканців.

Назва села Підбороччя, ймовірно, походить від слів «під» і «бор», де «бор» у старослов'янській та українській традиції позначає ліс, здебільшого хвойний. Термін «Підбороччя» може означати місцевість, розташовану біля або під лісистими пагорбами чи бором [23].

Назва могла виникнути через те, що село знаходилося біля підніжжя лісу або в оточенні густих лісових масивів, які були характерними для поліських регіонів.

Легенда про втрачене село та його захисників

Давним-давно, коли село Підбороччя тільки почало з'являтися на карті, ця місцевість була вкрита густими лісами, через які не могли пройти навіть найсміливіші мисливці. Річка Турія, що протікала поруч, була важливим водним шляхом, але водночас вона могла бути небезпечною через численні пороги і швидкі течії. Але місцеві люди знали всі її потаємні закутки і вміли жити в злагоді з природою.

Легенда каже, що однієї ночі, коли село ще не існувало, на березі Турії з'явилися незнайомці. Вони були високі і одягнені в довгі хутряні плащі. Чутки про цих дивних гостей швидко розповсюдились серед місцевих племен. Виявилося, що це були захисники лісу, духи, які завжди приходили на допомогу, коли природа була під загрозою. Вони мали велику силу й могли керувати рухами води, деревами та навіть тваринами. Люди почали вірити, що їхня допомога стане потрібною, коли річка чи ліс почнуть руйнуватися.

Ці духи запропонували місцевим жителям допомогу, якщо вони заселять землю біля Турії і збудують село, яке буде слугувати для підтримки балансу між людьми і природою. Але була одна умова: щоб село не занепало, його жителі повинні були щороку проводити обряд вдячності лісам та водам, приносячи дари – мед, квіти, плоди та гілки з дерев.

Так і було – село було засноване біля річки Турії, а люди швидко адаптувалися до життя на цих землях. Вони жили в гармонії з природою, поважали духів річки та лісів. Підбороччя стало відомим серед сусідніх поселень як «село благословенне» – через свій тісний зв'язок з природними силами, які оберігали цей край.

Але прийшли часи, коли деякі жителі стали забувати про свої обов'язки. Вони стали менш поважати традиції і відмовлялися проводити обряди на честь духів. В результаті, річка Турія знову почала підніматися, ліс, що оточував село, почав відмирати, навіть тварини стали рідше заходити в ці місця. Люди зрозуміли свою помилку, а ті, хто залишився в селі, відновили старі звичаї – знову почали приносити дари до річки і проводити обряди.

Духи води і лісу повернули баланс, а село Підбороччя знову стало процвітати. З того часу, кожен рік, мешканці Підбороччя проводять святкування і обряди вдячності природі, щоб нагадати собі, що тільки в гармонії з лісами і річкою можна жити в мирі та спокої.

Кажуть, що сьогодні, якщо уважно подивитися на річку Турію біля села, то можна побачити відбиток таємничих гостей, духів-захисників, які все ще стежать за тим, щоб село процвітало, а річка і ліс залишалися в балансі.

Таким чином, село Підбороччя має цікаву назву, яка пов'язана з природними особливостями місцевості.

село Підріччя

Точна дата заснування села невідома, однак подібні поселення зазвичай виникали в середньовіччі або в ранньомодерний період. Річки слугували природними магістралями, тому біля них часто з'являлися поселення.

Поселення розташоване на правому березі річки Турії, що надає йому живописного природного оточення. Географічне положення на річковому березі могло відігравати важливу роль у розвитку сільського господарства, рибальства та місцевої економіки.

Назва села утворена від слів «під» і «річка», що буквально означає «місцевість біля річки» [23]. Це свідчить про розташування села поблизу водного об'єкта, який відігравав важливу роль у житті місцевих жителів.

Подібні назви часто зустрічаються в регіонах, багатих на малі річки, струмки чи інші водойми. Наявність річки вказує на те, що вона могла бути джерелом питної води, засобом для зрошення, місцем для риболовлі та важливим елементом ландшафту.

Легенда про привидів річки Турія

Колись, багато століть тому, село Підріччя було маленьким поселенням, що простягалося уздовж річки Турії. І хоча люди жили тут мирно і в гармонії з природою, річка, як і в кожному магічному місці, мала свої таємниці. Вода Турії була не лише джерелом життя, але й приховувала безліч забутих історій, що пов'язувалися з її темними водами.

Кажуть, що вночі, коли місяць високо піднімається на небі, річка починає шепотіти. Мало хто наважувався слухати цей шепіт, адже голоси води несуть в собі дивний, незрозумілий страх. Але не всі боялися. Один старий чоловік, на ім'я Петро, неодноразово розповідав, що чув голоси з річки, які манили його в ліс. Якось він вирішив йти на звук і побачив, як серед темної води з'являються освітлені постаті – ті, хто загинув у річці багато років тому.

Ці постаті були привидами загиблих, яких річка не змогла забути. Вони постійно поверталися до своїх місць смерті, шукаючи спокою. Кожен привид був у своєму одязі, часто з ознаками того, як вони потонули чи загинули. Один був у старовинному козацькому вбранні, інший – в платті, яке затягнулося в річці багато десятиліть тому.

Петро, намагаючись допомогти душам, вирушив до стародавнього дерева, що росло біля берегів Турії. Це дерево було відоме як «Дерево душ» – місце, де згідно з місцевими повір'ями, можна було допомогти заблукалим духам знайти мир. Старий чоловік залишив при дереві кілька дарів: квіти, хліб, мед і пісні, співаючи для душ, що не могли знайти спокою.

У ту ж ніч, коли Петро відпочивав біля дерева, він знову почув голоси, але цього разу вони звучали не так, як раніше. Вони стали більш спокійними. З води вийшли кілька постатей, які подякували йому за допомогу. Вони попрощалися і почали поступово зникати в тумані.

З того часу річка Турія заспокоїлася, а село Підріччя стало відомим серед навколишніх поселень як місце, де духи річки знайшли спокій. Але з того часу вночі, особливо коли місяць повний, старі люди кажуть, що на поверхні води іноді можна побачити ледь видимі контури привидів, що схожі на постаті з минулого. Їх не можна злякати чи побачити зблизька, але якщо уважно подивитися, можна помітити їхні мерехтливі силуети в тумані, що розвіюються на воді.

Вважається, це знак, що річка та її духи продовжують охороняти землю, де кожен, хто забуде про їхні потреби та повагу до природи, може знову потрапити в полон до цих привидів, які шукають спокою, як це сталося з тими, хто потонув у водах Турії багато років тому.

Таким чином, назва села має природне походження, що вказує на його географічне розташування поблизу водойми.

село Підцир'я (Переброди)

Перша писемна згадка про село Переброди датована 1545 роком, яке з 1906 року отримало назву Підцир'я [86].

Село знаходиться на берегах річки Цир, що створює гарні природні умови для життя.

Спочатку воно називалося Переброди через наявність чотирьох бродів, що дозволяли перетинати річку в різних місцях.

Назва «Підцир'я», ймовірно, походить від слова «цир», що стосується річки і вказує на місцевість, що розташована під її берегами [23]. Це підкреслює важливість річки для життя села та його мешканців.

Легенда про притулок Лісової Богині

Колись давно, ще до того, як люди оселилися в селі Підцир'я, ця земля була вкрита густими лісами і звивистими річками. Річка Цир, як і всі великі води, була дуже могутньою і глибокою, а тому вважалася священною. Місцеві жителі вірили, що в глибинах її вод живе Лісова Богиня – сильна й прекрасна душа природи, яка оберігала ці землі від злих духів і зловмисників.

Легенда розповідає, що Лісова Богиня колись була звичайною дівчиною з кришталево чистими очима, яку приручили ліси і води. Вона мала здатність змінювати форму і зливатися з природою, ставати деревом, водою чи навіть туманом. Її любов до лісів і річок була такою великою, що вона сама стала їх охоронницею. Кожного разу, коли ліс або річка були під загрозою, вона приходила на допомогу, захищаючи ці землі від спустошення.

Одного дня на береги річки Цир прийшов лісовий мисливець, молодий і хоробрий чоловік на ім'я Степан. Він чув багато легенд про незвичайну красу Лісової Богині, тому вирішив знайти її, не вірячи в розповіді. Степан вирушив у гліб лісу, де згідно з переказами, знаходилася печера, де живе дух цієї богині. Часом він чув ніжний спів і шелест листя, але щоразу не міг зрозуміти, чи це справжня богиня, чи лише містифікація, породжена його уявою.

В один із вечорів, коли місяць яскраво освітлював ліс, Степан усе ж дійшов до того самого місця, де вода Циру виглядала по-особливому – прозорою і дзеркальною. Як тільки він підійшов до річки, вода почала злегка коливатися, а з її глибин з'явилася постать жінки, яка була надзвичайно красивою і водночас невловимою. Вона мала довге волосся, яке сяяло, як сонце, на голівці – віночок із квітів і зір, а її очі променились щастям і добром.

«Ти шукав мене?» – запитала вона тихим, майже нечутним голосом. Степан, який ще ніколи не бачив такої вражаючої краси, лише кивнув головою. Він зрозумів, що перед ним не просто жінка, а щось набагато більше – сама суть лісу та води.

Лісова Богиня сказала йому, що кожен, хто приходить до неї з чистим серцем і добрими намірами, може отримати велику силу, здатність розуміти мову природи, чути її голоси, пізнавати її таємниці. Але ця сила дається лише тим, хто не буде зловживати нею, а шануватиме її вічну мудрість.

«Ти хочеш дізнатися всі секрети?» – спитала вона.

Степан задумався. Він міг отримати безмежну силу, але в нього було ще одне важливе питання: чому вона залишилася одна? Чому не була серед людей, як інші богині, чому віддала себе тільки лісам та водам?

«Моя доля – це природа. І лише в цих лісах я можу бути справжньою», – відповіла вона. З її слів Степан зрозумів, що Лісова Богиня обрала таку долю, щоб захищати землі від руйнівного впливу людей, зберігати баланс між людьми та природою. Вона була таким самим невід'ємним елементом цього світу, як і річка чи дерево.

«Я дам тобі знання, але з умовою: бережи природу, як я її берегла. Збережи ліс і воду, тоді вони тебе не покинуть», – сказала вона і зникла у водах річки.

З того часу Степан став мудрим охоронцем лісів, річок і всього, що було пов'язане з природою. Легенда розповідає, що досі на берегах Циру, коли місяць повний, можна побачити світлий слід Лісової Богині, яка продовжує охороняти ці землі, а її духи живуть у кожному дереві і кожній краплі води.

Таким чином, село Підцир'я має багатий культурний контекст, що відображає його історію та природні особливості, а також цікаву етимологію назви, що говорить про його зв'язок з річкою Цир.

село Піщане (Яйно)

Перша писемна згадка про село у джерелах датована кінцем XVIII століття [86].

Село Піщане було раніше відоме як Яйно. Зміна назви села відбулася у 1964 році, що є типовим для радянської епохи, коли багато населених пунктів отримали нові назви, часто пов'язані з географічними чи ідеологічними мотивами [86].

Поселення розташоване на правому березі річки Локниця, неподалік від озера Деркачівське. Місце має живописний ландшафт, оточене водою, що робить його привабливим для життя та ведення господарства. Вода завжди була важливим ресурсом для місцевих жителів, забезпечуючи їм необхідні умови для ведення сільського господарства та рибальства.

Існує припущення, що назва Яйно походить від слова «яйце», що могло асоціюватися з формою території чи водойми [23].

У деяких діалектах слово «яйно» могло мати значення, пов'язане з побутовими або господарськими аспектами життя.

Давня назва села Яйно в дослівному перекладі означає «велике яйце» [29]. Тут досі збереглися приклади закритих дворів – замкнутих комплексів із житлового будинку та господарських споруд. Такий тип забудови був поширений на Волині в минулі часи.

Назва Піщане вказує на природні умови місцевості – ймовірно, тут переважають піщані ґрунти, або є значні піщані ділянки. Зміна назви могла бути ініційована через прагнення до спрощення чи більшої відповідності географічним характеристикам села.

Легенда про зачароване озеро та загублений світ

У стародавні часи на місці сучасного села Піщане, що тоді називалося Яйно, була величезна долина, оточена густими лісами та болотами. Річка Локниця, що протікала через ці землі, була особливо важливою для місцевих жителів. Вона була джерелом життя, бо забезпечувала людей водою та рибою, але ще більше значення мала

велика таємниця, яку приховувало озеро Деркачіське, розташоване неподалік.

Легенда розповідає, що багато століть тому це озеро було не просто водоймою, а своєрідним магічним порталом, який з'єднував два світи: світ людей і світ духів. Саме в цьому озері, на глибинах, ховалися золоті риби, здатні виконувати бажання, але лише тим, хто мав чисте серце і не був жадібним.

Одного разу, коли село Яйно тільки почало зростати, до цих земель прибув молодий пастух на ім'я Олекса. Він був простим чоловіком, але мав велику мрію – знайти своє щастя і зробити рідне село заможним. Одного дня, під час прогулянки біля озера Деркачіське, Олекса помітив, як на поверхні води блиснуло золото. Він вирішив, що це знак, кинувся в озеро, аби впіймати ту саму чарівну золоту рибу.

Як тільки він занурився в озеро, вода почала закручуватися, створюючи сильний вихор. Олекса зрозумів, що потрапив у магічну пастку і відчайдушно намагався вибратися. Проте він не був готовий до того, що озеро не просто вода – це був портал до іншого світу. Раптом перед ним з'явилася постать старого духа, який виглядав як величезний лісовик з довгою бородою.

«Чому ти прийшов, смертний?» – запитав дух.

Олекса відповів, що шукає золоту рибу для того, щоб змінити долю свого села, допомогти своїм рідним і знайти багатство для всіх.

«Ти хочеш багатства, але що ти готовий віддати за це?» – запитав дух.

Олекса замислився і відповів, що готовий віддати все, навіть своє життя, якщо це допоможе людям. Старий дух посміхнувся і сказав: «Твоя відвага і відданість гідні поваги, але пам'ятай, що справжнє багатство – це не золото. Якщо хочеш отримати свою винагороду, ти маєш поважати цей світ і берегти його. Лише тоді ми надамо тобі допомогу».

Після цих слів дух вдарив своєю палицею по воді, а перед Олексою з'явилася велика золота риба, яка запропонувала йому одне бажання. Олекса подумав і попросив, щоб його село процвітало, щоб річка Локниця не пересихала, а земля була родючою.

«Так буде», – відповіла золота риба і зникла в глибинах озера.

З того часу село Яйно (тепер Піщане) стало процвітати. Земля родила багаті врожаї, річка Локниця завжди була повною води, а люди жили у достатку та гармонії з природою.

Проте, за цією легендою, є й урок: з того часу, як село стало багатим, жителі почали забувати про свої обіцянки берегти природу і шанувати духів озера. І хоча село не постраждало від негараздів, деякі старі люди говорять, що іноді, коли вода в озері стає темною і неспокійною, це знак того, що духи ще пам'ятають про обіцянку і чекають відновлення старих традицій шанування.

Таким чином, назва села Піщане пов'язана з його природними особливостями.

село Пнівне

Перша писемна згадка про село Пнівне датована XVI століттям [86].

Поселення розташоване на Східно-Європейській рівнині на північному заході України. Місцевість переважно рівнинна, що сприяє розвитку сільського господарства. Навколо села розташовані осушені болота, які активно використовуються під сільськогосподарські угіддя, зокрема для землеробства та скотарства. Багато пасовищ заростає лісом, що свідчить про природне багатство регіону. Через село протікає річка Коростинька, яка в околицях Пнівного нагадує канал, що також впливає на екосистему і життя мешканців.

Назва села Пнівне має кілька версій походження, одна з яких полягає в тому, що колись на місці села був ліс, який почали вирізувати для будівництва. Люди, які приходили на ці землі, говорили: «Йду на пні», маючи на увазі, що місце було заповнене залишками викорчуваних дерев. З часом цей вислів трансформувався в назву села, відображаючи історію його виникнення.

Легенда про таємничий камінь Коростиньки

Колись давно, на місці сучасного села Пнівне, стояло маленьке поселення, де люди жили в мирі з природою і славили сили землі. Річка Коростинька була для них священною, адже вона приносила не лише воду, а й годувала землю, яка дарувала багаті врожаї. Вважалося, що в

глибині цієї річки живе могутній дух води, що захищає людей і оберігає їх від нещасть. Вони називали його Коростинь.

Річка була не просто водним потоком, а джерелом магії, кожен, хто вмів з нею зв'язатися, міг отримати допомогу. Однак ця допомога мала свою ціну – душі, які зверталися до духа річки, повинні були віддати частину своєї енергії, а іноді навіть частину життя. Тому, місцеві старі люди, хоча й були шанобливі до річки, усе ж намагалися не вступати в прямі угоди з її духом, обираючи дари лише у найважливіших випадках.

Одного разу в село прийшов молодий юнак на ім'я Матвій, що мріяв стати багатим і відомим. Він був розумним і спритним, але жадібність часто ставала його слабкістю. Дізнавшись від старих про магію Коростиньки, Матвій вирішив звернутися до духа річки, щоб отримати від нього могутність і багатство.

Він вирушив до річки вночі, коли вода була темною і спокійною. Кинувши у воду монету, він вимовив закляття, яке його навчив один з мандрівників, що колись побував у цих краях. І ось, як тільки монета впала в воду, з глибини річки піднявся чудовий камінь – білий, як молоко, з яскравим світлом всередині. Камінь повільно почав спливати на поверхню, а перед Матвієм з'явився сам дух річки – Коростинь.

«Що ти хочеш від мене, смертний?» – запитав дух.

Матвій, не вагаючись, попросив багатства та слави, щоб стати найбагатшим і найвідомішим серед людей. Дух замислився і відповів: «Твоє бажання буде виконано, але пам'ятай, що кожен дар має свою ціну. Ти отримаєш те, чого прагнеш, але будеш проклятий до того часу, поки не навчишся цінувати те, що маєш».

Матвій, не дослухавши попередження духа, прийняв дар і повернувся до села. І справді, протягом кількох років він здобув багатство і славу. Але з кожним роком він ставав все більш жорстоким і байдужим до людей навколо себе. Його багатства ставало все більше, але серце його залишалося порожнім. Усі, хто колись його знав, залишили його, бо він не був чесним і добрим.

Одного разу, коли Матвій підійшов до річки, щоб подякувати духу за своє багатство, він зрозумів, що камінь, який отримав, зник. Дух Коростиньки знову з'явився і сказав йому: «Ти отримав своє багатство, але чому твоє серце стало таким важким? Ти забув, що важливо не багатство, а доброта. Ти тепер проклятий – поки не зрозумієш ціну добрих вчинків, річка не дозволить тобі знайти спокій».

І з того часу Матвій більше не міг знайти щастя, навіть коли багатства його ставало все більше. Він залишився самотнім і розумів, що справжня цінність не в золоті, а в людях і в природі навколо.

З того часу в селі Пнівне почали говорити, що річка Коростинька – це не просто вода, а магія, яка дає і забирає, що справжнє багатство приходить тільки тоді, коли людина вміє віддавати, а не лише брати.

Таким чином, назва села Пнівне пов'язана з місцевими природними умовами та історією освоєння території.

село Погулянка

Перша писемна згадка про село Погулянка датована 1817 роком [86].

Поселення розташоване в живописній місцевості, що робить його привабливим для мешканців та туристів. Ця територія характеризується родючими землями, які підходять для сільського господарства.

Назва села Погулянка походить від слова «гуляти», що вказує на місце, придатне для прогулянок чи відпочинку [29]. Місцевість, де було засноване село, була мальовничою, з лісами, галявинами, що приваблювали людей для відпочинку та полювання.

В давні часи, коли села ще не було, пани приїздили в мальовниче урочище на прогулянки. За місцевими переказами, сюди на полювання приїздили заможні люди із Каменя-Каширського, Любешова, Бірок та Великої Глуші. Ці полювання завжди завершувалися гулянками. Звідси і назва – Погулянка.

Легенда про Погулянку і веселі забави

У давні часи, коли в селі Погулянка ще не було асфальтованих доріг і навіть сільських клубів, люди знаходили інші способи весело проводити час. Вони були завзятими гуляками, бо кожне свято чи навіть звичайний день перетворювали на справжнє гуляння. Існує одна цікава легенда, яка пояснює, чому село отримало свою назву.

Раніше, коли село тільки заснувалося, на його землях було безліч лісів і луків, а місцеві жителі працювали в полі, обробляючи землю та доглядаючи за худобою. Але, попри тяжку працю, вони завжди знаходили час для веселощів. Однією з таких веселунок була молода дівчина на ім'я Марічка, відома в цілій окрузі завдяки своїй здатності розвеселити навіть найбільш сумного старого чи серйозного чоловіка.

Якось, під час Великодня, коли вся сільська громада зібралася на святкування, Марічка вигадала надзвичайно веселе змагання – сільський марафон на деревах. Дівчата і хлопці мали забратися на високі дерева, а хто протримається на гілці найдовше, той і виграє великий кошик з яйцями, смачними пирогами і навіть глечик молока.

Тим часом старі чоловіки на лавках спостерігали за змаганням і сміялися від душі, бо на дерева не лізли хіба що старі діди і коти – усі інші були готові до забави.

Так от, серед учасників змагання була бабуся Ганна, яка завжди любила хвалитися своєю спритністю. Усі сміялися, коли вона піднялася на дерево, адже важко було уявити, що ця товстенька бабуся зможе протриматися на гілці більше кількох хвилин. Але, що сталося далі, здивувало всіх – Ганна влаштувала справжню хору (комедію) на гілці! Вона сиділа, витягнувши ноги вперед і співала пісні, а коли хтось з'являвся біля дерева, висміювала їх віршами й жартами.

Так от, через ці веселі змагання і забави село й отримало свою назву – Погулянка, бо кожен день тут став святом, а кожне свято – веселим гулянням. З того часу всі, хто приходив сюди, чули від місцевих жителів: «Приходь до нас, ми тут гуляємо, завжди сміємося і весело проводимо час!»

І тепер, коли люди приїжджають в Погулянку, навіть якщо це звичайний робочий день, вони зразу відчують, як дух веселощів та сміху обгортає їх, немов теплий вітерець.

Таким чином, назва села Погулянка пов'язана з традицією прогулянок та полювання, які проводили землевласники у цій мальовничій місцевості.

село Полиці

Перша писемна згадка про село Полиці датована 1571 роком [86].

Поселення розташоване на правому березі річки Цир, що протікає через мальовничі природні ландшафти регіону. Місцевість характеризується рівнинним рельєфом, а в околицях села є родючі землі. Річка Цир та її притоки створюють сприятливі умови для ведення землеробства, а також забезпечують населення водними ресурсами. Окрім того, село оточене густими лісами, які надають додаткові можливості для збору грибів та ягід, а також забезпечують місця для відпочинку.

Існує кілька версій, які намагаються пояснити, чому село Полиці отримало таку назву.

Одна з них пов'язана з польським словом «поліце», яке означає «поля», що може вказувати на сільськогосподарське використання місцевості [23].

Інша версія припускає, що назва може походити від слова «полиця», що вказує на географічні особливості місцевості, зокрема на рівнинні або пагорбисті ділянки [36].

Місцеві жителі пов'язують назву села Полиці з невеликою річкою, що протікала поруч. У місцевій мові є слово «полиці», яке означає надзаплавні тераси річки, тому саме це стало основою для назви села.

Легенда про танці на воді

Колись у селі Полиці, що на правому березі річки Цир, жила молода дівчина на ім'я Оксана. Вона була неймовірно вродливою, але ще більшою популярністю користувалася її здатність танцювати. Легенда каже, що навіть сама річка Цир інколи не могла встояти перед її танцями і часто танцювала разом із нею.

І ось одного разу в день святкування Першого Купала, коли вся громада зібралася на березі річки, Оксана вирішила показати свої танці. Усі зібралися навколо і почалася справжня магія! Кожен, хто потрапляв на цей танцювальний майданчик біля річки, миттєво втрачав себе в ритмах Оксаниного танцю. І не лише люди: навіть річка, наче жива,

почала пливти у такт її рухам. Вода взяла на себе всі ритмічні удари її ніг, навіть повітря наче танцювало разом із нею.

Усі танцювали, сміялися і раділи, а коли вечір наставав, а зорі виходили на небо, то навіть зірки здавалися на деякий час меншими й яснішими, адже вони теж брали участь у святковому танці.

Але є ще один момент цієї легенди, який додає їй особливої радості – це те, що саме в цей день Оксана стала символом веселощів у селі. З того часу, що б не відбувалося в Полиці, люди завжди згадували, що коли ти танцюєш, навіть річка готова нести свої хвилі у такт!

У селі розповідають, що вночі можна почути, як Цир шумить – веселиться вночі, нагадуючи про той незабутній танець Оксани і її веселу душу.

Сьогодні ж, на святкуваннях у селі, коли молодь збирається на березі Циру, вони теж танцюють, тоді здається, що сама річка знову бере участь у святі, утримуючи в своїх хвилях веселу енергію, яка передається від одного до іншого.

Таким чином, назва села Полиці пов'язана з місцевими природними умовами.

село Раків Ліс

Перша писемна згадка про село Раків Ліс датується 1665 роком [86].

Поселення розташоване в живописному районі, оточеному густими лісами та водними ресурсами. Воно знаходиться в південно-східній частині України, неподалік від озер Святе і Добре. Ці озера, збагачені природними водоростями та різноманітною флорою, служать середовищем для багатьох водяних видів, зокрема, раків. Село має дві частини: стару та нову, Довга Нива раніше функціонувала як окреме село.

Назва села Раків Ліс походить від близько розташованих озер, у водах яких водиться велика кількість раків [29]. Це природне багатство стало основою для назви, оскільки раки були важливим ресурсом для місцевих жителів.

Дуже гарно описала цю територію Маргарита Малиновська у своєму романі «Гримучі озера», в якому вона зазначила, що озера в лісі були настільки багатими на раків, що місцеві жителі почали називати цю територію «Раків Ліс». Саме цей ліс і став символом села, яке розрослося навколо озер, що славилися своїми рибальськими можливостями.

Проте деякі науковці вважають, що назва села не має жодного зв'язку з раками, а «раків ліс» буквально означає криволісся, тобто ліс, де дерева ростуть криво або вигинаються.

Легенда про Раків Ліс і два озера

Давним-давно, на берегах озер Святого і Доброго, де ліси були густі та темні, а води – прозорі і холодні, стояло село Раків Ліс. За легендою, ліс цей був особливим, тому не кожен мав сміливість гуляти в ньому вночі. Місцеві старожили розповідали, що саме тут, серед густих дерев, живе охоронець лісу – величезний Рак, який охороняє не лише ліси, але й таємниці, що сховані в цих землях.

Рак, як і всі істоти лісу, був мудрим і старим. Кажуть, що він вмів спілкуватися з деревами, а звірі завжди підкорялися його волі. Одного разу він побачив, як два озера – Святе і Добре – почали сваритися. Святе озеро було холодним і світлим, завжди чистим, але дуже самотнім. Добре озеро, навпаки, було теплим і затишним, з багатим рибним світом, але часто змінювало колір і привертало небажану увагу.

Ці два озера, споглядаючи одне одного, стали суперничати. Святе вважало себе більш чистим і священним, а Добре – теплішим і життєдайним. Сварка між ними тривала довго, поки Рак не вирішив втрутитися.

Він підійшов до кожного озера і попросив їх розповісти про свої мрії та бажання. Святе озеро бажало бути місцем, де люди можуть знайти спокій і відпочинок від турбот світу, а Добре озеро мріяло стати джерелом багатства для тих, хто прийде, щоб насолоджуватися його плодами. Рак, послухавши їх, вирішив зробити так, щоб обидва озера стали друзями.

Він вивів зі свого панування величезного лісового звіра – грифона, щоб той прилетів на небеса і зробив це. Грифон, полетівши, зібрав з неба хмари і злив з них воду на обидва озера, вливши в них своє тепло і благословення. Так Святе стало теплим, а Добре – чистим.

З того часу озера більше не сварилися. Святе стало більш ніж просто водою – це була вода духу і гармонії, а Добре — джерелом життєвої енергії і радості. Ліс же залишався спокійним і тихим, приховуючи від сторонніх очей всі свої таємниці.

І до сьогоднішнього дня кажуть, що коли у Раковому Лісі йде дощ, то це подарунок від охоронця лісу, Рака, який, допомагаючи озерам, запалює світило на небі і додає сил тим, хто шукає спокій або силу в його водах. І навіть зараз, коли люди приїжджають до озер Святого і Доброго, вони відчують дивовижний мир і гармонію.

Таким чином, назва села Раків Ліс відображає його природне середовище та зв'язок з місцевими традиціями риболовлі.

село Соснівка

Село Соснівка, ймовірно, виникло в період активного освоєння Полісся. Місцевість приваблювала поселенців багатством природних ресурсів – деревини, мисливських угідь і доступом до земель для землеробства.

Поселення розташоване на лівому березі річки Коростянка. Місцевість переважно рівнинна, проте поблизу села є невеликі підвищення, які колись були частиною стародавніх лісових масивів. Значну частину навколишньої території займають ліси, переважно соснові, що ймовірно вплинуло на назву поселення. Село знаходиться в мальовничій місцевості, де багато джерел із чистою водою, а в лісі можна зустріти диких тварин.

Назва села Соснівка походить від слова «сосна», що вказує на лісистий характер місцевості, де переважають соснові насадження [23].

Подібні назви були поширені в поліських регіонах, де ліси, зокрема соснові, відігравали ключову роль у житті населення як джерело деревини, харчів (гриби, ягоди) та прихистку.

Легенда про Соснівку і старий ліс

Давним-давно на лівому березі річки Коростянка, де величезні сосни стояли, мов сторожі, і пильно стежили за кожним, хто проходив

лісами, існувало маленьке село, яке пізніше стало відоме як Соснівка. Усі жителі цього села вважали сосни особливими деревами. Вони розповідали, що ці дерева мають здатність чути думки людей і навіть втілювати в реальність найбільші бажання, якщо ті щиро звертаються до них.

Згідно з легендою, багато років тому, коли село тільки почало своє існування, місцеві люди постійно страждали від сильних негод, які час від часу вражали їхні посіви та хати. Ліси, що оточували село, були темними і небезпечними, а мешканці часто зверталися до місцевих дерев за допомогою, щоб вберегти себе від стихії.

Одного разу, в особливо сильну бурю, селяни звернулися до старої, могутньої сосни, що росла на краю лісу. Вони просили її допомогти зупинити вітер і дощ, які йшли на село, знищуючи все на своєму шляху. Стародавня сосна, відгукнувшись на молитви людей, почала шепотіти своїм гіллям, негода раптово вщухла. Вітер змінив свій напрямок, а річка Коростянка спокійно линула своїми берегами, не заливаючи поля.

Після цього випадку люди зрозуміли, що сосни володіють величезною силою, тому стали часто звертатися до них за допомогою. Вони приносили в ліс свої побажання та мрії, а, коли були щирими та чистими у своїх намірах, дерева виконували їх.

З того часу село, що розташовалося біля соснових лісів, стало відомим під ім'ям Соснівка, а люди почали називати його місцем, де завжди панує гармонія з природою. Легенда розповідає, що до цього часу, коли люди проходять повз старі сосни на березі Коростянки, вони інколи чують тихе шепотіння дерева, ніби воно обіцяє виконати їхнє найзаповітніше бажання.

Місцеві мешканці досі зберігають повагу до лісу та його дерев, тому перед тим, як іти в ліс або на річку, вони завжди зупиняються перед найбільшими соснами, шепочучи їм свої бажання, адже віра в магічну силу цих дерев досі жива.

Таким чином, назва села Соснівка є відображенням природного середовища, у якому виникло й розвинулося село.

село Стобихва (Стобихівка)

Перша писемна згадка про село Стобихва датована 1703 роком [86].

Поселення розташоване в північно-східній частині, на лівих берегах річок Стобихівки та Стоходу. Місцевість тут переважно рівнинна, із заболоченими луками та густими лісами. Річка Стохід відома своєю звивистою течією, численними рукавами й заплавами, що створюють мальовничий природний ландшафт. Річка Стобихівка – менша за розмірами, але відіграє важливу роль у формуванні місцевої екосистеми.

Деякі дослідники вважають, що назва села Стобихва походить від річки Стобихівки, яка протікає поряд [48]. Ймовірно, вона отримала свою назву від давньослов'янського кореня «сто-» (що може означати «багато») та «бихва» (від «бих» – старовинна назва водотоку, потічка). Тобто назва могла означати місце, де є багато водних потоків [23].

За іншою версією, назва походить від слів «сто» та «бих», що може вказувати на місце, де зупинялися козацькі загони або чумацькі валки під час своїх мандрів [36]. Це була зручна місцина для відпочинку між болотами й річками, які захищали від нападу ворогів.

Місцеві жителі розповідають легенду, що колись у цій місцевості жив мисливець на ім'я Бих. Він був відомий своїм умінням знаходити дичину та слідкувати за поведінкою звірів. Його часто бачили біля місцевої річки, тому люди почали казати: «Це місце, де стоїть Бих». Згодом ці слова злилися в одне, а поселення стало називатися Стобихва.

Легенда про село Стобихва

У давнину, коли земля була ще молодою, а лісові простори важко прохідними, на березі річки, що була багата на рибу і воду, розкинулося село, яке з часом стало відоме під назвою Стобихва або Стобихівка.

За легендою, село отримало свою назву від двох могучих дубів, які стояли в центрі лісу на перехресті трьох важливих стежок. Це було місце збору місцевих мешканців, де вони ділилися новинами і вирішували важливі справи. Дуби були настільки старими, що їхні

стовбури здавались зачарованими багатирями, а їх гілки, схожі на руки, тримали небо. Місцеві вірили, що ці дуби мають магічну силу, бо вони стали своєрідними охоронцями села.

Легенда говорить, що одного разу, коли в селі з'явився ворог, і здавалося, що нічого вже їх не врятує, місцеві жителі пішли до дубів просити допомоги. Старі дерева тихо зашуміли своїми гілками, а на наступний день, коли вороги наблизилися до села, раптово піднявся буревій, який повалив їхні щити і змусив втекти. Від того часу люди вірять, що саме дуби надають їм захист від злих сил.

Оскільки дуби стояли прямо на перехресті важливих шляхів, село стало символом сили і єдності. І хоча дуби з часом старіли і частково руйнувались, їхнє магічне коріння, що пронизувало землю, залишило свою силу. Селяни стали називати це місце «Стобихва», що, за однією з версій, означає «три дуби», бо саме три шляхи сходились біля цього священного місця.

Місцеві жителі досі шанують старі дерева і часто на свята збираються в цьому місці, щоб віддати данину своїм предкам і попросити благословення на врожай та мир.

З того часу село стало відоме своєю історією та глибоким зв'язком із природою. І навіть тепер, коли люди проходять повз ліс, можна почути, як старі дуби тихо шепочуть свої секрети тим, хто слухає серцем.

Таким чином, назва села Стобихва пов'язана з одноіменною річкою, яка притікає поряд.

село Теклине (Теклин)

Перша писемна згадка про село Теклине датована 1769 роком [86].

Поселення розташоване на лівому березі річки Турії серед мальовничих луків та лісів, що здавна слугували місцем для полювання та рибальства. Родючі землі і близькість до річки сприяли розвитку сільського господарства, що було основним заняттям місцевого населення.

Назва села Теклине, ймовірно, походить від особистого імені Текля, яке було популярне в Україні в минулі століття [23]. Ім'я Текля могло бути пов'язане з ім'ям засновниці поселення або важливої особи, що мала значення для цієї території.

Існує також версія, що назва може бути похідною від інших варіантів цього імені, або пов'язана з прізвищем родини, що стала першою засновницею села.

У XVIII столітті особисті імена часто використовувалися як основи для назв нових поселень, особливо в тих випадках, коли територія була освоєна родинами чи окремими особами, чийі імена збереглися в топонімії [23].

Інша версія пояснює назву природними умовами. Через особливості ґрунту і водних джерел тут часто текли струмки, які живили річку Турію. Місцеві жителі могли назвати поселення «Теклине» саме через постійний рух води, що нагадував текучу природу цих земель.

Легенда про село Теклине

У далекі часи, коли на землях Волинського краю ще не було великих поселень, а лісові хащі й річки панували над природою, існувала маленька громада, що оселилася на лівому березі річки Турії. Цю громаду оточували густі ліси і прекрасні природні ландшафти, а люди почали називати своє село Теклине, від стародавнього слова «текла», що означало «тиша» або «спокій».

За легендою, давним-давно, у ці місця прийшла молода дівчина на ім'я Текля, яка вирішила оселитися тут, аби втекти від життєвих турбот і знайти місце, де можна було б жити в мирі з природою. Вона була дуже мудрою і красивою, приваблювала людей з усіх навколишніх сіл. Усі, хто приходив до Теклі, відчували неймовірний спокій і гармонію. Вона вміла лікувати травами і давати поради, що заспокоювали душу.

Одного дня до Теклі звернувся старий, що втратив надію на порятунок, адже його село страждало від хвороб і нещасть. Він прийшов до неї і попросив допомоги. Текля, почувши його благання, вирушила до річки Турії, де почала молитися і просити богів благословити ці місця миром і здоров'ям для всіх.

Незабаром, після її молитви, річка стала особливо чистою, а ліси – густими та спокійними. Хвороби відступили, село почало процвітати.

Люди знову почали благословляти Теклю, вважаючи її за покровительку села.

Із часом село стало відоме своїм благополуччям і миром, а люди стали називати його Теклине, на честь дівчини, яка принесла спокій та добробут цим землям. І навіть сьогодні, коли ви прогулюєтесь лісами поблизу річки Турії, можна відчувати той самий спокій і гармонію, які Текля принесла цьому місцю.

Тепер в народі ходить повір'я, що вночі, коли річка спокійно тече, можна почути шепіт Теклі, яка досі охороняє ці землі від лиха і дарує людям спокій.

Таким чином, назва села Теклино пов'язана з жіночим іменем Текля, що могло належати шляхетній жінці, яка жила в цих краях і залишила добру пам'ять про себе.

село Фаринки

Заснування села могло відбутися в період розвитку Волинського краю у XVI–XVIII століттях, коли регіон активно освоювався селянами для землеробства.

Географічне розташування села Фаринки визначається його місцем на лівому березі річки Коростянки серед мальовничих луків і лісів.

Назва села Фаринки, ймовірно, походить від німецького слова «Fähre», яке означає паром, переправа [23]. Це може свідчити про те, що колись річка Коростянка (в давнину можливо значно повноводніша) слугувала важливим водним шляхом, а для перетину її русла місцеві мешканці використовували паром. За переказами, саме в цьому місці працювала переправа, що обслуговувала купців, мандрівників та місцевих селян. Згодом поселення, що виникло поруч, отримало назву, яка збереглася до сьогодні.

Назва села може бути пов'язана з певним історичним або побутовим значенням. У деяких випадках слово «фарина» вживалося для позначення продуктів харчування, зокрема мелених злаків, а також ремесел, пов'язаних з виробництвом борошна.

Існує також припущення, що це було прізвище або ім'я родини, яка заснувала село або мала велику роль у його розвитку. Старожили стверджують, що тут жив пан Фарина, людей, які працювали у нього звали «фаринками».

Географічний контекст вказує на те, що така назва могла вказувати на господарські особливості регіону або на характер діяльності мешканців, пов'язаної з виробництвом зернових культур, зокрема борошна, або ремеслами.

Легенда про село Фаринки

Колись, у часи, коли лісові простори і річки краю були повні магії і таємничих сил, на лівому березі річки Коростянки, в оточенні густих лісів і великих луків, розкинулося маленьке село, яке стало відоме під назвою Фаринки.

За легендою, у ці землі прийшли перші поселенці з далеких країв, шукаючи місце для мирного життя. Вони не раз стикалися з труднощами: бурхлива річка часто виходила з берегів, а ліси приховували безліч таємниць. Але серед усіх неприємностей село виживало завдяки мудрості та вмінню одного старця, який прибув сюди разом з першими мешканцями.

Цей старець, за іменем Фарин, був дуже загадковим і потайливим. Він не тільки знав багато стародавніх звичаїв і лікувальних трав, але й володів даром бачити майбутнє. Легенда каже, що Фарин приходив до лісу, де знаходив особливі місця, що випромінювали спокій, обіцяли мир для тих, хто вірив в силу природи. Одного разу, коли річка Коростянка погрожувала затопити поля і будівлі, він провів особливий обряд біля старого дуба, що ріс біля річки. Від того часу вода більше не виходила з берегів, а село уникло затоплення.

Після цього випадку, на його честь люди почали називати місце, де проживав Фарин – «Фаринки». Село стало процвітати, а річка, хоча й залишалася бурхливою, більше не приносила шкоди. Мешканці цього місця розпочали вірити, що мудрість старця була не просто даром природи, а благословенням, яке він приніс цьому краю.

І зараз, коли прогулюватися поблизу села Фаринки, можна відчувати ту саму магію старих лісів та річки, а часом, серед шепоту вітру, почути й голос старця Фарина, що нагадує про важливість гармонії з природою і мудрість, що передається через покоління.

Тому село Фаринки стало не тільки місцем з великою історією, а й осередком тиші, спокою і містичної сили, де природа завжди знаходить своє місце, а люди живуть в злагоді з нею.

Таким чином, назва села Фаринки пов'язана, ймовірно, з паромом. Існує також народна версія, яка пов'язує назву з прізвищем пана – Фарина.

село Хотешів

Перша писемна згадка про село Хотешів датована 1537 роком [86].

Поселення розташоване на південному березі озера Свіринець, яке є заплавним озером, що має зв'язок з річкою Турія, особливо під час весняної повені. Озеро Свіринець, на жаль, переживає процес заболочування і заростання, що загрожує його існуванню. На заході села знаходиться більше та глибше озеро Сірче, яке оточене лісами і відоме різноманіттям риб, а також популяцією раків. Тут також оселилися лебеді, що додає місцю своєрідної краси.

Назва села Хотешів може походити від слова «хотіти» або «хотіння», що вказує на бажання або наміри його жителів [23].

Також назва може походити від імені першого поселенця, який мав ім'я, схоже на «Хотя» чи «Хоть», що може свідчити про те, що село було засноване людьми, які прагнули освоїти нові землі чи побудувати нове поселення на незайнятих територіях [23].

Також можлива версія, що назва може бути пов'язана з топонімами або місцевими назвами, які відображали природні умови – наприклад, наявність місць для поселення або визначні природні особливості, які могли зробити місцевість привабливою для заселення.

Проте, в основі назви «Хотешів», як виявляється, лежить пестливе чи зменшувальне ім'я Хотеш.

Легенда про село Хотешів

Давним-давно, коли у краї ще панували великі ліси, а річки і озера були сповнені таємниць, на південному березі озера Свіринець,

серед мальовничих лугів і лісових стежок, розкинулося маленьке село, яке з часом стало відоме під назвою Хотешів.

Існує цікава легенда, що пояснює, як село отримало свою назву. Колись, у давні часи, на цих землях жила молода дівчина на ім'я Хотя, яка була донькою старого воїна. Її батько, славний воїн, відомий своєю відвагою, вирушив у далекі походи, аби захистити ці землі від ворогів. Але повернувшись після довгої відсутності, він знайшов своє село в руїнах, спустошене набігами ворожих племен.

Зневірена і вражена бідною, яка спіткала її рідну землю, Хотя вирішила взяти на себе відповідальність за відновлення і захист села. Вона обрала для себе дуже важливу місію – очистити озеро Свіринець, що вважалося священним, від темних духів і злих сил, що в ньому поселилися. Селяни розповідали, що вода озера була дуже брудною, через це його води не приносили благодаті, а навпаки – приносили нещастя і хвороби.

Хотя вирушила до озера, взявши з собою потужний амулет, який був переданий їй її батьком ще до його від'їзду. Вона провела цілу ніч на березі, молячись і здійснюючи обряд очищення. Вранці озеро стало чистим, прозорим, а з його води почала випаровуватись дивовижна сила. Це очищення принесло мир і процвітання в село.

Коли селяни побачили, що озеро стало живим і здоровим, вони вирішили назвати нове поселення на честь героїчної дівчини Хотешів, щоб вшанувати її відвагу і мудрість. А сама вона, хоч і була дуже скромною, ніколи не забувала, що тільки через єдність з природою і вірність своїм традиціям можна зберегти спокій і благополуччя.

З того часу село стало процвітати, а люди вірять, що озеро Свіринець зберігає свою чистоту завдяки жертвам і обрядам, які колись здійснила Хотя. І донині, коли вода в озері особливо чиста, місцеві жителі згадують її ім'я і дякують за захист і мир, що панує в їхніх серцях і на землях.

Таким чином, назва села Хотешів походить від імені особи, яка мала вплив на формування села.

село Черче (Чернче)

Перша писемна згадка про село Черче датована кінцем XVI століття [86].

Місце, на якому розташоване поселення, має мальовничу флору та фауну, що робить його привабливим для туристів і природолюбів.

Назва села Черче, за свідченнями старожилів, походить від легенди, згідно з якою село утворилося довкола монастиря, що колись існував у цій місцевості.

Монахи з Мілецького монастиря припливли по річці Турії на човнах і оселилися на її берегах, де побудували свої келії. На честь цих монахів село отримало первісну назву Чернче, яка згодом трансформувалася в Черче [42].

Легенда про заснування села

Колись, в давні часи, коли волинські землі були ще вільними від численних поселень, на березі річки Турія з'явилися монахи з Мілецького монастиря. Вони вирушили в подорож, шукаючи тихе місце для споглядання, молитви і духовного розвитку. Пропливши по Турії на своїх дерев'яних човнах, вони дісталися до цього мальовничого місця серед густих лісів. Монахи відразу зрозуміли, що це ідеальне місце для заснування монастиря.

Оселившись на березі річки, вони побудували свої келії та невеликий храм, де молилися, здійснювали обряди і вивчали священні тексти. Вони стали відомі не тільки своєю відданістю Богу, але й своєю мудрістю та працелюбністю. Монахи часто допомагали місцевим жителям, навчали їх землеробству та ремеслам, а також проводили обряди, які приносили мир і благословення цим землях.

Це місце стало відоме серед місцевих як Чернче, що, ймовірно, походить від слова «чернечий», адже монахи завжди носили чернечі ризи і жили в простоті й аскезі. З часом, через зміни в мові, назва села трансформувалася в Черче.

Селяни і далі шанували пам'ять про монахів, а річка Турія, яку вони так любили, залишалася для них символом миру і спокою. У

народі збереглася віра, що монахів з Мілецького монастиря можна часто побачити увечері, коли лунають молитви, а темні води річки Турії блищать від місячного світла.

Таким чином, назва села Черче пов'язана з історією заснування монастиря, який існував на його території.

село Щитинь

Перша писемна згадка про село Щитинь датована 1811 роком [86].

Поселення розташоване поблизу річок Турія та Прип'ять, що надає йому мальовничий краєвид і доступ до водних ресурсів.

Назва Щитинь може походити від слова «щит», що має кілька значень [23]. Це слово може символізувати захист або оборону, що вказує на певні історичні події, пов'язані з цим селом, або на його стратегічне розташування в минулому. Іноді назви сіл, що включають слово «щит», можуть вказувати на місцевість, яка була оборонною або на території, що захищалася від ворожих нападів.

Інша версія передбачає, що назва може бути похідною від старовинного слов'янського кореня, що позначав певну особливість місцевості – наприклад, лісисту або укриту місцевість, яку можна порівняти з «щитами» в природному сенсі [23].

Можливо, що назва села була сформована через використання цього слова як символу безпеки чи оборонної структури, що відображало суспільно-історичні умови того часу, або через події, що мали місце в період заснування села.

За твердженнями старожилів, при впадінні Турії у Прип'ять утворений нібито щит. На березі цих річок почали селитися люди [19].

Легенда про село Щитинь

У далекі часи, коли земля ще була покрита густими лісами, а річки текли своїми первозданими руслами, на місці сучасного села Щитинь стояв маленький хутір. Його жителі були людьми працьовитими, але й розумними – вони знаходили гармонію з

природою, прислухалися до її голосу та оберігали свої землі від різних бід.

Якось, коли річки Турія та Прип'ять були ще дикими і непередбачуваними, з'явився на цих землях давній мудрець. Він був старим ченцем, який подорожував від села до села, проповідуючи мир, спокій і гармонію між людьми та природою. Його звали Щит, оскільки він носив великий дерев'яний щит, що оберігав його від усіх негод і небезпек. Щит був не тільки захистом, а й символом його духовної сили – він вірив, що справжній захист людини – це її зв'язок з природою і добротою в серці.

Ченцю передбачали великі труднощі через повені, які часто руйнували місцеві поселення. Він передбачив, що річки можуть вийти з берегів і знищити все на своєму шляху. Та, не зважаючи на це, він залишився у цьому місці, адже вірив, що його мудрість і сила допоможуть людям пережити труднощі.

Одного разу, коли річки справді почали підніматися, здавалось, що їх силу ніщо не зупинить, Щит розпорядився, щоб усі жителі села, захищені своєю вірою і рішучістю, збудували щит із гілок і каміння, який став би символом їхнього єднання та сили. У той момент, коли вода піднялася, люди разом з мудрецем змогли стримати потік річок і створити тимчасовий бар'єр, що не дозволив воді зруйнувати їхні домівки.

Після того, як стихія вщухла, місце, де відбулася ця подія, почали називати Щитинь – на честь ченця Щита, який став символом сили та відваги, а також нагадував місцевим жителям про важливість єднання з природою та вірою в себе.

З того часу село Щитинь стало відоме своєю стійкістю і здатністю долати будь-які труднощі, а його мешканці завжди пам'ятали про того старого мудреця, який навчив їх, як не втратити надію, навіть перед обличчям найбільших бід.

Таким чином, назва села Щитинь пов'язана з географічним розташуванням місцевості, де село виникло.

село Яловацьк

Перша писемна згадка про село Яловацьк датована ХІХ століттям [86].

Поселення розташоване на південно-західній стороні від річки Єльниця, яка є лівою притокою Циру. Село оточене мальовничою природою, з лісами та луками, що створює гармонійний ландшафт для життя місцевих жителів.

Назва Яловацьк може бути похідною від особистого імені або прізвища, зокрема від слова «яловий», що в стародавньому значенні означало «порожній», «безплідний» або «неврожайний», що могло бути вказівкою на особливості землі або на якусь місцевість, що спочатку не була дуже родючою чи сприятливою для землеробства [23].

Також назва села Яловацьк може походити від слова «яловець», що вказує на наявність певного виду рослинності, зокрема хвойних дерев, які ростуть у цій місцевості, що може свідчити про характер землі та природи навколо села [23].

Інша версія вказує на те, що назва може бути пов'язана з природними особливостями місцевості, зокрема з водоймами, болотами або лісами, які були характерними для цього регіону. Подібні топоніми часто виникали у зв'язку з особливостями ландшафту, де жителі могли знайти певні труднощі або можливості.

Легенда про село Яловацьк

Колись давно, у ті часи, коли землі були не заселені і дикі ліси покривали ці краї, на південно-західному узбережжі річки Єльниця розташувався невеликий хутір. Його мешканці були людьми простими, але з глибокою вірою в силу природи та духів, що жили в лісах та водах. Річка Єльниця була для них не просто водною артерією, а місцем сили, що давала життя і живила землю. Вони були вірними охоронцями лісів і вод, оберігаючи їх від будь-яких порушень природного балансу.

Одного разу, під час одного з великих свят, коли всі місцеві жителі збиралися разом, на берег річки вийшов старий чоловік, якого ніхто раніше не бачив. Він був високий і сивий, з глибокими очима, що ніби пронизували саму землю. Цей чоловік був відомим мандрівником,

який бачив багато країн і народів. Він був свідком багатьох чудес та таємничих подій, а його душа була сповнена знань, які не можна було передати словами.

Прийшовши до місцевих жителів, він почав розповідати їм про таємниці, які зберігає земля навколо них. Він казав, що річка Єльниця – це не просто водний потік, а джерело сили, яке не можна порушити. Якщо ж вода цієї річки буде забруднена чи зловживати її ресурсами, це призведе до великих біди.

Жителі, почувши ці слова, злякалися і почали стурбовано розмірковувати над тим, як вони можуть зберегти чистоту річки. Старий чоловік сказав їм, що для того, щоб річка залишалася живою і благословенною, вони повинні створити свій символ, який охоронятиме це місце.

Тому, разом зі старим, селяни вирішили закласти фундамент нової оселі, яку вони назвали Яловацьк. Це була оселя, що символізувала єдність з природою та обітницю берегти річку Єльницю. Вони побудували хати, не порушуючи навколишній ландшафт, використовували лише природні матеріали, а на честь старого мандрівника в центрі села збудували кам'яний знак – символ води та землі.

Таким чином, назва села Яловацьк пов'язана з місцевими ландшафтами, а саме з бідними на гумус ґрунтами.

3.3.2. *Любешівська територіальна громада*

Утворена 10 серпня 2017 року шляхом об'єднання Любешівської селищної ради та Березичівської, Бихівської, Бірківської, Великокурінської, Ветлівської, Гірківської, Деревківської, Дольської, Залазівської, Залізницької, Зарудчівської, Люб'язівської, Любешівсько-Волянської, Седлищенської, Судченської, Хоцунської, Цирської сільських рад Любешівського району (рис. 3.16).

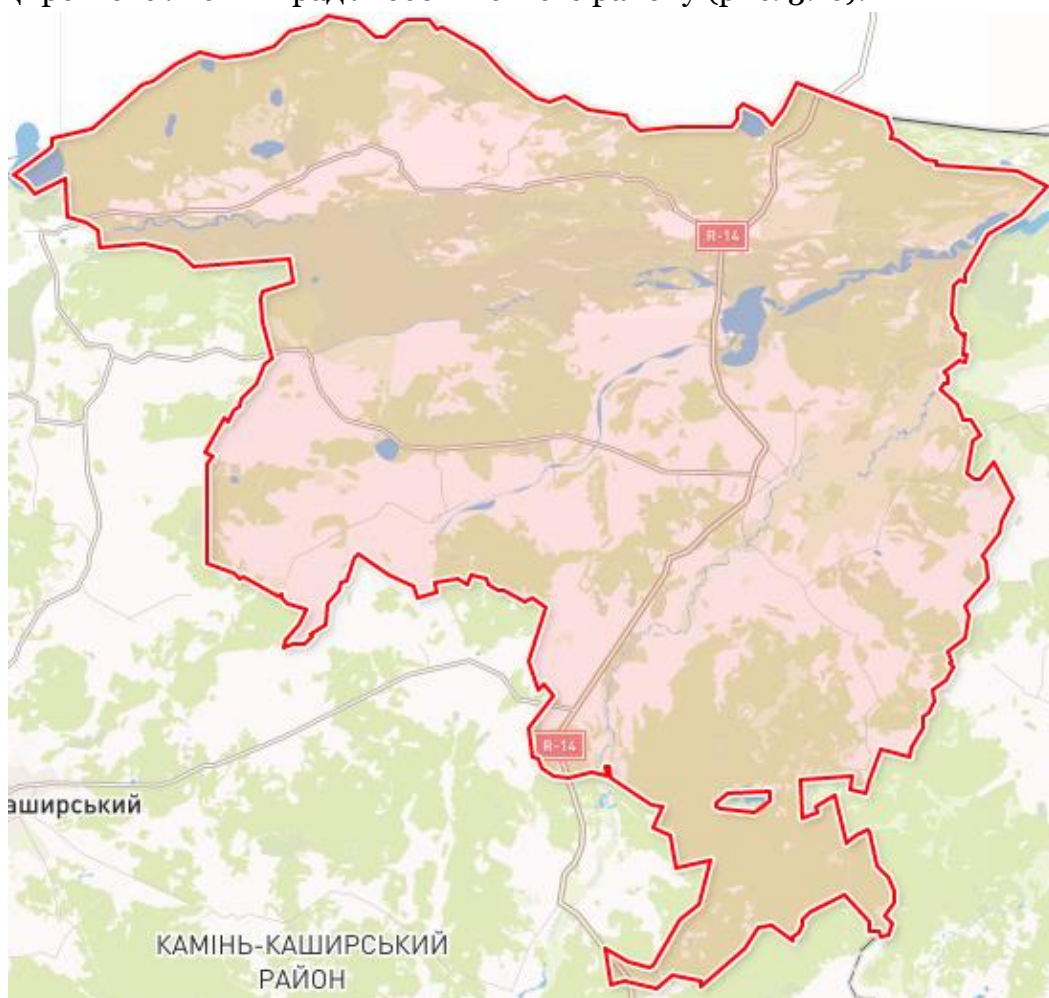

Рис. 3.16. Картосхема Любешівської територіальної громади [46]

До складу громади входять 1 селище Любешів і 40 сіл: Березичі, Березна Воля, Бихів, Бірки, Бучин, Великий Курінь, Ветли, Витуле, Віл, В'язівне, Гірки, Гречища, Деревок, Діброва, Дольськ, Заріка, Залаззя, Залізниця, Зарудчі, Лахвичі, Лобна, Любешівська Воля, Люботин, Люб'язь, Міжгайці, Мукошин, Нові Березичі, Підкормілля, Пожог, Проходи, Рудка, Сваловичі, Седлище, Селісок, Судче, Угриничі, Хоцунь, Хутомир, Шлапань та Цир.

селище Любешів (Новий Дольськ)

Перша писемна згадка про селище Любешів датована 1484 роком [86].

Населений пункт розташований на лівому березі річки Стохід, у низинній місцевості, багатій на ліси та болота. Територія селища межує з Поліссям, що визначає його природний ландшафт – заболочені луки, густі ліси та численні водойми. Близькість річки Стохід відігравала важливу роль у житті мешканців, забезпечуючи їх водою, рибою та слугуючи природним шляхом для сполучення з іншими поселеннями.

Згідно з давніми переказами, перше поселення на території сучасного Любешова заснував мисливець на ім'я Любаш у XV столітті. За легендою, він був слугою шляхтича Верлі, що проживав у Турівському князівстві. Верля прагнув видати свою доньку Ядвігу за сина польського князя Сапеги, однак дівчина покохала простого мисливця Любаша. Закохані, рятуючись від гніву батька, утекли й оселилися на березі невеликої річки серед лісів і боліт. Згодом навколо їхнього житла почали з'являтися інші поселенці, а місцевість назвали Любашевим, що згодом трансформувалося у Любешів [51].

Інша версія походження назви пов'язана з давньоруськими словами «любити» та «шев» (давнє слово, яке може означати «місце», «оселю») [23]. Таким чином, Любешів можна трактувати як «улюблене місце для життя».

Назва Новий Дольськ, ймовірно, походить від села Дольськ, яке розташоване неподалік. Термін «Дольськ» може бути пов'язаний зі словом «дол» – давньослов'янським визначенням низинної місцевості,

долини. Це відповідає географічному розташуванню поселення, оскільки воно знаходиться в низинній, болотистій місцевості, характерній для Полісся.

Додавання слова «Новий» говорить про те, що поселення виникло пізніше за старий Дольськ або стало його новим відгалуженням. Можливо, це було пов'язано з переселенням частин мешканців чи адміністративними змінами.

Легенда про селище Любешів

У ті далекі часи, коли території Волинського краю були густо вкриті лісами і річки ще не обміліли, на лівому березі річки Стохід стояло маленьке селище, яке спершу не мало особливого значення серед інших поселень. Називалося воно Дольськ і було відоме лише через свої родючі землі та велику кількість рибних ловів на річці. Люди тут жили мирно і по-своєму щасливо, ведучи господарство, яке забезпечувало їм всі необхідні блага.

Однак одна важлива подія змінила історію цього селища назавжди. Кажуть, що на річці Стохід, коли сонце починало ховатися за обрій, вода раптом ставала золотою і відображала дивні і яскраві кольори, які зачаровували кожного, хто на них дивився. Від цих відображень жителі села почали помічати, що їхні поля ставали ще родючішими, а худоба – здоровішою. Ніхто не розумів, чому так відбувається, але всі почали вірити, що річка обдаровує їх благословенням.

Одного разу, коли річка Стохід знову відбивала в собі золоті відблиски сонця, до селища прийшов мудрий старець. Його звали Любаш, який розповів людям, що ця річка має духа, який охороняє їхні землі і дарує їм щастя. Але для того, щоб цей дух залишався на їхньому боці, вони повинні побудувати храм, присвячений річці, віддати частину своїх врожаїв на благо природи, що давала їм життя. Старець також попередив, що якщо вони забудуть цю обіцянку, річка може забрати своє благословення.

З того часу жителі селища вирішили виконати бажання духа річки. Вони почали будувати невеликий храм, де молилися не тільки за себе, а й за добро і благополуччя своєї землі. Щоб показати свою вдячність річці Стохід, кожен рік вони збирали найкращий врожай і віддавали його на благодійні цілі. Вода в річці залишалася чистою, риба

в ній водилася в достатку, а земля родила врожаї, які дивували навіть найближчі села.

Відтоді село стало називатися Любешів, на честь старця Любаша, який навчив людей шанувати річку і все, що вона дає. За легендою, це було не просто поклоніння природі, а справжнє злиття духів людей і природи, яке принесло благополуччя та мир.

Селище змінювалося, росло і розвивалося, а річка Стохід, яка була джерелом цього благополуччя, все так само плавно текла через землю, яка давала людям усе необхідне. І хоч із часом річка перестала бути такою могутньою, її дух і донині живе в кожному куточку селища. І коли стоїш на березі Стоходу і дивишся на її спокійну воду, можна відчувати, як ця легенда ще досі охороняє землю Любешова.

Таким чином, назва селища Любешів пов'язана з іменем першого засновника на ім'я Любаш.

село Березичі (Берчище, Беричі)

Перша писемна згадка про село датована 1598 роком під назвою Берчище (Беричі) [86].

Поселення розташоване на правому березі річки. Географічно воно знаходиться в межах природного регіону, де річка Стохід має значну роль у формуванні місцевого ландшафту, а також у розвитку поселення. Спочатку село було на лівому березі річки, але після численних повеней жителі почали переселятися на вищий правий берег, що дозволяло уникати затоплень. Цей процес, ймовірно, зумовлений не тільки природними катастрофами, а й пошуком більш безпечного місця для життя.

Назва села Березичі має цікаву історію, яка пов'язана з природними рисами та людськими поселеннями.

Вона, ймовірно, походить від слов'янського імені Береза, що символізує тісний зв'язок з природою [23]. Воно могло бути створене для того, щоб наділити людину рисами, які асоціюються з деревом береза – стійкістю, довголіттям, красою.

Крім того, краєзнавець М. М. Ковальчук вважає, що назва села могла походити від прізвища першого заможного поселенця Берчіча, що оселився в урочищі Мачулище та започаткував там панський маєток.

Легенда про Березичі та скарб забутої водяної князівни

Колись давно на тому місці, де зараз розкинулося село Березичі, стояв густий праліс, а в його серці блищало велике озеро з кришталево чистою водою. Люди боялися підходити до нього без потреби, бо вірили: у тих глибинах живе водяна князівна на ім'я Береза, котра охороняє стародавній скарб своїх предків.

Кажуть, князівна була донькою могутнього князя, що володів землями довкола і правив із мудрістю. Проте в час великої війни князь передчув, що його рід може загинути. Тож наказав доньці заховати всі родові коштовності у найглибшій частині озера та накласти чари, щоб ніхто чужий не міг їх знайти. Береза, слухняна і розумна, так і зробила. Але коли війна закінчилася, прийшов мир, князь не повернувся – загинув у битві. Залишившись на самоті, князівна перетворилася на дух води, оберігаючи скарб і своє горе навечно.

Кажуть, що інколи над озером виникали легкі тумани у формі сріблястих березових гілок – то була сама князівна Береза, яка тужила за втраченим домом і родом. Місцеві жителі боялися потривожити воду, але знали: якщо хтось прийде до озера з чистим серцем і великою потребою, князівна може з'явитися і допомогти.

Минали роки, озеро поступово міліло, а згодом на його місці проросли молоді берези. Саме тому місцевість стали називати Березичі – на згадку про чарівну князівну, про воду, що дала життя деревам, про ті незримі скарби, що, можливо, досі сплять під землею.

І навіть тепер, у тихі весняні ночі, коли берези шелестять своїм ніжним листям, старі люди кажуть: якщо добре прислухатися, можна почути тихий спів Берези, що все ще оберігає свою таємницю...

Таким чином, назва села Березичі пов'язана, за легендами, з іменем першого засновника або поселенця.

село Березна Воля

Село Березна Воля було засноване, ймовірно, в середньовіччі або в період пізнього середньовіччя, коли на території Волинського краю активно відбувалося освоєння земель. Це поселення могло виникнути як село на вільних землях, де люди вирощували сільськогосподарські культури або займалися лісовим господарством.

Поселення розташоване на правому березі річки Стохід, у зоні Поліської низовини. Навколишня місцевість характеризується густими лісами, заболоченими луками та численними озерами, що є типовими для Полісся. Близькість річки забезпечувала мешканцям доступ до водних ресурсів, рибальства та природних шляхів сполучення.

«Березна» походить від слова «береза», що вказує на велику кількість березових гаїв у цій місцевості [23]. Поліські ліси здавна славилися багатими березняками, які використовували для будівництва, виготовлення посуду та лікувальних цілей.

«Воля» як символ свободи свідчить, що у давнину слово «воля» використовувалося для позначення земель, на яких мешканці мали більше прав і свобод, зокрема звільнення від податків або кріпацтва [23]. Можливо, село було засноване вільними поселенцями або мало певні привілеї.

Легенда про Березову Діву і вільну землю

Давно-давно там, де нині простягається село Березна Воля, був дикий край – ліси, болота і зелені березові гаї, що відбивалися у прозорих водах Стоходу. В ті часи, за переказами старих людей, у гущавині жила Березова Діва – дух вільних земель, охоронниця лісів і річок.

Вона з'являлася людям у вигляді стрункої дівчини в білому вбранні, волосся її було переплетене гілками молодих берізок, а голос – ніжний, мов шум весняного листя. Діва оберігала місцевих людей від бід і підказувала, де краще селитися, де земля родючіша, де вода чистіша.

Одного разу прибули на ці землі утікачі – люди, що шукали вільної долі, бо на старих місцях їх гнітили війни та свавілля панів. Втомлені й знесилені, вони молилися під березами про захист і прихисток. І тоді вночі їм наснилася Березова Діва. Вона повела їх за собою до річки Стохід і сказала:

– Тут ваша воля. Тут береза стане оберегом, а земля дасть вам життя. Шануйте воду, ліс і один одного – і будете вільними на віки.

На тому місці, де їм явилася Діва, люди й заснували поселення, яке на честь березових гаїв і омріяної свободи назвали Березна Воля: «Березна» – бо навкруг росли світлі берези, а «Воля» – бо ця земля стала для них землею свободи.

Кажуть, що і тепер у найстарішій частині села росте одна особлива береза. Якщо вночі торкнутися її стовбура і щиро попросити про щастя чи захист, Березова Діва обов'язково почує...

Таким чином, назва села Березна Воля відображає природні та історичні умови життя його мешканців.

село Бихів

Перша писемна згадка про село Бихів датована 1546 роком [86].

Поселення розташоване на річці Коростянка, яка є її важливим природним елементом. Річка протікає через село і саме завдяки їй місцеві жителі змогли займатися землеробством, а також використовували воду для побутових потреб та сільського господарства. Село розташоване в лісистій місцевості, що також сприяло розвитку лісового промислу.

Назва села Бихів може мати кілька варіантів походження. Одним із варіантів є зв'язок із словом «бик», що вказує на тварину, яка могла бути поважним символом сили та праці для місцевих жителів.

Інша версія полягає в тому, що назва походить від стародавнього слова «бих», що означало великий, значний, могутній і вказувало на потужність та силу річки або ландшафту в цій місцевості [23].

Згідно з місцевими переказами, назва села також могла бути пов'язана з родом, який першим оселився на цих землях.

Легенда про Бихівську корону

Дуже давно, коли місця над річкою Коростянкою були ще дикими, а ліси стояли непрохідними, у цих краях оселився княжич на ім'я Бих. Він був вельми відважним, але прагнув не війни, а спокою та багатства землі. Бих довго шукав місце, де можна було б заснувати нове поселення. Одного вечора, коли сонце вже сідало за верхівки дерев, княжич побачив на березі Коростянки світло — наче золотий вогонь палахкотів над водою.

Коли він підійшов ближче, то побачив, що на плесах річки плаває корона, виткана з водяних квітів і світла. Не вагаючись, Бих кинувся в річку і, попри сильну течію, зумів упіймати ту чарівну корону. Як тільки він взяв її в руки, з води виринула дивна постать – дух Коростянки, берегиня річки.

Вона сказала:

– Хто володітиме цією короною, той матиме землю родючу, воду чисту і людей вірних. Але мусить бути мудрим і справедливим!

Бих прийняв ці умови й саме там, де впіймав чарівну корону, заклав поселення. І назвав його на свою честь – Бихів.

Кажуть, що й досі десь на дні Коростянки ховається та водяна корона, але коли Бихів опиняється в біді, вона починає світитися крізь воду, кличучи на допомогу мудрих і відважних серцем...

Таким чином, назва села Бихів відображає природні та культурні особливості цієї місцевості. Також може бути пов'язана з іменем першопоселенця.

село Бірки (Борки)

Перша писемна згадка про село Бірки датована 1662 роком [86].

Поселення розташоване на річці Цир, яка протікає в цій місцевості. Окрім річки, в селі є озеро Добре, що додає природного колориту та робить це місце важливим для місцевих жителів, оскільки водні ресурси завжди відігравали значну роль у розвитку сільського господарства, рибальства та забезпеченні повсякденних потреб.

Назва Бірки походить від слова «бір», що вказує на ліс та лісисту місцевість. У слов'янських мовах слово «бір» зазвичай використовується для позначення лісу або лісової території, яка була важливою для господарства – для отримання деревини, дерев, корму для тварин та інших природних ресурсів [23].

Отже, Бірки можна інтерпретувати як «село, що розташоване в лісі» або «поселення серед лісових угідь».

Легенда про озеро Добре

Колись на місці теперішнього села Бірки тягнувся густий праліс – темний, дикий, непрохідний. Люди називали його «Бор», а тому й перші поселенці, які оселилися тут, дали своєму селу назву – Борки.

Кажуть, що у самому серці бору стояла криниця з водою такої прозорості й солодкості, що птахи з усіх країв злітали до неї напиться. Та одного року трапилася страшна посуха. Земля потріскалася, річка Цир майже пересохла, а криниця почала міліти. Люди в розпачі звернулися до старої лісової відьми, яка жила у дуплі сторічного дуба.

Відьма порадила:

– Підіть усі гуртом до криниці вночі, принесіть кожен по краплі своєї сльози та киньте в колодязь. Якщо ваші серця чисті, то вода повернеться.

Так і зробили: старі й молоді, жінки й чоловіки, усі зі сльозами молилися за спасіння води. І сталося диво – з-під землі ударило джерело, що залило низину чистою, лагідною водою. Так утворилося озеро Добре.

Назвали його так, бо народилося воно з добрих сердець. Вважається, що той, хто скупається в його водах у передранкову пору, отримає щастя на цілий рік.

А в тихих вечорах, коли туман стелиться над водою, можна почути, як озеро шепоче стародавні пісні – подяку за людське добро.

Таким чином, назва села Бірки вказує на природне оточення, яке домінувало в цьому регіоні в той час.

село Бучин

Перша писемна згадка про село Бучин датована 1555 роком [86].

Поселення розташоване на річках Прип'ять та Стохід, що є важливими природними водними артеріями цього регіону. Річки не лише визначають географічне розташування села, але й мають значний вплив на його історичний розвиток, зокрема на місцеве рибальство, яке є основним заняттям жителів села.

Назва села Бучин, ймовірно, походить від рибальських кошів, званих «бучі», які використовуються для ловлі риби [23]. Це єдине заняття, яке традиційно визначає життя місцевих жителів, відображаючи їх тісний зв'язок з водними ресурсами.

Згідно з дослідженнями відомого історика-архівіста Володимира Рожка, слово бучі має готське походження від слова «буши» (кучі), яке з часом трансформувалося в «бучі» [51]. Така етимологія підтверджує важливість рибальства та використання плетених кошів у житті місцевих жителів.

Легенда про великі води Бучина

Дуже давно місце, де нині стоїть Бучин, було вкрите буйними луками і густими заростями. Через ці землі мчали дві могутні ріки – Прип'ять і Стохід, що інколи в часи великих дощів зливалися в одне велетенське море. Люди селилися тут неохоче: вода часом заливала все навколо, не залишаючи й клаптика сухої землі.

Та одного разу з'явився тут мандрівник – старий бортник на ім'я Буч. Він не злякався води і вирішив лишитися. Буч знайшов високу мілину поміж двома ріками, посадив там дуба і викопав криницю. Довкола нього почали селитися інші люди. Вони вірили, що там, де стоїть дуб Буча, земля завжди буде міцною і врожайною.

Кажуть, що одного року знову настала велика вода: Прип'ять і Стохід розлилися так, що здавалися морем. Люди молилися біля дуба Буча, просячи врятувати село. І сталося диво: вода обійшла пагорб, де стояв дуб, і розлилася в інші боки, лишивши поселення неушкодженим.

На честь свого рятівника село назвали Бучин – на згадку про того мудрого бортника й про міцний дуб, який і досі, кажуть старі люди, глибоко коренем тримає землю разом, захищаючи Бучин від великої води.

Таким чином, назва села Бучин пов'язана з рибальством, а саме з рибальськими плетеними кошами, які називалися «бучі».

село Великий Курінь

Село Великий Курінь має свою давню історію, але точний рік заснування невідомий. Ймовірно, воно виникло в середньовіччі або на ранньому етапі розвитку сільських поселень на території Волині, коли місцеві жителі активно освоювали природні ресурси регіону.

Воно має свою історичну спадщину та є свідченням розвитку місцевих поселень, що мали своєрідні традиції будівництва, пов'язані з використанням природних матеріалів. Розташування села, ймовірно, мало стратегічне або господарське значення для тих, хто його заснував, адже села з такою назвою часто виникали в лісових зонах, де були доступні ресурси для будівництва та ведення господарства.

Слово «курінь» в українській мові означає «житло» або «хижу», особливо в контексті традиційного житла для селян чи козацьких поселень. Курінь – це типове житло, яке використовувалося в стародавні часи для зимового проживання або тимчасового укриття [23].

Назва «Великий Курінь» може вказувати на село, яке було більшим за розміром або важливим у порівнянні з іншими поселеннями, що мали схожу назву. Можливо, таку назву село отримало через те, що в ньому було розташовано багато куренів, або воно було місцем для козацького руху.

Легенда про Великий Курінь і димні ночі

Кажуть, дуже давно в тих краях, де тепер розкинулося село Великий Курінь, простягалися безкраї ліси та болота. Мандрівники

рідко сюди заходили – земля була важкою, непрохідною. Та одного разу, втікаючи від ворогів, сюди дісталася невеличка група козаків.

Утомлені, знесилені, вони вирішили збудувати собі сховище. Прямо посеред мочарів вони змайстрували величезний курінь – не просто хатину, а справжню оборонну споруду з товстих дерев'яних колод, обмазаних глиною. Щоб їх не помітили здалеку, вдень вони ховалися в курені, а вночі розпалювали багаття всередині: дим просочувався крізь глину і ледь здіймався над болотами, мов туман.

Кажуть, вороги кілька разів проходили зовсім близько та щоразу їх збивав густий дим і вогкі випари болотних рослин – і вони не знаходили сховку козаків.

Згодом курінь розрісся: довкола нього почали будувати хатки інші люди, шукаючи захисту та вільної землі. Поселення так і назвали Великий Курінь – на згадку про те перше укриття серед диких лісів і болотних туманів.

А старожили й досі кажуть: у вогкі ночі, коли туман опускається над землею, можна почути далекий брязкіт козацької шаблі та запах диму від того давнього куреня, що навіки заховався в легендах.

Таким чином, назва села Великий Курінь відображає природні та історичні умови життя його мешканців.

село Ветли (Віютли)

Перша писемна згадка про село Ветли датована 1366 роком [86].

Поселення розташоване на північ від річки Прип'ять, на невеликій піскуватоглинястій горбовині, оточеній лісами з півночі та непрохідними болотами Здер, Стольма і Залісся з півдня, через які протікають річка Прип'ять та її притока – Турія. Також поряд знаходяться озера Добре, Рогізно та Біле [34].

Назва села може походити від давньоруського слова «ветло», що означає світло, чистота або ясність [23]. Оскільки село розташоване серед водних шляхів і болотистих територій, можливо, таке

найменування символізує природну чистоту місцевості або ж сонячні прогалини серед боліт та лісів.

Також назва «Ветли» може бути пов'язана з місцевими природними умовами, зокрема з деревами «ветла» (вільха), що ростуть на берегах річок і озер. Вільха є типовим деревом для лісів, водноболотних угідь, а тому назва Ветли могла виникнути завдяки наявності цих деревостанів в околицях села.

Крім того, «Ветли» може бути похідною від старослов'янського слова «ветлити», що означає «похитуватися» або «коливатися», що може свідчити про географічні особливості місцевості, наприклад, про наявність річки або озера, де вода мала характерний рух чи хвилювання [23].

Інша версія пов'язана з місцевими словами, які описують природний ландшафт села, наприклад, через характерну флору або місцеві особливості рельєфу.

Легенда про Ветли й співаючі болота

Давним-давно, ще коли густі ліси й безкраї болота вкривали ці землі, на північ від Прип'яті жили люди, що вміли слухати природу. Вони влаштовували поселення на сухішому місці серед трясовин і назвали його Ветли – від великих верб («ветлів»), які тут рясно росли й своїми срібними гілками шепотіли на вітрі.

Навколо села простягалися дивовижні болота: Здер, Стольма і Залісся. Старі люди казали, що в тих трясовинах живуть не просто болотяні духи, а цілі співочі істоти. У вологі ночі болота починали «співати» – то чулися тихі мелодії, то глухі стогони, то раптові дзвінки дзижчання, наче цілий світ дихав і розмовляв.

Особливо загадковими були озера Добре, Рогізно та Біле. У Доброму озері за переказами жила прадавня берегиня, яка могла очистити душу кожного, хто чесно звертався до неї. Біле ж озеро вважалося брамою між світами: часом над його поверхнею бачили сяючі кулі або чули якесь незрозуміле шепотіння.

Одного разу, під час великої посухи, болота почали всихати, а озера міліти. Люди налякалися, що втрачають захист болотяних духів і попросили верби допомогти. У ту ніч усе село вийшло на берег Прип'яті – і завили вітри серед дерев, зашепотіли гілки, заспівали болота, а на небі зійшов незвично великий місяць.

Кажуть, тоді вода знову повернулася в озера і болота знов ожили, оберігаючи Ветли й донині. А якщо в безвітряну ніч вийти за село й прислухатися, можна й сьогодні почути, як співають болота та верби розповідають давні казки...

Таким чином, назва села Ветли пов'язана з особливостями ландшафту.

село Витуле

Село Витуле, ймовірно, має стародавнє походження і могло бути засноване в період середньовіччя, коли Волинський край був частиною Великого князівства Литовського.

Поселення розташоване на правому березі річки Цир, у місцевості, яка характеризується болотистими ділянками, луками та лісами, що роблять її сприятливою для ведення сільського господарства, рибальства та полювання. Близькість до річки Цир відігравала важливу роль у житті мешканців села, адже вода була джерелом не лише для побутових потреб, а й для промислів.

Гідронімічна версія назви може походити від слова «вити» або «виття», що могло означати звивистий характер річки Цир або шум води під час весняних розливів [23].

Антропонімічна версія назви може бути пов'язана з давньослов'янським особовим іменем або прізвиськом Витул, що означало «той, хто вирощує худобу» або «той, хто вправний у ремеслі» [23].

За народними переказами, колись на цьому місці поселився чоловік на ім'я Витул, який першим заснував поселення, саме від його імені пішла назва села.

Легенда про Витуле й золотий міст через Цир

Давно, коли на правому березі річки Цир ще не було ані хатини, стояли тут лише густі ліси та непрохідні хащі. У ті часи в лісах жив мудрий старець, якого люди прозвали Витулом. Він вмів розмовляти з

річкою, знав цілющі трави і часто допомагав мандрівникам, що заблукали у дикій гушавині.

Якось навесні річка Цир так розлилася, що люди з інших берегів не могли переправитися. Старець тоді попросив річку заспокоїтись, але вода тільки люто шуміла. Тоді Витул уночі виклав через воду міст. Але не звичайний, а з золотого світла, яке він зібрав із зірок. Цим містком змогли перейти люди й худоба, навіть лісові звірі.

Вдячні переселенці вирішили оселитися біля того місця, де з'явився чарівний міст. Вони назвали своє поселення на честь мудрого старця – Витуле. Кажуть, що в туманні світанки над річкою й досі можна побачити сріблясто-золотий відблиск – від того самого зіркового мосту, який оберігає село і нині.

Таким чином, назва села Витуле, ймовірно, пов'язана або з природними особливостями місцевості, або з особовим ім'ям Витул, яке могло належати першопоселенцю чи впливовому господарю цих земель.

село Віл

На жаль, точна дата заснування села Віл невідома. У наявних джерелах не міститься інформації про першу письмову згадку або рік заснування цього населеного пункту.

Поселення розташоване на правому березі річки Стохід, у мальовничій місцевості, оточеній луками, лісами та болотами. Біля села знаходиться озеро Шині, яке має заплавне походження та є важливим природним об'єктом для мешканців. Водні ресурси відігравали значну роль у житті громади, забезпечуючи рибальство, торгівлю та господарські потреби.

Географічна версія слова «віл» могла означати вигин, закрут річки або низовинну місцевість, що характерно для поліських ландшафтів [36]. Стохід відомий своїми численними меандрами, тому ця версія виглядає логічною.

Господарська версія назви могла походити від слова «віл» (воли), які були головною тягловою силою для місцевого населення. Жителі могли займатися розведенням великої рогатої худоби, що відобразилося в назві поселення [23].

Також можливий зв'язок із іменем або прізвиськом першого поселенця [23]. У давнину назви сіл нерідко утворювалися від імен або прізвиськ людей, які першими заселяли цю територію.

Легенда про Вола-охоронця з Шинівських плавнів

Колись давно на правому березі річки Стохід, біля самого озера Шині, стояла лише самотня пастуша хатина. Кажуть, що в цих місцях жив незвичайний віл – величезний, із золотими рогами і білою, мов сніг, шерстю. Це був дух-охоронець місцевих лісів, боліт і вод.

Люди боялися заходити далеко в плавні, щоб не загубитися. Але той, хто зустрічав Вола, міг бути спокійним: тварина завжди виводила заблукалого до безпечного місця. Одна легенда розповідає, що в час великої повені, коли Стохід розлився на багато верст, Віл допоміг усім людям і худобі переправитися через воду, витоптавши міцну стежку через болотисті місцини.

Люди, які оселилися тут після тієї страшної повені, назвали своє село Віл – на честь могутнього рятівника, що і досі, за переказами, охороняє ці береги. А в тихі ночі біля озера Шині можна почути важкий поступ і глухий рев. Кажуть, це білий Віл і досі стереже людей від біди.

Таким чином, назва села Віл, ймовірно, походить від особливостей місцевості або ж від тварини, яка відігравала значну роль у житті мешканців.

село В'язівне

Село В'язівне могло бути засноване в період середньовіччя, коли на території Волинського краю активно засновувалися нові поселення.

Воно знаходиться між річками Стохід та Коростянка, що є важливими водними артеріями цього регіону.

Місцевість навколо села представлена лісами, болотами та луками, що характерно для Полісся. Близькість до річок робила село зручним для проживання та господарської діяльності, зокрема для рибальства та скотарства.

Назва В'язівне походить від слова «в'яз», що в українській мові означає «дерево в'яз», яке росте на болотистих або вологих територіях [23]. В'яз часто зустрічається в лісах та узліссях, особливо в районах з підвищеною вологістю.

Таким чином, ймовірно, назва В'язівне вказує на те, що село розташоване в місцевості, де були поширені в'язи або де була значна кількість цього дерева в околицях.

Існує також ймовірність, що назва села може бути пов'язана з іншими природними або географічними особливостями, які сприяли заселенню цієї місцевості в давні часи.

Легенда про сплячий в'яз

Кажуть старі люди, що там, де нині розкинулося село В'язівне між річками Стохід та Коростянка, колись ріс величезний прадавній в'яз. Він був настільки великий, що троє чоловіків ледве могли обійняти його стовбур. Місцеві вважали його святим: під в'язом справляли весілля, ховали скарби, шукали поради у важких справах.

Але головна таємниця полягала в тому, що в'яз... жив. Легенда говорить, що в'яз був зачарованим велетнем. Колись, у сиву давнину, могутній богатир охороняв ці землі від ворогів. Але коли настав мир, він, за волею духів природи, заснув і перетворився на велетенське дерево. Його коріння сягнуло до самих глибин між Стоходом і Коростянкою, оберігаючи землю від ворожих сил.

Коли над селом нависала небезпека – скажімо, велика повінь чи напад чужинців, в'яз наче оживав: його гілля шуміло так потужно, що води річок розступалися, а вороги тікали, злякані неземними звуками.

Кажуть, що тепер того в'яза вже немає: він зник тоді, коли люди перестали вірити у чудеса. Але дух велетня досі дрімає в землі між Стоходом і Коростянкою, охороняє В'язівне від усілякого лиха. Іноді, вночі, якщо уважно слухати, можна почути, як щось важке ворухнеться під землею та стогне вітром серед в'язових заростей...

Таким чином, назва села В'язівне пов'язана з природними ресурсами та географічними особливостями місцевості.

село Гірки (Горки)

Перша писемна згадка про село Гірки датована 1401 роком [86].

Поселення розташоване між річками Стохід та Коростянка серед лісів та боліт.

«Горки» можуть бути варіантом старовинної назви, що вказує на географічні особливості місцевості, зокрема на підвищення або пагорб, як це часто трапляється в топоніміці [23].

У багатьох випадках топоніми з частинами «Горки» або «Гірки» були популярними в різних частинах Східної Європи, адже вони відображали місцевість, розташовану на пагорбах чи підвищеннях.

Це також може бути підтвердженням того, що село мало зв'язок із природним середовищем, що могло змінюватися з часом.

Легенда про Загублену Князівну і Золоті Гори

Колись, у дуже давні часи, коли землі між річками Стохід і Коростянка ще вкривали дрімучі ліси, в цій місцині оселилася маленька княжа дружина. Вони втекли сюди від великої війни, що спалахнула далеко на півдні. З ними була і молода князівна – красуня, яку всі кликали Горяна за її ясні очі, золотисті коси і гордий характер.

Князівна дуже любила ці землі: гойдалася на лозах над Стоходом, слухала шепіт старих дерев, купалася в плесах Коростянки. Вона щиро вірила, що природа її охороняє. Але одного разу, коли Горяна гуляла сама в лісі, налетіли чужинці. Почалася велика погоня. Князівна бігла через хащі, намагаючись втекти, та зненацька земля під її ногами розверзлася і вона зникла в підземеллі.

Люди шукали її довго, день і ніч перегукувалися через ліси та луки, але знайшли тільки дивне місце: земля там здіймалася горбами, наче захищаючи щось таємне. Відтоді ті пагорби назвали «Гірками» на честь зниклої Горяни.

Старі переказували, що під цими гірками заховані скарби – золото князівни і магічний перстень, що може повернути її до життя. А ще казали: іноді, в тихі ночі на Івана на Купала з підземелля долинає ніжний спів, ніби хтось сумує за втраченим домом.

Згодом на цих землях виросло село, яке люди назвали Гірки. Вони вірили, що сам дух князівни оберігає їх від бід, а золоті пагорби тримають землю сильною і родючою.

І навіть нині, коли проходиш повз старі вали, здається, що вітер шепоче ім'я Горяни, а земля під ногами ледь помітно дихає її давньою магією...

Таким чином, назва села Гірки походить від природних особливостей цієї місцевості.

село Гречища

Село Гречища має давнє походження, ймовірно, було засноване ще в середньовіччі, коли на території Волині активно виникали нові села для ведення сільського господарства.

Поселення знаходиться на правому березі річки Прип'ять серед луків, боліт та лісів. Це місце було обрано для поселення через природні умови: річка забезпечувала водні ресурси, а лісисті території – захист і ресурси для господарства.

Назва «Гречища» походить від слова «гречка» – однієї з важливих сільськогосподарських культур, яка є основною в багатьох регіонах України [23].

«Гречища» можуть вказувати на те, що село було або є відоме вирощуванням гречки на місцевих полях, що залишилися. В давнину гречка була поширеною культурою, яка добре прижилася в цьому регіоні.

Існує також версія, що «гречища» може бути похідним від старослов'янського терміну, що позначав «польову ділянку», на якій вирощувалися сільськогосподарські культури, зокрема гречка [36].

Назва села також може бути пов'язана з певною географічною особливістю – наприклад, з місцевістю, де вирощували не тільки гречку, а й інші культури або пасли худобу. Родючі землі для ведення сільського господарства могли бути основною причиною для утворення такого топоніму.

Легенда про Поле Гречаної Зорі

Дуже давно на берегах Прип'яті, де нині стоїть село Гречища, росли дикі трави, розливалися весняні води й висівалися буйні квіти. Та місце це вважалося особливим: у ясні ночі над лугами світилася таємнича зоря – люди називали її Гречаною.

За переказами, в часи, коли ще не було сіл і навіть доріг, тут мешкала стара знахарка на ім'я Гречана. Вона знала всі трави, лікувала людей і звірів, що завжди допомагала тому, хто приходив із чистим серцем. Люди говорили, що сама річка Прип'ять навчила її розуміти мову води й вітру.

Одного літа сталася страшна посуха. Ліси пожовкли, вода в річках пересохла, люди і худоба гинули від спраги. У відчаї мешканці навколишніх земель звернулися до Гречани. Вона пообіцяла допомогти, але попередила: для цього їй доведеться віддати найдорожче – власну душу.

Тієї ночі стара піднялася на найвище місце над Прип'яттю, де нині розкинулися луки Гречища. Вона вплела в коси трави, поклала руки на землю й попросила небо послати дощ. Раптом над лугами спалахнула яскрава зірка, така велика і ясна, що освітлювала все навколо срібним сяйвом. Пішов дощ – теплий, рясний, що повернув життя всьому живому.

А Гречана зникла. Лише кожної літньої ночі, коли в полі розцвітає біла гречка, знову з'являється над селом зоря – як пам'ять про самопожертву мудрої жінки.

І тоді вся земля навколо Гречища наповнюється тихим сріблястим світлом і здається, що сама природа схиляється перед великою силою любові та добра.

Таким чином, назва села Гречища відображає сільськогосподарське минуле села, яке могло бути пов'язане з вирощуванням гречки або із земельними особливостями, що сприяли цьому.

село Деревок

Перша писемна згадка про село Деревок датована 1546 роком [86].

Воно розташоване на правому березі річки Коростинка в природному оточенні лісів і водойм, що забезпечувало його мешканців важливими ресурсами для господарства, зокрема водою та лісовими ресурсами.

Назва «Деревок», ймовірно, походить від слова «дерево» або «деревце», що вказує на присутність дерев або лісів у місцевості, де розташоване село [23]. Це могло бути місце, де росло багато дерев або де були великі лісові угіддя.

Слово «деревок» також може мати зменшувану форму, що може означати невелике поселення серед лісів або на території, багатій деревами [30].

Існує ймовірність, що назва села також може бути пов'язана з певними господарськими або культурними особливостями. Наприклад, село могло бути засноване або отримати свою назву через певну кількість дерев, які ростуть поблизу, або через важливість лісових ресурсів для місцевого населення.

Легенда про Дерев'яного Вартового

Давним-давно, коли землі вздовж річки Коростиньки були ще суцільною хащею й непрохідними болотами, на одному з пагорбів жив старий тесля на ім'я Дерем. Він славився у всій окрузі своєю майстерністю: умів вирізати з дерева не просто речі, а ніби живі істоти. Люди казали, що його роботи мали душу.

Одного разу темні сили захотіли захопити цю багату землю. Ночами в лісі почали з'являтися тіні, лунали моторошні голоси, а в повітрі пахло сирістю й страхом. Люди звернулися до Дерема за допомогою.

Тесля взяв найстарішого дуба, який ріс на березі Коростиньки, і кілька тижнів різьбив із нього велетенського дерев'яного вартового. У

той день, коли робота була завершена, Дерем приніс обітницю над річкою: «Стояти тобі тут, оберігати землю й людей до кінця віків».

Коли ж темрява знову насунула на край, дерев'яний велетень ожив. Він піднявся над туманами, блиснув дерев'яними очима і вороги розсипалися пилом, навіть не насмілившись ступити на берег.

Люди на знак вдячності назвали нове поселення на честь Дерема Деревком. З того часу село славалося вмінням берегти свої землі, своїх людей і свої традиції.

Кажуть, що і нині, коли вночі над Коростинькою згущуються тумани, серед тиші чути важкі кроки: це Дерев'яний Вартовий іде оберігати спокій своїх нащадків.

Таким чином, назва села Деревок пов'язана з природними ресурсами цього краю.

село Діброва (Думброва)

Точної дати заснування села Думброва немає. Згадується воно у 1946 році, коли його перейменували на Діброва [86].

Поселення розташоване поблизу озера Бурків, знаходиться в мальовничій місцевості на правому березі річки Цир. Село оточене природними водними ресурсами, лісами та болотами, що сприяло розвитку місцевого сільського господарства, рибальства та лісозаготівель.

Назва Діброва походить від слова «діброва», що означає ліс, в якому росте дуб [23]. Тобто, назва свідчить про те, що село було розташоване в лісовій місцевості, де переважали дуби. Ліс мав важливе значення для місцевих жителів, адже дуб є символом сили, довговічності та стабільності, і, ймовірно, село було засноване саме в такому місці, де ростуть дуби.

До 1946 року село мало назву Думброва, що також пов'язано з лісами та природою. Префікс «дум-» може бути пов'язаний із словом «дуб» або з іншим коренем, що вказує на природну специфіку місцевості [23].

Легенда про Чарівний Гай

Давним-давно місце, де нині розкинулося село Діброва, було густим пралісом. Дерев тут стояли такі високі, що їх вершини торкалися хмар, а коріння обплітало всю землю. Поміж деревами тихо текла річка Цир, а неподалік, у западині серед лісу, виблискувало озеро Бурків – глибоке й таємниче.

Люди обходили це місце стороною. Ходила легенда, що в гаю живе дух Дібровник – стародавній володар лісів, який охороняє спокій природи. Кожного, хто хотів вирубати дерева або зруйнувати землю, чекала дивна доля: або людина заблукає навіки серед дерев, або несподівано втратить пам'ять про дорогу назад.

Та одного разу сюди прийшла група переселенців. Вони були змучені тривалими пошуками нового житла: голодні, змерзлі й виснажені. Побачивши затишну долину з багатою землею й джерелами води, люди заплакали від радості.

Їхній старійшина, мудрий дід на ім'я Бур, впав на коліна і, звертаючись до незримого володаря гаю, промовив: «Ми не вороги тобі, Дібровнику. Дай нам прихисток, а ми збережемо твій гай, не будемо рубати дерев, славити тебе будемо у піснях наших».

І сталося диво – дерева ніби розступилися, відкривши перед людьми рівні галявини, багаті на ягоди, гриби й цілющі трави. Озеро Бурків заспокоїло свої хвилі, даруючи рибу й воду.

На згадку про цей чудесний порятунок село нарекли Дібровою – на честь священного гаю, що їх прихистив. А ще старі люди казали, що в особливо тихі ночі над озером можна побачити силуети величезних дерев'яних постатей – це Дібровник і його невидима варта досі оберігають Діброву і її мешканців.

Таким чином, назва села Діброва вказує на природну особливість місцевості, зокрема на лісисту територію, багату дубами.

село Дольськ

Перша писемна згадка про село Дольськ датована 1650 роком [86].

Поселення розташоване біля озера Скорінь, на ландшафтно різноманітній території, що включає лісисті місцевості та водні ресурси. Оскільки озеро є важливою частиною цього краю, воно мало ймовірно суттєвий вплив на життя місцевих жителів, зокрема у питаннях рибальства та сільського господарства.

Назва «Дольськ» походить від слова «долина» або «дол», що означає низьку місцевість, оточену висоту чи пагорби, що може вказувати на географічне розташування села в низовині або у вигідній місцевості для ведення сільського господарства [23].

Закінчення «-ськ» характерне для топонімів, утворених від географічних термінів і про адміністративно-територіальний статус поселення в минулому [23].

Існує можливість, що назва пов'язана з власним ім'ям або прізвищем засновника, землевласника чи іншої історичної постаті, яка зіграла важливу роль у виникненні села.

Назва також може відображати природний ландшафт або наявність водних ресурсів, таких як річки чи струмки.

Проте, за твердженням науковців, назва села походить від прізвища князів Дольських, яким належали землі північної частини Любешівського району [19].

Легенда про Золоте Дно озера Скорінь

Давним-давно на місці теперішнього села Дольськ були лише дикі зарості, торфовища й непрохідні ліси. Але в самому центрі цієї глушини блищало чарівне озеро Скорінь. Його вода була така прозора, що в ясну погоду можна було побачити дно, вкрите дрібними золотистими піщинками, що мерехтіли, ніби зорі на нічному небі.

Люди боялися цього озера: ходили чутки, що воно зачароване. Мовляв, в глибинах його живе давній дух води на ім'я Скор, який сторожує скарби, поховані в озері ще від часів, коли тут проходили каравани купців.

Одного разу сюди прибули переселенці. Втолені багаторічними мандрами, вони шукали землю, де можна було б осісти й почати нове життя. Побачивши це мальовниче озеро, вони вирішили тут залишитися.

Перша ніч біля озера принесла дивне видіння старшому серед них, чоловікові на ім'я Доля. Уві сні до нього прийшов сам дух Скор і сказав: «Не чіпайте мого дна, не шукайте золота, а бережіть воду і

землю навколо. Я дам вам родючість і спокій, якщо ви будете жити у злагоді з природою».

Прокинувшись, Доля закликав усіх слухати попередження. Люди вирішили не шукати скарбів, а обробляти землю, ловити рибу і жити з природою в мирі. І справді – земля тут виявилася щедрою, врожаї рясними, а озеро давало стільки риби, що ніхто не голодував.

На честь свого провідника і, як нагадування про той давній сон, село назвали Дольськ – від імені Долі, що привів їх сюди і зберіг від спокуси скарбів.

Кажуть, і сьогодні, коли сонце сідає над озером Скорінь, у його водах можна побачити золотаві спалахи – не скарби, а пам'ять про угоду людей із духом озера.

Таким чином, назва села Дольськ безпосередньо пов'язана з історією місцевих князів Дольських, які володіли цими землями.

село Залаззя

Перша писемна згадка про село Залаззя датована серединою XVII століття [86].

Поселення розташоване в північній частині регіону та знаходиться на низинній місцевості поблизу річки Прип'ять, що створює сприятливі умови для рибальства та мисливства. Оточене лісами та болотами, Залаззя має типовий для Полісся природний ландшафт.

Географічне походження слова «залаззя» може походити від слова «залізти», що означає місце, куди можна було сховатися від ворогів або природних загроз (наприклад, повеней чи нападників). Можливо, місцевість була прихистком для людей, які втікали від набігів татар або інших загарбників.

Топографічне пояснення назви може бути пов'язане з тим, що село розташоване у важкодоступному місці, оточеному болотами та лісами, куди не так просто було дістатися [23].

Історична версія назви може бути пов'язана з тим, що тут колись переховувалися повстанці або втікачі, які «залізли» в ці місця, рятуючись від переслідувань.

Легенда про приховану браму Залаззя

У давні часи, коли над Прип'ятськими болотами панували вітри і дика звірина, на місці теперішнього Залаззя існувала таємнича галявина. Місцеві переказували, що ця місцина була особливою: в певні ночі місяць висвітлював стару «невидиму браму», яка вела у зачароване царство духів лісу і води.

Назва Залаззя, говорили старі люди, походить від того, що сюди можна було «залізити» – проникнути, як у інший світ, але лише обраним. Легенда стверджує, що один відважний пастушок на ім'я Ладко одного разу заблукав у тумані і, йдучи берегами Прип'яті, натрапив на незвичайне світло між деревами. Він пройшов крізь нього і опинився у місці, де трава співала, а дерева розмовляли.

Духи природи розповіли Ладкові, що шукають людину, яка не принесе з собою жадібності та злості, а лише доброту й шану до землі. За те, що він нічого не вимагав і не прагнув забрати з чарівного світу, духи благословили його рід на довге щасливе життя і порадили закласти тут поселення.

Коли Ладко повернувся, він повів людей на це благословенне місце, тому там виникло село, яке з вдячністю назвали Залаззя – на пам'ять про диво «залазу» в інший, чарівний світ.

І донині старі мешканці села кажуть, що в туманні ранки над болотами біля Прип'яті можна побачити ледь помітні ворота з срібного світла. Тільки не кожному дано їх знайти. А тільки тим, у чиєму серці панує доброта.

Таким чином, назва села Залаззя тісно пов'язана з його природними умовами – болотами, лісами та важкодоступністю.

село Залізниця

Перша писемна згадка про село Залізниця датована 1650 роком [86].

Поселення знаходиться на рівнинній території Полісся, оточене лісами та болотами. На північно-східній околиці села бере початок річка Залізницька, яка впадає у систему поліських водойм.

Назва села Залізниця має прямий зв'язок із видобутком залізної руди у цій місцевості. У селі діяли дві рудні: одна – в урочищі Горночки, інша – на хуторі Кузеньки. На цих руднях місцеві жителі виплавляли залізо з болотної руди, яка у великій кількості залягала в поліських ґрунтах.

Можливе пояснення походження назви від слова «залізо», адже поселення отримало назву через видобуток і виплавку металу [23].

Назва села пішла від гідроніму, річки Залізницька, пов'язаного з місцевими покладами залізної руди.

У давнину так могли називати місце, де проходив шлях, пов'язаний із перевезенням залізної руди або залізних виробів.

Легенда про залізне джерело

Давним-давно, коли волинські ліси були густими й дикими, а дороги – лише вузькими стежками поміж дерев, у цих краях оселився коваль на ім'я Харко. Він був знаний далеко за межами своїх земель: кажуть, що виготовляв він не просто залізо, а живе, мов одухотворене, наче саме дихання землі проникало в його мечі, коси та підкови.

Одного разу Харко почув, що у лісі, біля підніжжя старої гори, б'є особливе джерело. Вода у ньому була холодна й важка, ніби змішана з рідким сріблом. Звичайні люди не наважувалися пити її – боялися, що вона чарівна. Але коваль зважився. Він набрав води в свій шкіряний бурдюк, відніс до кузні й почав заготовувати в ній залізо.

І сталося диво: його вироби стали міцнішими за будь-які інші настільки, що мечі не ламалися, коси не тупилися, а підкови носили коні стільки літ, скільки сам господар їх не міняв.

Із часом біля цього джерела з'явилися перші хатинки. Люди казали: «Там, де вода кличе залізом, там і сила оселиться». Так і виросло поселення, яке прозвали Залізницею – на честь тієї таємничої води, що, як вірили, давала силу металу і душевну стійкість людям.

А річку, що витікала з джерела, теж нарекли Залізницькою. І навіть тепер старі мешканці шепочуть, що в її воді зберігається сила землі: варто лише вмитись нею на світанку і отримаєш витримку та мужність на все життя.

Таким чином, село Залізниця отримало свою назву завдяки давнім залізорудним промислам, що існували в цій місцевості.

село Заріка

Село Заріка могло бути засноване в середньовічний період, як і багато інших населених пунктів Полісся, які виникали в низинних і багатих на воду місцевостях.

Поселення розташоване на берегах річки Стохід, яка є однією з найбільш звивистих річок Полісся. Місцевість навколо села характерна болотистими низинами, лісами та луками. Річка забезпечує село водними ресурсами та є важливою складовою місцевої екосистеми.

Назва села «Заріка» походить від його географічного розташування.

Село могло отримати таку назву, оскільки знаходиться по той бік річки Стохід (у порівнянні з іншими населеними пунктами).

У багатьох слов'янських мовах термін «за рікою» або «заріка» вказував на поселення, яке розташоване поблизу водного об'єкта [23].

У різних регіонах України є подібні назви, що вказують на поселення біля річок, боліт чи водних шляхів.

Легенда про чарівний перехід через Стохід

Колись, у сиву давнину, Стохід був не просто річкою – він був мовби живою істотою: крутився сотнями рукавів, заводей і плес, часто змінював своє русло і затоплював береги. Люди боялися Стоходу, бо

вода могла за мить перетворити суху стежку на болото чи поглинути цілий гай.

Одного разу на правому березі річки оселилася молода родина: Андрій і Марія. Вони збудували собі хатину, обробляли землю і жили мирно. Але був один клопіт: коли вода розливалася, вони ставали немовби відрізаними від світу, бо не могли перебратися на інший бік.

Однієї весни, коли Стохід знову вийшов із берегів, Марія, тримаючи на руках малого сина, стояла біля води й молилася:

– Стоходе, могутній батьку вод, змилуйся! Дай дорогу, бо згинемо ми тут без зв'язку з людьми!

І сталося диво: у туманному мареві над водою виникла вузьенька стежка, мов золотий місток, який вів через плесо на інший берег. Андрій із Марією перейшли по цій стежці, а за ними – інші люди, що мешкали неподалік.

Відтоді на тому місці почало рости поселення, яке люди назвали Зарікою, бо розташовувалося «за рікою» та символізувало перемогу людини над примхами водної стихії.

А старі оповідають, що інколи в туманні ранки над Стоходом можна й досі побачити блискучу стежку, яка на мить з'єднує береги, нагадуючи про давнє чудо і про благословення, дане цій землі.

Таким чином, назва села Заріка відображає його розташування біля річки Стохід.

село Зарудчі

Перша писемна згадка про село Зарудчі датована 1789 роком [86].

Поселення розташоване на берегах річки Стохід, яка славиться своєю звивистістю та болотистими заплавами. Ця місцевість багата на лісові масиви, луки та заболочені території, характерні для Полісся. Річка відігравала важливу роль у житті мешканців, забезпечуючи водні ресурси, рибальство та можливість пересування.

Назва села походить від слова «рудка», що на Поліссі фактично означає місце, багате на болотяні руди чи воду з характерним червоним забарвленням, пов'язаним із залізистими мінералами.

Префікс «за-» вказує на розташування поселення «за рудкою», тобто за якоюсь визначеною місцевістю, зокрема водною або низиною [23].

У багатьох місцевостях Полісся існували рудні, де виплавляли болотяну залізну руду. Якщо поблизу були такі виробництва, назва могла означати «поселення за руднею».

У давнину болотисті місцевості часто називали «рудними» через поклади болотяної залізної руди. Село могло отримати назву через розташування за таким місцем.

«Заруддя» – так у народі називали ділянки землі, багаті на червоний (залізистий) ґрунт або болотну руду.

Отже, найімовірніше, назва Зарудчі пов'язана з давніми розробками залізної руди, що підтверджується наявністю річки Стохід, яка могла використовуватися для промивання та транспортування сировини.

Легенда про скарб під Рудою горою

Давним-давно, коли навколо Стоходу ще шуміли непролазні ліси й трясовини, на місці теперішнього села стояла велика гора Руда – пагорб із червонястою землею. Люди вважали цю гору священною і оминали її стороною. Подейкували, що під горою заховано скарб – золото і срібло древніх лицарів, які захищали край від ворогів і загинули, не розкривши нікому місця схованки.

Одного разу в ті краї прийшли переселенці, що шукали вільної землі. Вони оселилися біля гори й почали будувати хати. Але щоночі, коли сідало сонце, з-під Рудої гори виривалося дивне світло – ніби хто під землею палив невидимі вогні. Чути було також тихі голоси, немов лицарі досі розмовляли між собою під землею.

Люди боялися... Та одного дня найсміливіший хлопець із громади на ім'я Лука вирішив розкрити таємницю. Вночі він пішов на гору й почав копати. Але щойно його заступ зачепив землю, як здійнявся сильний вітер, розлився Стохід, затопив околиці і ледве не забрав із собою все нове село.

На ранок люди зрозуміли: не можна торкатися гори. Вони залишили ту землю в спокої, а село назвали Зарудчі, ніби нагадуючи, що живуть «за Рудою горою», оберігаючи її таємницю.

Кажуть, що і нині в тиху ніч, коли тумани стеляться над Стоходом, можна побачити над колишнім пагорбом світляні тіні і почути відгомін давніх лицарських розмов...

Таким чином, назва села Зарудчі пов'язана з давніми руднями та залізною рудою, яка, ймовірно, добувалася в цій місцевості.

село Лахвичі

Перша писемна згадка про село Лахвичі датована 1795 роком [86].

Поселення розташоване на березі річки Прип'ять, у низинній заболоченій місцевості, характерній для Полісся. Близькість річки відігравала важливу роль у житті мешканців – забезпечувала водні ресурси, рибальство, судноплавство та зрошення ґрунтів.

Назва села Лахвичі може мати кілька можливих версій походження.

Старовинне слово «лахва» могло означати заболочене місце або низину біля річки. Такі території були характерними для Полісся.

У давнину назви поселень часто походили від прізвищ або імен перших поселенців. Ймовірно, тут жили люди з родини Лаховичів чи Лахвичів.

Назва може мати спільне коріння зі слов'янськими словами, що означають «луг», «плавні» або навіть «поселення біля води» [23].

Найбільш ймовірним є зв'язок із природними особливостями – заболоченою місцевістю або прізвищем першопоселенців.

Легенда про село на березі таємничої Прип'яті

Кажуть старі люди, що там, де нині розкинулося мальовниче село Лахвичі, колись було безлюдне урочище – дика місцина з густими

лісами, трясовинами та таємничою притокою Великої ріки. Прип'ять тут ніби сповільнювала свою течію, затихала, немов дослухаючись до голосу землі, бо саме тут, за переказами, жила душа цієї ріки.

Багато століть тому прийшов у ті краї мандрівник на ім'я Лахва. Його вигнала рідна громада за незвичний дар: він міг передбачати повені, говорити з деревами, розумів мову води. Люди його боялися. А він шукав місце, де зможе жити в мирі з природою.

Одного дня він дійшов до високого берега Прип'яті, де річка круто повертала й омивала землю, що виблискувала срібним піском і пахла м'ятою. Над нею схилилися верби, а вода співала особливої пісні. Лахва почув, як річка промовила до нього:

– Тут твій дім. Тут ти – не чужинець. Тут почни наново.

І він оселився. Побудував собі хатину з вербових гілок, навчився ловити рибу, збирав лікарські рослини і лікував тих, хто з часом почав приходити до нього. Спершу боялися, потім шанували. Говорили: «Його слово, мов течія: не зупинити, але можна плисти разом». Незабаром до нього приєдналися інші – переселенці, відлюдники, вигнанці. Так виникла перша громада.

З часом назву місцевості почали пов'язувати з іменем засновника – Лахви. Та, як водиться у народі, імена змінюються, течуть, як ріки. Лахвин, Лахвич, Лахвичі – так почали називати поселення. І досі кажуть, що в тиші вечора можна почути, як річка Прип'ять шепоче ім'я того, хто її зрозумів.

А ще вірять: коли село в небезпеці, дух Лахви піднімається з туману над річкою й оберігає кожну оселю, кожну дитину. Бо то земля його серця, а він – перший лахвичанин.

Таким чином, назва села Лахвичі, ймовірно, пов'язана із заболоченою місцевістю або з іменем першопоселенців.

село Лобна

Точна інформація про заснування села невідома, проте його назва та географічне розташування свідчать про глибокий зв'язок із природними умовами та історичними подіями регіону.

Поселення розташоване на Поліській низовині. Природа навколо села типова для Полісся – густі ліси, заболочена місцевість та річкові заплави. Важливим водним об'єктом поблизу є річка Прип'ять.

Назва села Лобна може мати кілька можливих пояснень.

У давнину словом «лоб» (високий пагорб, узвишшя) позначали підвищені місця, особливо якщо навколо переважала болотиста місцевість.

У давньоруські часи прізвиська та імена Лобан, Лобко, Лобач були поширені і цілком можливо, що село отримало назву від імені першого поселенця.

Старослов'янське слово «лоб» (чоло, передня частина чогось) могло означати «переднє поселення», розташоване на межі або на відкритій місцевості [23].

У документах XVII–XVIII століть часто згадуються козаки з прізвищами Лобко, Лобач, Лобода, тому, можливо, назва має історичне козацьке коріння.

Легенда про село, яке вирросло з голови велетня

Давним-давно, ще тоді, коли по землі ходили велетні, між лісами та болотами Полісся жив собі богатир на ім'я Лоб. Був він настільки великий, що, коли лягав відпочити, його голова лежала на одному березі Прип'яті, а ноги сягали аж до дальніх боліт, де сонце сідає.

Лоб був добрим, але самотнім. Кажуть, він навчив людей робити човни, рубати дерева без злості до лісу, будувати хати, що не розвалюються від бурі. Та коли прийшла велика вода – повінь страшна, якої не бачили сто літ, усі стали втікати. Лише Лоб залишився, став серед річки й затулив собою село, розгорнув руки, мов греблі.

Вода відступила, але богатир занеміг й ліг на горі над рікою. Там і заснув навіки.

Коли вода пішла, люди повернулися й побачили, що на тому місці, де Лоб поклав голову, земля стала родючою, м'якою, наче пух. Там і вирішили селитися. На згадку про велетня назвали те місце Лобна, бо, мовляв, на лобі його стоїмо.

Кажуть, якщо подивитися на пагорби довкола села здалеку, вони й справді нагадують обрис голови, що спочиває на боці. А ще бабусі шепочуть дітям на ніч:

– Не галасуй, бо розбудиш Лоба. Він спить, але чує. І якщо буде біда, встане.

Так жила собі Лобна, тримаючись на пам'яті, на глибині річки та на любові до свого велетня-захисника.

Таким чином, походження назви села Лобна, наймовірніше, пов'язане з рельєфом місцевості, іменами перших поселенців або історичними подіями.

село Любешівська Воля

Перша писемна згадка про село Любешівська Воля датована 1795 роком [86].

Поселення знаходиться на Поліській низовині, поблизу заболочених територій, характерних для цього регіону. Основними природними водними об'єктами поблизу є річка Прип'ять та її численні притоки.

Назва села складається з двох частин.

«Любешівська» – походить від містечка Любешів, яке знаходиться неподалік, що вказує на те, що поселення могло бути засноване вихідцями з Любешова або належати до його маєтків.

«Воля» – слово в історичному контексті означало поселення, яке мало певні привілеї або було звільнене від податків на певний період. Часто такі села засновувалися поміщиками для заселення нових земель [23].

Отже, Любешівська Воля, ймовірно, виникло в кінці XVIII століття як вільне поселення, засноване жителями Любешова або власниками місцевих земель.

Легенда про пісню вітру і волі

Кажуть, коли ще татари ходили степами й навіть болота не стримували їхніх коней, між Стоходом і лісами жив старий бортник на ім'я Данило. Він мав доньку Марину – дівчину з голосом, який міг зупинити дощ і примирити ворогів. Співала вона щовечора на галявині, послухати її з річки вставав туман, а на дерева злітали сови.

Та одного разу до краю наблизився загін нападників. Ховалися всі, хто міг. Данило повів Марину до лісу, але вона сказала:

– Я залишуся. Якщо заспіваю, вони не піднімуть меча.

Сіла на камінь край річки й заспівала. Голос її, мов птах, злетів над деревами, і враз завмерли коні, спинилися вояки. Один зі старших ступив до неї, але замість ударити, впав на коліна. Бо в кожному слові її пісні була воля – не панська, а та, що у серці й повітрі.

Вони пішли. Не зачепили нікого. А дівчина лишилась на березі, мов дух пісні. І коли наступного ранку люди повернулися, то побачили, що над річкою в повітрі ніби зависла мелодія, а вітри свистіли так, ніби співали.

На тому місці й заснували поселення, назвавши його Любешівська Воля. Бо не сила, а пісня й воля душі врятували край.

Кажуть, що й нині, як туман лягає на річку, можна почути спів Марини. А хто прислухається, той ніколи не забуде, що справжня воля не в мечах, а в голосі серця.

Таким чином, село Любешівська Воля отримало свою назву через зв'язок із Любешевом та можливими привілеями, які мали його перші мешканці.

село Люботин

Село Люботин виникло як одне з багатьох поселень Полісся, люди яких селилися поблизу природних водойм та лісу, що забезпечували їхній побут і господарство.

Поселення знаходиться поблизу річки Прип'ять, що є однією з найбільших водних артерій Полісся. Близькість до річки визначила традиційні заняття місцевих жителів – рибальство, мисливство та сільське господарство.

Назва «Люботин» або його місцева форма «Люботань» може мати кілька варіантів походження.

Походження від слова «любий», «улюблений» можна тлумачити як мальовничу місцевість, привабливу для життя [23].

Походження назви може бути пов'язане з особовим іменем або прізвиськом. У давні часи могли існувати власники або засновники поселення з іменем Любота чи схожими варіантами.

Деякі дослідники припускають, що назва могла бути пов'язана з тим, що територія використовувалася як місце відпочинку для князів або землевласників.

Легенда про зоряну сльозу Прип'яті

Колись на місці, де зараз стоїть село Люботин, були лише дикі луки, сосновий бір і тиха заводь Прип'яті. Але у ніч, коли впала велика зоря, трапилося щось дивовижне.

Старі оповідають, що то не просто метеорит летів із неба, а сльоза самої річки Прип'ять. Вона сумувала за юною дівчиною на ім'я Люба – донькою пасічника, яка кожного вечора приходила до води й ділилася з нею своїми мріями. Люба співала про світ, у якому всі живуть у мирі, про хату край води, де кожен подорожній знайде теплий хліб і щире слово.

Але одного разу дівчина зникла. Чи то пішла з мандрівником, чи забрала її вода. Ніхто не знає. Річка зашуміла сильніше, сосни схилилися в журбі. І саме тієї ночі зірка впала з неба й вдарила в луку край берега. На місці падіння з'явилося дивне світіння, а довкола нього – теплота, ніби серце Люби залишилося на землі.

На тому місці люди й збудували хати, сказавши: «Це Люботин – від імені Люба і від слова «любов»». Бо тут усе було зігріте її мріями: вода – прозора, як сльоза; трава – зелена, як весна; і навіть зорі – ближчі до землі.

Кажуть, що й нині, коли в тиші вечора прип'ятські води особливо спокійні, у їх глибині можна побачити обличчя дівчини – усмінене, світле, мов сама любов.

Таким чином, назва села Люботин відображає природну красу й затишок місцевості.

село Люб'язь

Перша писемна згадка про село Люб'язь датована 1366 роком [86].

Поселення знаходиться неподалік від річки Прип'ять та мальовничого озера Люб'язь, яке є одним із найбільших у цьому регіоні. Завдяки водним артеріям місцеві жителі здавна займалися рибальством, мисливством, бортництвом і землеробством.

Слова «любий» або «люб'язний», можливо, вказують на красу місцевої природи або доброзичливий характер жителів [23].

Поселення могло отримати свою назву від назви озера Люб'язь, біля якої воно розташоване.

Деякі дослідники вбачають у назві давньоруське походження, пов'язане з топонімами, що містять корінь «люб».

У деяких науковців є своє бачення щодо назви села. Вони стверджують, що назва села має дві версії. За однією з них, спочатку було озеро, яке мало назву Люб'яз, на його березі виникло село. За другою версією існують перекази, що село спочатку належало пану Яну Дольському, у якого була дочка Люба. На її честь і названо село Люб'язь [19].

Легенда про озерне серце Волинського краю

Дуже давно, коли землю Волинську вкривали дрімучі ліси, а Прип'ять текла незайманими заплавами, на місці теперішнього села Люб'язь було лише велике, прозоре, мов небо, озеро. Люди казали: «Це озеро чарівне, воно чує серце кожного, хто до нього прийде з правдою».

У ті часи жив тут самотник – мудрий дід на ім'я Лубко. Не мав ні родини, ні статків, але вмів лікувати травами, розумів мову птахів і води, тому до нього йшли з усіх сторін. Особливо шанувала його молода дівчина з далекого хутора, яку звали Яся. У неї була недуга – не ходила, лише співала і її пісні були такі прекрасні, що послухати їх злітались навіть жайворонки. Лубко, лікуючи Ясю, закохався в її душу, тиху, глибоку, як те озеро.

Але сталося нещастя: один магнат, що почув Ясин голос, хотів забрати її до себе, силоміць. Уночі, коли небо зловісно блискало блискавками, ватага озброєних слуг рушила через берег. І тоді озеро, кажуть, заговорило – піднявся такий шум, що сосни падали, вода стала срібною стіною. Магнатові люди втекли, а він сам зник у хвилях. Яся ж, плачучи, впала на берег, а на тому місці виросла незвичайна квітка – ніжна, як її голос.

Лубко знав, що чарівне озеро врятувало її, але ціною було щось більше. Він закопав на місці тієї квітки хрестик, тоді на тому березі з'явилися перші поселення. Люди казали: «Це земля, де живе любов і вдячність. Люб'язна вона до тих, хто з добрим серцем».

Так і з'явилася назва – Люб'язь, що, за легендою, означає «земля любові Ясі» і «місце любові й озерного серця».

Кажуть, що й нині, на світанку, озеро Люб'язь співає – не шумить, не плескотить, а саме співає голосом Ясі, нагадуючи, що любов сильніша за страх і темряву.

Таким чином, назва села Люб'язь походить від назви озера, біля якого воно розташоване.

село Міжгайці (хутір Жокчі)

Село, ймовірно, було засноване у середньовічний період, коли розвивалися поселення на межі лісових масивів, що давало можливості для землеробства та тваринництва.

Поселення розташоване поблизу річки Прип'ять, на території, де зливаються річки Стохід і Коростянка. Вода відігравала важливу роль у житті села та визначала його розвиток, зокрема у сфері рибальства та сільського господарства.

Назва села Міжгайці походить від місцевого географічного положення – «між гайками», тобто між лісами або гайками. В таких лісистих місцях часто виникали поселення, пов'язані з вирубкою лісу, заготівлею деревини, а згодом із розведенням сільського господарства.

До 1946 року село мало назву «Жокчі», що, ймовірно, має корінь, пов'язаний із старослов'янськими чи місцевими мовними особливостями. Можливо, воно має зв'язок із якимось стародавнім родом чи прізвищем, яке пов'язане з першими поселенцями [51].

Легенда про Жокчу, що стерегла злиття рік

Давним-давно, коли ліси Волинського краю ще не знали людської сокири, а річки текли, змінюючи русла за власним бажанням, у місці, де нині розкинулося село Міжгайці, сходилися три сили – Стохід, Коростянка і Прип'ять. Місцеві звали це місце Жокчине коло, бо саме тут, на болотистій межі, з'являлася таємнича постать Жокча – духа-охоронниці великого злиття вод.

Жокча мала людське обличчя, але очі її блищали, наче срібна луска риби, волосся було з рогозу, а голос, мов весняна повінь. Вона жила на межі світів: між сушею і водою, між явою і сном, між одним селом і другим, тому й назвали потім село Міжгайці, тобто те, що між гаями і між потоками.

Старі люди казали: щороку, коли води розливалися навесні і корчі пливли по річках, Жокча виходила вночі на берег, сідала на старезний пеньок і плела з осоки вінок. Якщо вода була чистою, вінок плив униз за течією, не торкаючись нічого. Якщо ж люди забруднили річку чи прогнівили землю, вінок тонув, а вода темніла.

Одного разу на це місце прийшли чужі – хотіли будувати хутір, вирубати частину лісу й спустити болота. Та нічого не вийшло. Що не збудують вдень, вночі усе завалиться. Один із нових поселенців, молодий вдівець на ім'я Гнат не злякався. Прийшов до злиття рік із хлібом і запаленою свічкою. Промовив:

– Якщо ти, Жокчо, стережеш ці місця, прийми нас із добром. Ми житимемо в злагоді з водою й лісом.

Кажуть, тієї ж ночі до нього прийшла дівчина в білій сорочці, з вінком на голові, посміхнулась і зникла. Відтоді забудови більше не падали, вода стала чистішою, а нове поселення виросло на болотистому підвищенні і його прозвали хутір Жокчі – на честь берегині.

З роками хутір розрісся, став селом і отримав іншу назву – Міжгайці, бо розкинулося воно між двома гаями і трьома ріками. Але старі й досі називають його по-старому:

– Там, де Жокча жила, в Жокчах...

Таким чином, село Міжгайці отримало свою назву через розташування між лісами, що характерно для багатьох поселень цього регіону.

село Мукошин

Село Мукошин, ймовірно, було засноване в середньовіччі під час розширення поселень в західних територіях Волинського краю.

Поселення знаходиться на правому березі річки Прип'ять в оточенні лісових масивів і заболочених територій, що характерно для багатьох поселень цього регіону. Це створювало ідеальні умови для рибальства, лісового господарства та сільського господарства.

У місцевих старожилів є три версії щодо походження назви села.

Одна з версій виводить назву села від імені язичеської богині Мокоші, яка була покровителькою прядіння та ткацтва. Хоча це цікава ідея, малоімовірно, що поселення існувало в дохристиянські часи, оскільки найбільш достовірні згадки про село стосуються вже пізнішого періоду.

Друга версія припускає, що назва села пішла від імені чи прізвища його першого жителя Мукаша. Враховуючи історичні традиції, коли поселення часто отримували свої назви за іменами засновників, це пояснення також виглядає цілком ймовірним.

Найбільш вірогідною є версія, що пов'язує назву села з поняттям «муки». Згідно з цією версією, польська влада виселила чотири сім'ї непокірних жителів з села Гірки у важку, болотисту місцевість, де вони мусили важко боротися за виживання. Виселення було настільки суворим, що поселення в цих непрохідних хащах стало асоціюватися з муками та стражданнями. Проте, незважаючи на усі труднощі, ці люди не тільки вижили, а й створили нове поселення Мукошин, що є символом їхньої стійкості та витривалості [51].

Легенда про бога Муку та тихий берег Прип'яті

Колись дуже давно, коли річка Прип'ять ще не мала назви, а ліси були суцільним диким зеленим морем, на правому її березі жив старий, але могутній бог Мука. Він був не богом болю, як дехто потім уявив, а покровителем тиші, розмислу і сили у мовчанні. Люди вірили, що Мука не любив зайвих слів, лише спостерігав, як тече вода, як хилиться верба, як мліє день над болотами.

Одного разу на берегах безіменної ріки поселилися люди. Вони полювали, ловили рибу, сіяли жито, але між собою майже не говорили – лише поглядом, лише знаками. Хто приходив з інших місць, дивувався: як можна жити без суперечок і гучних веселощів? Але тутешні відповідали:

– У нас тиша – це мова старшого за всіх. Це мова Муки.

Кажуть, що саме тут, над тихою Прип'яттю, бог Мука колись полюбив земну жінку – вродливу дівчину на ім'я Лада. І хоч був безсмертним, він часто приходив до неї простим пастухом, сідав на березі і мовчав – годинами. А вона мовчки плела вінки і клала йому на голову. З їхньої любові народився син – добрий, сильний і незворушний, як річковий лід. Люди звали його Мукошин – син Муки.

Так і виникла назва поселення, де мешкали нащадки цього зв'язку – людей, які мали у собі глибину, стриманість і силу природи. А місце, де Мука сидів колись на березі, зберігалося довго – його пеньок ніхто не смів чіпати. Навіть у війну чи голод його обходили стороною, бо казали:

– Сидить там ще Мука. Дивиться мовчки. Слово тримає.

І досі в селі Мукошин, як стемніє, чути лише шелест води, а з очерету часом хтось ніби шепоче:

– Не шуми, Прип'яте. Тут спить Мука...

Таким чином, назва села Мукошин походить від слова «мука», що вказує на важкі умови життя, які пережили перші поселенці.

село Нові Березичі (Березко)

Перша писемна згадка про село Березко датована 1916 роком. У 1987 році назву села Березко було змінено на Нові Березичі [86].

Поселення знаходиться на правому березі річки Стохід, притоки річки Прип'ять, яка є однією з основних річок у цьому регіоні та є важливим елементом місцевої екосистеми, оскільки забезпечує природний водний баланс для навколишніх територій. Село розташоване в лісостеповій зоні, на низовинах, оточених лісами і болотистими місцями. Землі навколо села характеризуються переважно підвищеною вологістю, що є типовим для багатьох територій в західній частині України. Ландшафт села визначений широкими заболоченими територіями та піщаними підвищеннями, які змінюються на заболочені рівнини, покриті густими лісами.

Назва Березичі або Березко походить від слова «береза», яке вказує на ліси або лісисті ділянки, де росте багато беріз [23].

Назва могла бути використана для позначення села, яке знаходилось на території багатій на березові ліси або інші природні ресурси, які супроводжували розвиток сільського господарства.

Додаток «Нові» вказує на те, що село було утворене як нове поселення або розбудова вже існуючого села Березичі, що може свідчити про його заснування або відокремлення від більш старих поселень у 1916 році, коли в Україні активно розвивалися нові поселення та адміністративні одиниці.

Легенда про зелений страж Стоходу

Колись дуже давно, коли річка Стохід ще тільки прокладала свої звивисті русла поміж болотами й березовими гайками, на її правому березі народився хлопчик. Його мати була травницею, а батько – рибалкою. Дитина була тендітна, світлошкіра, з очима кольору весняної води. Назвали його просто – Березко, бо саме під березою він народився, а все навколо в той час світилося білими сережками молодих дерев.

Та Березко не був звичайною дитиною. Кажуть, що коли він плакав, над річкою здіймався туман, а коли сміявся, навіть жаби переставали квакати, ніби зачаровані. Уже в п'ять років він розумів голоси птахів, а в десять міг говорити з водою.

Одного разу, коли літо було особливо посушливим, Стохід почав міліти. Люди молилися, просили дощу, усе марно. Тоді Березко вийшов на середину річки і сказав:

– Якщо віддам своє серце воді, вона ніколи не пересохне.

Тієї ж миті здійнявся сильний вітер, пішов рясний дощ, а Березко зник... Кажуть, його тіло розчинилося в річці, а душа стала зеленим духом-охоронцем, що живе у березових гаях над Стоходом. Люди назвали місце, де він жив, Березичами, а потім – Новими Березичами, бо час минав, село росло, але пам'ять про юного стража не зникала.

Кажуть, коли туман стелиться над берегом, а листя берези тріпоче без вітру – це йде Березко, перевіряє, чи добре люди ставляться до землі, води й один до одного. І якщо все гаразд, на ранок з'являється срібляста роса, як благословення.

Таким чином, назва села Нові Березичі походить від природної місцевості – численних березових лісів навколо.

село Підкормілля

Село Підкормілля, ймовірно, виникло в період, коли у Волинському краї розвивалися сільськогосподарські поселення, зростала потреба в землях для обробітку.

Поселення розміщене на відносно рівнинній території з численними водними ресурсами, що сприяють розвитку сільського господарства та рибальства в цій місцевості. На південь від села знаходиться озеро Люб'язьке, яке є важливою природною пам'яткою та екологічним ресурсом для місцевих мешканців. Озеро розташоване в безпосередній близькості від села і є значущою частиною природного ландшафту цієї місцевості. Це також важливе місце для місцевих рибалок і відпочивальників.

Назва села Підкормілля ймовірно походить від слова «кормило», що в стародавні часи означало «підгодівля», «підкріплення» або «підтримка» [23]. Це може вказувати на те, що село знаходилося у місці, де люди здійснювали певну допомогу один одному, можливо в часи голоду або труднощів, забезпечуючи себе різними засобами для виживання. Можливо, назва пов'язана з тим, що село розташовувалося біля річки та озера, що забезпечувало місцевих жителів рибою, іншими природними ресурсами та відновлювальними засобами для підтримки життєдіяльності.

Друга версія походження назви пов'язана з тим, що село могло бути засноване в місці, де відбувалося підкормлення землі, тобто додавання добрив для покращення врожайності. У такому випадку, «кормило» могло мати значення «підживлення землі» [30].

Легенда про озерну подяку

Колись давно на місці сучасного села Підкормілля була невеличка галявина, яку обходили стороною навіть мисливці. Казали, що в тих краях мешкає озерна Мати – дух озера Люб'язького, яка вміє карати за зневагу й нагороджувати за милосердя. Вода там завжди була глибока, мов небо, і прозора, як сльоза.

Одного року настав голод. Люди з навколишніх сіл, виснажені посухою й неврожаєм, почали хворіти, особливо діти. Матері в сльозах ходили навколо озера, просячи хоч трохи риби чи ягід. Але природа мовчала.

Аж якось прийшла до озера стара вдова Олена з трьома малими дітьми. Вона не просила нічого, лише вилила в озеро останній хлібний настій зі словами:

– Якщо вже мої діти не виживуть, хай хоч озеро нагодує когось іншого.

На ранок береги озера вкрилися дивними зеленими стеблами – це була нова рослина, якої раніше ніхто не бачив. Виявилось, що з неї можна варити кашу, годувати худобу і навіть пекти коржі. Люди почали приходити до галявини за стеблом і з часом поселилися тут назавжди.

Назвали нове поселення Підкорміллям, бо саме тут озеро «підкормило» в найважчі часи. А на свята жителі й досі виносять до озера окрасць хліба, щоб подякувати.

Кажуть, що озерна Мати досі живе в глибині Люб'язького й дивиться: хто з людей прийшов із добром, а хто – з жадобою.

Таким чином, село Підкормілля, ймовірно, отримало свою назву через велику залежність від природних ресурсів і можливість підтримки місцевих мешканців у важкі часи, а також через забезпечення необхідних умов для виживання в непростих обставинах.

село Пожог

Село Пожог могло бути засноване в період середньовіччя або пізніше, коли територія Волинського краю була населена землеробами, які могли дати назву своєму поселенням відповідно до важливих природних або соціальних аспектів.

Населений пункт розташований на правому березі річки Стохід, яка є однією з важливих річок у Волинській області. Стохід протікає через багато населених пунктів і відіграє важливу роль у господарському житті регіону. Село знаходиться в лісистій місцевості.

Назва села Пожог може бути пов'язана з різними версіями. Одна з них – це походження від старослов'янського слова «пожог», що означає «пожежа», «вогонь» [23]. Це може бути натяком на місце, де раніше часто відбувалися пожежі, або ж на місцевість, яка була очищена за допомогою вогню (метод, який використовувався для вирубки лісів або сільськогосподарських потреб). У таких місцях часто з'являлися нові поселення.

Слово «пожог» також могло бути пов'язане з іншим значенням – «поживний» або «багатий на ресурси», вказуючи на родючі землі чи лісисту місцевість, яку використовували для різних господарських потреб [23].

Легенда про слід вогняного меча

Колись у сиву давнину на правому березі річки Стохід простягався густий праліс. Кажуть, саме там у нічному небі часто бачили вогняну смугу, яка зникала в болотах з гуркотом, ніби залізо вдаряло об камінь. Місцеві боялися того місця, називаючи його «землею меча», бо вірили, що туди впав небесний вогонь і спалив усе живе.

Однак старі оповідали інше.

Під час однієї великої навали, коли чужинці палили села й руйнували святині, з'явився незнайомець із білою бородою та мечем, що сяяв, як блискавка. Він не говорив нічого, лише вказував шлях утікачам. Люди, рятуючись, ішли за ним крізь багно, бо лише він умів не тонути. Коли врешті всі опинились за болотами, старець підняв свій меч і полум'я з нього вдарило в землю. Зайнявся ліс, полум'я зупинило ворогів.

Коли дим розвіявся, за старцем і слід прохолов. На місці, де його меч торкнувся землі, лишився обпалений рівчак, що ніколи не заростав, і саме там згодом поселилися люди, які дали назву новому селу Пожог – «де пожежа, що рятує».

Кажуть, що інколи над річкою можна побачити блакитне світло, схоже на меч, а вогонь у тій землі більше не завдає шкоди – лиш очищує.

Таким чином, село Пожог отримало свою назву, ймовірно, через зв'язок з вогнем або очищенням, що може символізувати як природні явища, так і господарську діяльність людей у давнину.

село Проходи

Перша писемна згадка про село Проходи, за переказами старожилів, датована 1751 роком [86].

Поселення знаходиться в низинній місцевості, де довгий час стояла вода, утворюючи болота, що стало важливим елементом у формуванні історії та назви села. Село розташоване поблизу природних водних об'єктів, що відображається в його назві.

Назва села Проходи, ймовірно, походить від слова «прохід», що вказує на специфіку місцевості [23]. За однією з версій, через болота, які було важко пройти, місцеві жителі і воїни використовували спеціально прорубану дорогу або прохід, що дозволяв пересуватися через ці природні перешкоди.

Згідно з народним переказом, коли шведи напали на Курінь, вони прорубали цю дорогу через болото, таким чином утворився прохід, який з часом став символом для цієї місцевості. Назва «Проходи» стала вказівкою на цей шлях або проріз, який дозволяв пройти через болота та перешкоди, що стали природною частиною місцевості.

Легенда про Браму між світами

Колись на місці теперішнього села Проходи, посеред непрохідних боліт і густих лісів, був лише вузький природний прохід – стежка, що ніколи не зникала. Місцеві пастухи і мисливці знали її, але ніколи не йшли до кінця, бо вірили: той, хто пройде всю стежку, вже не повернеться звідти таким, яким був.

У народі казали, що в цьому проході «збігаються світи» – світ живих і світ духів. За легендою, щороку в ніч літнього сонцестояння там з'являлася срібна брама, а ті, хто мав чисте серце, могли пройти крізь неї – отримати знання, зцілення або відповіді на найпотаємніші питання.

Одного разу юна дівчина на ім'я Зорина пішла цією стежкою, шукаючи зцілення для своєї хворої матері. Три дні її не було. Люди вже думали, що вона зникла, але на світанку четвертого дня вона повернулася із загадковим світлом в очах і принесла з собою коріння й трави, яких ніхто раніше не бачив. Вона вилікувала матір і ще довгі роки допомагала односельцям.

Після смерті Зорини прохід зник, а болота почали знову поглинати землю. Люди вирішили оселитися там, де вона вийшла із боліт і назвали нове поселення Проходи, щоб пам'ятати, що інколи найважчі стежки ведуть до дива.

Кажуть, у туманні ночі й досі чути легкий дзвін – ніби відкривається срібна брама...

Таким чином, назва села Проходи безпосередньо пов'язана з природними умовами та історичними подіями, зокрема з утворенням прорубаної дороги через болото, яка дала змогу пройти через це місце.

село Рудка

Село Рудка могло бути засноване на місці видобутку корисних копалин або природних ресурсів, таких як руди або інші матеріали. Залежно від періоду заснування, воно могло бути частиною розвитку сільськогосподарських поселень Волинського краю.

Поселення знаходиться на правому березі річки Прип'ять серед мальовничих лісів, луків та боліт.

Назва села Рудка походить від слова «руда», що вказує на наявність покладів залізної руди або родючих ґрунтів, багатих на корисні копалини [23]. В Україні існує кілька населених пунктів із подібними назвами, що свідчить про зв'язок з видобутком руди або особливостями ґрунтових умов. Можливо, на території села справді були чи є поклади руди, що стали основою для назви.

Назва може також бути похідною від слова «рудка», що в деяких місцях означає «маленька річка» або «потік», що вказує на можливе розташування села поруч з водним джерелом, яке використовувалося для побутових потреб або землеробства [23].

Легенда про Червоне джерело на березі Прип'яті

Давним-давно на правому березі річки Прип'ять, де нині розкинулося село Рудка, стояли густі ліси й болотиста низина. У серці того лісу було незвичне джерело – вода в ньому була червонувата, як залізна іржа. Люди вірили, що воно має чарівну силу: хто вмиється зранку на Купала, той позбудеться недуг і лихих думок.

Але вода в джерелі стала червоною не просто так. За легендою, на цьому місці багато століть тому відбулася велика битва між місцевими мешканцями й ордою загарбників, що хотіли поневолити край. Останній бій стався саме біля джерела. Полеглі захисники були поховані навколо нього, відтоді вода начебто увібрала їхню силу та кров, стала «руда», тобто червона.

З часом на цьому місці виросло поселення. Люди називали його Рудка – на честь джерела й мужності предків. Навіть сьогодні

старожили кажуть: іноді вночі біля джерела можна побачити вогники – душі воїнів, які досі охороняють край.

А вода з того джерела ще й досі має легкий рудий відтінок, особливо навесні...

Таким чином, назва села Рудка наймовірніше походить від природних ресурсів або географічних особливостей місцевості, зокрема від руди.

село Сваловичі

Село Сваловичі могло бути засноване в середні віки, коли на Волині активно виникали нові поселення.

Знаходиться воно в найнижчій точці Волинської області – у заплаві річки Прип'ять, неподалік від її злиття з річкою Стохід. Це заболочена місцевість, що входить до складу природного комплексу Прип'ятського національного природного парку, відомого своєю унікальною екосистемою.

Оскільки село знаходиться в низинній болотистій місцевості, воно часто зазнавало підтоплень. Є припущення, що назва походить від слова «свалювати» (збирати, скидати), що могло означати місце, де збирається вода після паводків або сильних дощів [23].

Можливо, село отримало назву від імені або прізвища першопоселенців. Прізвище Свалович або подібні форми могли бути поширеними серед давніх мешканців цих земель.

У давнину слово «свалка» могло означати тимчасове місце для стоянки або табору [23]. Враховуючи болотистий характер місцевості, ранні поселенці могли селитися тут лише в певні періоди року або використовувати місце як тимчасову стоянку для рибалок та мисливців.

Легенда, пронизана духом води і вічного спокою

У самому серці заплави Прип'яті, там, де річка обіймається з тихим Стоходом, лежить давнє село Сваловичі. Старожили кажуть: це

не просто населений пункт, а одне з найтаємничіших місць Волинського краю, бо тут – найнижча точка області, де земля завжди трохи дихає вологою, а туман ранками пливе поміж хатами, як привид давніх часів.

За переказом, багато століть тому в цій заплаві жили водяники і русалки, яких люди не боялись, а поважали. У цих болотах була їхня столиця – Сваловичі, що у перекладі місцевим наріччям означало «село звалених вод», бо саме тут під час великого паводку зійшлися всі притоки, «зваливши» всю силу води на один простір.

Кажуть, одного року вода затопила село повністю – і тільки одна хата залишилася стояти. У ній мешкала стара травниця Домаха, яка вміла розмовляти з водою. Вона вийшла до берега, встромила в землю вербову палицю і промовила:

– Стоходе, Прип'яте, змилуйтеся, бо в цьому селі ще не вичерпались добрі пісні!

І сталося диво: води відступили, земля знову вільно дихнула, а вербова палиця проросла, ставши деревом, яке росте у центрі села донині. Люди кажуть, що саме з нього почалося нове життя Сваловичів, а кожна дощова крапля в цій місцині – не кара, а благословення.

А влітку, коли сонце сідає за багнисте плесо, й досі можна почути, як співають русалки, згадуючи часи, коли це село було воротами до їхнього підводного царства.

Таким чином, назва села Сваловичі, ймовірно, пов'язана з природними особливостями місцевості – заболоченими територіями, розливами води, або ж походить від прізвища або імені перших поселенців.

село Седлище

Перша писемна згадка про село Седлище датована 1774 роком [86].

Населений пункт знаходиться на Поліській низовині, у зоні річкових заплав і болотистих територій, характерних для цього регіону.

Слово «седлище» в давньоруській мові означало місце осідку, поселення [23]. Слово часто використовувалося для позначення нових поселень, які з'являлися на пустках або після переселення людей із сусідніх територій.

Деякі дослідники припускають, що назва може походити від слова «сідло», що могло свідчити про існування в цьому місці кінного ремесла чи перевалочного пункту для вершників.

Є припущення, що у давнину ця територія була «осідком» (садибою) місцевого князя або боярина, який володів цими землями.

Легенда, «де сідали володарі долі»

Кажуть, дуже давно, коли над Волинським краєм ще не височіли церкви, а замість доріг були тільки звірині стежки, у заплаві між лісами та болотами сиділи на нараді три мудрі вояки. Вони були останніми зі своїх родів, що боронили ці землі від навал – з півдня, сходу й півночі. Тут, на пагорбі над тихоплинним Стоходом, вони «сіли, щоби вирішити долю краю». Звідси й пішла назва – Седлище.

Один з них був охоронцем вод, другий – лісів, а третій – відкритих степів. Сиділи вони три дні й три ночі, не промовивши жодного слова. І тільки на світанку четвертого дня кожен з них встав, залишив на місці свій меч, свою мисливську сокиру та посох, і пішов у різні боки.

Ті місця, де вони сиділи, з часом вкрилися зеленим мохом і високими травами. Люди, що прийшли сюди згодом, знаходили в тих місцях старі камені з вирізьбленими знаками – ніби сліди тих давніх «сідел». Село виросло навколо цих каменів, а місцеві старці шепотіли, що кожен, хто сяде на один із трьох каменів, побачить свою долю уві сні.

А ще говорили: якщо в Седлищі зберігатимуть згоду між водою, лісом і відкритим небом – село буде стояти вічно. І тому тут досі бережуть природу, не рубають вікових дубів і не кидають сміття в ріку, бо пам'ятають: ті, хто сидів тут колись, дивляться з небес.

Таким чином, назва Седлище походить від слова «седлище», що означало поселення, осідле місце.

село Селісок

Село Селісок, ймовірно, заснували в період середньовіччя або на початку нової ери, коли селяни активно освоювали ці землі для ведення сільського господарства.

Населений пункт знаходиться неподалік від заболочених низин і лісових масивів Полісся. Через село протікають дрібні водотоки, а поблизу розташовані річка Стохід і численні озера та болота, характерні для цієї місцевості.

Назва села «Селісок» може походити від кількох можливих варіантів.

Припускається, що це був хутір чи невелике поселення, яке виникло як окремий населений пункт або місце тимчасового проживання переселенців.

Слово «селісок» могло означати невелике поселення або «селище» на поліських землях [23]. В українській мові «селісок» може бути зменшеною формою від «село», що вказує на мале селище або осередок сільського господарства.

В деяких діалектах «селісок» могло позначати місце, де люди оселялися після освоєння земель, наприклад, на розчищеній території в лісі чи біля водойм [23].

Також назва може бути пов'язана з природним оточенням. Існує ймовірність, що селище було розташоване на пологих ділянках або поблизу лісових масивів, тому слово «селісок» може бути поєднанням «село» та «лісок» (мале лісове урочище) [51].

Легенда про «Око» джерела

Кажуть, що давним-давно, ще до заснування села, на цьому місці було священне джерело, яке називали Оком землі. Воно било з-під великого каменя посеред лісової галявини, а вода в ньому ніколи не каламутилась – навіть під час зливи. Люди вірили, що це джерело має силу бачити майбутнє, бо кожен, хто дивився в нього вночі при повному місяці, бачив у воді обличчя – або те, що його чекає, або кого має остерігатися.

Одного разу прийшов до джерела чужинець із далеких земель. Його вела туга за правдою, бо він шукав свою зниклу сестру. Він впав перед джерелом на коліна, зачерпнув води й побачив у ній образ – дівчина у вишитій сорочці стояла серед лісу і співала пісню про дорогу додому.

Чужинець вирішив залишитися тут і розшукати її. Він оселився поруч із джерелом, збудував собі селіс – невеличкий прихисток із лози, глини й дерева, щоб чекати і слухати пісні вітру. Люди, які приходили сюди, побачили, що тут добре місце – багата земля, свіже повітря, вода цілюща. З часом навколо селісу почали зводити інші оселі, так виникло село, яке стали називати Селісок – від того першого «селісу» чужинця та джерела, що дало йому надію.

Кажуть, що і нині в лісі можна знайти те джерело. Якщо йдеш з добрим серцем і щирим запитанням, вода покаже відповідь. Але дивитись у неї можна лише мовчки, бо джерело не любить брехні.

Таким чином, назва села Селісок пов'язана з його географічним розташуванням серед лісів і боліт.

село Судче

Перша писемна згадка про село Судче датована 1278 роком [86].

Поселення розташоване поблизу річки Стохід, що є притокою Прип'яті, у природній зоні Полісся, де переважають заболочені ліси, луки та численні водойми. Місцевість відзначається великою кількістю лісів, що з давніх часів забезпечували жителів деревиною, грибами, ягодами та мисливськими угіддями.

Назва села Судче могла виникнути від судового органу, який діяв у давнину і розглядав справи мешканців навколишніх сіл [23].

За переказами, перші жителі будували свої житла на деревах, щоб захиститися від диких звірів.

Також назва могла походити від слова «суд» у значенні «збори», «засідання», що вказує на важливе громадське місце [23].

З огляду на історичний контекст, найбільш вірогідною є перша версія, яка пов'язана з існуванням судового органу у цьому регіоні.

Легенда про суд дуба-старожила

Колись, на місці сучасного села Судче, розкинувся густий стародавній дубовий гай, що тягнувся аж до самого Стоходу. Посеред гаю стояв величезний дуб, настільки старий і могутній, що його називали Старим Суддею. Люди вірили, що він має живу душу і пам'ятає голоси тих, хто звертався до нього.

У ті далекі часи часто виникали сварки між родинами: хто кому поле витоптав, хто коня викрав, хто вулика переставив. Але замість того, щоб сваритися, селяни йшли до дуба. Кожен розповідав свою правду, торкаючись стовбура. Потім усі мовчали, аж поки з дуба не спадав один листок, навіть якщо була зима. Якщо воно падало до ніг того, хто говорив правду, його й визнавали правим.

Одного разу з'явився чужинець – жорстокий багатій, що хотів забрати гай під свої маєтності. Він сміявся з людей і наказав зрубати дуба. Але коли сокира торкнулась стовбура, з дерева злетіла зграя чорних воронів, здійнявся вихор, а сокира тріснула навпіл. Від страху багатій утік і ніколи не повернувся.

Відтоді люди вирішили назвати своє поселення Судче – на згадку про дуба-суддю, який завжди був справедливим. А в гаю, кажуть, і нині росте дуб – старезний, з глибокими тріщинами, мов морщини на лобі мудреця. Якщо прикласти до нього долоню й подумати про щось важливе, можна відчутти, як дерево дихає, шепоче крізь листя щось дуже давнє...

Таким чином, назва села Судче, ймовірно, походить від давнього судилища, що діяло тут у стародавні часи. Водночас існують і народні версії, пов'язані з житлом на деревах та поселенням козаків у цій місцевості. Незалежно від версії походження село має глибоку історію, пов'язану із природними особливостями Полісся та історичними подіями.

село Угриничі

Перша писемна згадка про село Угриничі датована XIV століттям [86].

Поселення знаходиться на правому (східному) березі річки Стохід, яка в давнину мала назву Струмінь (ця назва зустрічалася ще й у XIX столітті). Місцевість навколо села – типове поліське середовище з луками, болотами та густими лісами, які історично служили природним захистом для місцевих жителів.

Назва Угриничі може бути пов'язана з етнічним або соціальним походженням його жителів. «Угри» в середньовіччі часто вживалося для позначення людей, що належали до угорських або східноєвропейських народів, зокрема тих, хто мав зв'язки з угорськими племенами або державами [23]. Це могла бути група осіб, що поселилась на цих землях або мала культурні зв'язки з угорцями.

Існує й інша версія, що назва може бути похідною від слова «угорський», яке відноситься до певної частини етнічних або соціальних груп, які поселились на території Волині в середньовіччі.

«Ничі» в кінці назви може бути зменшувальним або вказувати на приналежність до певної етнічної групи людей, які й заснували це село.

Назва «Угриничі» може також бути пов'язана з певними природними особливостями місцевості, такими як лісові або водні простори, що могли асоціюватися з певними місцями, де оселялись угорські або інші східноєвропейські племена.

Ще одне припущення пов'язане з річкою Стохід (Струмінь), яка здавна була багата на рибу [23]. Можливо, в цих водах водилося багато вугрів, а назва поселення могла виникнути від цього.

Проте, за переказами, назва села походить від імені графа Угрина, який у XIV столітті заснував тут поселення. Ймовірно, він або його нащадки володіли цими землями та сприяли їх заселенню.

Легенда про таємницю Струменя

Давним-давно, коли річка Стохід ще носила давню назву Струмінь, на її правому березі стояло невеличке поселення. Жили там

рибалки й пасічники. Але найбільше славилося село... вуграми. Вважалося, що саме тут у Струмені водилися найбільші, найжирніші вугрі в усій окрузі – такі, що один міг наситити цілу родину.

Та був серед них один чорний вугор-велетен, якого селяни називали Хмурим князем. Його ніхто не міг упіймати, хоч і намагалися. Він вважався сторожем підводного джерела, яке нібито дарувало силу й довголіття. Казали, що раз на сто років той вугор виходить на берег в образі сивого діда з очима риби, щоби перевірити, чи зберегли люди шану до води, землі й правди.

Одного разу чужинці з сусідніх земель прийшли до села, хотіли висушити частину ріки, щоб добути «чарівне джерело». Але коли вони взялися за діло, небо потемніло, вода в річці забурлила, а з глибини виринув Хмурий князь не в подібі вугра, а в подібі велетенської чорної хвилі, що змила табір чужинців і знову сховалась у глибинах Струменя.

З того часу місцеві називали село Угриничі – на честь тих вугрів, а особливо – князя-охоронця річки. І хоч вугрів тепер менше, старі люди кажуть: якщо в тиху ніч стати над Струменем і прислухатися, можна почути підводне хрипке дихання сторожа, а іноді й побачити сріблясте кільце на воді – знак, що князь пильнує.

Таким чином, назва села Угриничі може бути пов'язана з графом Угрином, переселенцями-уграми або навіть риболовецькими традиціями місцевих жителів.

село Хоцунь

Перша писемна згадка про село Хоцунь датована 1554 роком [86].

Його географічне положення визначають близькість до річки Прип'ять та озера Люб'язьке, що формують унікальний природний ландшафт. Річка Прип'ять протікає неподалік від села та завжди відігравала важливу роль у житті місцевих жителів, адже забезпечувала не лише водою, а й була транспортною артерією, якою сплавливали деревину та перевозили товари. Озеро Люб'язьке розташоване на південь від села. Вода в озері чиста, багата на рибу, що здавна

приваблювало рибалок і стало джерелом заробітку для місцевих жителів. Навколо села розкинулися густі поліські ліси, багаті на гриби, ягоди, дичину.

Назва села Хоцунь може походити від старослов'янського або балтійського кореня «хоц-», що означає «хотіти, прагнути» [23]. У такому випадку «Хоцунь» може означати «бажане, омріяне місце», тобто поселення, яке люди свідомо обрали для життя через його зручне географічне розташування – на берегах річки Прип'ять та поблизу озера Люб'язьке.

У давнину багато сіл отримували свої назви від імен або прізвищ перших поселенців. Можливо, в цьому регіоні жив чоловік на ім'я Хоцун (Хоць, Хотко, Хоцько), тому поселення назвали на його честь – «Хоцунь».

У старопольській мові є схоже слово «choć» («хоч», «приходити»). У такому випадку назва могла означати «поселення прибульців», тобто тих, хто переселився на ці землі [23].

Не виключено, що «Хоцунь» – це змінена форма давньої назви, яка трансформувалася під впливом місцевих діалектів та мовних змін.

Проте, назва села пов'язана з особовим дохристиянським іменем Хоцун і оформлена за допомогою присвійного Ї [19].

Легенда про заручене озеро

У сиву давнину, коли береги Прип'яті ще були дикими та покритими непрохідними лісами, біля озера, що нині зветься Люб'язьке, стояв старий дуб. А під тим дубом зустрічалися дівчина Ганна з роду племені осілих рибалок і парубок Чеслав з литвинського роз'їзду, що приходив з іншого боку ріки. Їхнє кохання було сильне, таємне і... приречене. Адже між родами точилася давня ворожнеча: їхні предки сперечалися за рибні угіддя та береги озера.

Однієї ночі Ганна та Чеслав дали клятву вірності на березі озера. Але в ту ж ніч старійшини дізналися про їхні зустрічі. На ранок зібрали раду й вирішили: Чеслава більше не пускати в село, а Ганну – віддати за іншого. Коли дівчина дізналася про це, вона втекла до дуба, кинулася у воду – саме в те місце, де зустрічалася з коханим.

Кажуть, вода забурлила, а з дна виринув срібний туман. На місці зникнення Ганни озеро наче розширилось, а вранці зник і дуб, сліди Чеслава. Люди злякалися і з того часу почали називати озеро

«Зарученим». Згодом його перейменували на Люб'язьке – на пам'ять про ту дивну любов, що порушила давню ворожнечу.

А село, що постало поряд, назвали Хоцунь – від діалектного «хоцун» («той, хто прагне» чи «той, хто мріє»), бо тут жили ті, хто хотів і вірив у мир і любов попри всі заборони.

Таким чином, назва села Хоцунь, ймовірно, походить від імені або прізвища першого поселенця, або ж від старослов'янського кореня, що позначає бажане місце для проживання. Водночас, не можна виключати балто-слов'янський або польський вплив.

село Хутомир

Село Хутомир є давнім поселенням, хоча точна дата його заснування не збереглася, зазвичай такі села виникали в період середньовіччя, коли земельні угіддя на Волині активно освоювалися для сільського господарства.

Поселення розташоване в поліській зоні, серед лісів, боліт і річок, що характерно для цього регіону. Така місцевість сприяла розвитку поселень ще з давніх часів, оскільки вона була захищеною та багатою на природні ресурси.

Можливо, назва села Хутомир утворилася від слова «хутір» (невелике поселення, відокремлене від інших) та слова «мир» (спокій, громада, об'єднання людей). У такому випадку «Хутомир» могло означати «тихий хутір» або «поселення в мирному місці».

Деякі топоніми Полісся мають балтське або древлянське походження [23]. Назва може містити корені старих слів, які трансформувалися з часом.

Хоча прямих історичних зв'язків між Хутомиром і Житомиром немає, сама структура назви схожа. У легендах Житомир пов'язують із іменем князя Житомира. Не виключено, що Хутомир міг отримати свою назву від імені якогось князя чи поселенця.

Назва могла виникнути в часи заснування села внаслідок розселення жителів інших територій, можливо, переселенців із сусідніх земель, які знайшли тут новий «мир» для життя.

Легенда про мудрість у тіні дуба

У часи, коли землі Волинського краю були миром не тільки землеробства, а й глибоких духовних роздумів, на одному з пагорбів, де тепер розташоване село Хутомир, стояв величезний дуб. Він був не простим деревом, а обителлю стародавнього духа лісу, який був відомий в окрузі своєю мудрістю і здатністю дарувати людям спокій у найскладніші часи.

Село, що знаходилося поруч, було маленьким і бідним. Люди часто приходили до дуба, щоб отримати поради, адже цей дуб був свідком життя багатьох поколінь і міг розповісти, де знайти хорошу землю для обробітку, а де шукати безпечні шляхи до інших сіл. Однак одного разу, коли засуха огорнула ці землі і урожай зібрати не вдавалося, люди втратили надію.

Один старий мудрець, на ім'я Мирон, вирішив звернутися до дуба за порадою. Він прийшов під дерево, сів на камінь, що лежав біля його кореня, і почав щиро молитися. Коли прийшла ніч, дуб зашумів, а з нього вилетів дух – як вітер, що приніс холодок.

«Відтепер твоє село називатиметься Хутомир», – прошепотів дух. – «Ти матимеш мудрість для того, щоб долати будь-які негаразди, але пам'ятай: істинна сила не в розмірі землі, а в мудрості твоїх рішень».

Наступного дня після цього звернення люди здобули знання про нові методи зберігання води та зрошення, а урожай, який вони зібрали, був значно кращий, ніж в попередні роки. Так з'явилося село Хутомир – місце, де люди навчалися від природи та мудрості стародавнього духа.

З того часу кожен житель Хутомира носив ім'я «Мудрий», бо усі розуміли, що важливі не тільки праця, а й здатність слухати природу і шукати в ній допомогу. Легенда про дуба і його мудрість збереглася в серцях людей, нагадуючи, що навіть у найтемніші часи є надія, якщо слухати світи навколо нас.

Таким чином, назва села Хутомир, ймовірно, походить від слова «хутір» у значенні «маленьке поселення» та слова «мир», що могло означати «спокійне місце для життя». Водночас, не можна виключати можливий зв'язок із давніми топонімами чи історичними іменами.

село Цир

Перша писемна згадка про село Цир датована XII століттям [86].

Поселення розташоване в історичному Поліському краї, неподалік річки Цир, яка впадає в Прип'ять. Місцевість здавна приваблювала людей завдяки родючим лукам, лісам і водним ресурсам, які сприяли розвитку рибальства, мисливства та землеробства.

Гідронімічна теорія назви села походить від однойменної річки Цир, яка протікає неподалік. Такі випадки характерні для багатьох стародавніх поселень, що виникали поблизу водних артерій [23].

Деякі дослідники вважають, що слово «цир» могло мати балтійське або давньослов'янське походження, пов'язане з поняттями «низовина», «затоплювані луки» чи навіть «звивиста річка» [51].

Легенда про вогонь на воді

Колись давно, коли ці землі були ще дикими – з непрохідними лісами та болотами, на місці теперішнього села Цир жила відлюдниця на ім'я Тирха. Вона була знахаркою, травницею й водночас охоронницею священного джерела, яке, за легендою, зцілювало людей і давало силу тому, хто пив його воду вночі на повню.

Річка, що протікала поблизу, ще не мала назви, а місцеві племена називали її просто «Вода біля Тирхи». Проте була одна особливість цієї річки – вночі над нею можна було побачити дивне явище: на воді ніби палав вогонь – червоні й золоті язички світла, які не обпікали, а лише тихо мерехтіли.

Коли прибульці з інших земель спробували захопити ці місця, вони вирішили знайти це джерело та здобути силу для своїх завоювань. Але Тирха, дізнавшись про загрозу, розповіла людям із сусідніх поселень про небезпеку. Уночі вона вийшла до річки, закликала духів води, а ті знялися вгору у вигляді вогненних хмар. Цей вогонь обпік загарбників, вони втекли, злякані чарами.

З того часу місцеві почали називати і річку, і поселення «Цир» – на честь Тирхи й «циркула вогню», що з'являвся над водою. Кажуть, у тихі ночі й досі можна побачити примарний вогонь над водною гладдю,

а той, хто прийде з добрими намірами, отримає у відповідь щедрість землі та сили води.

Таким чином, назва села Цир походить від назви річки, біля якої вони виникло.

село Шлапань

Точна дата заснування села Шлапань невідома, але, ймовірно, воно було засноване в період середньовіччя.

Поселення розташоване поблизу річки Прип'ять, що є однією з найбільших річкових артерій Полісся. Місцевість здавна приваблювала людей завдяки родючим заплавам, густим лісам і численним водоймам, що забезпечували мешканців рибою, дичиною та будівельним матеріалом.

Назва села Шлапань може походити від діалектного слова «шлапати», що означає ходити болотистою місцевістю, залишаючи сліди на вологій землі, що цілком відповідає географічним умовам регіону, де часто трапляються заплави, багнища й болота [23].

За переказами, у давнину тут була переправа через річку і під час переходу люди змушені були «шльопати» водою та багнукою. Згодом це слово закріпилося за місцевістю у видозміненій формі – Шлапань.

Легенда про чоботи велетня

Колись-колись, коли річка Прип'ять ще текла нестримним потоком, у навколишніх лісах жив добрий велетень на ім'я Шлап. Він охороняв переправу через річку, допомагав мандрівникам і ніколи не брав за це нічого, окрім щирої подяки. Люди з поваги до нього почали звертатися за порадою, лікуванням, а згодом – і селитися поблизу.

Шлап носив величезні шкіряні чоботи, які сам пошив зі шкіри диких звірів. Але одного весняного дня, коли Прип'ять особливо розлилася, Шлап рятував дітей з підтопленого хутора. Стоячи по пояс у воді, він загубив один чобіт, а інший залишив на березі як пам'ять.

Згодом, коли вода відступила, люди знайшли той чобіт і перетворили його на вівтар, біля якого молилися про захист від повеней.

Так виникла назва села – Шлапань, тобто «місце, де Шлап залишив свій чобіт». Старі люди й досі кажуть: коли річка неспокійна, треба пригадати Шлапа – доброго велетня, що стоїть десь на березі і пильнує, аби вода не завдала шкоди добрим людям.

Таким чином, назва села Шлапань, пов'язана з навколишньою природою.

3.3.3. Маневицька територіальна громада

Утворена 12 червня 2020 року шляхом об'єднання Маневицької селищної, Будківської, Великоведмезької, Довжицької, Комарівської, Костюхнівської, Куклинської, Лісівської, Новорудської, Оконської, Старочорторийської, Троянівської, Цмінівської і Черевахівської сільських рад Маневицького району [30], (рис. 3.17).

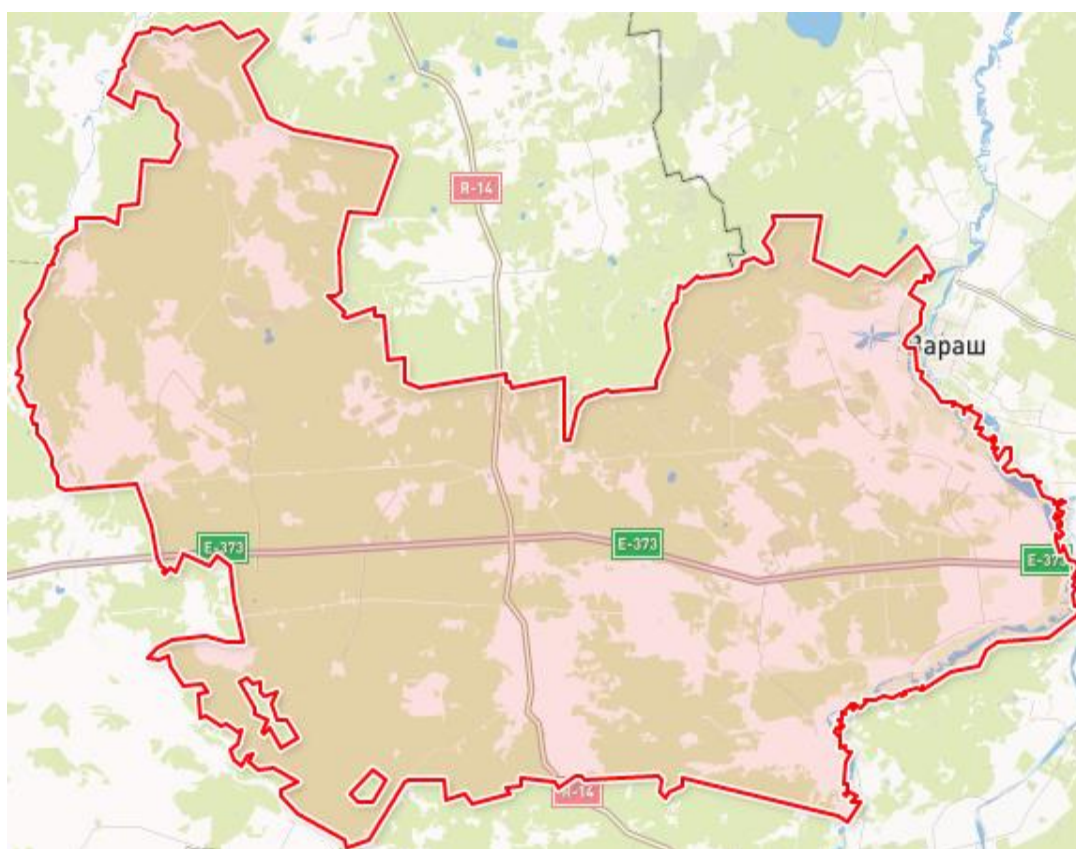

Рис. 3.17. Картосхема Маневицької територіальної громади [46]

До складу громади входять 36 населених пунктів – селище Маневич і 35 сіл: с. Будки, с. Кам'януха, с. Рудка, с. Велика Ведмежка, с. Нові Підцаревичі, с. Довжиця, с. Велика Яблунька, с. Граддя, с. Загорівка, с. Мала Яблунька, с. Комарове, с. Новосілки, с. Костюхівка, с. Вовчицьк, с. Колодії, с. Кукли, с. Северинівка, с. Лісове, с. Гута-Лісівська, с. Нова Руда, с. Градиськ, с. Набруска, с. Оконськ, с. Старий Чорторийськ, с. Троянівка, с. Бережниця, с. Майдан, с. Черськ, с. Цміни, с. Козлиничі, с. Мала Ведмежка, с. Підгаття, с. Хряськ, с. Череваха, с. Софіянівка [30].

селище Маневичі

Маневичі виникли у 1892 році як пристанційне селище на залізниці Ковель–Сарни. Назва походить від села Маневичі (від 1964 – Прилісне), яке знаходиться неподалік [16].

Розкинулося на правому березі річки Стир, що є однією з основних водних артерій Волинського краю. Селище знаходиться серед лісної місцевості, характерної для Полісся, з багатими торфовищами, що відіграли важливу роль у його розвитку.

Селище Маневичі отримало свою назву від сусіднього села Маневичі, яке існувало ще до появи залізничної станції в 1892 році, яка тепер називається Прилісне,

Коли було збудовано залізницю Київ–Брест, неподалік від старого села Маневичі з'явилася залізнична станція, навколо якої почало формуватися нове поселення. Саме ця станція стала основою майбутнього селища, яке згодом отримало назву Маневичі, а село перейменували на Прилісне. Тобто назва Маневичів збереглася, але вже як назва селища, а первісне село змінило назву.

Назва Маневичі має певні етнічні та лінгвістичні корені. Зокрема, вона може походити від слов'янських слів, які вказують на особливості місцевості або діяльності її мешканців [23].

За однією з легенд, у давнину цими землями володів боярин або поміщик Маневич, який оселився тут разом зі своєю родиною. Він заснував хутір, який згодом перетворився на поселення.

Деякі дослідники вважають, що назва походить від слова «манити», оскільки місцевість була мальовничою, лісною, багатою на дичину, ягоди та рибу, що приваблювало сюди поселенців.

За іншою теорією, назва може мати польське коріння, адже наприкінці XIX століття у цій місцевості мешкало багато поляків, які будували залізницю та займалися лісозаготівлею.

Проте, Покальчук В. вбачає у цій назві німецький корінь «munn», що означає – васал, землевласник, підлеглий магнатові. Поселення, будучи у підданні такого васала, спочатку називалося Манев, а згодом Маневичі [19].

Легенда про пісню Манне

Давним-давно, коли річка Стир була ще ширшою й неприборканою, на її правому березі стояло маленьке поселення, засноване ремісниками й мисливцями. Одного разу сюди приплив човен із дівчиною на ім'я Манне – співачкою з далекого краю, що шукала порятунку від війни. Вона була незвичайною: її голос мав силу заспокоювати бурю, зцілювати серце й навіть приборкувати диких звірів.

Жителі поселення прийняли її з любов'ю. І щовечора з високого берега, над водами Стиру, лунала пісня Манне – така ніжна, що навіть річка починала текти повільніше, ніби прислухаючись. Її пісні стали оберегом для всієї округи.

Та одного весняного ранку, коли Стир затопив луки, Манне зникла. Люди говорили, що вона перетворилася на лебідку й оселилася серед очерету, щоб завжди бути з рідною землею. На її честь поселення почали називати Манневичі, що з часом стало – Маневичі.

Кажуть, і досі в туманні ранки над Стиром лунає ледь чутний спів – то Манне стереже свій край.

Таким чином, Маневичі – це селище з цікавою історією, пов'язаною із залізницею, природними багатствами та легендами. Назва, ймовірно, походить від німецького кореня «munn», тобто поселення у підданні васала.

село Бережниця

Перша писемна згадка про село Бережниця датована 1906 роком [86].

Поселення розташоване на насипу між рукавами річки Стохід, що, ймовірно, й стало основою для того, щоб місцеві жителі почали називати цю місцевість дамбою. Дорога, що веде через дерев'яні місточки та вільховий ліс, додає неповторного колориту і робить цей ландшафт особливо цікавим. Ліс, з його корінням, яке нагадує мангрові дерева, створює атмосферу загадковості.

Назва села Бережниця може походити від слова «бережок» або «берег», що вказує на місце, розташоване поблизу річки або водойми [23]. Це типова назва для населених пунктів, які виникли біля водних джерел.

Назва може також вказувати на те, що село було засноване як поселення, яке виконувало роль захисту або опори для навколишніх територій.

Легенда про острівну криївку

Кажуть, що колись на місці сучасної Бережниці був лише дикий ліс і безліч рукавів річки Стохід, які обіймали невеликий острівцець у центрі заболоченої долини. Саме на цьому природному підвищенні, яке селяни згодом назвали «бережком», ховалися люди у часи великої біди – татарських набігів.

Одна жінка, на ім'я Настя, врятувала ціле село. Коли вороги наближались, вона повела дітей і старших через болота та очерети на цей невідомий нікому острівок. Знавши русла Стоходу як свої п'ять пальців, вона заплутала сліди, завела нападників у трясовину, а потім повернулася до своєї криївки.

З того часу люди почали будувати житла на цьому надійному насипі між рукавами річки, оточеному водою, мов природним ровом. І назвали своє поселення Бережниця, бо берегла вона людей, а берег рятував їх.

Кажуть, як ніч ясна, йде по річці біла постать у вінку з очерету – то дух Насті сторожує тишу в Бережниці.

Таким чином, село Бережниця отримало свою назву через своє географічне розташування біля річки, де природні ресурси, особливо вода, стали основою для розвитку поселення.

село Будки

Перша писемна згадка про село Будки датована 1577 роком [86].

Поселення знаходиться поблизу річки Чернявка, що додає природну значущість для розвитку сільського господарства та промислів.

Назва села Будки пов'язана із часами виробництва поташу, дьогтю та смоли [23]. У середньовіччі та у ранньому новому часі в Україні виробництво поташу було важливою галуззю економіки, особливо в лісистих регіонах. Будки, як спеціалізовані будівлі для випалювання деревини, де виготовляли поташ, стали своєрідними центрами цього промислу. Дерев'яні колоди складали у конусоподібні споруди (будки), їх спалювали, таким чином отримували поташ, дьоготь, смолу та інші продукти, які мали значення для економіки того часу.

Назва «Будки» походить від стародавнього слова «будка», що в старослов'янських мовах могло позначати невелике поселення або приміщення, а також вказувати на місце, де будували тимчасові або постійні оселі [23].

Легенда про золотий дзвін із Чернявки

Давно, ще за козацьких часів, у тих краях, де зараз лежить село Будки, стояла невелика дерев'яна капличка, побудована з липового дерева на пагорбі над річкою Чернявка. Кажуть, що дзвін, що висів там, був не простий, а золотий, або ж покритий позолотою так щедро, що світився на сонці, наче сам вогонь. Люди вірили, що дзвін має силу

попереджати про біду: коли вороги наближались чи грім насувався, він сам починав легенько тремтіти.

Та одного разу, в лиху годину, коли татарські орди сунули з півдня, дзвін не пробив. Люди, рятуючись, кинулися до каплички, зняли дзвін і втопили його в найближчій глибокій затоці Чернявки. А щоб не забувся шлях до того місця, побудували неподалік кілька маленьких хатин-будок – саме з них, кажуть, і почалося поселення, що стало селом Будки.

Кажуть, що вночі на Купала, коли вода особливо тиха, можна почути глухе дзеленчання з-під води, то дзвін пробує знову захистити землю. А якщо колись він задзвонить голосно – це буде або до великого щастя, або до великого випробування.

Таким чином назва села Будки пов'язана з виробництвом поташу і деревних продуктів та відображає не тільки технічний процес того часу, але й соціально-економічні особливості місцевого життя.

село Велика Ведмежка

Перша писемна згадка про село Велика Ведмежка датована 1583 роком [86].

Поселення розташоване неподалік від річок і лісів, що, ймовірно, вплинуло на розвиток села лісового промислу.

Назва «Велика Ведмежка» є цікавою і може мати кілька можливих трактувань.

«Ведмежка» – слово, яке може бути пов'язане з природними умовами місцевості. Ймовірно, у давні часи на цих територіях водились ведмеді, або місцевість мала якісь інші особливості, які асоціювалися з цими тваринами [23].

«Велика» в назві може вказувати на те, що село було більшим за розміром або значенням порівняно з іншими населеними пунктами цього регіону [23].

Це є типовим для українських назв, де велика частина назв населених пунктів бере свій початок від природних чи географічних особливостей місцевості.

Легенда про сліди ведмежої матері

Кажуть старі люди, що давним-давно, коли ще ліси навколо були непрохідними, а болота – мов озера, у тих місцях, де нині розкинулося село Велика Ведмежка, оселилася одна ведмежа мати. Була вона не звичайною. За переказами, ведмедиця мала людський розум і силу чаклунки. Вона не чіпала людей, якщо ті не чіпали лісу. Та одного разу до лісу прийшли чужинці, почали валити дерева, будувати хутір, ламати борті диких бджіл.

Ведмедиця вийшла на узлісся і мовчки спостерігала. Коли зрубали найстаріший дуб, що був віттарем для всього лісу, вона зникла. А вночі здійнявся страшний вітер, болота почали затягувати хати, дерева гнулися й плакали. Люди втекли, але довго на тому місці не було ні душі.

Та через кілька поколінь сюди повернулись переселенці – працювиті й побожні. Вони знайшли серед лісу велику галявину, де росли ягоди, а неподалік – чотири кам'яні стовпи, що мали вигляд ведмежих лап. Вважається, що це і є сліди ведмежої матері, яка колись благословила цю землю. Люди назвали поселення Великою Ведмежкою – на честь тієї чарівної істоти, яка берегла ліс і карала за зневагу до природи.

Кажуть, якщо в лісі зустрінеш ведмедя, не бійся – то на щастя. Але не рубай дуба, що росте самотньо...

Таким чином, село Велика Ведмежка отримало свою назву, ймовірно, через значну кількість ведмедів у навколишніх лісах, що вказує на природні особливості цієї місцевості.

село Велика Яблунька

Перша писемна згадка про село Велика Яблунька датована 1780 роком [86].

Поселення розташоване в природно багатому районі – серед лісів та сільськогосподарських угідь, що ідеально підходило для вирощування яблук. Яблуні, які стали частиною цієї легенди, могли рости в місцевості, де родючі ґрунти та сприятливий клімат дозволяли вирощувати багато фруктових дерев.

Назва «Велика Яблунька», ймовірно, пов'язана з яблуневими садами, які колись були поширені на цих землях [23]. «Яблунька» – це зменшувальна форма від «яблуня», що може вказувати на великий сад або місце, де росли яблуні.

«Велика» в назві села, ймовірно, вказує на його більші розміри в порівнянні з іншими поселеннями цього регіону [23]. Це могло бути одне з найбільших сіл у своїй місцевості.

Назва може також мати символічне значення, оскільки яблуня часто асоціюється з родючістю, благополуччям і процвітанням.

Згідно з місцевими переказами, назва села пов'язана з розлогим деревом яблуні, яке, ймовірно, було центром уваги для перших поселенців. За легендою, близько двох століть тому, під великою дикою яблунею, що росла на території сучасного села, зупинилися для відпочинку подорожні. Вони були вражені красою цієї місцевості, а яблуня, яка, за переказами, дарувала їм прохолоду та їжу, стала назвою для нового поселення.

Легенда про дерево помсти

У другій половині XVIII століття, коли на ці землі ще не ступала нога картографа, а села виростили з хуторів, на пагорбі між заплавами стояла самотня яблуня. Вона була така велика, що під нею вільно ховалося кілька людей від дощу, а в сезон плодоношення гілки гнулися до землі від соковитих плодів, які пахли на ціле урочище.

Цю яблуню пов'язували з давньою трагедією. За переказами, у середині XVIII століття на цих місцях стояло кілька хатин, де мешкали втікачі – люди, які шукали волі від панщини. Серед них була дівчина Явдоха, знана на всю округу своєю красою і справедливістю. Вона опікувалася хворими, допомагала бідним, а ліс її ніби слухався.

Пан із сусіднього маєтку захотів узяти Явдоху до себе в двір, але вона відмовила. Розгніваний пан знищив хати, а Явдоху вивели на пагорб і залишили на смерть. Тієї ж ночі блискавка вдарила в землю і на тому місці проросла яблуня – велика, мов пам'ятник, така жива, що росла вдвічі швидше за будь-яке інше дерево.

Люди почали знову селитися біля яблуні – вважали її знаком захисту Явдошиної душі. Щороку на свято Яблучного Спасу збиралися тут, прикрашали дерево вишитими рушниками й дякували за добрий урожай. А село, яке виросло навколо, назвали Великою Яблункою.

Кажуть, що коли хтось чинить кривду в селі, яблуня рясно плоду не дає. Але якщо живеш з добром, яблука будуть солодкі, як мед.

Таким чином, назва села Велика Яблунка відображає як природні особливості місцевості, так і важливу роль дерева яблуні в історії села.

село Вовчицьк

Точна дата заснування села Вовчицьк невідома, але, судячи з назви, це село має давнє походження, яке може бути пов'язане з розвитком сільських поселень у регіоні ще в середньовіччі.

Поселення розташоване на території, де раніше була густо заліснена місцевість. Біля села протікають річки, що додатково підсилюють його мальовниче розташування. Багатство природи, наявність лісів, річок та озер могли стати основою для його розвитку.

Назва села, ймовірно, пов'язана з хижакими, що колись водилися в лісах навколо цього поселення.

Вовчицьк отримав свою назву від слів «вовк» та «-ицьк», де суфікс «-ицьк» часто використовувався для позначення місця, яке має певні риси або прив'язане до певної особливості [23]. У цьому випадку, можливо, територія села була відома як місце, де мешкали вовки або де часто чулися їхні звуки, тому село могло отримати таку назву.

Легенда про останнього вовка

Колись у глухих волинських лісах було невелике поселення мисливців і лісорубів. Люди тут жили суворі, звиклі до самоти й небезпеки, бо навколо вешталися вовчі зграї. Село це пізніше назвалося Вовчицьк – і не випадково.

За легендою, у цих лісах жила незвичайна вовчиця – стара, сива, з розумними очима. Вона ніколи не нападала на людей, але щоночі приходила до краю села, сідала біля великого каменя й вила свою пісню – довгу, тужливу. Старожили казали, що це була душа жінки, яку колись зрадив коханий і залишив у лісі на погибель. Ліс її прийняв, а вовки виростили.

Одного року в селі трапилася велика посуха. Всі джерела пересохли, худоба падала, люди голодували. Аж якось уночі стара вовчиця прийшла прямо в центр села – до старої криниці, яку давно вважали проклятою. Вона тричі обійшла її, виючи, потім подивилася на людей, що виглядали з-за дверей, і зникла в тумані.

На ранок у криниці знову була вода. Наступного дня пішов дощ. А ще через тиждень у лісі знайшли мертву вовчицю, але з мирним виразом на морді. Її поховали під старим дубом, поклавши там камінь з її відбитками лап.

З того часу у Вовчицьку поважають вовків. Кажуть, що вночі, коли над селом нависає загроза, можна почути виття – сумне, протяжне, як обіцянка: «Я ще тут, я стережу».

Таким чином село Вовчицьк отримало свою назву, ймовірно, через значну кількість вовків у навколишніх лісах.

село Граддя

Точна дата заснування села Граддя невідома, але вірогідно, село виникло в період пізнього середньовіччя. У 1831 році воно вже існувало [86].

Поселення знаходиться в місцевості, що характеризується болотистими низинами і піщаними пагорбами. Термін «грядя», від якого й походить назва села, справедливо вказує на підвищення в ландшафті – це невеликі пагорби або сухі місця, що підносяться над навколишніми болотами та низинами. Такі природні особливості характерні для цієї місцевості, що, можливо, й сприяло заселенню цих територій.

Назва села Граддя походить від слова «грядя», яке має значення підвищеного сухого місця серед болота або підвищення в лісі [23]. Як зазначено в історичних дослідженнях, ця назва чудово відповідає географічним особливостям села, яке знаходиться на території з переміжними болотами та піщаними підвищеннями.

Такий ландшафт надавав особливу цінність для першопоселенців, оскільки «грядя» була зручним місцем для проживання, будівництва і сільського господарства, оскільки дозволяла уникнути проблем, пов'язаних з вологістю болотистої місцевості.

Легенда про місто, що впало в землю

Колись, на тому місці, де нині стоїть село Граддя, височіло велике й багате городище. Люди звали його Градом Сонця, бо щоранку перші промені золотили його вежі, куполи й дахи. Град був оточений міцними дерев'яними стінами, а посередині стояв храм, де, за переказами, горів вічний вогонь.

Мешканці Граду пишалися своєю незалежністю. Але з часом їхня гордість перетворилася на пиху. Вони зневажили сусідів, прогнали мандрівного старця, який просив прихистку, почали поклонятися багатству більше, ніж добру.

Старець, кажуть, був не простим – то був Божий посланець. Перед відходом він кинув: «Град, що стоїть вище сердець, ніж веж, впаде. І земля згадає кожну сльозу, яку пролили на порозі ваших воріт».

В ніч на Купала над Градом здійнялася буря, якої ще не бачили у цих краях. Земля затряслася, а на ранок місто просто... зникло. Лише туман стелився над згарищем, а там, де був храм, утворилось озеро. Лише кілька хатинок на околиці вціліли. Поселення, що виникло на їх основі, і стало селом Граддя – «там, де був град».

Кажуть, у тиху ніч у місцевих лісах іноді видно світло під землею. Можливо, це палає вічний вогонь у храмі, який досі чекає, щоб його знайшли ті, хто гідний.

Таким чином, назва села Граддя, безсумнівно, тісно пов'язана з особливостями природи цього краю. Воно являє собою приклад того, як природні умови могли впливати на вибір місця для поселення та на назву села. Підвищене місце серед болота давало людям можливість оселитися в більш комфортних умовах, саме тому це місце було вибрано для створення поселення.

село Градиськ

Перша писемна згадка про село Градиськ датована XVIII століттям [86].

Поселення знаходиться на Поліській низовині, де переважають ліси, болота та численні піщані гряди. Ці гряди (лісові вали) є характерною особливістю регіону й утворили природний захист для поселення.

Назва «Градиськ» походить від слова «гряда» – лісові вали, які оточували поселення [23]. У стародавні часи такі природні підвищення використовувалися для захисту від ворогів, оскільки служили природними бар'єрами.

Деякі дослідники припускають, що назва може бути пов'язана з давньослов'янським коренем «град» (укріплення, поселення), що також підтверджує можливе існування тут стародавнього поселення або оборонного городища [23].

Легенда про скарб княжого воїна

Давним-давно на високому пагорбі, що здіймається над заболоченими долинами біля сучасного Градиська, стояла дерев'яна фортеця. Це був укріплений «град» – одна з прикордонних застав волинських князів, що захищали підступи до важливих водних шляхів. Саме від слова «град» і пішла назва Градиськ.

За переказами, командував цією фортецею хоробрий воїн на ім'я Левко. Він був не лише доблесним, а й надзвичайно розумним. Коли на край насунулася навала ворогів, Левко наказав сховати княжий скарб, який йому довірили для захисту, у глибокому підземному сховищі під градом. Скарб був запечатаний обрядовою печаткою з благословенням монаха з Любеча – її могли зняти лише чисті серцем і родом люди.

Після запеклої битви град був зруйнований, а Левко зник – хтось каже, загинув, а хтось, що перетворився на білого яструба й досі літає над пагорбом, охороняючи скарб.

Місцеві старожили досі переказують, що в особливо тихі ночі на місці старого валу можна почути дзенькіт ланцюгів, що охороняють вхід

до підземного склепу. А одного разу пастух знайшов срібну фібулу, подібну до тих, що носили воїни дружини.

Кажуть, коли прийде нащадок Левка, стане ногою на пагорб, земля сама відкриє прихований скарб – не лише золото, а й силу захисника краю.

Таким чином, село Градиськ має тісний зв'язок із природним ландшафтом Полісся. Його назва вказує на захисні природні утворення – гряди, які слугували своєрідним оборонним бар'єром для місцевих мешканців.

село Гута-Лісівська

Село Гута-Лісівська було засноване у XVIII столітті [86].

Поселення розташоване на території Полісся, серед густих лісів, що багаті на природні ресурси. Поблизу знаходиться село Лісове, яке, ймовірно, дало другу частину назви поселення.

Відомо, що у 1798 році тут функціонувала гута, де виготовляли різноманітні скловироби [19]. Складуви продавали свою продукцію мешканцям навколишніх поселень, а також могли постачати її на ярмарки. Виробництво скла потребувало великих запасів деревини для топки печей, що пояснює розташування гут переважно в лісових районах.

Згодом, через виснаження природних ресурсів та зміну технологій виробництва, більшість таких підприємств занепала. Проте назва «Гута-Лісівська» залишилася, як згадка про давні методи виготовлення скла.

Назва села складається з двох частин: «Гута» – так називали невеликі склозаводи, які почали з'являтися на Поліссі з XVII століття. Тут виробляли скло, використовуючи місцевий пісок, поташ та деревину для випалювання печей. «Лісівська» вказує на розташування поселення поблизу лісу.

Легенда про загартоване вогнем і сосновим духом

Колись на місці теперішнього села Гута-Лісівська шумів непрохідний ліс. Тут росли столітні сосни, між якими пульсували чисті джерела, а повітря було таким цілющим, що старі люди казали: «Хто ніч у цих лісах переночує, проживе ще сорок років».

У XVII столітті сюди прибули люди, що рятувалися від війни, кривди і розрухи. Серед них був майстер-склодун на ім'я Михайло. Він мандрував із родиною та невеликим гуртом ремісників, шукаючи місце, де можна було б знову почати життя. У глибині лісу він побачив рівнину біля джерела, яке било з піщаного пагорба, і сказав: «Тут народиться скло і спокій».

Михайло заснував гуту – так називали склодунні майстерні, де у вогні плавили пісок, створюючи скло. Місцевий пісок і багаття з соснових дров давали дивовижне зеленкувате скло – ніби ліс відбивався у кожній посудині. Люди почали селитися біля гуті, називаючи своє поселення Гута-Лісівська.

З того часу існує легенда, що в одному зі скляних келихів, зробленому Михайлом, він зберіг «душу лісу» – смарагдове світло, що зіцлює втомлену душу. Цей келих нібито передавався з покоління в покоління, аж поки не зник безслідно під час війни.

Але в селі й досі кажуть: якщо в лісі, поблизу старих сосен, раптом побачиш якесь зелене світло у повітрі – це душа старої гуті нагадує про себе, шукаючи людей, здатних знову творити добрі речі з вогню, піску й щирих помислів.

Таким чином, Гута-Лісівська отримала свою назву через скляне виробництво, що існувало тут ще у XVIII столітті.

село Довжиця

Точний час заснування села Довжиця невідомий, але, ймовірно, воно виникло в середньовічний період, коли в регіоні активно розвивалися сільськогосподарські поселення.

Поселення знаходиться на Поліссі біля історичного шляху, що з'єднував Луцьк, Любешів і Дольськ.

Довжиця виникла як поселення, яке обслуговувало подорожніх і торговців, що прямували через Полісся. Дорога, вздовж якої розташувалося село, була важливим транспортним шляхом, що сполучав регіон з північними територіями.

Назва села Довжиця, ймовірно, походить від слова «довгий», що вказує на певну територіальну або топографічну особливість. Можливо, вона пов'язана з тим, що село розташоване на довгому ділянці землі, що простягається вздовж річки, шляху або іншої природної особливості місцевості. У стародавні часи назви часто відображали характер території, на якій знаходилося поселення [23].

За переказами місцевих жителів, назва «Довжиця» походить від довгої вулиці, що тягнулася на кілька кілометрів. Така форма поселення була поширеною для придорожніх сіл, які виникали вздовж торгових шляхів.

Можливий також зв'язок з давньослов'янським коренем «довг-» або «довж-», що вказує на протяжність місцевості або об'єкта [23].

Легенда про стежку Вічного Сліду

Колись дуже давно, ще до того, як з'явилися села й кордони, на місці теперішньої Довжиці був широкий, вічнозелений луг, перетятий довгою вузькою стежкою. Цю стежку місцеві називали Шляхом Вовка, бо вірили, що саме по ній ходив не простий звір, а сивий лісовий дух у подібні вовка – охоронця цієї землі.

За переказами, щороку в день літнього сонцестояння він з'являвся з туману і проходив тією стежкою від заходу до сходу. І хоч багато людей намагалося побачити його, лише ті, у кого душа була чиста, могли почути його подих або відчутти тепло, яке залишалося в траві після його проходу.

Коли на ці землі прийшли перші поселенці, серед них була дівчина на ім'я Довжана. Вона мала довгу золоту косу й особливий дар – розуміла голоси природи. Ліс прийняв її, адже саме їй одного разу явився вовк-охоронець, залишивши на землі світлий слід. Там, де він зупинився, з'явилося джерело з надзвичайно чистою водою.

На тому місці Довжана заклала першу хату, а згодом і невелике поселення. Люди називали його Довжиця – на честь Довжани та тієї довгої стежки, яка ніколи не зникає, бо її тримає пам'ять землі.

Кажуть, у тиху ніч можна досі побачити, як сріблястий туман стелиться стежкою через село. І якщо в цей момент стати босоніж на землю – відчуєш биття старого серця лісу, що й досі оберігає Довжицю.

Таким чином, село Довжиця – це типовий приклад придорожного поселення, що розвивалося уздовж важливого торгового шляху. Його назва безпосередньо пов'язана з особливістю забудови.

село Загорівка

Перша писемна згадка про село Загорівка датована 1602 роком [86].

Поселення розташоване на Поліссі, серед лісів та боліт, характерних для цієї частини Волинської області. Через село протікають невеликі річки та струмки, що живлять заболочені луки та пасовища.

Назва села Загорівка може походити від слова «загір», що означає «високий пагорб» або «місце на підвищенні» [23]. Це вказує на можливу географічну особливість, пов'язану з розташуванням села на підвищенні або пагорбі.

Походження від слів «загорітися» або «вигоріле місце», як припущення, що територія села колись постраждала від великої пожежі, після якої люди повернулися й відновили поселення [23].

У давнину словом «город» могли називати укріплені поселення або великі двори, що, можливо, Загорівка виникла поблизу таких місць.

Легенда про золотий пагорб

Давним-давно на місці теперішньої Загорівки був лише високий пагорб, зарослий духмяними травами. У народі його називали Гора Сонця. Люди вірили, що саме тут щоранку першим падає промінь сонця, тому місце це – особливе, освячене небесним світлом.

За легендою, на пагорбі колись жив старий мудрець на ім'я Горун, який умів говорити з вітром. Кожного світанку він підіймався на

вершину й промовляв до сонця молитву вдячності. У відповідь на це одного разу сонце подарувало йому маленький золотий камінь – жаринку з власного серця.

Горун заховав камінь у серці пагорба й заповів: «Коли прийдуть добрі люди, які любитимуть цю землю, нехай поселяться тут і гора подарує їм мир і достаток». Минуло багато років, і справді на цьому місці оселилися перші родини. Пагорб дав їм затишок, землю, щедрий урожай, а вода поблизу стала чистою та цілющою.

Поселення назвали Загорівкою, бо воно розташувалося за горою, що світиться світанком. Кажуть, що під час літнього сонцестояння, коли перші промені торкаються вершини пагорба, з землі лунає м'який дзвін – знак того, що жаринка Горунового сонця ще жива і береже село.

Таким чином, село Загорівка має глибоку історію, пов'язану з природними особливостями Полісся. Його назва, ймовірно, походить від слова «гора» або «загорітися».

село Кам'януха (Камінуха)

Точний час заснування села Кам'янухи невідомий, але його історія, ймовірно, сягає середньовічного періоду.

Поселення розташоване в поліській місцевості, серед густих лісів, боліт та луків. Поблизу протікають невеликі річки й струмки, що впадають у більші водні артерії регіону. Ґрунти тут піщані, але місцями трапляються кам'яністі ділянки, які ймовірно, вплинули на назву села.

Село виникло в часи, коли на Поліссі активно розвивалися лісові промисли, поташне виробництво, бортництво та землеробство. Його розташування серед лісових масивів робило його зручним для мисливців, пастухів та майстрів, що займалися заготівлею деревини.

Назва села Кам'януха має очевидний зв'язок зі словом «камінь» [23]. Вона, ймовірно, вказує на природні особливості місцевості, де розташоване село. Це може бути пов'язане з наявністю великих валунів або каменоломень у цій місцевості.

Слово «Кам'януха» також могло відображати природну місцевість або асоціюватися із засновниками села чи історичними подіями.

Легенда про проклятий камінь

У сиву давнину місце, де тепер стоїть село Кам'януха, було диким і майже непрохідним – болота, густі ліси та круті береги річок відлякували навіть найдосвідченіших мандрівників. Проте одна галявина вирізнялася серед усього – на ній лежав величезний темний камінь, який мав форму серця, але був розколотий надвоє.

Люди з навколишніх сіл називали це місце Кам'яною Нухою – тобто «німою», «мовчазною» скелею, бо тут панувала дивна тиша: не співали птахи, не дзюрчала вода, не дзижчали комахи. Старі казали, що той камінь – із неба: під час бурі, коли блискавка розрубала хмари, прямо на землю впала небесна скеля. Там, де вона вдарила, усе довкола завмерло.

Минали роки, перші сміливці почали оселятися на родючих землях довкола каменя. Однак збудувати дім на самій галявині ніхто не наважувався, наче щось невидиме гнало людей звідти. Один лише відлюдник на ім'я Остап, якого вигнали з рідного села за химерні віщування, оселився біля Каменя. Він твердив, що той камінь – залишок великої битви між силами світла і пільми. Світло перемогло, але залишило по собі знак – німу пам'ять у камені.

Коли ж Остап помер, на місці його хатини розквітла рідкісна рослина – блакитна кам'яниця, яка з того часу росте лише тут. Люди почали казати, що прокляття минуло, а село отримало свою назву – Кам'януха, тобто земля біля Каменя, що мовчить, але вже не несе темряви.

Старожили й досі вірять, що в глибинах землі під селом лежить не звичайна скеля, а частинка неба – оберіг села, який не дозволяє злу пустити коріння.

Таким чином, село Кам'януха – поселення з цікавою топонімікою, яка, ймовірно, походить від кам'янистої місцевості чи особливого каменя, що став його символом.

село Козлиничі

Перша писемна згадка про село Козлиничі датована 1577 роком [86].

Поселення розташоване в поліській зоні поблизу річки Стир. Водна артерія не лише слугувала природною межею, а й була важливим шляхом для торгівлі, рибальства та транспортування товарів. Село оточене лісами, болотами та луками, що характерні для цієї частини Волинської області.

Назва села Козлиничі, можливо, пов'язана з великою кількістю диких кіз, що водилися в місцевих лісах [23]. У давні часи полювання на цих тварин могло бути важливою частиною життя мешканців.

У давнину прізвиська часто ставали основою для назв поселень. Можливо, першими засновниками були люди з родини Козлин чи Козлів, звідки й виникла назва села. У той час багато поселень отримували назви на честь родів або їх засновників, а суфікс «-ичі» вказує на приналежність до певного роду чи сім'ї [23].

Існує ймовірність, що назва могла бути пов'язана з розведенням кіз, адже ця невибаглива худоба давала молоко, м'ясо та хутро.

Легенда про танець над прірвою

Кажуть, колись давно, ще до приходу християнства, територію сучасного села Козлиничі облюбували мандрівні язичницькі жерці – волхви, які вважали річку Стир священною. Саме тут, на високому пагорбі над Стиром, вони проводили обряди, звертаючись до духів лісу, води та предків.

Одного разу до них завітав дивакуватий чоловік у кожусі, що назвався Козлин. Він не мав дому, але завжди був у русі – переходив із села в село, наче щось шукав. Він приніс волхвам дарунок – срібний дзвінок, який, як казав, знімав прокляття з будь-якого місця. Жерці повісили той дзвінок на гілку старого дуба, з того часу всі обряди почали проходити легше – вітер завжди був тихий, тварини приходили до води, не лякаючись людей, а діти народжувалися здоровими.

Але одного дня Козлин зник, а з ним – і дзвінок. У селі почалися негоди, випав град, води Стиру піднялися, частину берега змило. Люди вирішили, що за це потрібно дякувати духам, тож зібралися на обряд просити прощення. Та перед початком ритуалу на пагорбі з'явився Козлин і, усміхаючись, кинув срібний дзвінок у Стир.

«Місце очищене. Тепер тут можна будувати життя», – сказав і зник назавжди.

З того часу на пагорбі з'явилися перші хати. Їх будували ті, хто повірив у захист Козлина. А село назвали Козлиничі – на честь того дивного мандрівника, який приніс людям дзвінок очищення. Дехто вірить, що він був не людиною, а втіленням духа річки Стир, що прийшов у людському образі.

За повір'ям, іноді вночі над берегом чути легеньке дзенькання, то грає дзвінок Козлина на дні річки, нагадуючи, що все у світі має свою ціну.

Таким чином, назва села Козлиничі, ймовірно, пов'язана з належністю до певного роду.

село Колодії

Перша писемна згадка про село Колодії датована 1577 роком [86].

Поселення знаходиться на лівому березі річки Горбах, яка є лівою притокою Стиру. Місцевість навколо села представлена лісами, болотами та луками, характерними для поліського ландшафту. Вода завжди відігравала важливу роль у житті місцевих мешканців, забезпечуючи їм рибальство, зручні природні шляхи сполучення та родючі ґрунти.

Назва села Колодії може мати кілька версій походження.

У давнину на Поліссі було поширене виробництво дерев'яних виробів, зокрема колод для колодязів, млинових конструкцій та укріплення доріг. Село могло отримати назву від ремісників, які займалися цією справою [23].

Колода використовувалася не тільки у будівництві, а й для переправ через річки. Водні шляхи були важливими для Полісся і, можливо, назва пов'язана з тим, що тут часто робили кладки (містки) із колод.

Колодій – традиційне дохристиянське свято, яке збереглося в українській культурі у вигляді Масниці. Воно було пов'язане з гуляннями, обрядами та підготовкою до весни. Якщо в селі щороку гучно відзначали Колодія, це могло вплинути на його назву.

Легенда про духів з глиняного колодязя

Кажуть, що колись у давні часи на місці сучасного села Колодії було лише кілька хат, розкиданих по узлісся, а в центрі – глибокий глиняний колодязь. Вода в ньому мала незвичний смак – ніби у неї хто меду підмішав. Люди вірили, що в ньому живуть духи підземних вод, які мають силу лікувати хвороби і зберігати пам'ять предків.

Жителі приходили до колодязя не лише по воду – вони шепотіли над ним свої мрії, таємниці і навіть залишали у глиняному посуді дрібні дарунки: зерно, мед чи стрічки. Одного разу, коли літо було надзвичайно посушливим і навіть річка Горбах майже висохла, лише цей колодязь продовжував давати воду. Селяни вважали це дивом.

Однак до села завітав мандрівник, що назвався писарем з міста. Він хотів вивчити джерело і наказав розчистити дно. Та як тільки першу глиняну брилу витягли, вода почала стрімко зникати. Люди налякались, а стара знахарка, яку кликали Бабунею, кинулася до колодязя й промовила:

– Духи образились. Вони слухають не вуха, а серця!

Вона впала на коліна, співала старовинну пісню про вільну воду і просила про прощення. Наступної ночі вода повернулася – чиста і світла, а біля колодязя виростили три дикі груші, яких там раніше не було.

Село почали називати Колодії не лише через колодязь, а ще й тому, що кожен із мешканців став наче «колодою» для майбутнього мосту між світом людей і духів природи. Відтоді в селі зберігається традиція – кожної весни ставити біля криниць глиняні глечики з медовою водою для «небесних гостей».

Таким чином, назва села Колодії може походити від антропоніма Колодій або ремісничої діяльності.

село Комарове (Комаров, Комарово)

Перша писемна згадка про село Комарово датується 1533 роком [86].

Поселення розташоване на берегах річки Желізниця, яка є лівою притокою Стиру. Місцевість навколо села має типові риси Полісся – ліси, луки, болота, які формують унікальний природний ландшафт.

Однією з найпоширеніших версій є те, що назва села Комарове походить від великої кількості комарів, які водилися в цій місцевості через близькість боліт та лісистих заплав річки Желізниці [23]. Полісся завжди славалося вологими луками, заболоченими низинами, що створювало сприятливі умови для комарів.

За іншою легендою, село нібито отримало назву від князя Комарова, який володів цими землями. Однак у відомих історичних джерелах немає згадок про існування такого князя, що ставить цю версію під сумнів.

Є цікава версія, яка пов'язана з історичними подіями. Східно-слов'янські племена, що мешкали вздовж річок Стир, Буг, Прип'ять та Дністер, часто зазнавали нападів татар. Одного разу після набігу залишки вцілілих людей знайшли прихисток у старій коморі, яка вціліла після погрому. Вони почали жити там, вирощувати хліб, випасати худобу та ростити дітей. Згодом, коли людей стало більше, вони почали будувати свої оселі. Так із комори виросло село Комарово [83].

Легенда про Цар-комара і крижану річку

Давним-давно, коли ліси довкола річки Желізниця були густими, а береги – дикі й непрохідні, на цих землях панував один дивний «володар» – велетенський комар на ім'я Комарис. Він не був простою комахою, а зачарованим князем, якого покарали лісові духи за жорстокість і перетворили на кровопивцю. Кажуть, Комарис збирав свою армію комарів щовесни і з настанням повені розпочинав свої набіги на людей і тварин.

Щоб вберегтися, люди селилися якомога далі від річки. Та одного року вода з Желізниці розлилася настільки, що дісталася аж до пагорбів, де ховались людські оселі. Комарис вийшов із туману, розмахуючи прозорими крилами, й вимагав:

– Віддайте мені першу дитину з кожної хати, або кров із вас пити буду вічно!

Зібралися люди, старі й малі, не знаючи, що робити. Та найстаріша бабця села Марена порадила згадати силу самої річки. Вночі, коли комарі ще спали в тумані, вона привела всіх до берега і наказала зачерпнути води з найглибшого місця. Потім кожен капнув тією водою собі на лоба і сказав:

– Желізниця – крижаніша за отруту, бережи нас, як кров роду.

На світанку піднявся вітер, річка шуміла, мов жива, раптом замерзла в одну мить – навіть комарі закам'яніли в повітрі, а Комариса вкрила крижана корона. Відтоді село отримало назву Комарове – на пам'ять про переможений страх і про те, як сила природи може стати союзником людини.

А при кожному весняному тумані старі люди досі примовляють: «Де Комарове, там і крижані легенди літають!»

Таким чином, назва села Комарове могла походити від болотистої місцевості, повної комарів, або від історії з коморою, де рятувалися перші поселенці, або від антропоніма Комар.

село Костюхнівка

Перша писемна згадка про село Костюхнівка датована 1577 роком [86].

Поселення розташоване на лівому березі річки Горбах, яка є притокою Стиру. Навколишній ландшафт типово поліський – ліси, болота та родючі луки, що створювали сприятливі умови для землеробства та скотарства ще з давніх часів.

Найбільш ймовірною є версія, що назва села Костюхнівка походить від давнього слов'янського імені Костюк або Костюх. У

давніну такі імена часто ставали основою для назв поселень, особливо якщо засновником або власником села був чоловік із таким іменем [23].

Деякі дослідники припускають, що назва може бути пов'язана з польським прізвиськом Костюх або Костюшко, що вказувало б на можливе переселення в ці землі людей із Польщі чи Литви в період, коли Волинь входила до складу Великого князівства Литовського, а потім Речі Посполитої.

За місцевими переказами, на цих землях у XVI столітті оселився козак на ім'я Костюх, який, втікши від панщини, побудував собі хатину біля річки Горбах. Згодом до нього почали приєднуватися інші люди, які шукали кращої долі. Так і утворилося поселення, яке назвали на його честь.

Легенда про хрест серед очерету

Колись давно, коли землі біля річки Горбах ще не мали назви, тут стояла самотня хата. У ній жив козак Костюх із донькою Оленкою. Вони були втікачами з Поділля, де загинула вся їхня родина від нападу шляхти. Костюх оселився серед боліт, бо вірив, що вода і очерет сховають його слід від усього світу.

Та одного вечора з лісу вийшли люди в панцирях – поляки, які прочули про козацького втікача. Вони схопили Костюха й хотіли змусити його вказати шлях до козацьких схованок. Але він мовчав. Навіть коли перед ним поставили на коліна його доньку. Тоді сказали:

– Якщо не заговориш, вона піде під воду, а за нею і ти.

Костюх дивився на доньку й лише прошепотів:

– Господи, візьми моє життя, але врятуй її...

У ту ж мить річка Горбах піднялася, немов збурена бурею, а хвиля змила нападників. На ранок тіло Костюха знайшли селяни в очереті, а поруч – цілою і неушкодженою – спала Оленка. Над болотом, просто з води, височів дерев'яний хрест, якого ніхто не ставив. Люди визнали це знаком і на тому місці почали зводити поселення, яке назвали Костюхнівка – на честь мужнього батька, який пожертвував собою заради дитини.

Кажуть, у ті туманні ночі хрест досі видно з човнів, а очерет шепоче: «Костюх не зрадив – і вода його береже...»

Таким чином, назва села Костюхнівка, ймовірно, походить від особистого імені Костюх, яке могло належати засновнику або першому власнику поселення.

село Кукли

Перша писемна згадка про село Кукли датована 1559 роком [86].

Поселення розташоване поблизу річки Оконка, яка є притокою Стиру та бере свій початок від Оконських джерел. Уся територія села має значну кількість меліоративних каналів, викопаних у 1980-х роках. До меліорації Кукли були оточені водою, що сприяло розвитку рибальства, особливо ловлі в'юнів, які масово водилися у заболочених водоймах.

Найпоширенішою є версія, що назва села Кукли походить від рослини «кукіль» (лат. *Agrostemma*), яка була дуже поширена в околицях. Спочатку поселення могло називатися «Кукіль», потім трансформувалося в «Куколь», а згодом набуло сучасної форми – «Кукли».

Друга версія вказує на можливий балтійський вплив у назві. Слово «koklis» у литовській мові означає «кахля», що може свідчити про те, що тут виробляли або використовували керамічні матеріали. Відомо, що на Волині в минулому були поширені гончарні промисли і, можливо, в околицях Куклів виготовляли кахлі для печей [83].

Також ойконім Кукли може бути утворено від родової назви Кукли.

Легенда про тіні з солом'яних голів

Давним-давно, у диких лісах біля річки Оконка, на місці, де нині розташоване село Кукли, була священна галявина. Місцеві мешканці вірили, що тут – місце переходу між світами: з одного боку – вода і життя, з іншого – туман і забуття. Щоб оберігати себе від злих духів, вони виготовляли особливих охоронців – солом'яних чоловічків, яких називали «куклами».

Ці кукли не були звичайними ляльками – їх плели за особливим обрядом із житньої соломи, прикрашали червоними стрічками й ховали на перехрестях стежок. Люди вірили, що кожна кукла приймає на себе недобру енергію, страх, зраду – і, коли стає важкою, її треба спалити на світанку.

Але одного разу до поселення прийшла біда. Молодий мисливець порушив правило – взяв куклу з оберегом до хати, бо вона здалася йому гарною прикрасою. У ту ж ніч в селі почали пропадати люди, на полях зав'яли посіви, а в річці Оконці з'явився чорний вир.

Зі страхом люди зібралися на раду. Стара баба-відунка промовила:

– Кукла – не забава. Це те, що тримає межу між нами й тінню.

Щоб врятувати село, куклу повернули на її місце, а всю галявину освятили стародавнім ритуалом. Відтоді кожної весни в Куклах проводять обряд спалення старих кукл, а село отримало свою назву саме від них – Кукли, тобто «місце, де стоять обереги».

Кажуть, уночі, коли вітер ходить з боку Оконки, можна побачити, як щось маленьке й солом'яне перетинає стежки – не бійся, то кукли стоять на чатах.

Таким чином, назва села Кукли, ймовірно, пов'язана з рослиною кукіль, хоча не виключений і балтійський вплив. Розташоване серед водойм, воно довгий час було відоме своїми рибальськими традиціями.

село Лісове **(Лесо, Лісівка, Лисів)**

Перша писемна згадка про село Лесо датована 1577 років, яке згодом отримало назву Лісівка, Лісове [86].

Поселення розташоване на берегах річки Чорнявка, а також поблизу озера Лісівське. Місцевість, де знаходиться село, характерна своєю лісистістю. Село оточене лісами з усіх боків, що стало основною причиною його назви.

Назва села Лісове безпосередньо пов'язана з його географічними особливостями, адже територія села була оточена густими лісами, що

обумовило появу назви. Інколи село також згадується під іншими назвами – Лесо, Лісівка, Лисів, що може бути варіантом або діалектною формою тієї ж назви. Відсутність інших пояснень свідчить про те, що саме природне середовище стало основою для назви.

Легенда про пісню Чорнявої води

Кажуть, що село Лісове (яке колись називали Лесо, Лісівка або Лисів) з'явилося на тому самому місці, де колись був великий дівочий ліс, укритий туманом і шепотом води. Цей ліс тягнувся від річки Чорнявка аж до глибокого озера Лісівського, яке місцеві прозивали Оком лісу. Саме тут, за переказами, жила дівчина на ім'я Чорнява.

Чорнява була не звичайною дівчиною. Вона вміла розмовляти з птахами, викликала дощ, і ніколи не топтала квітів. Її спів міг зупинити бурю, а тиша за нею завжди була глибшою, ніж у найспекотніший полудень. Люди шанували її, але водночас і побоювались: надто вже тиха, надто вже гарна, надто вже лісова...

Одного разу в ті краї зайшов чужинець – вояк, якого війна загнала аж до Чорнявки. Побачивши дівчину, він забув і про зброю, і про шлях додому. Чорнява теж полюбила його, але знала: він – із міста, а вона – з лісу. І ліс її не відпустить.

Коли воїн запропонував їй піти з ним, ліс зашепотів тривожно, а річка почала підійматися. Чорнява не промовила ані слова, лише глянула востаннє й... ступила у воду. Кажуть, вона стала частиною річки. З того часу Чорнявка – темна, але дзвінка, якщо зупинитися вночі над водою, можна почути її пісню: про любов, яка не могла вийти за межі лісу.

Згодом на цьому місці оселились люди й назвали село Лісове – на честь дівчини, яка була лісом і стала рікою. А озеро Лісівське, за повір'ям, не має дна, бо воно ховає в собі спогади Чорнявої.

Таким чином, назва села Лісове відображає географічну особливість, а також зберігає спогади про давні часи, коли ліси були основою життя місцевих жителів.

село Майдан

Через відсутність точної дати заснування села історичні згадки про село Майдан можуть бути пов'язані з розвитком лісових промислів або сільського господарства в регіоні.

Поселення розташоване в низинній поліській місцевості, серед лісів і болотистих луків. Через нього тече річка Осина, яка є правою притокою Стоходу. Навколо села розкинулися ліси, багаті на гриби, ягоди та дичину. Колись ця місцевість була малопридатною для землеробства через болотисті ґрунти, але ідеально підходила для лісових промислів, що й визначило спосіб життя перших поселенців.

Окрім річки Осина, поблизу села є кілька невеликих озер і заболочених ділянок, що утворилися внаслідок весняних паводків та діяльності бобрів.

Село Майдан, як і багато інших поселень із подібною назвою, наймовірніше, отримало її від слова «майдан» – місця вирубки лісу або виробничого майданчика, де займалися ремеслами чи промислами [86].

Оскільки село розташоване у лісистій місцевості, можна припустити, що його заснували люди, які займалися заготівлею та обробкою деревини. Також можливий зв'язок із селітряними або смолокурними виробництвами, адже подібні поселення часто виникали на Поліссі ще з XVII–XVIII століття.

У минулому на території села знаходилися лісопильні та смолокурні печі, сліди яких місцеві жителі ще знаходять у землі.

Деякі старожили згадують, що колись біля села були земляні вали, можливо, залишки давнього поселення чи оборонних споруд.

Місцеві рибалки розповідають про таємничий вир на річці Осині, де, за переказами, зникало чимало човнів.

Легенда про скарб Осиного племені

Давно, коли ліси ще не знали сокири, а вода текла вільно й чисто, на місці теперішнього села Майдан жили люди, яких називали

осинцями – за те, що вони селилися біля річки Осина й шанували осику як священне дерево. Осика, за віруваннями, могла чути все: шепіт трав, думки людей і навіть накази вітру. Люди вірили, що саме осика захищає їх від злих духів та ворожих племен.

Одного разу до Осини прибилося плем'я чужинців, які шукали скарби. Вони знали: десь тут, у долині, осинці заховали золотий камінь, на якому, за легендою, колись сидів сам Перун, кидаючи блискавки у бурхливе небо. Цей камінь начебто давав силу бачити майбутнє.

Чужинці почали копати землю, зрубали багато осик, тоді річка Осина потемніла, неначе в неї вилили чорнило. Люди казали: це кров дерев, це сльози землі.

Та в найтемнішу ніч, коли буря знялася над лісом, з річки вийшла жінка з волоссям із гілок осики, а очима – як водяні кола. Вона звернулася до чужинців людською мовою:

– Не ваше – не руш. Бо хто шукає скарбу сили, знайде гнів землі.

Зранку всі чужинці зникли без сліду, а на березі річки лишився лише камінь, обвитий корінням осики. Його ніхто більше не намагався зрушити.

На згадку про ті події місцеві стали звати свою оселю Майданом, що означало «місце збору» – людей, духів, лісу й води. А річка Осина донині тече через село, ніби охороняє свій прадавній камінь і шепоче: «Не шукай сили в багатстві, шукай у корінні».

Таким чином, назва села Майдан пов'язана з лісовими промислами, зокрема вирубкою лісу, виробництвом деревного вугілля, смоли та поташу. У минулому слово «майдан» означало відкритий простір у лісі, де здійснювали заготівлю деревини або проводили військові збори.

село Мала Ведмежка

Точна дата заснування села не зафіксована в історичних джерелах. Проте, як й інші населені пункти регіону, Мала Ведмежка

могла виникнути в середньовіччі або в період активного освоєння лісових земель.

Село Мала Ведмежка розташоване у низинній поліській місцевості, оточеній густими лісами та болотами. В околицях розташоване озеро, яке наповнюється талими та дощовими водами.

Характерною особливістю місцевості є лісові хащі та заболочені ділянки, які здавна слугували прихистком для диких тварин, особливо ведмедів. У давнину Полісся було відоме своєю дикою природою, де траплялися ведмежі барлоги, вовчі лігва та інші природні укриття для звірів.

Навколо села розташовані старі дубові гаї, які місцеві мешканці вважають особливими, оскільки, за переказами, в них проводили обряди ще древні слов'яни.

Назва села Мала Ведмежка, ймовірно, походить від ведмедів, які колись водилися в місцевих лісах.

Через густі ліси та болота у цій місцевості часто зустрічалися ведмеді, особливо в період, коли ці тварини ще не були витіснені з Полісся. Місцеві жителі часто знаходили ведмежі сліди або навіть стикалися з хижакми в лісі.

За переказами, колись тут жив великий мисливець, якого прозвали Ведмедем через його силу та спритність. Кажуть, що саме він оселився у цих краях разом зі своєю родиною, заснувавши перші поселення.

Назва могла походити від давнього поселення, яке називали «Ведмежка», але пізніше воно розділилося на два – «Велику Ведмежку» та «Малу Ведмежку».

Легенда про клятву ведмедиці

Колись дуже давно, коли над Волинським краєм шуміли праліси, а люди ще розуміли мову звірів, на місці теперішнього села Мала Ведмежка розкинувся густий ліс, де водилися велетенські ведмеді. Але особливо шанували місцеві одну, білу ведмедицю, яку називали Берегинею Лісу. Вона ніколи не нападала на людей, але приходила до меж хат, коли хтось тяжко хворів чи стояв на порозі смерті. Казали: якщо вночі ти побачиш слід ведмедиці, значить, тебе охороняють духи предків.

Одного разу на край лісу прибули лісоруби з далеких земель. Вони не шанували місцевих традицій, не просили дозволу в лісу, а

почали вирубувати дерева й полювати на диких звірів. Почали гинути олені, вовки, навіть птахи покинули край.

І тоді з'явилася стара жінка в лахмітті, з очима, як темні лісові озера. Вона звернулася до лісорубів:

– У цьому лісі живе клятва: хто завдасть болю Берегині, той сам буде вигнаний з усіх земель.

Але її не послухали. Лісоруби підстерегли білу ведмедицю й убили її на високому пагорбі. Та тільки-но впала вона, вдарив грім, земля під ногами розкололася. З неї вирвалися корені, обвили вбивць і потягнули їх у темряву.

Наступного ранку на тому пагорбі з'явилося джерело, вода в якому була холодна і чиста, мов сльоза. А навколо почали селитися люди, які шанували пам'ять про ведмедицю. Вони назвали село Малою Ведмежкою – на згадку про лагідну, але сильну охоронницю лісу.

Кажуть, іноді вночі чути, як хтось тихо ходить краєм лісу – і то не людина, а велика тінь... Берегиня перевіряє, чи не забули її клятву.

Таким чином, назва села Велика Ведмежка пов'язана з густими лісами та ведмедями, які колись жили у цій місцевості.

село Мала Яблунька

Перша писемна згадка про село Мала Яблунька датована 1523 роком [86].

Поселення розташоване в поліській місцевості, де переважають рівнинні ландшафти, ліси та річки. Поруч розташовані озера, а навколишні землі здавна були сприятливими для садівництва.

У давнину тут росли яблуневі сади, що й могло стати причиною назви села. Можливо, місцевість славилася своїми яблуками, які вирощували мешканці ще здавна.

Назва «Мала Яблунька» вказує на те, що на цих землях було багато яблунь, які вирощували місцеві жителі [23]. Поселення заснували саме біля великого яблуневого саду.

Поруч існувало інше село зі схожою назвою, Велика Яблунька, тому для їх розрізнення поселення отримало уточнення «Мала».

У давнину слов'яни часто називали місцевість на честь дерев. «Яблунька» могла позначати місце, де ріс старий священний яблуневий сад, що мав особливе значення для жителів.

Легенда про яблуню на крові

Кажуть, що на місці теперішнього села Мала Яблунька колись стояло лише одне дерево – стара дика яблуня. Навколо – дрімучі ліси, тиха течія невідомої притоки, і ні душі. Але саме це дерево стало осердям великої трагедії, з якої народилася надія.

У XVIII столітті в цю місцину втекла родина з дитиною, переслідувана панськими гайдуками. Вони сховалися під яблунею, а жінка, вже ледве жива від втоми, залишила маленьку дівчинку на руках чоловіка і прошепотіла:

– Хай росте тут, як ця яблуня... Незламна...

Гайдуки знайшли втікачів. Жінка загинула, чоловіка поранили, але дитину не помітили – вона лежала просто під яблунею, прикрита листям і мовчазною тінню.

З того дня дерево змінилося – його плоди стали яскраво-червоні, мов кров, а вночі листя шелестіло, ніби шепотіло молитву. Місцеві вважали його священним: хто скуштує яблуко з цього дерева, отримає силу витримати будь-яке горе.

Коли згодом сюди почали селитися люди, то навколо того дерева і збудували перші хати. А село назвали Малою Яблунькою – не через розміри, а через ту саму одну яблуню, яка врятувала життя, стала свідком втрат і охоронницею майбутнього.

Досі десь у старих садах можна знайти яблуню з червоними, як світанок, червонобокими плодами – кажуть, це нащадок тієї самої, якщо з'їси її плід у час смутку, серце знову навчиться вірити.

Таким чином, мело Мала Яблунька зберігає у своїй назві спогад про яблуневі сади, що колись росли на цій землі.

село Набруска

Село Набруска, ймовірно, виникло в період середньовіччя під час активної колонізації Волинських земель.

Поселення розташоване в межах Поліської низовини. Через село протікає річка Череваха (іноді згадується як Бруска), яка є правою притокою Стоходу. Місцевість навколо села характеризується лісами, болотистими ділянками та луками, що типово для цього регіону. Завдяки цьому тут споконвіку займалися лісовими промислами, рибальством та бортництвом.

Деякі дослідники вважають, що назва «Набруска» походить від річки Бруска (Череваха), на якій розташоване село [36].

За народною версією, назва села походить від слова «брусниця» (різновид дикої ягоди), оскільки місцевість, де виникло поселення, була багатою на ці ягоди. Люди казали, що село знаходиться «на брусницях», що й могло дати назву «Набруска» [19].

Легенда про сльозу русалки Бруски

Колись дуже давно село текла тиха і прозора річка, яку місцеві звали Бруска – нині відома як Череваха. Вона не просто виблискувала під сонцем – у ній жила русалка на ім'я Бруска, яка не була злою, як ті, що заманюють молодців у воду. Ні, Бруска плакала... Бо кохала людину.

Юнак з ближнього поселення на ім'я Левко часто приходив до річки напиться води і пограти на сопілці. Бруска слухала його мелодії, а кожен його звук будив у її серці щось людське. Вона з'явилася йому одного разу у сьйві місяця. Вони зустрічалися щодня. Він грав, вона співала, а вода довкола світилася.

Та про це люди дізналися. Старі сказали: «Це нечиста сила!». Левка вигнали з рідного краю. Він зник – втік чи загинув, ніхто не знає.

Бруска ж лишилася. Сіла на камені посеред ріки й плакала три дні й три ночі. Її сльози розлили воду далеко довкола, а там, де впала остання, виросла верба, яка досі стоїть на березі, нахилившись до води, ніби слухає річку.

Відтоді річку почали називати то Бруска, то Череваха, бо хто чув її шум – казав, що там щось бурчить, ричить і плаче.

А село, що виросло на берегах цієї ріки, назвали Набруска – «там, де плакала Бруска».

Кажуть, у найтихіші ночі, коли вода спокійна, а вітер не рухає листя, можна почути мелодію сопілки й ніжний дівочий спів – то русалка Бруска досі чекає на свого Левка.

Таким чином, назва села Набруска пов'язана з річкою Бруска (Череваха), яка протікає через село.

село Нова Руда

Історичні відомості про село Нова Руда відсутні, але, ймовірно, воно виникло в результаті розвитку сільського господарства або видобутку корисних копалин.

Поселення розташоване на території, де природа багата на низини, лісові масиви та річки. Водні ресурси регіону, зокрема річки та ставки, сприяють родючості місцевих земель, що було одним із факторів розвитку сільського господарства.

Назва села Нова Руда походить від слова «руда», що вказує на наявність природних багатств, зокрема залізних руд або інших корисних копалин, які могли бути присутніми в місцевості [23].

Додаток «Нова» вказує на те, що село було засноване пізніше, ніж інші населені пункти з подібними назвами, або це було відновлення існуючого поселення.

Легенда про заснування села

Колись давно, у далеких лісах і болотах, де нині простягається село Нова Руда, стояло лише кілька хатин, оточених дикою природою. Місцеві мешканці – вільні мисливці й рибалки – вірили, що ці землі мають свою душу, яку треба шанувати. Але найбільше шанували вони загадкову річку, що текла червонуватими водами крізь їхній край. Кажуть, що саме колір цієї води і дав назву місцевості – Руда.

Проте не завжди ця земля була «ноюю». За переказами старого лісника на ім'я Гордин, ще кілька століть тому тут стояло поселення з тією ж назвою – Руда. Люди жили мирно, аж поки не прийшли з півночі загарбники, вогнем і мечем знищуючи все на своєму шляху. Поселення згоріло дотла, лише кільком сім'ям вдалося втекти до лісу.

Минуло багато років. На згарищі вирости дерева, а згадки про стару Руду розчинилися в пітьмі часу. Та одного вечора у сні правнукові вцілілих переселенців – юнакові на ім'я Іван – з'явилася жінка в червоному. Її очі світилися, як вогні на болоті, а голос звучав, наче говорила сама земля:

– Іване, пора повернути Руду до життя. Там, де сльози проливали земля, де кров змішалася з глиною, має знову зазеленіти хліб і загомоніти людський сміх. Але наречи її Новою, бо стара вже спочила у вічності.

Іван розповів про свій сон односельцям, усі, хто з ним тієї ночі слухав тишу біля вогню, відчули: то був не просто сон. Вони вирішили повернутися на те місце й збудували перші хати, проклали нову стежку до червоної річки і назвали поселення Нова Руда.

Кажуть, коли туман опускається на річку, інколи можна побачити постать жінки в червоному, яка мовчки стоїть і пильнує землю. Вона – охоронниця пам'яті. І доки її оберігають, жодне лихо не спіткає Нову Руду.

Таким чином, назва села Нова Руда вказує на певні природні або господарські особливості місцевості.

село Нові Підцаревичі

Перша писемна згадка про село Підцаревичі датована 1583 роком [86].

Село знаходиться в мальовничій місцевості на правому березі річки Горбах, що є притокою Стиру. Рельєф території рівнинний, з лісовими масивами та прилеглими луками, що сприяло розвитку сільського господарства.

Його назва, за переказами старожилів, походить від сусіднього поселення Підцаревичі, яке виникло ще в давні часи як «піддане» царевому представнику – можливо, воєводі чи управителю великокняжих володінь. Із часом, коли частина мешканців переселилася на нове, зручніше для життя місце – ближче до води, лісів і родючих ґрунтів – виникли Нові Підцаревичі.

Назва села Підцаревичі може вказувати на певну історичну чи соціальну значимість цього поселення. Можливо, назва пов'язана з князівським чи царським родом, у кого могли бути маєтки у цій місцевості. «Підцаревичі» може вказувати на землю, яка належала родині або певному представнику влади, що мав титул «царевич» або «цариця».

Частина «Нові» вказує на те, що село було утворене пізніше, ніж інші населені пункти з подібними назвами, або на те, що це нове поселення в порівнянні з іншими територіями, що могли мати схожі назви.

Легенда про золотий горб

Колись, дуже давно, на місці, де нині простягнулося село Нові Підцаревичі, був дикий ліс, а між деревами петляла річка Горбах. Її води вважали священними, бо вони текли так тихо і чисто, що в них можна було побачити не тільки небо, а й власну долю.

Жили в тій місцевості мандрівні монахи, що рятувалися від війни і шукали місце спокою. Одного разу один із них, старий отець Артемій, побачив у сні, як на пагорбі над річкою з'явився світлий промінь, що пробив землю, і звідти виросла золота груша. «Там, – сказав голос уві сні, – має народитися поселення, що знатиме мир, допоки вода буде чиста, а серця людей – щирі».

Наступного ранку отець вирушив у те місце і справді – знайшов високий горб, з якого відкривалась широка долина і звиви Горбаха. Він поставив там хрест і лишився. Згодом до нього приєдналися інші люди – втікачі, селяни, мандрівники. Вони оселилися поруч і нарекли місце Новими Підцаревичами – мовляв, тут новий початок, під царевим благословенням небес.

Кажуть, що одного разу ворог наблизився до села, але як тільки ступив на Золотий Горб, земля задрижала, з'явився туман, а з вод річки Горбах піднялась біла постать – нібито дух самої природи. Загарбники втекли, а мешканці ще довго клали квіти на горі.

І нині старі люди кажуть: коли над селом сходить вранішній туман, а вода в Горбасі дзвенить особливо чисто – то дух оберігає своїх. А Золотий Горб – він і далі стоїть, тільки груша та давно вже не росте, лиш мох і тиша нагадують про чудо.

Таким чином, назва села Нові Підцаревичі, ймовірно, походить від титулу «царевич», що вказує на належність землі до княжого чи царського роду, який міг би мати значний вплив на цю територію.

село Новосілки

Перша писемна згадка про село Новосілки датована 1577 роком [86].

Поселення знаходиться на річці Окінка, яка на південно-західній околиці села впадає в річку Стир. Географічне розташування села на важливих водних шляхах могло сприяти розвитку сільського господарства та торгівлі в цьому регіоні.

Річка Окінка була основним водним ресурсом для місцевих жителів, яку також використовували для транспортування товарів і забезпечення водопостачання.

Назва «Новосілки» є типово українською топонімічною формою, що вказує на новоутворене поселення [23]. «Ново» вказує на нове або нещодавно засноване поселення. «Сілка» – від стародавнього слова «село», що означає невелике поселення.

Отже, назва «Новосілки», ймовірно, означає нове поселення або село, яке виникло на місці більш старих сіл або поселень, яке було засноване в певний період часу, ймовірно, в результаті розширення землеробства або через переселення людей з інших територій.

Легенда про силу Новосілок і ріку Окінку

Кажуть, ще в 1500-х роках, коли землі на півночі Волинського краю були майже незаселеними, прийшли сюди люди з різних кінців – утікачі від панщини, шукачі вільного життя, старовіри, майстри, які

хотіли розпочати життя наново. У долині між пагорбами текла тоді спокійна, мов задумлива жінка, ріка з дивною назвою Окінка.

Місце це було гарне, родюче, але мовчазне, ніби щось приховувало. Люди збудували перші хати, копали колодязі, розчищали землю, а поселення почали називати просто Новосілки, бо всі в ньому були «новоосілими» на цій землі.

Але одного дня до села прийшов старий дід у сірому з цінком і очима, що світилися, мов жарини. Він попросив води з Окінки. Йому дали. Тоді він сказав:

– Добре зробили, що на цій ріці стали. Вона – не проста. У її глибинах спочиває давня сила та не кожен здатен її пробудити. Але якщо ви житимете в згоді між собою й землею, сила стане вашою.

Люди тоді його не зрозуміли, дід зник, а ріка й справді почала творити дива. В найпосушливіші роки в селі була волога, у найхолодніші зими в хатах було тепло. А якось під час грози блискавка вдарила в дуб біля берега, але той не згорів, а навпаки – зацвів.

З того часу старожили вірили, що Окінка має дух, що захищає Новосілки. Кожного весняного рівнодення господарі виходили до ріки, дякували їй за воду, кидали у хвилі житній хліб та стрічки.

І досі кажуть, що той, хто з чистим серцем вмиється водою з Окінки вранці, отримає силу не лише для тіла, а й для душі. А Новосілки – село, яке збудували не просто люди, а ті, хто мав відвагу почати все спочатку. І тому тут завжди є місце для нових початків.

Таким чином, назва села Новосілки вказує на те, що воно було засноване на нових, неосвоєних землях або території, яку почали розвивати для житла та сільськогосподарського використання.

село Оконськ **(Кукольська Воля, Вікно, Оконська)**

Перша, не підтверджена документально, згадка про село датована кінцем XIV – початком XV століття. В документах зустрічається під назвою Кукольська Воля, Вікно, Оконська [19].

Природне джерело біля села має велике значення для місцевих жителів. Така назва могла бути дана через форму джерела або його важливість для водозабезпечення.

Навколо джерела є охоронні земляні вали, що вказує на можливу оборону цього місця в історії села, або це могли бути залишки давніх укріплень.

Вважається, що на місці сучасного села колись існувало місто Новоставки, залишки якого можна знайти на південно-західній околиці села в урочищі «Окниско», яке розташоване на одному з відгалужень торгового шляху, відомого ще з часів Київської Русі.

Назва Оконськ пов'язана з характерними природними особливостями місцевості. Є припущення, що назва походить від слова «око», що вказує на важливі природні об'єкти. «Око» або «Вікно» – це природне джерело, що має велике значення для місцевих жителів [23].

Назва Кукольська Воля, можливо, походить від родового імені та від терміну «воля», що вказує на вільне поселення або колонізацію нових земель [23].

Назва «Вікно» виникла через форму або особливості джерела, яке могло виглядати як природне вікно, з якого витікає вода [30].

Оконська – ця назва, ймовірно, пов'язана з природним джерелом, яке було відомо як «Око».

Легенда про Вікно в землю

Давним-давно, коли над Поліссям ходили ще не хмари, а велетини-духи в білому серпанку, на місці нинішнього Оконська стояв густий ліс. Кажуть, що в тому лісі було особливе місце – галявина, у центрі якої красувалося велике кругле озеро. Але не просте. Люди казали: це не озеро, а Вікно у саму душу землі.

Це місце у народі спершу й прозвали Вікно. Тут вода завжди була мов дзеркало, а хто дивився у неї в повню, міг побачити не своє відображення, а образ майбутнього чи давніх предків. Не кожен витримував той погляд, бо правда була глибока, як сама земля.

Пізніше тут оселився козак Кукольський, відставний вояк із Січі. Люди прозвали його «волелюбом», бо землю він нікому не давав продати чи забрати. Саме він і нарік поселення Кукольською Волею, бо кожен, хто приходив, мав бути вільним і жити за совістю.

Але найбільше всім запам'яталась його розповідь про те озеро вікно.

– Не просте воно, – казав старий, – у ньому душа цієї землі. І як вода в ньому не висохне, так і народ наш не зникне.

З часом поселення почали називати ще й Оконська, від слова «око» або «вікно», бо те озеро справді нагадувало велике око, яке пильнує край.

Так із духу лісу, води і волі народився Оконськ. А озеро зберегло свою силу. І хто вночі піде до нього з чистим серцем, той побачить там небо, навіть якщо над головою хмари.

Таким чином, назва села Оконськ тісно пов'язана з місцевим джерелом, яке стало символом села.

село Підгаття

Точної дати заснування села Підгаття не відомо, але є ймовірність, що воно виникло в середньовіччі або ранньому новому часі.

Через село тече річка Піщанка, яка є лівою притокою річки Стир та важливим водним ресурсом для місцевих жителів.

Територія навколо села переважно рівнинна, що характерно для Полісся. Поблизу села є значні лісові насадження.

Назва «Підгаття» є типовим українським топонімом, що вказує на географічне або природне розташування села. Термін «гаття» у давньоукраїнській мові означав «гат» – штучну споруду для затримання води, наприклад, на річці, щоб утримувати рівень води або створювати водний шлях [23].

«Під» – вказує на місцезнаходження села, яке може бути нижчим або знаходитися біля якоїсь природної споруди чи об'єкта.

«Гаття» – відноситься до гаті чи дамби, що відображає місце, де побудовані або могли бути побудовані дамби або гаті на річці.

Отже, назва «Підгаття» може вказувати на село, яке розташоване біля гатки, дамби або шлюзу.

Легенда про край, де річка Піщанка вгамувала війну

Кажуть, колись на місці теперішнього Підгаття пролягала лише вузька стежка через непролазні піщані болота. Люди обходили те місце стороною, бо вода там була непокірна – весною затоплювала все довкола, а влітку зникала, залишаючи по собі лише сухий пісок.

Якось під час однієї з прикордонних сутичок у тих місцях заховалися троє втікачів – двоє з одного війська, один з іншого. Усі вони були поранені, але річка Піщанка прийняла їх на своїх берегах, дала їм воду, сховала в очереті і, що дивно, не дозволила їм ворогувати. Лежачи поруч, вони почали розмовляти. Виявилося, що кожен із них шукав у війні не слави, а порятунку для своєї родини.

Так серед піску й болота народилось розуміння, що війна несе лише спустошення, а життя – у мирі.

Через декілька років на цьому самому місці оселились нащадки тих воїнів. Вони побудували невеликі хатини на пагорбі, а під ним – збудували гати, щоб вода більше не знищувала землю. Так і з'явилась назва – Підгаття, бо люди жили «під гаттями» – укріпленнями, які давали їм захист від води і символізували мир.

А річка Піщанка з того часу стала тихою – мов жінка, що діждалася свого мужа з війни. І кожної весни вона несе свою воду поміж гатями, нагадуючи: навіть там, де лиш пісок і болото, може прорости життя, якщо люди не несуть у серці ненависть.

Таким чином, назва села Підгаття пов'язана з наявністю гаток – штучних насипів або дамб, які використовувалися для регулювання рівня води в річці Піщанці.

село Рудка (Рудка-Кукольська)

Село існувало уже в середньовіччі під назвою Рудка-Кукольська і, ймовірно, було засноване для обробки землі, видобутку корисних копалин або інших господарських цілей.

Річка Оконка – головна водна артерія села, яка відігравала важливу роль у житті місцевого населення. Рівнинна місцевість з болотистими та лісистими територіями характерна для Волинського Полісся.

Назва Рудка, як і в інших подібних поселеннях, наймовірніше, пов'язана з видобутком болотної залізної руди [23]. На Поліссі в середньовіччі активно добували руду з річкових і болотистих відкладень, виплавляли залізо в спеціальних гутних печах, а отриманий метал використовували для виготовлення знарядь праці, зброї та інших виробів.

Назва Рудка-Кукольська може вказувати на приналежність поселення до певного власника або роду (можливо, шляхетської сім'ї Кукольських, які володіли землями в цьому регіоні) [23].

Легенда про срібну воду Оконки

Давно-давно, ще коли Волинські ліси стояли непрохідні, а вода в річках була чистою, як джерело на світанку, на місці теперішньої Рудки оселилася дівчина на ім'я Кукла. Була вона не просто красуня, а знахарка – знала мову трав, розуміла подих вітру й навіть уміла чути річку.

Жила вона біля води, яку пізніше назвуть Оконкою. Казали старі, що ця річка має душу, а хто її полюбить, того і врятує. І справді, коли приходили недобрі часи – посухи чи бурі, вода в Оконці не міліла, а біла джерелами просто з-під землі, мов шепотіла: «Не бійтеся. Я з вами».

Одного разу до Кукли прийшов старий чоловік із сусіднього поселення. Приніс він з собою грудку глини, що мала червонуватий відтінок і блищала на сонці. Сказав:

– Це не проста глина. Це – руда. Вона дарує силу землі. Та хто не шанує воду, той не втримає її в руках.

Кукла вислухала й віднесла руду до берега річки. Закопала її біля джерела й прошепотіла молитву: «Хай росте не війна, а земля. Хай сила буде в мирі».

З того часу край почав називатися Рудка, на честь тієї дивовижної руди, яку благословила Кукла. А щоб ніколи не забули про добру дівчину, люди додали до назви друге слово – Кукольська.

Кажуть, що коли вночі стати біля Оконки й подякувати землі, з річки почується лагідний жіночий голос. Це Кукла досі оберігає свою Рудку.

Таким чином, назва села Рудка тісно пов'язана з видобутком залізної руди, що і стало основою для його назви. Природні багатства (ліси, вода, болотні руди) визначали господарську діяльність населення.

село Северинівка

Точна дата заснування села Северинівка не відома, проте у 1906 році воно входило до Городківської волості Ковельського повіту Волинської губернії [86].

Населений пункт знаходиться серед типового поліського ландшафту. Неподалік знаходяться озера, які традиційно відігравали важливу роль у житті місцевих мешканців. Рельєф тут переважно рівнинний, з лісистими ділянками та луками.

Назва «Северинівка», ймовірно, походить від стародавнього слов'янського імені Северин. Такі назви часто давались поселенням на честь засновників або власників земель [23]. Це може бути свідченням того, що село було засноване або належало людині на ім'я Северин («суворий», «строгий», «сильний»). Можливо, це ім'я належало або засновнику села, або родині, яка грала важливу роль у розвитку цього населеного пункту.

Назва «Северинівка» є типовою для багатьох українських сіл, де додавання суфікса «-івка» вказує на те, що село належало родині чи особі, чиє ім'я стало основою для його назви [23].

Легенда про Северина і зірку, що впала в ліс

Колись, дуже давно, коли ці землі ще не мали назви, над диким лісом і темним болотом пролітала зірка. Не звичайна, а живе світло – палаюча душа, яку не прийняло небо. Вона впала між деревами, а в тому самому місці на ранок прокинувся подорожній.

Звали його Северин. Люди казали, що він не мав минулого – тільки погляд, у якому жевріла пам'ять про щось велике й далеке, як зірки. Северин оселився тут, у глушині, де вночі співали сови, а вдень не

замавляли птахи. Збудував хату біля джерела, яке згодом стало вважатися святим, почав вирощувати хліб, лікувати травами, навчати доброти.

До Северина тягнулися душі – самітники, біженці, сироти. Так постало поселення, що взяло ім'я від його імені – Северинівка. Люди вірили: Северин – не просто чоловік, а посланець зірки, що впала, аби запалити в людських серцях світло.

Кажуть, перед своєю смертю він пішов до того самого лісу, де колись прокинувся. Його тіло не знайшли, але над тим місцем ночами видно бліде світіння, а повітря там тихе – навіть вітер шепоче пошепки, наче не хоче потривожити чийось вічну присутність.

І досі в Северинівці кажуть: «Тут легко серцю, бо зірка обрала це місце як другий дім».

Таким чином, село Северинівка, ймовірно, отримало свою назву від імені Северин – можливо, засновника, шляхтича або козацького ватажка.

село Софіянівка

Заснування села Софіянівка могло статися в середньовічний період, коли багато нових поселень з'являлися під впливом релігійних осіб або родин, імена яких стали основою для назв сіл.

Населений пункт знаходиться серед поліських рівнин, типових для цього регіону. Поблизу протікають малі річки і струмки, що перемовляються з лісовими масивами та луками.

Назва Софіянівка, наймовірніше, походить від імені Софія, що у перекладі з грецької означає «мудрість» [23].

Поселення могло належати шляхтянці чи пані з іменем Софія. У XIX столітті подібна практика була поширеною.

У селі могла бути церква чи монастир, присвячені Святій Софії.

Можливо, назва з'явилася на честь попереднього місця проживання переселенців, які дали новому селу знайоме ім'я.

Суфікс «-івка» вказує на приналежність до певної особи або роду, що заснували поселення або володіли землями в цьому місці.

Легенда про Софію – берегиню світла

Давно-давно, коли великі ліси ще вкривали Волинський край, а луки були дикими й неприступними, на перехресті звивистих стежок оселилася дівчина на ім'я Софія. Вона не була княжною чи володаркою, не мала ані золота, ані землі, але її серце було чистішим за джерельну воду, а погляд – глибшим за небо.

Софія лікувала хворих травами, допомагала бідним, примиряла ворогів, а її молитва, казали, могла зупинити бурю. Люди приходили до неї з багатьох сіл – хто за порадою, хто за словом утіхи. А де Софія з'являлась, там і трава зеленішала, птахи співали голосніше. Навіть найзавзятіші грішники на мить ставали лагіднішими, почувши її голос.

Коли прийшла біда – хвороба, що косила людей без жалю, Софія не покинула нікого. Вона заходила в кожен дім, не боячись зарази, лікувала, доки мала сили. Востаннє її бачили на світанку – стояла під старою липою й мовчки дивилася в небо. Кажуть, у ті хвилини не було вітру, не шелестіло жодне листя.

Софія зникла так само, як і з'явилась. А люди, які вижили завдяки їй, дали назву поселенню Софіянівка – на честь дівчини, яка принесла світло й залишила його в серцях.

Кажуть, липа, під якою вона стояла востаннє, цвіте завжди рясно, а той, хто щиро попросить у Софії про допомогу, почує шепіт її голосу у вітах...

Таким чином, село Софіянівка, швидше за все, отримало назву від імені Софія – можливо, на честь шляхтянки, або першої поселенки.

село Троянівка

Село Троянівка, ймовірно, засноване в період, коли активно розвивалася землеробська діяльність, що дозволило поселенням з'являтися в різних частинах країни.

Населений пункт розташований в межах Поліської низовини. Його територія багата на природні водойми та заповідні території. На схід від села знаходиться ландшафтний заказник «Кручене Озеро», який є унікальним через звивисті береги та мальовничу природу. На південь розташований гідрологічний заказник «Озеро Болотне», відомий своєю заболоченою місцевістю та рідкісними видами флори та фауни. Через село протікає річка, яка впадає в систему Прип'ятських вод, що впливає на характер місцевого ландшафту та господарську діяльність мешканців.

Назва села може походити від імені князя або боярина на ім'я Троян, який колись володів цими землями [23]. У середньовіччі багато населених пунктів отримували назви від імен власників або засновників.

У деяких легендах слов'янських народів згадується міфічне місто Троян або Троя, яке вважалось символом минулої величі. Можливо, переселенці дали поселенню таку назву в пам'ять про місце, звідки прийшли.

Назва могла виникнути через географічні особливості місцевості. Наприклад, якщо поблизу села були три значущі природні об'єкти – три озера, три пагорби або три лісові масиви, що могло вплинути на формування назви «Троянівка».

Проте, переказами старожилів, назва села походить від імені засновника села [19].

Як і в інших українських назвах, суфікс «-івка» вказує на належність до особи, яка могла бути засновником села або значущою постаттю на певному етапі його історії [23].

Легенда про Троянів ключ

Колись давно, коли над Поліссям ще висіли тумани віків, а ріки не мали берегів, на місці нинішньої Троянівки стояла прадавня варта. Її збудував воїн на ім'я Троян, відомий своєю незламною відвагою й мудрістю. Кажуть, що Троян не був звичайним чоловіком – його мати була поліською знахаркою, а батько – грецьким воїном, що загубився на зворотному шляху з війни в Трої.

Троян обрав це місце не випадково – тут сходилися на раду три джерела, які, за легендою, мали силу зцілювати тіло, душу і думку. Він побудував сторожову вежу, а поряд – дім, в якому знаходив притулок кожен подорожній. Люди з різних земель почали селитися поряд, а

навколо вежі виросло село. Його назвали Троянівкою – на честь засновника.

Перед смертю Троян передав людям ключ – не простий, а срібний, викований з уламків його батьківського меча. Цей ключ, за переказами, мав силу відмикати не лише двері, а й долю, якщо серце того, хто ним користується, чисте.

Кажуть, ключ досі захований у сховку під старим дубом на околиці села. І коли Троянівці буде загрожувати справжня біда, ключ знайдеться, а дух Трояна знову заступить на варту рідної землі.

Таким чином, назва села Троянівка походить від особистого імені.

село Хряськ

Перша писемна згадка про село Хряськ датована 1577 роком [86].

Поселення розташоване у межах Поліської низовини. Через село протікає річка Піщанка – ліва притока Стиру, що відігравала важливу роль у житті місцевих жителів, забезпечуючи їх водою та рибою. Оточене болотистими луками та лісами, село має сприятливі умови для сільського господарства, мисливства та бортництва. Поблизу розташовані лісові масиви, характерні для поліського регіону, які здавна слугували укриттям для місцевого населення під час воєн та набігів.

Існує думка, що назва села Хряськ походить від давнього слова «хряськ» або «хряскіт», яке означає звук тріску, ламання гілок, хлюпання болота [23]. Це може вказувати на особливості місцевого ландшафту – болота та річкові заплави, де ходіння могло супроводжуватися характерним «хряськанням».

У давнину територія села могла бути вкрита численними дрібними озерами та болотами, які місцеві жителі називали «хряськими» через їхню в'язкість і непрохідність.

Можливо, назва пов'язана з давньою слободою або хутором, який заснували переселенці. В історичних документах XVI століття часто

зустрічаються подібні топоніми, які могли означати якесь місце, що виникло через певну подію або природну особливість.

Легенда про Хряськ і річку Піщанку

Давним-давно, коли ліси навколо села були густими й непролазними, а річки ще не несли свої води через відомі для нас русла, на одному з берегів річки Піщанки, що проходила через багаті й зелені землі Волинського краю, виникло село під назвою Хряськ.

Як стверджують стародавні перекази, саме тут мешкав один із перших поселенців – мудрий і добрий чоловік на ім'я Хрясько. Його називали так не тільки за його ім'я, а й за здатність розпізнавати дивовижні звуки лісу й води. Усі, хто приходив до нього за допомогою, чули від нього вигук «Хряськ!». Так він вітав гостей – чи то шукача кращих земель, чи то подорожнього з важким серцем. Тому село згодом отримало таку назву.

Вздовж річки Піщанки Хрясько влаштував невелике поселення, де люди обробляли землю, ловили рибу в річці та вичиняли шкіру, доводячи її до досконалості. Одного разу, коли річка Піщанка почала розливатися після рясних дощів, загроза повені стала для села серйозною. Хрясько, відчувши відповідальність за своїх земляків, вирушив на берег і молився до духів води та лісу.

Незабаром річка повернулася в свої звичні межі, а селяни, вражені милістю природи, почали вважати це місце святим. Вони звели на тому місці храм і почали святкувати день, коли річка відступила. З того часу люди кажуть, що саме в цей день звуки природи стають чистішими, а річка Піщанка несе найкращі дари, які благословляють землю села Хряськ.

І до цього часу, коли люди приїжджають у село, на вухо їм шепочуть: «Не забудь вигукнути «Хряськ!» – це принесе удачу». Містичний вигук досі лунає серед лісів і над водами Піщанки, ніби воскрешаючи душу мудрого Хряська, що завжди буде з ними.

Таким чином, село Хряськ має давнє походження, його назва може бути пов'язана з природними особливостями місцевості (болотами, річкою) або історичними подіями.

село Цміни

Перша писемна згадка про село Цміни датована 1577 роком [86].

Поселення розташоване в межах Поліської низовини. Через село протікає річка Стир – одна з найбільших у цьому регіоні, яка здавна слугувала важливою транспортною артерією та джерелом рибальства. Поблизу села знаходяться численні озера та заболочені ділянки, які створюють унікальну екосистему. У давнину вони слугували природним захистом від ворогів та були багатими на дичину, ягоди й гриби.

Одна з гіпотез пов'язує назву села Цміни з густими лісами та болотами, які оточували поселення. Можливо, слово «цміна» означало темне місце, затінок, глушину [23]. В таких умовах часто стояла густа мряка, що створювала ефект постійної сутінковості.

Деякі дослідники вважають, що назва може походити від давньослов'янського слова «цмі» або «цміль», що означає джміль або дикий медоносний бджолиний рій [30]. У давнину місцеві мешканці активно займалися бортництвом, добуваючи мед із дуплистих дерев у навколишніх лісах.

За переказами, на місці сучасного села колись було стародавнє городище, яке через численні напади та природні катаклізми зрештою «зникло» в болотах. Назва «Цміни» могла походити від слова «цмин», що означало щось, що зникло, сховалося, занурилося у воду або болото.

Легенда про село Цміни

Далеко в глибокій давнині, коли земля Волинська була ще маловідома, на берегах могутньої річки Стир, що протікала через ліси та поля, виникло село Цміни.

Згідно з переказами, в ті часи люди вірили в силу води, яка мала здатність змінювати все навколо. Один із найбільш шанованих жителів села, мудрий чоловік на ім'я Цмій вирушив одного дня до річки, щоб знайти в ній відповіді на давні питання життя.

На той час, річка Стир була відома своєю глибиною та потужністю, а також своєю здатністю змінювати русло, коли з'являлися

великі дощі. Цмій, стоячи на березі, виголосив молитву до річки, просячи її берегти людей і допомогти їм у важкі часи.

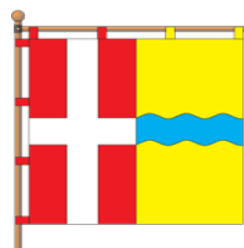
Як кажуть старі легенди, під час молитви річка відповіла своєю силою – води її заспокоїлися, йшов дощ, але він був лагідний і приносив лише добробут. На наступний день сталося чудо – річка повернулася до звичного русла, а на її водах з'явився чудовий образ: біле сяйво над водою, як символ миру та гармонії.

З того часу люди почали називати це місце Цмінами – на честь старця, який знайшов мудрість у спілкуванні з природою. Вони вірили, що Цмій і його молитва врятували село від великих лих, а річка Стир стала їхнім захисником. Кожного року, коли приходив час дощу, старці та молодь збиралися біля річки, щоб віддати данину поваги воді та згадати мудрого Цмія.

І до сьогодні, в селі Цміни, вважається, що коли ти вночі підходиш до річки Стир і тихо шепочеш: «Цмій, ве́ди нас до правди», річка принесе удачу, захистить від труднощів і нагадає про гармонію, яку старе село знаходило з природою.

Таким чином, село Цміни має давнє походження і тісно пов'язане з природними особливостями Волинського Полісся. Його назва може мати географічне або міфічне походження.

село Чарторийськ (Чорторийськ, Старий Чорторийськ)

Перша писемна згадка про місто Чорторийськ датована 1100 роком [86].

Село знаходиться на березі річки Стир, що відігравала важливу роль у торгівлі та сполученні ще з княжих часів. Рельєф низовинний, характерний для Полісся, але з підвищеннями, на яких раніше розташовувалися оборонні споруди. Багато лісів і болотистих ділянок, що робило цю місцевість природною фортецею.

Існує кілька версій походження назви Чарторийськ (Чорторийськ, Старий Чорторийськ).

Походження від давньоруського слова «чорторий» – так називали місця з сильними течіями, порогами або вигинами річки. Річка Стир у цьому місці могла мати звивисте русло, звідси й назва.

Походження від слова «чарторії», що означало бурхливі води, глибокі яри або місця, де річка змінювала напрям.

Також назва пов'язана з родом князів Чарторийських, адже у XV столітті поселення належало княжому роду Чарторийських, який отримав ім'я від цього села.

Також побутує така легенда, що ніби колись через сильну зливу вода порила в тутешніх пагорбах безліч ровів, завдаючи чимало шкоди мешканцям сільця. Люди побачили в цьому «чортову силу» й назвали село Чорториєм [83].

Легенда про село Чарторийськ

В глибокі часи, коли земля Волинська була мало заселена, а величезні ліси та річки ще приховували свої таємниці, на березі могутньої річки Стир виникло поселення, яке згодом стало відоме як Чарторийськ або Старий Чорторийськ. Село, яке сьогодні є частиною історії, тоді було місцем, де починалася велика подорож у світ, сповнений міфів і загадок.

Згідно з легендою, першими жителями цього села були сміливі воїни та землероби, які прийшли з південних країв, шукаючи спокій і захист біля річки, що мала неабияку силу. Серед цих людей був старий воїн на ім'я Чорторий, який після багатьох років служби у війську вирішив оселитися тут, у затишному місці, де річка Стир плавно огинала землю.

Чорторий, що був мудрим і досвідченим старцем, знав, як працювати з землею та водою. Він вірив, що річка Стир не лише дає життя, але й захищає тих, хто поважає її сили. І ось одного дня, під час великої бурі, коли інші села по той бік річки затопило водою, а дерева падали на землю, річка Стир зупинилася, утримуючи всі свої води.

Цей феномен був розцінений як знак, що сама річка може стати на захист села, але тільки в тому випадку, якщо люди віддадуть їй свою повагу. Чорторий, який був вірним своєму слову, звернувся до річки зі словами:

– Стир, великий охоронцю землі, зупинили нас твої води, але не забувай, ми поважаємо твою силу і будемо шанувати твої береги.

І після цих слів річка відступила, залишивши землю незайманою, а з небес на її води впала чудова веселка – знак, що мир повернувся в ці місця.

Із тих пір село, яке згодом стало називатися Чарторийськ, стало місцем для тих, хто шукав гармонію з природою і поважав річки та ліси. Жителі Чарторийська вважали, що сила їхнього села в мирі з річкою Стир і, якщо вони виконують свої обов'язки перед природою, вона захистить їх від будь-яких лих.

Сьогодні на березі річки все ще можна побачити місце, де стояв той самий камінь, на якому Чорторий поклявся на вірність природі, а над водою час від часу з'являється чудова веселка – нагадування про ту давню віру, яку приносили з собою перші мешканці цього села.

Таким чином, Чарторийськ – це стародавнє місто-фортеця, розташоване на важливому водному шляху. Його назва, наймовірніше, походить від слова «чорторий» – річковий вир або крутець. Згодом село стало родовим гніздом князів Чарторийських.

село Череваха

Перша писемна згадка про село Череваха датована 1577 роком [86].

Поселення розташоване в межах Поліської низовини. Через село протікає річка Черевашка, яка є притокою Стиру. На північ від села розташований ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Урочище Джерела» – унікальна природоохоронна територія, де з-під землі б'ють численні джерела з кришталево чистою водою. Навколишня місцевість представлена лісами, болотами та луками, характерними для Волинського Полісся.

Можливо, назва села Череваха пов'язана з давніми слов'янськими словами, що могли вказувати на якісь особливості ландшафту чи діяльності. Слово «черева» в старослов'янській мові мало

значення «живіт» або «черево» [23]. Це може свідчити про те, що в місцевості могли бути особливості природного ландшафту, що нагадували форму або особливості організму, або село могло бути розташоване поблизу водного джерела.

Назва села могла походити від назви річки Черевашка, яка протікає через поселення. У давнину багато поселень отримували свої назви саме від водойм.

Деякі дослідники припускають, що слово «черево» означає «щось повне, багате». Це могло вказувати на родючі ґрунти, багаті природні ресурси або велику кількість води в місцевих джерелах.

Поліська місцевість має піщані пагорби, які могли асоціюватися із «череватістю» ландшафту.

Легенда про село Череваха

Давно-давно, ще в ті часи, коли Волинська земля була вкрита густими пралісами, а люди селилися здебільшого вздовж річок, на місці сучасного села Череваха жили лише мандрівники та мисливці. Місцина ця була незвичайною – тиха долина, через яку протікала невелика, але дуже чиста й дзвінка річка. Люди називали її Черевашка, бо ніби «виводила з нутра землі» джерельну воду, мов із самого черева природи.

У ті часи на місці майбутнього села зупинився старий знахар на ім'я Горивлад, який мандрував у пошуках священної води – джерела, що зцілює тілесні й душевні недуги. І от, коли він ступив у цю долину, почув тихий спів води, що витікала з-під старого дуба. Горивлад набрав води й умив обличчя і... відчув, як усе його тіло сповнилось силою, а стареча втома зникла, немов розтанула.

– Це і є джерело життя, – промовив він. – Тут буде місце, де зцілюватиметься не лише тіло, а й серце людини.

Скоро довкола з'явилися перші поселення. Люди зводили хати біля річки, садили сади, кожного ранку приходили до Черевашки за водою. Вважалося, що хто вмиється зранку у воді з річки, той буде щасливий і щирий того дня.

Згодом село називали Череваха – на честь річки, що ніби виходила з глибини землі, несучи людям здоров'я, силу й мир. А в річці, за переказами, жив дух-охоронець – водяний, якого місцеві звали Дідом Череватим. Якщо хтось ловив рибу жадібно або плював у воду, йому

вночі снівсь Дід і карав лянними сновидіннями. Але якщо хтось приходив з подякою, він посилав багатий улов або щастя в родині.

Кажуть, що й нині в тиші літнього ранку можна почути, як річка ніби шепоче старовинну пісню – ту саму, яку почув колись Горивлад, коли знайшов тут святе місце, на якому постало село Череваха.

Таким чином, назва села Череваха, швидше за усе, пов'язана з річкою Черевашка, однак можливі й інші варіанти тлумачення.

село Черськ

Перша писемна згадка про село Черськ датована 1577 роком [86].

Поселення розташоване в північно-західній частині Волинської області. Через село протікає річка Осина, права притока Стоходу, яка є важливим водним ресурсом для місцевої екосистеми. Окрім річки, навколо села є болота та луки, характерні для регіону. У комплексі це надає широкі можливості для ведення сільського господарства.

Існує гіпотеза, що назва села Черськ походить від слова «чорний» або «чорний ліс», що вказує на темні, густі ліси, які колись оточували це поселення [23]. В таких лісах часто росли дуби та інші важливі дерева, що вважалися символами сили і могутності.

За іншою версією Черськ може бути похідним від імені якоїсь місцевої родини чи історичної постаті, або ж пов'язана з іншими поселеннями на території Східної Європи, де назви «Черськ» та подібні утворюються від кореня «чорн» або «черк» і можуть означати місце на чорноземах чи через кольорові особливості природного ландшафту [36].

Проте, Черськ отримав свою назву від польського міста з такою ж назвою. Вихідці з Польщі, можливо, з одного з поселень, яке носило ім'я Черськ, вирушили на Волинські землі, де заснували нове поселення. Цей процес був характерним для тих часів, коли люди шукали нові землі для освоєння, розробки лісів та землеробства [19].

Польська назва Черськ могла походити від одного з польських топонімів, пов'язаних з місцевістю або її природними особливостями,

наприклад, від слова «чорний» або «чорний ліс» [23]. Оскільки в Польщі є кілька населених пунктів з подібними назвами, ця теорія підтримується істориками, які вважають, що вихідці з цих місць перенесли назву на нову землю.

Легенда про село Черськ

Колись, у сиву у на території, де сьогодні розкинулося село Черськ, був дикий праліс – темний, глибокий і сповнений таємниць. Його серцем текла стрімка й холодна річка Осина, яка здавалася живою істотою – вона то лагідно дзюрчала, то сердито гуркотіла, ніби мала власний настрій. Місцеві боялися заходити глибоко в ті ліси, бо вірили: в самісінькому центрі живе дух-охоронець, що не любить чужинців.

Одного разу, кажуть, у лісі з'явилася вродлива дівчина на ім'я Чера. Вона не пам'ятала, звідки прийшла – ніби виринула з самого ранкового туману. Говорили, що її вигнала з дому зла мачуха, й Чера блукала до тих пір, поки не впала знесилена біля річки. Враз вода спинилася, мов би сама природа завмерла. Над дівчиною з'явилося світло, а там, де вона торкнулася землі, проросли пахучі трави й квіти, яких до того тут ніхто не бачив.

Відтоді річка Осина наче змінилася: її вода стала м'якою, а береги – привітними. Люди, які проходили повз, почали селитися поруч, бо казали: тут добре спиться, сни ясні, а вода з річки цілюща.

Назву новому поселенню дало ім'я тієї дівчини – Черськ, на пам'ять про Черу, що принесла в ліс світло і гармонію. За переказами, її душа й досі охороняє річку Осина. Якщо хтось приходить з добром, вона дарує спокій, а якщо з лихими думками, річка починає шуміти та жене чужинця геть.

Так і живе Черськ – село з душею, народжене з легенди, що лунає у плескоті ріки Осина.

Таким чином, назва села Черськ, ймовірно, походить від одного з польських міст, що мали таку ж назву.

3.3.4. Прилісненська територіальна громада

Утворена 26 липня 2016 року шляхом об'єднання Галузійської, Городоцької, Карасинської, Лишнівської, Прилісненської та Серхівської сільських рад тодішнього Маневицького району та Новочервищанської, Тоболівської сільських рад Камінь-Каширського району (рис. 3.18).

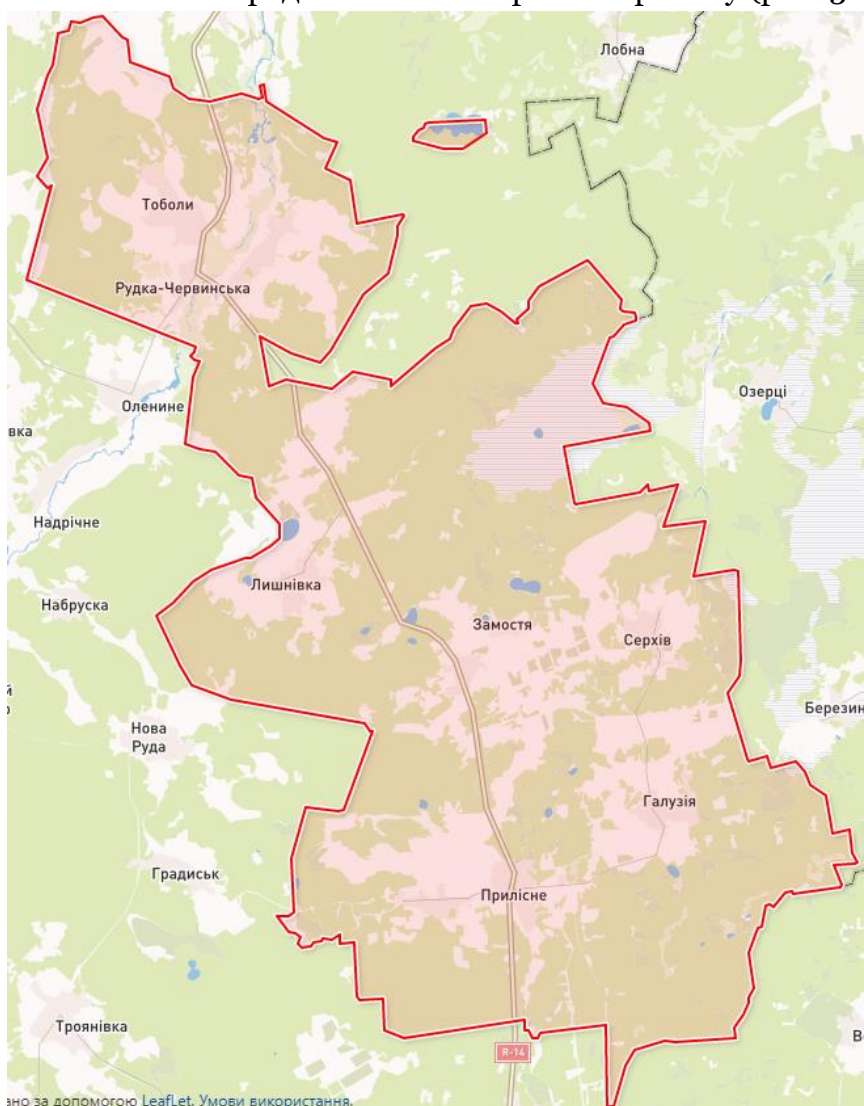

Рис. 3.18. Картосхема Прилісненської територіальної громади [46]

До складу громади входять 11 сіл: Галузія, Городок, Замостя, Карасин, Лишнівка, Нові Червища, Прилісне, Рудка-Червинська, Серхів, Старі Червища та Тоболи (рис. 3.18).

село Прилісне (Монєвичі, Маневичі)

Перша писемна згадка про село Моневичі датована 1545 роком. Згодом назва трансформувалася у Маневичі, а у 1964 році населений пункт отримав назву Прилісне [86].

Через село протікає річка Піщанка, ліва притока річки Стир. Це важливий водний ресурс для села, який використовувався для зрошення та рибальства, а також відігравав роль у розвитку сільського господарства. Село розташоване в низинній місцевості, оточеній лісами та болотистими територіями, що характерно для багатьох частин регіону. Такий ландшафт забезпечує наявність родючих ґрунтів, які добре підходять для сільського господарства. Місцевість навколо села була і залишається багатою на ліси, що у минулому було важливим фактором для виживання мешканців, які займалися мисливством, лісозаготівлею та іншими промислами. На південному заході від села розташовані лісисті та болотисті території, що робить його важливим для природного середовища області.

Назва «Прилісне» прямо вказує на близькість до лісових масивів [23].

Від старовинних назв цього села можна простежити зв'язок з іменами, що належать до давніх українських або польських топонімів. Назва «Маневичі» або «Монєвичі» може бути утворена від імені першого поселенця чи засновника, що було характерно для того часу [23].

Після перейменування село отримало назву Прилісне. Назва походить від слов'янського кореня «ліс», що вказує на місце розташування села поблизу лісових масивів. Це дуже типова практика в українській та східноєвропейській топоніміці, де багато сіл отримують свої назви в залежності від близькості до таких природних об'єктів як ліси, річки або гори.

Легенда про срібну ріку Піщанку і Прилісного Діда

Давно це було, ще тоді, коли не було на цих землях ні доріг, ні сіл, а тільки глухі ліси, болотяні хащі та стрімка річка, що сріблилася поміж піщаних берегів. Її називали тоді Стримучка, бо несла вона свої води швидко, але м'яко, ніби боялася розбудити лісових духів.

У серці того лісу жив самітник – старий лісовик, якого прозвали Прилісним Дідом. Кажуть, він був не людиною, а духом предків, що стеріг ліс і воду. Ходив у полотняному вбранні, мав довгу бороду, заплетену в лісовий мох, а очі його світилися, наче багаття в нічному таборі. Усе знав: де яка бджолина борть, де вовчиця виводок веде, де в ріці срібна риба спить.

Одного разу в ці землі прибився втікач-княжич, син литовського боярина, що не схотів іти на війну й утік з палацу в пошуках волі. Йшов він три дні й три ночі, доки не натрапив на річку й не впав обезсилений край води. Саме тоді й побачив його Прилісний Дід.

– Вижити хочеш? – спитав старий.

– Хочу. Та й жити хочу... по правді. Без меча й кривди.

– Тоді лишайся тут. Земля ця – для тих, хто несе спокій.

Так княжич лишився. Вирубав на узліссі хату з дуба, поставив пасіку, почав збирати мед, ловити рибу. До нього потягнулися інші люди: хто рятувався від неволі, хто шукав землі, а хто – просто тиші. І за кілька років біля стрімкої річки виросло поселення, що спочатку звалось Маневичі, від імені першого осадника. Але старі люди й досі називали його «прилісне», бо стояло на межі лісу, мов на варті.

Кажуть, Прилісний Дід не зник. Коли на село насувалась біда, він приходив уночі до ватаги і вказував дорогу до порятунку. А ще – відкривав дітям таємні лісові стежки, якщо ті губилися. Саме тому, як твердили старі, жодна дитина в Прилісному ніколи не загинула в лісі.

А річку з часом почали називати Піщанка, бо текла по піщаному дну і мала колір, наче мідь на сонці. Вона стала священною. Біля неї хрестили дітей, на її водах ворожили дівчата, а кожної весни, коли крига скресала, брали з неї відро води для хати – щоб у домі панував мир.

Сьогодні Прилісне – сучасне село, але в ніч на Купала, кажуть, біля річки Піщанки іноді можна побачити світло, що не схоже на жоден вогонь. І чути спів, наче старий голос промовляє: «Хто з добром до лісу, той у лісі знайде спокій».

Таким чином, назва села Прилісне має тісний зв'язок з природними характеристиками місцевості, зокрема лісами.

село Галузія (Голля)

Перша писемна згадка про село Голля датована 1539 роком [65].

Село Галузія розташоване на берегах річки, що могла бути важливим фактором для розвитку рибальства, сільського господарства та торгівлі у минулому, наявність лісів забезпечувала лісові промисли, числені болота та луки – випас худоби, розведення домашньої птиці.

Давня назва «Голля» може бути пов'язана з давньоруським словом, яке означало «дерев'яна порубка» або інше сільське використання природних ресурсів, як от ліс [23]. Це також могло вказувати на місцевість з лісами або підсіченими ділянками землі, які використовувалися для господарських потреб.

Найбільш вірогідною версією є те, що назва села Галузія походить від урочища Голля, яке розташоване на заході від села між Галузією та Прилісним. У цьому урочищі, за переказами, були людські поля, але через піщані ґрунти врожаї на них були низькими. Таке землеробство могло спонукати місцевих жителів дати цій місцевості назву Голь (від старослов'янського слова «голь» – безплідна земля, бідна на врожай), що пізніше переросло в Голля. Згодом ця назва поширилася на село, яке виникло в тій місцевості [65].

Легенда про дівчину з Гілля

Колись дуже давно, коли ще поліські болота були непрохідними, а ліси – незайманими, у цій глухій місцині оселився мандрівний дідзнахар. Люди з навколишніх хуторів розповідали, що він бачив у сні дивну дівчину, зростом як лісовий пагінець, з косами, сплеченими з гілля і хвої, а очі в неї – наче зелені мохи з криничного дна. Вона ніби кликала його прийти туди, де зливаються тіні дерев і перетинаються стежки вітрів.

Дід послухав сновидіння і рушив у путь. Через тиждень блукань він натрапив на пагорб серед лісу, де три потоки текли в один яр, а над

ними спліталоя гілля дерев так густо, що навіть вдень стояла темінь. Там і з'явилася перед ним Дівчина з Гілля – як вогонь у зеленому мареві.

– Тут місце життя, – прошепотіла вона. – Тут оселяться ті, хто тікає від війни, голоду й зради. Але тільки ті, хто шанує ліс, воду і землю, зможуть тут вижити.

Дівчина розчинилася в повітрі, залишивши після себе вінок із молодих гілочок, який дід закопав у землю. І з того місця виросло дерево, якого ніколи не бачили ніде, – з гілками, що світяться вночі зеленим світлом, наче серце лісу.

Минуло кілька літ. Сюди справді почали приходити втікачі: хтось рятувався від панів, хтось – від татар, хтось – просто в пошуках спокою. Всі селилися довкола того дерева, яке називали Голля – за його сплетене гілля, що захищало від бурі й злих духів.

Так виникло село, яке пізніше стало зватися Галузія. Старі люди казали: якщо вдосвіта доторкнутися до кори того дерева, то можна побачити в сні свою долю. А ще – іноді вночі по лісі ходить дівчина з Гілля, співає пісні і оберігає кожну душу, що тут живе.

Таким чином, назва село Галузія, ймовірно, відображає місцеві природні особливості.

село Городок (Грудек, Чернч-Городок, Чернче-Городок)

Перша писемна згадка про село Городок датована 1136 роком [66].

Село Городок (також відоме під назвами Грудек, Чернч-Городок, Чернче-Городок) розташоване неподалік від зоологічного заказника «Рись». Поруч із селом тече річка, а територія цього населеного пункту має історичну та природну значущість завдяки наявності залишків стародавнього городища, яке функціонувало ще за часів Київської Русі.

Назва села пов'язана з давнім слов'янським терміном «городок», що означає мале укріплене поселення або містечко, фортецю [23]. Згідно з історичними джерелами, перша згадка про Городок

відноситься до 1136 року, що підкріплює думку про існування на цій території значущого поселення ще в часи Київської Русі. Варіанти назви, як-от Чернч-Городок чи Грудек, є результатом еволюції місцевих назв, де спостерігається зміна звучання і форми залежно від часу та політичної ситуації. Основний корінь назви – городок – вказує на оборонну функцію поселення, яке, ймовірно, було оточене валами або іншими земляними укріпленнями [66].

Назва Городок є відомою в Україні, оскільки цей топонім часто зустрічається у різних регіонах. Слово «городок» походить від давньоруського «город», що означає «місто» або «укріплене поселення» [23]. Така назва вказує на можливу давню фортецю або укріплене поселення, яке стало основою для подальшого розвитку села.

Одна з варіацій назви – Грудек – могла з'явитися через перекручення або фонетичні зміни в різних мовах або діалектах. Такі зміни могли виникати через різні впливи та мовні традиції.

Інші варіанти назви, як Чернч-Городок чи Чернче-Городок, ймовірно, є результатом впливу місцевих мовних та діалектних особливостей або ж назвами, що відображають певні географічні чи культурні характеристики (наприклад, наявність води чи лісів).

Легенда про кам'яного воїна

У сиву давнину, коли довколишні землі ще були вкриті густими лісами й частими туманами, на місці нинішнього Городка стояло укріплене городище – Грудек. Його обвивали річечки й болота, а мури, зроблені з глини й дубів, були неприступними. Люди тут були сміливі, а ще вірили в сили землі, каменю й води.

Кажуть, жив у тому городищі воїн на ім'я Черн, нащадок древнього князівського роду. Він був не просто вояком – у його серці горіло полум'я справедливості, а меч, який він носив, блищав не тільки металом, а й правдою. Черн охороняв край від набігів, дбав про людей, а сам ліс віддавав йому шану – птахи не співали, коли він ішов на битву, а вовки супроводжували його на дорозі.

Одного разу дійшов до Грудка чорний вітер зі сходу – татари наближалися, а з ними й зрадники, що проводили їх таємними стежками. Черн зібрав дружину і дав страшну, але останню битву. Кажуть, що коли вороги прорвалися до городища, він стояв на камені й зупинив їх сам один, поки всі мешканці не втекли в ліси.

Він загинув, але не впав. Легенда каже, що в момент смерті, коли його торкнувся останній промінь сонця, його тіло скам'яніло – став він каменем, що й досі стоїть у лісі біля села, порослий мохом, але з виразом обличчя, сповненим спокою. Люди назвали те місце Чернче-Городок – на честь воїна, що став стіною між життям і загибеллю.

І досі старі люди кажуть: «Якщо торкнутися того каменя в ніч на Купала, то можна отримати захист від усіх лих. А коли вночі біля лісу лунає кінське іржання чи дзвін зброї, то Черн прокидається, щоб перевірити: чи гідні його нащадки жити на цій землі».

Таким чином, назва села Городок безпосередньо пов'язана з його функцією як укріпленого поселення або «малого міста» в історичний період. Слово «городок» вказує на існування оборонного укріплення або поселення, що мало на меті захист своїх мешканців від нападів.

село Замостя (Замосте)

Перша писемна згадка про село Замосте датована кінцем XIX століття [86].

Село Замостя розташоване в місцевості, де навколо села знаходяться чотири озера: Охничі, Редичі, Довге та Черемське. Водні об'єкти надають особливого природного шарму цьому населеному пункту, який завдяки своїм географічним особливостям має вигідне розташування, оточене водними джерелами, що могли мати стратегічне значення для поселення в давнину.

Назва села Замостя утворена від апелятива «замостя», що в перекладі означає місце за мостом [23]. Це натякає на те, що село розташоване за мостом через річку або інше водне середовище, що є природною або штучною перепорою. Це могло бути частиною стратегічного маршруту, де мости слугували важливими пунктами для переправи людей або товарів. З часом назва місцевості трансформувалась у форму «Замостя», відображаючи географічну особливість, пов'язану з перебуванням за мостом.

Легенда про чотири озера

В далекі часи, коли на землях Волинського краю ще не було великих міст і сіл, а природа була дико гарною та незайманою, існувала маленька, але дуже потужна сила, що оберігала місцеві землі. Це була стара, чарівна вода, яка жила в озерах, що лежали навколо села Замостя. Легенда говорить, що в давнину в цих водах жила прекрасна русалка на ім'я Сяйка, яка охороняла ці озера та всі околиці.

Кажуть, що Сяйка була дочкою водяного царя, що правив не тільки водами річок та озер, а й самою землею. Вона мала неймовірну красу, а її погляд заворожував будь-кого, хто хоч раз потрапляв до вод, де вона жила. Відомо, що сама Сяйка була дуже мудрою та лагідною, а ще могутньою володаркою, клтру слухались навіть озера.

Її воля не давала порушувати спокій цієї благословенної землі. Якось прийшли злі сили – війська завойовників, які прагнули захопити землю для власних потреб, осушити всі озера навколо Замостя, щоб зробити цю територію придатною для будівництва і землеробства.

Сяйка, не бажаючи насилля над рідним краєм, попросила Охничі, Редичі, Довге та Черемське стати сильнішими, щоб зупинити руйнівну силу людей. Озера наповнились до країв, їх води зливались у величезні потоки, а величезні хвилі, спрямовані на незваних гостей, відправили загарбників назад, залишивши їх без сподіваної перемоги.

З того часу ці озера стали магічними. Вода в них стала особливо чистою, а навколо них вирости високі дерева, які захищали місцевість від будь-якого лиха. Старі люди вірять, що кожне озеро має свою особливу силу. Наприклад, Охничі приносить удачу, Редичі захищає від хвороб, Довге дає силу і міцне здоров'я, а Черемське оберігає від нещастя.

Легенда каже, що вночі можна побачити, як з води виринає постать Сяйки, яка оберігає ці озера, а їхні води, як і в давні часи, дарують магічну силу тим, хто вірить у них.

Сьогодні село Замостя живе мирно. І хоча люди забули про багато старих таємниць, сила цих озер все ще залишається важливою частиною їхнього життя. Кожен, хто приходить до цього місця з чистим серцем, може відчувати спокій і гармонію, що панує тут.

Таким чином, назва села Замостя походить від слова «замостя», що вказує на його розташування за мостом, що є ключовим географічним елементом в історії цього поселення.

село Карасин

Перша писемна згадка про село Карасин датована 1566 роком [86].

Поселення розташоване у мальовничій місцевості, багатій на природні водойми. За два кілометри на північний захід від населеного пункту розкинулося озеро Тросне, яке є одним із визначних природних об'єктів регіону. За один кілометр на південь від Тросного розташоване озеро Святе, біля якого знаходиться ботанічна пам'ятка природи «Болітце».

Назва села Карасин походить від слова карась, що є назвою риби [23]. Це може вказувати на те, що село розташовувалося в районі, де водилися карасі, або в місцевості, що була близька до водойм, де ці риби водяться.

Згідно з переказами, перші поселенці оселилися на південному березі озера, яке нині майже повністю зникло. Основними засобами для існування цих людей були риболовля та полювання. Озера в цій місцевості рясніли рибою, особливо карасями, які були однією з головних складових харчування. Саме від цієї риби, за народною версією, і походить назва села Карасин [66].

Легенда про озера Тросне та Святе

Давним-давно, коли земля була ще молода, а люди жили в гармонії з природою, в лісах і на водах панували стародавні духи. Одним із таких духів був дух води, якого всі називали Тросним. Він охороняв річки, озера та всі водні простори навколо села Карасин, яке розкинулося на мальовничих берегах. Легенда розповідає, що він був могутнім і загадковим духом, здатним змінювати течії води, навіть створювати озера, коли з'являлася потреба.

Одного разу, коли зловісні хмари затягли небо і принесли на землю страшну бурю, Тросний вирішив створити нове озеро, щоб вгамувати невидиму силу, яка могла затопити землі. Він покликав своїх помічників – невидимих водяних духів, а разом вони викликали велике озеро, яке називали Тросне. Це озеро, розташоване на північний захід від

Карасина, стало дуже важливим для людей. Вода в ньому була чистою, а риби, що плавали, давали людям велику удачу в ловлі.

Але згодом, Тросний зрозумів, що вода повинна мати рівновагу, адже якщо одне озеро буде занадто великим і глибоким, то інші води будуть неспокійними. Тому він створив ще одне озеро, зовсім поруч із Тросним, але його вода була не такою буйною і глибокою. Це озеро отримало назву Святе, а його води стали символом миру і благословення для всіх, хто шукав спокій і захист.

Легенда говорить, що озеро Святе було особливим. Тільки тим, хто мав чисте серце і добрі наміри, дозволялося пити з нього воду. Вона мала лікувальні властивості і дарувала здоров'я та силу. Але ті, хто приходив із нечистими помислами, відчували, як вода стає холодною і відштовхує їх назад.

Кожного року, коли сонце піднімалося в найвищу точку неба, селяни з Карасина збиралися біля озера Святе, щоб віддати належну подяку духам води за їхню охорону і дари. Вони приносили до озера квіти та плоди, щоб запросити духів до спільної радості та святкування. І на той час вода в озері ставала немов дзеркало, відображаючи небеса та красу навколишньої природи.

І до сьогодні, якщо ви задумаєтеся на деякий час біля озера Тросне чи Святе, можете побачити чудеса природи, а, можливо, навіть відчутти присутність тих давніх духів води, які охороняють ці місця і оберігають їх від бід і нещасть.

Ці озера залишаються магічними і досі, даруючи мир і спокій тим, хто відчуває їх силу та поважає таємниці природи.

Таким чином, назва села Карасин походить від риби карась, яка водиться в озері поблизу села.

село Лишнівка (Лишня)

Перша писемна згадка про містечко Лишня датована 1629 роком. З 1840 року уже згадується як село Лишнівка [54].

Населений пункт розташований в оточенні лісів та численних природних водойм. Серед них: озеро Веприк – на західній околиці села; озеро Гривинське – на півночі; озеро Біле – на південному сході; річка Гривка бере початок на південь від Лишнівки і є притокою Стоходу.

Навколо села розташована низка природоохоронних територій, які належать до природно-заповідного фонду України.

Назва Лишнівка, ймовірно, має коріння в словах «лишня» або «лишнівка», що можуть вказувати на певну особливість місцевості або функції цього села [23].

Водночас, за іншими версіями, така назва могла бути пов'язана з особливостями розвитку поселення або з певними історичними подіями. Село могло бути засноване на місці, яке залишалося від попереднього поселення або де з часом розвинулася нова сільська громада. Назва могла означати «лишне» поселення або місце, де лишилися люди після переселень.

Легенда про село Лишнівка і його озера

Давнина пам'ятає багато історій, але одна з них розповідає про чарівне село Лишнівка, що було розташоване серед багатих лісів і величних озер. Це село стало відоме завдяки своїм неповторним водним ресурсам, що оточували його з усіх боків. Але серед місцевих жителів існує особлива легенда, яка розповідає про те, як ці озера і річка Гривка отримали свої назви і про таємничі сили, які вони приховують.

Колись давно, ще до того, як перші селяни ступили на ці землі, в лісах навколо Лишнівки жили духи води, що не дозволяли будь-кому наближатися до їхніх святих місць. Вони створили озера та річки, щоб захистити свою територію і щоб на землі процвітала тільки та природа, яка була б достойна їхньої уваги.

Одного разу юна дівчина на ім'я Гривка, що жила в сусідньому селі, вирушила через ці ліси, шукаючи допомогу для своєї хворої матері. Вона була рішучою, мала щире і чисте серце, тому духи води полюбили її і відкрили дорогу до святого озера. Там, на березі води, їй явився один із старших духів – Веприк, великий повелитель озер.

Веприк, побачивши добрі наміри дівчини, подарував їй свою благословенну воду, яка могла вилікувати її матір. «Ти принесеш мир нашій воді, а твоє серце буде вільним від турбот», – сказав він. Тоді Гривка принесла до озера свою молитву та подяку, а від того часу озеро

отримало її ім'я – Гривинське. Вода в ньому стала особливо чистою, а навколо вирости рідкісні квіти, яких ніхто не міг знайти в іншому місці.

Та це ще не вся історія. Веприк наказав їй рухатись далі і відвідати ще одне озеро, що знаходилося на південному сході. Це озеро було особливим – його вода мала здатність очищати душу від будь-яких темних думок і приводити до гармонії. Озеро стало відомим під назвою Біле, адже його води були настільки чистими, що відображали небо і навіть саму душу того, хто до нього наближався.

На заході Лишнівки, в тіні лісів, розкинулося озеро Веприк, на якому часто можна було побачити дивовижні явища: водяні кола, що спалахували сріблястим світлом вночі, а вранці піднімалися, немов туман, даруючи світанок особливою красою.

І, нарешті, коли Гривка повернулася додому, річка, що прокидалася на південному заході, почала носити її ім'я. Люди називали її Гривкою, адже саме вона стала символом сили і витривалості, здатної перенести на свої хвилі і радість, і смуток.

З того часу озера і річка стали частиною легенди, а Лишнівка – символом гармонії з природою і водою, що приносить спокій та благополуччя. І до сьогодні, якщо пройти до озер Веприк, Гривинське і Біле, можна відчути на собі ту ж магію і силу, яку колись дарувала дівчина Гривка та її велика подорож до дивовижного світу води.

Таким чином, назва села Лишнівка пов'язана з його географічним розташуванням серед лісів. Назва могла означати «лишне» поселення, тобто місце, де лишилися люди після певних міграцій.

село Нові Червища (Нове Село)

Перша писемна згадка про село Нові Червища датована 1243 роком [86].

Поселення розташоване в мальовничій місцевості серед боліт, лісів і річок. Воно знаходиться у межах ландшафтного заказника

«Стохід», який охоплює річкову долину з численними меандрами, болотами та заплавами.

На південно-східній стороні від села бере початок річка Червища – права притока Стоходу. Поруч розташований Тоболівський заказник, що охоплює заплавні луки, багаті на рідкісну флору та фауну.

Територія навколо села багата на торфовища, які з давніх часів використовували місцеві жителі. Ліси довкола Нових Червищ відомі великою кількістю ягід, грибів та лікарських рослин. Багато водойм у цій місцевості зберігають сліди прадавніх поселень.

Назва села Нові Червища походить від назви річки Червища, яка бере початок неподалік і впадає у Стохід. Ймовірно, річка отримала свою назву через болотисту місцевість або характерний червонуватий відтінок води чи ґрунту.

Також слово «червища» могло означати місце, багате на червоні глини, ягоди або мохи, які надавали місцевості характерного кольору [23].

Назва Нові Червища вказує на те, що село є пізнішою версією давнього поселення Червища або розташоване поруч із ним.

Легенда про село Нові Червища та річку

Давним-давно, коли землі сучасного Волинського краю були покриті густими лісами, а річки текли чистими й невідомими шляхами, на одному з підвищень виникло маленьке село, яке назвали Нові Червища. Воно мало свою унікальну історію, а головним елементом цієї легенди була річка, що не просто текла, а мала глибоке значення для життя села.

Кажуть, що ще до того, як люди оселились у цих місцях, тут були тільки дикі звірі і птиці. Легенда розповідає про те, як одна із сарн, яку звали Червища, стала символом життя і води на цих землях.

Далеко на південному сході, де й сьогодні бере початок річка Червища, стояла велика гора, яка була домом для духів води. Вони пильнували річки і озера, аби природа не втратила свого балансу. Одного разу, в часи, коли поселення ще не було поблизу, духи вирішили перевірити, чи не забруднена їхня річка, чи не порушена рівновага навколишнього світу. Саме тоді вони покликали на допомогу дику козу, яку звали Червища.

Червища була невеликою і красивою твариною, що володіла здатністю розуміти мову природи і оберігати водні ресурси. Вона

вирушила на завдання духів, щоб провести очищення і знайти джерело, яке живить річку. Пройшовши через густі ліси та непрохідні болота, косуля виявила, що річка, яка згодом стане відома під її іменем, є чистою і живильною.

Червища підійшла до джерела і почала пивати з нього воду, оберігаючи природу від будь-якої загрози. Відтоді річка почала текти, приносити життя і багатство тим, хто оселиться біля її вод. Люди, які почали заселяти ці землі, дали річці ім'я на честь цієї чудової тварини.

З часом на цих землях виникло село, яке отримало назву Нові Червища, на честь сарни – Червища та річки, що стала основною водною артерією для поселення. Вода річки відновлювала сили землі, а рибалки мали в її водах багатий улов.

Легенда про косулю Червища стала частиною народної пам'яті і до сьогодні передається з покоління в покоління. Всі, хто живуть у селі Нові Червища, вірять, що ця річка, як і сама косуля, приносить благополуччя і захищає від негараздів, даючи людям свою чисту і живильну воду.

Таким чином, назва села Нові Червища має природно-географічне та історичне походження.

село Рудка-Червинська (Рудка)

Село Рудка-Червинська могло отримати свою назву в середньовіччі. Можливо, воно було засноване в період, коли на території Волинського краю активно розвивалася сільськогосподарська діяльність та ремесла, зокрема обробка руди.

Поселення розташоване на березі річки Стохід, яка славиться своїми численними меандрами, заболоченими берегами та густими заплавними лісами. В околицях є невеликі озера, які утворилися через підтоплення заплавної території.

В давнину місцевість була багата на болотяну руду, яка відігравала важливу роль у розвитку села. Ліси навколо населеного пункту рясніють дубами, соснами та вільхою, а заплави багаті на цілющі

трави та рідкісні рослини. Територія входить до природно-заповідного фонду України, оскільки річка Стохід є частиною важливих екосистем.

Назва Рудка-Червинська безпосередньо пов'язана з давнім ремеслом – видобутком болотяної руди [86].

«Рудка» вказує на поклади болотяної руди, яку в давнину промивали, сушили та виплавляли з неї металеві знаряддя праці та зброю.

«Червинська» може походити від червоного кольору болотяної руди, яка після промивання набувала характерного відтінку, прізвиська чи імені першопоселенців (можливо, від «червоного» заліза, яке використовували для кування мечів і ножів), або ж від назви річки Червища, що протікала неподалік.

Легенда про річку Стохід

Колись, у давнину, коли ще не було великих міст і людські поселення були малими та затишними, на березі річки Стохід виникло маленьке село, яке згодом отримало назву Рудка-Червинська. І хоча на перший погляд це село могло здатися звичайним, воно ховало в собі величезну таємницю, яку знали лише старі люди та місцеві жителі.

Легенда свідчить, що давним-давно, коли річка Стохід ще була молодого та буйного, в її водах жила мудра і велична річкова богиня, яка мала здатність дарувати землі довкола неймовірну родючість. Її звали Червина, а вона вважала себе охоронцем цих земель. Річка була її домом, а вода в ній була не просто водою, а потоком життя, що несе процвітання.

Люди, що оселилися на цих землях, почали помічати, що річка Стохід приносить їм багато щастя: поля давали щедрій врожай, рибалки завжди поверталися з багатим уловом, а села були мирними і процвітаючими. Проте одного разу, в часи великих бур, річка почала здіймати люті хвилі, а на землі почали панувати голод і розруха. Тоді люди зрозуміли, що річка потребує очищення, а вгамувати її гнів можна тільки через жертву.

Тому мешканці села вирушили до річки Стохід, принесли в дар богині Червині найкраще, що мали: золоті прикраси, зерно, а також молоко червоної корови. Після цього, мов на велике чудо, річка заспокоїлась, а земля відновила свої сили. Річка знову стала дарувати людям свої багатства, а на місці, де люди зробили свою жертву, виникло село Рудка-Червинська.

З того часу село почало процвітати, а в народі стали передавати легенду про богиню Червину, яка захищала землю від злих сил і дарувала людям родючість та достаток. І досі, коли річка Стохід мирно тече своїм руслом, жителі Рудки-Червинської вірять, що їхні землі охороняє сама Червина, а в кожній краплі води живе її мудрість і сила.

Легенда про Червину і річку Стохід стала частиною історії села, але до сьогодні жителі Рудки-Червинської пам'ятають про важливість гармонії з природою та вдячність за її дари.

Таким чином, назва села Рудка-Червинська пов'язана з давнім ремеслом – видобутком болотяної руди.

село Серхів

Перша писемна згадка про село Серхів датована 1570 роком [86].

Поселення розташоване серед густих хвойних лісів, що визначає його природний ландшафт. На південно-західній околиці села бере початок річка Бігучій, яка впадає у Веселуху. У навколишніх лісах розкидані численні озера та болота. Місцеві ліси багаті на чорницю, журавлину та інші лісові ягоди, що здавна слугували важливим джерелом харчування. В лісах водиться багато звірини, що робило цю місцевість привабливою для мисливців.

Серед наукової спільноти вважається, що назва села Серхдів – похідна від імені Серх [23].

Проте, за народними переказами, назва Серхів виникла через його розташування «серед хвойних лісів», що поступово трансформувалося у слово Серхів.

Легенда про село Серхів

Колись давно, у часи, коли ще не було великих міст і села тягнулися нескінченними ланцюгами по зелених просторах краю, на березі річки, що текла між лісами та полями, виникло маленьке поселення, яке згодом отримало назву Серхів.

Історія цієї місцевості тісно переплелася з легендами, що розповідали старожили. Однією з них була розповідь про давнього

селянина на ім'я Серх. Він був дуже мудрим та добрим чоловіком, але його серце було переповнене сумом. Легенда свідчить, що Серх був великим захисником свого роду та землі, яка його годувала. Він завжди намагався допомогти тим, хто потрапляв у біду, завжди піклувався про природу та тварин.

Але в одні з тяжких часів на ці землі напали вороги, які спалили навколишні села. Вони спустошили поля, зруйнували домівки і забрали в полон жителів. Серх, не бажаючи залишити свою землю в руках ворогів, вирушив у ліс, щоб знайти допомогу. Легенда говорить, що він звернувся до духів лісу і річки, попросивши їх захистити рідні землі.

І ось, коли вороги наблизилися до села, раптом, наче за велінням природи, ліс і річка ожили. Дерев'яні стовбури стали ніби непрохідними стінами, а води річки піднялися, заливаючи шлях ворогам. Чудо сталося, а вороги відступили, не витримавши сили природи. Після цієї події місцеві жителі почали називати це поселення на честь великого героя – Серхом, а місце стало відоме як Серхів.

З того часу село Серхів стало символом сили і мудрості, поваги до природи та незламного духу свого народу. Люди зберігали в серцях пам'ять про великого захисника і до сьогодні з вдячністю згадують про Серхів, що встояв перед напастями завдяки своїй вірі в природу та мудрість предків.

Легенда про Серхову мужність і захист рідної землі передається від покоління до покоління, нагадуючи кожному, хто живе на цій землі, про важливість гармонії між людиною та природою.

Таким чином, назва села Серхів має відношення до певних місцевих природних чи географічних особливостей.

село Старі Червища (Червища)

Перша писемна згадка про село Червища датована 1449 роком [86].

Поселення розташоване на лівому березі річки Стохід, однієї з найбільш звивистих річок Полісся, яка відома своїми численними меандрами та болотистими берегами. Навколо села розташовані ліси, болота та луки, що здавна слугували місцем для рибальства, полювання та бортництва.

Назва Червища походить від слова «черв» – личинка комах, зокрема тієї, з якої отримували червону фарбу (кошеніль) [23]. У давнину черв використовували для фарбування тканин, тому місця, багаті на нього, часто отримували відповідні назви.

У XIX столітті вихідці з Червищ заснували поселення на протилежному березі Стоходу, назвавши його Новим Селом, яке згодом отримало назву Нові Червища. Старе поселення ж почали називати Старими Червищами.

Легенда про село Старі Червища

Далеко на лівому березі могутнього Стоходу, серед заплав, лісів та багnistих лук, лежить село Старі Червища. За переказами, коли князі й бояри правили цими землями, тут існувало укріплене поселення. Але справжню славу Червищам принесла дивовижна історія, яку й донині шепоче вітер над рікою.

Колись на місці села жив старий воїн на ім'я Черв, що в юності служив при дворі литовського князя. Після довгих битв і походів він оселився на спокійних берегах Стоходу, побудував хату й почав розчищати місце для села. Люди, знаючи про його мужність і мудрість, тягнулися до нього. Так з'явилась громада, яку з пошаною назвали Червищами – на честь Черва.

Однак мирне життя села не тривало вічно. Одного разу весною, коли річка розлилася і земля парувала свіжістю, до села наблизилися чужинці – грабіжники, які шукали здобич у багатих заплавах Волинського краю. Старий Черв зібрав усіх чоловіків, жінок і дітей, став на захист села й звернувся до Стоходу:

– Великий Стоходе, ти завжди був годувальником і захисником. Допоможи своєму народові в біді!

І річка його почула. Легенда розповідає, що в ту ж мить небо затягнуло хмарами, почалася буря, а води Стоходу вийшли з берегів, заливаючи ворожий табір. Грабіжники не змогли перейти заплави і втекли, втративши свій дух.

Черв загинув у тому бою, захищаючи останню хату селянина. Після цього село довго пам'ятало його подвиг, хоча з роками з'явилися Нові Червища, старе поселення так і залишилось у пам'яті людей як Старі Червища – місце, освячене відвагою й силою рідної річки.

Відтоді кажуть, що у вечірні години, коли Стохід шумить, можна почути, як крізь плескіт води проривається глухий голос:

– Стохід не забуває тих, хто боронить його береги...

Ця легенда досі живе серед жителів села як спомин, як оберіг, як свідчення того, що історія народу пишеться не тільки в літописах, а й у тиші між лісами, де річка береже своїх героїв.

Таким чином, назва села Старі Червища походить від слова «черв» – личинка комахи, або імені першопоселенця.

село Тоболи

Перша писемна згадка про село Тоболи датована 1153 роком [86].

Поселення розташоване на лівому березі річки Стохід, що є однією з ключових водних артерій цього регіону. Місцевість, в якій розташоване село, раніше була оточена болотами Мох, Гороховища, Громадське, Лука. Ці болота надають місцевості особливий характер, роблячи її унікальною з точки зору екосистеми. Болота стали природними бар'єрами, які захищали село від навколишнього світу. Водночас місцевість багата на різноманітні природні ресурси, зокрема лісами та болотними екосистемами.

Назва села Тоболи, ймовірно, походить від балтського слова «тоболіс», що означає грудок, оточений болотами [23]. Це природне утворення на місцевості дійсно нагадувало грудок або територію, обмежену водами і болотами. Село, знаходячись серед боліт, отримало таку назву, що відображала особливість місцевості.

Легенда про болото Тобола

Колись давно, задовго до того, як на лівому березі Стоходу з'явилися хати і люди почали обробляти землю, ця місцевість була

непрохідною – болота Мох, Гороховища, Громадське та Лука вкривали усе навколо. Мандрівники оминали ці краї десятою дорогою, вважаючи, що тут мешкає дух болота, якого звали Тобол.

Кажуть, Тобол був не злим, але вимогливим до чужинців. У вигляді туману він піднімався над трясовиною вночі, заглядав у душі тих, хто заходив у його володіння. Якщо людина мала чисте серце і добрі наміри, дух розсував перед нею очерети й вказував безпечний шлях. Але якщо у серці була жадоба чи зрада, мандрівника поглинали трясовини.

Одного разу до болотистої місцевості дійшли люди, які шукали прихистку від міжусобиць. Вони йшли з дітьми, з худобою, з надією почати нове життя. Коли вони дісталися до боліт, над Мохом здійнявся густий туман, почулися глухі, ніби з-під землі, слова:

– Чого ви шукаєте тут, серед трясовини?

Старший із переселенців, сивий чоловік на ім'я Микита, ступив у м'яку твань і відповів:

– Ми шукаємо спокій, землю, де не буде крові й сліз. Ми не шкодимо, ми творимо.

Туман розсіявся, а у той самий момент під ногами людей затверділа земля. Із боліт з'явилися пасма суші, на яких можна було будувати хати. Дух Тобол, розчулений чесністю, зберіг цю землю для них.

Так постало село Тоболи, назване на честь старого болотного духа, що дарував людям притулок. Місцеві й досі кажуть: якщо йти вночі до боліт Мох чи Гороховища, пошепки подякувати Тоболові, він оберігатиме твій дім від негоди й лиха.

Таким чином, назва села Тоболи походить від балтського слова «тоболіс», що означає грудок, оточений болотами. Ця назва відображає географічні особливості місцевості, де село розташоване серед болотистих територій, як це було у давні часи.

3.3.5. Сошичненська територіальна громада

Утворена 2019 року в рамках адміністративно-територіальної реформи в Україні. До складу громади увійшли Сошичненська, Карасинська, Заліська, Качинська, Личинівська, Нуйнівська та Стобихівська сільські ради Камінь-Каширського району (рис. 3.19).

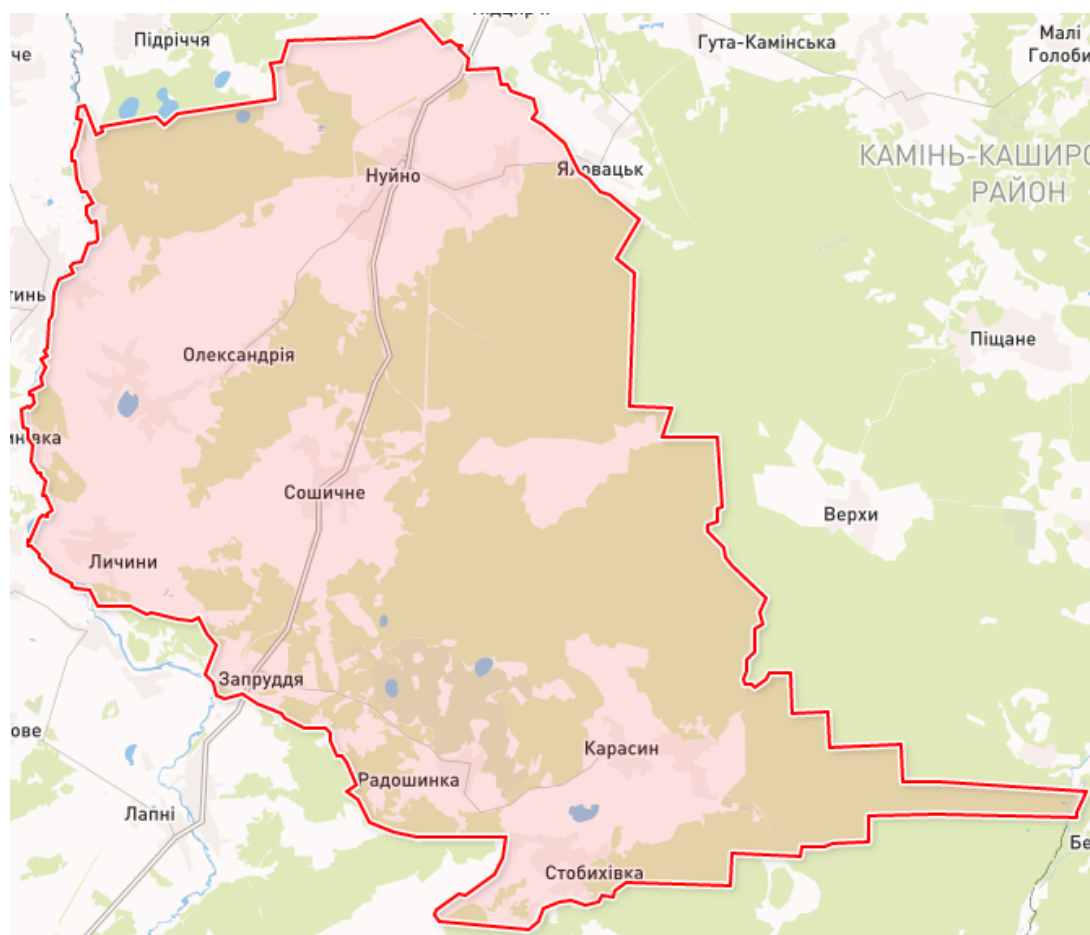

Рис. 3.19. Картосхема Сошичненської територіальної громади [46]

До складу громади входять 12 сіл: Залісся, Запруддя, Карасин, Карпилівка, Качин, Личини, Нуйно, Олександрія, Радощинка, Сошичне, Ставище та Стобихівка (рис. 3.19).

село Сошичне (Сушильно, Сушинно, Сушично, Сошично)

Перша писемна згадка про село Сушильно датована 1413 роком [86].

Поселення розташоване в лісовому масиві. Однією з важливих його географічних характеристик є наявність річки Сукачі, що є правою притокою річки Турія. Річка бере початок у лісовому урочищі Липники, що розташоване на північно-східній околиці села. Окрім того, територія села оточена болотами, що є характерним для цієї місцевості, створюючи унікальні природні умови для флори та фауни.

Назва села Сошичне, ймовірно, походить від слова «суша», що вказує на піщане підвищення серед болотистої місцевості [23].

Згідно з цією версією, село виникло на території, де земля була вища і менш заболочена, що робило її придатною для поселення. Такі місця серед боліт могли бути привабливими для людей, які заселяли їх і використовували для житла та сільського господарства.

Легенда про землю, де вітер сушив долю

У ті давні часи, коли Волинський край ще вкривали густі ліси й непрохідні болота, на березі річки Сукачі оселилися втікачі з південних земель. Їх було небагато – родини, які шукали затишку й волі після воєн. Місце, де вони зупинилися, було дивне: після кожного дощу тут майже миттєво знову ставало сухо. Трава парувала, а вітер ніс з лісу тепле повітря, ніби сушив усе навколо.

Люди прозвали це урочище Сушильно – за дивовижну властивість землі висихати надприродно швидко. Та згодом з'ясувалося, що справа не лише у вітрі, а у чомусь більшому...

Однієї ночі старша з поселенців, баба Каленина, побачила уві сні білого птаха з крилами, які шуміли, наче буря. Птах сів на камінь і заговорив людським голосом:

– Ця земля обрана, бо тут зцілюється доля. Але маєте її берегти, бо коли зникне Сушичне, зникне і спокій.

Прокинувшись, Каленина скликала громаду й повідала про сон. Люди відчували: їхній прихисток – не простий. Вони вирішили не рубати священних грабів, не осушувати річку Сукачі, а кожного року приносити до берега дари – вінки з польових квітів і снопи сушеного зілля, щоб не згасла сила місця.

З роками назва змінювалася: Сушинно, Сушично, Сошично, а зрештою – Сошичне, як його знаємо тепер. Та старі мешканці й досі кажуть: іноді в серпневу ніч біля річки можна почути шелест тих самих крил білого птаха. І тоді треба вклонитися вітру – тому самому, що сушить дощі й долі, оберігаючи землю Сошичну від лиха.

Таким чином, назва села Сошичне походить від слова «суша», що вказує на піщане підвищення серед боліт. Це місце стало основою для заснування села, яке виглядало як «суша» серед водянистих територій, що оточували його. Відтак, назва Сошичне може бути пов'язана з природними особливостями земель, де люди знайшли притулок і змогли заснувати своє поселення.

село Залісся

Село Залісся було засноване, ймовірно, в середньовіччі, а перша згадка про нього відноситься до XIX століття [86]. У цей час відбувалася інтенсивна колонізація та освоєння територій, зокрема лісових угідь, на яких засновувались села.

Поселення розташоване на території, оточеній лісами, що і пояснює частину його назви. Згідно з назвами на кшталт «Залісся», можна припустити, що воно виникло через своє розташування серед лісових масивів.

Щодо географії, річка Єльниця, що протікає через село, є важливим елементом, що надає території додаткових природних рис та є основною водною артерією цього населеного пункту. Річка, ймовірно, мала важливе значення для сільського населення, забезпечуючи водопостачання та підтримуючи розвиток сільського господарства. Село розташоване в оточенні лісових масивів, що сприяло розвитку лісового господарства та забезпеченню деревиною.

Назва села Залісся вказує на географічну особливість місцевості. Слово «залісся» походить від терміну, що означає лісисту місцевість або лісову місцевість, тобто територію, що була оточена лісами [23]. Це може вказувати на те, що в давнину село було розташоване серед лісів або поблизу великих лісових масивів, які могли бути важливими для місцевого населення, зокрема для збору лісових ресурсів.

Легенда про золоту Єльницю

Колись дуже давно на місці теперішнього Залісся ріс праліс. Люди з навколишніх земель боялися заходити туди, бо говорили, що ліс «живе своїм життям» і там можна заблукати навіть у ясну днину. Але через той ліс текла невеличка річка, прозора, мов скло, яку місцеві називали Єльниця – за густі ялини, що нависали над водою.

Кажуть, що Єльниця була зачарована. Вона не просто текла, а ще й співала. В темні ночі, якщо стати на березі, можна було почути, як у воді звучить пісня. Одного разу молодий хлопець на ім'я Ладимир, який мріяв знайти нове місце для життя, почув ці звуки. Він пішов за співом річки крізь густий ліс, вийшов на гарну поляну, залиту сонцем і оточену деревами, що стояли, мов сторожа.

Там, де він зупинився відпочити, річка раптом утворила невелике озерце, а в його глибині блиснуло щось золотисте. Ладимир нахилився й побачив на дні озера золоту гілку ялини. Він обережно дістав її – і тоді з лісу вийшла стара жінка в білому, з очима, мов мох. Це була Лісова Мати.

– Ти не злякався моїх лісів, ти почув пісню Єльниці, – мовила вона. – За це ти маєш право поселитися тут. Але запам'ятай: збережи ліс і річку, і вони збережуть тебе.

Так Ладимир оселився на тій поляні, згодом привів інших людей. Вони збудували хати, вирубали лише стільки лісу, скільки треба було, й залишили зелені стіни дерев навколо – «за лісом». Тому й назвали своє поселення Заліссям.

І донині вважається, що, якщо вода в Єльниці дзюрчить особливо голосно, це свою пісню співає Лісова Мати, яка радіє, що її оберігають. А якщо вода затихає, значить, деś порушено давній заповіт...

Таким чином, село Залісся має свою географічну та культурну ідентичність, зберігаючи тісний зв'язок з природою.

село Запруддя (Запрудє)

Село Запруддя було засноване в середньовіччі, ймовірно, в той період, коли населення почало оселятися на берегах річок чи інших водойм.

Річка Сукачі, що протікає поблизу, має велике значення для села, яке розташоване на її правому березі, що могло мати стратегічне значення для місцевих жителів в історичні часи, особливо при веденні сільськогосподарської діяльності чи в періоди розбудови поселення.

Назва села Запруддя може походити від слова «пруд» або «запруда», що означає ставок чи загата, створена для затримання води або створення водойм [23]. Враховуючи, що село розташоване біля річки Сукачі, ймовірно, тут могли бути або природні, або штучно створені водойми, що використовувалися для господарських потреб.

Легенда про криницю під Запруддям

Кажуть, ще до того, як на цьому місці з'явилося село, тут селилися лише рибалки, бо річка Сукачі була щедра на рибу, а береги – на воду й тростину. Але була одна біда: щороку навесні річка розливалася так сильно, що нищила все на своєму шляху. Люди називали ту повінь «водяною люттю».

Одного року паводок був особливо нищівний – змила вода човни, хати й навіть стару каплицю на горбі. Люди вирішили, що це кара, тому почали шукати причину. З'явився тоді в тому краї старий мандрівник із сивою бородою, що знав багато старовинних таємниць. Він оглянув місцевість і сказав:

– Річка тут не зла, вона лише просить про повагу. Колись, ще за язичницьких часів, тут була криниця, що вгамовувала силу води. Але її засипали, знехтували – і тепер вода мститься. Знайдіть ту криницю й дайте їй знову життя.

Селяни довго шукали ту забуту криницю й справді знайшли її під старим дубом, біля невеликої запруди, зробленої ще дідами. Вичистили криницю, обклали камінням, поставили над нею хрест. І стало диво: річка з того року більше не нищила село. Вона ніби заспокоїлась.

Вдячні люди назвали своє поселення Запруддям – на згадку про ту давню запруду, що колись тримала в рівновазі стихію води.

Кажуть, що в ніч на Купала вода в тій криниці починає світитися і кожен, хто нап’ється з неї, ніколи не заблукає у житті.

Таким чином, назва села Запруддя походить від слова «запруда», що означає штучно створене або природне загатне утворення на річці, яке дозволяє затримувати воду. Оскільки село розташоване на правому березі річки Сукачі, назва відображає присутність запруди чи ставків у цьому регіоні, які були важливими для господарських потреб місцевих жителів, зокрема для сільського господарства та рибальства.

село Карасин

Перша писемна згадка про село Карасин датована початком XVIII століття [86].

Поселення розташоване на річці Стобихівка, що є правою притокою річки Горинь. Це село оточене лісами, болотами та численними водними об’єктами, що надає місцевості неповторного колориту. Природні ресурси, зокрема річка, створюють сприятливі умови для риболовлі та ведення сільського господарства.

Назва села Карасин має зв’язок із природним середовищем регіону, багатому на водойми, де могли водитися карасі – популярний вид риби [23]. Така назва свідчить про важливість водойм для життя місцевого населення, їх господарської діяльності та культури.

Легенда про золотого карася

Колись давно, коли річка Стобихівка ще була повноводною й неприборканою, а ліси навколо густішими, ніж нині, у глибинах її вод жив золотий карась. Але це був не звичайний карась – то була зачарована душа старого рибалки, який колись врятував усе село від великого голоду.

У ті важкі роки вода в річці почала міліти, риби не ставало, а врожаї гинули через посуху. Люди молились, сварились і навіть зібрались покинути край. Лише один старий рибалка, на ім'я Сень, залишився біля річки. Щоночі він кидав у воду крихти хліба, шепочучи молитви до водяних духів. Одного разу, коли туман оповив Стобихівку, з води з'явилася жінка у срібній хустині – Водяниця.

– За твою вірність і доброту, – мовила вона, – я подарую річці силу, а тобі – нове життя.

Відтоді вода повернулась у річку, а з нею – й риба. Та самого Сеня більше ніхто не бачив. Тільки іноді в ранковій імлі, коли рибалки закидають сіті, їм трапляється великий золотий карась. І той, хто зловить його і не бере, а відпускає назад у воду, матиме щастя цілий рік.

Так і назвали село – Карасин, на честь того золотого карася й доброї душі, що оберігає край із води.

Таким чином, назва села Карасин походить від великої кількості карася, риби, яка була основним уловом у річці, що протікає через село.

село Карпилівка

Точна дата заснування села Карпилівка невідома, однак село, ймовірно, виникло в середньовічний період, коли українські землі активно заселялися, особливо в регіонах, багатих природними ресурсами, такими як ліси та водойми.

Поселення розташоване в живописній місцевості, де протікає річка Стобихівка, що є важливим географічним елементом для цієї території. Село оточене природоохоронними об'єктами, серед яких виділяється ботанічний заказник місцевого значення «Верхівський»,

що підкреслює багатство місцевої флори та екологічну важливість цього регіону.

Назва села Карпилівка може походити від особистого імені Карпило, що є стародавньою формою імені Карп, яке є досить поширеним серед слов'янських народів [23]. Це ім'я могло бути дано засновнику села або відзначати когось, хто вплинув на розвиток цього поселення в давнину.

Легенда про Карпа-лісника

Давно-давно, ще до того, як люди оселилися на берегах Стобихівки, у цих диких краях жив самотник на ім'я Карпо. Він був лісником, знав кожну стежку, оберігів ліс і звірину. Кажуть, Карпо розмовляв із деревами й вмів зцілювати людей настоянками з трав, які тільки він умів знаходити. Люди з навколишніх земель приходили до нього по пораді чи ліки і завжди поверталися від нього з надією.

Одного разу до Карпа прибіг пастушок із сусіднього поселення й повідомив, що Стобихівка почала зникати: вода пішла під землю, береги потріскались, риба зникла. Без води гинула худоба, висихали поля. Люди в розпачі благали Карпа врятувати їх.

Старий лісник три дні ходив у ліс, розмовляв із дубами, слухав поради вітрів. І в ніч на Купала зник. Зранку знову Стобихівка ожила, стала сильною, повноводною, як ніколи.

Кажуть, Карпо пожертвував собою, аби укласти угоду з духами води. З того часу річка тече й не міліє, дарує життя лісам, лукам і людям.

На місці, де була хатинка Карпа, люди збудували перші домівки. Поселення назвали Карпилівкою – на честь мудрого лісника.

Таким чином, назва села Карпилівка походить від особистого імені Карпило, яке є стародавньою формою імені Карп. Це ім'я, ймовірно, було у засновника села або людини, яка вплинула на розвиток цього поселення.

село Качин

Перша писемна згада про село Качин датована 1537 роком [86].

Поселення розташоване на правому березі річки Турії, над Качинським озером, яке є важливим елементом ландшафту, надає селищу особливу природну красу і є важливим для місцевої екосистеми.

Назва села, ймовірно, походить від того, що в давнину тут мешкав чоловік, який утримував багато качок [23]. За спогадами селян, він викупив Качинське озеро у іншого пана, віддавши за нього собаку, що могло бути символічною ціною або просто способом здійснити торгову угоду. З цієї історії і виникла назва Качин – як вказівка на качок, що були важливою частиною життя місцевих мешканців.

Легенда про білу качку з озера

Колись, у сиву давнину, в цій місцевості було лише озеро, оточене непрохідними болотами та високими очеретами. Люди боялися сюди заходити – кажуть, вода «тягла» під себе, а вночі над нею літали дивні вогники. Та найбільше розповідали про білу качку, що з'являлася на світанку. Вона була велика, як гусак, світилася, мов ранкова зоря.

Одного разу молодий втікач з далекого села, на ім'я Іван, заблукав у лісі й вийшов до цього самого озера. У відчаї він став на берег і промовив:

– Якщо ти, качко, жива істота, покажи мені дорогу, а якщо дух, допоможи знайти дім.

Качка мовчки попливла вздовж берега, обертаючись до юнака. Іван рушив за нею. Вона вивела його до високої сухої гриви, де було безпечно. Там він і залишився жити – збудував хату, а з часом до нього почали сходитися інші люди.

Поселення назвали Качин, бо саме качка подарувала йому новий дім. А озеро поруч назвали Качинським – на честь тієї самої білої провідниці.

Кажуть, що досі можна побачити в ранковому тумані на воді її білу тінь. І якщо щиро попросити, вона покаже, життєву стежку людини.

Таким чином, назва села Качин може походити від назви озера Качин, яке, ймовірно, було назване на честь качок, що колись водилися у цьому озері. Також можна припустити, що назва села пов'язана з історією про пана, який викупив озеро за собаку, що може бути символічним відображенням того, як місце отримало свою назву через місцеву легенду і значення озера для жителів села.

село Личини

Перша писемна згадка про село Личини датована 1788 роком [86].

Поселення розташоване на правому березі річки Турія, яка є важливою водною артерією цього регіону. Поблизу села також знаходиться гідрологічний заказник місцевого значення Турський, що є важливим природоохоронним об'єктом.

Назва села Личини може бути пов'язана з різними етимологічними припущеннями.

Однією з можливих версій є те, що назва походить від слова «личина» – терміну, що в стародавній українській мові позначало різного роду покриття, оболонки, шкірки, а також могло вказувати на процеси, пов'язані з вирощуванням риби (личинка) [23].

Існує також версія, що назва пов'язана з місцевими природними умовами та географією села, яке могло бути місцем збору або перетворення різних природних ресурсів.

Зі слів мешканців села, назва, ймовірно, походить від великої кількості ліщини, яка росла тут. Ліщина – це дерево або кущ, що росте в лісах та лісових масивах, часто зустрічається на річкових заплавних територіях. Така природна особливість могла бути основною для формування назви села, адже вона відображала характер місцевої флори, яка визначала життя та господарську діяльність мешканців цього регіону.

Легенда про Личинський ліс і духа-охоронця

У давні часи місця, де нині розкинулося село Личини, були вкриті густим пралісом. Турія, мов срібна стрічка, звивалася поміж дерев, лише подекуди в лісі з'являлися світлі галявини, де ночами палали вогні – не від людей, а від давнього духа лісу, якого називали Личень.

Личень, за переказами, був добрим охоронцем лісу: оберігав птахів, звірів, дерева й навіть саму річку. Вночі він ходив уздовж берега, заглядаючи у воду. Кажуть, мав вигляд високого чоловіка з дерев'яним личком замість обличчя – звідси й пішла назва Личини.

Коли сюди прийшли перші поселенці, вони злякалися дивних звуків, що лунали з лісу: стогін дерев, кроки, шепіт, крик сови. Але один сміливець, дід Сава, увійшов у ліс з хлібом і медом, мовив:

– Якщо ти добрий, духу, прийми нас. Не кривдитимемо твій край, не зруйнуємо твій спокій.

Наступного ранку на галявині, де стояв дід, з'явилося джерело з цілющою водою, а в траві лежала маска з дерева – така, яку носив Личень. Селяни прийняли це за знак благословення.

Відтоді люди оселилися там, де дух дав їм згоду. Назвали село Личини – на честь лісового захисника, що охороняв землю, воду й душі лісу.

Кажуть, якщо з повагою звернутися до старого дуба край річки Турії, можна й нині почути лагідний голос Личеня в шелесті листя.

Таким чином, назва села Личини походить від великої кількості ліщини, яка росла в цій місцевості, що стало основою для утворення топоніма.

село Нуйно (Нюйно)

Перша писемна згадка про село Нюйно датована 1463 роком [86].

Поселення розташоване на правому березі річки Турія, яка подарувала цьому населеному пункту мальовничі природні пейзажі. Поблизу села, ймовірно, також є болотисті території, що могли впливати на життєдіяльність місцевих мешканців у давні часи.

Гідронімічне походження назви може бути пов'язане з водоймами, болотами чи річками. Якщо врахувати розташування села на правому березі річки Турія, можливо, назва походить від давньої гідронімічної основи нуй або нуя, що могла означати низинне, болотисте місце, затоплену територію чи заболочену луку [23].

Назва могла розвинутися від старослов'янських чи балтослов'янських коренів. Наприклад, слово нунь, нуй, яке могло означати «вода, болотисте місце» або «затишна місцина» (аналогічно до литовського *pujas* – «мокрый, сирий») [23].

Антропонімічна версія назви походить від особового імені або прізвиська засновника села. Наприклад, у давнину могли існувати імена чи прізвиська на зразок Нуй, Нуйко, Нуйович, від яких і утворилася назва поселення [23].

Якщо врахувати особливості рельєфу, назва могла означати місце, де було легко загубитися в лісах і болотах. У цьому контексті слово нуй могло означати щось «глибоке», «далеке», «потаємне» (аналогічно до староукраїнських слів, пов'язаних з нечіткою місцевістю).

Як зазначають місцеві жителі, назва села Нуйно може мати кілька пояснень.

Однією з версій є те, що назва села походить від вигуків «Ну!» і «Но!» – команд, які чумаки використовували для перегону волів через болота та труднощі на торгових шляхах. Ці вигуки були частиною повсякденної практики під час подорожей, коли вони закликали своїх тварин рухатися вперед.

Інша версія, яка передається у вигляді жарту серед старожилів, пов'язана з тим, що колись у селі було нудно і мешканці жартували, що тут не було чим зайнятися. Тому з часом, жартуючи, населений пункт почали називати Нуйном, що стало асоціюватися з відсутністю зайнятості і нудьгою.

Легенда про відьму

У давнину, на місці сучасного села Нуйно, була тільки велика лісова галявина, якою безупинно блукали лісові істоти. Річка Турія, що протікала поряд, була дуже важливою водною артерією для місцевих племен, які вирощували тут землю та полювали на звірів.

Але в одному з поселень, яке існувало на цьому місці багато століть тому, стали відбуватися дивні події. Із лісу почали з'являтися дивні істоти, що налякали місцевих жителів. Розповідали, що це не хто інший, як стародавня відьма, яку називали Нюя. Вона була наділена великою силою: могла керувати водами Турії, змінювати потоки річки та допомагати людям знаходити в лісі найбільші дуби та найкраще місце для збору меду.

Проте одного разу, коли до села прийшли чужі племена, щоб захопити землі, Нюя вирішила втрутитися. Вона закликала свою силу, змінила течію Турії так, що річка перелилася через свої береги і

затопила всі шляхи, якими йшли ворожі війська. Лише невелика частина чужинців змогла втекти, а решта потонула в річці.

Тим часом жителі села почали поклонятися Нюї, вважаючи її охоронницею та захисницею їхнього краю. Вони називали своє поселення Нуйно – на честь цієї мудрої та потужної жінки, яка стала символом сили і води.

З того часу кожного разу, коли виникала небезпека, селяни зверталися до річки Турії, а вітри доносили до них лагідний шепіт: це була Нюя, яка охороняла свої землі.

Так село Нуйно, розташоване на правому березі річки Турія, стало символом того, як природа і люди можуть жити в гармонії, а сила духу і благородство можуть допомогти подолати будь-які труднощі.

Таким чином, назва села Нуйно, швидше за все, пов'язана з природними умовами – болотистою або водною місцевістю, що в давнину впливала на формування назв поселень.

село Олександрія

Точна дата заснування села Олександрія поки що не встановлена. Однак село має історичне значення для регіону і, ймовірно, виникло в період середньовіччя, коли область була важливим економічним і культурним осередком.

Поселення розташоване на правому березі річки Турії, що є однією з основних водних артерій регіону. Місцевість характеризується лісистими ландшафтами, луками та болотами, що істотно впливало на господарську діяльність населення. Турія не тільки надавала можливості для рибальства та торгівлі, а й слугувала природним захистом від нападників у минулому.

Найімовірніше, назва Олександрія походить від імені власника земель або засновника поселення. У XVIII–XIX століттях багато сіл називалися на честь шляхтичів, магнатів чи церковних діячів [23].

Можливо, у селі була церква або монастир, пов'язані зі святим Олександром, що вплинуло на формування назви.

У часи Російської імперії села з такими назвами могли отримуватися на честь членів імператорської родини або в рамках програм освоєння територій.

Легенда про золотий потік

Колись на місці нинішньої Олександрії була маленька і незаселена галявина, яку оточували густі ліси та численні болота. Річка Турія, що протікала неподалік, була важливою водною артерією, яка з'єднувала численні поселення, що розташовувалися уздовж її берегів.

Давним-давно в цих місцях жив старий мудрець, якого всі знали як Олександра. Він був наділений величезною силою, бо мав дар розмовляти з водами та рослинами. Мудрець часто сидів біля Турії і чув, як річка шепоче йому свої таємниці. Одного разу вона сказала йому, що на її дні прихований золотий потік – джерело багатства, яке здатне забезпечити процвітання і мир для цілих народів.

Олександр вирішив знайти це місце і випити з нього води. Він вирушив у подорож вздовж річки, подолавши болотисті місцини. І ось одного ранку, коли сонце тільки почало підніматися, він дійшов до місця, де річка Турія зустрічалася з лісами. Тут він побачив дивне сяйво, яке виходило з глибин річки.

Мудрець пірнув у воду, а через мить з'явився на поверхні з глечиком чистої води, що сяяла золотистим відтінком. Він випив її, тоді в його серце прийшла глибока мудрість, а душу наповнили мир і гармонія. Він повернувся до свого поселення, відтоді село стало процвітати, а річка Турія дарувала своїм мешканцям все необхідне для життя.

З того часу люди назвали це місце Олександрією на честь великого мудреця. Селяни й досі вірять, що річка Турія дарує благословення тим, хто зберігає гармонію з природою.

Зараз, коли ви поглянете на тиху поверхню річки Турія, інколи може здатися, що ви побачите золотий блиск у воді – це залишки таємничого потоку, який все ще живить землю Олександрії.

Таким чином, назва села Олександрія, ймовірно, походить від особового імені Олександр.

село Радошинка

Точний рік заснування села Радошинка невідомий, але село існувало задовго до 1906 року, коли воно згадується в історичних джерелах [86].

Поселення розташоване у мальовничій місцевості біля гідрологічного заказника Озеро Скомирське. Природна водойма є важливою екосистемою для водоплавних птахів і багатьох рідкісних видів флори та фауни. Територія навколо села багата на ліси, болота та луки, що визначало спосіб життя місцевого населення: рибальство, мисливство та бортництво були тут поширеними промислами.

Назва «Радошинка» може мати кілька можливих етимологічних пояснень.

Можливий варіант, що назва походить від давньоруського слова «радошь» (радість), що може означати, що місцевість була приємною для життя або мала якісь важливі радісні події в історії [23].

Гідронімічна версія назви пов'язана з якоюсь малою річкою або потоком (зменшувальна форма – «Радошинка»), який колись протікав тут або впадав у Турію чи інші водойми.

Не виключено, що село могло отримати назву на честь засновника чи першого поселенця з іменем Радош.

Легенда про Радошинку

Давним-давно на території, де сьогодні розташоване село Радошинка, було велике і гарне поселення. Природа навколо вражала своєю красою: луки, ліси та безкраї поля, через які протікала річка, що давала життя всьому живому.

Легенда розповідає про молодого і відважного воїна на ім'я Радомир, який жив у цьому місці в часи, коли ці землі були ще дикими і невідомими. Він був сином вождя племені, що мешкало на березі річки. Але, попри своє благородне походження, Радомир був скромним і добрим хлопцем, який часто допомагав мешканцям свого племені.

Одного разу, під час великої бурі, коли річка вийшла з берегів і затопила навколишні поля, Радомир вирушив до лісу, щоб допомогти

своїм людям врятуватися від небезпеки. Відомо, що саме під час цієї бурі він зустрів загадкову стару жінку, яка була чародійкою.

«Я можу допомогти тобі, юначе, врятувати твоїх людей, – сказала вона йому. – Але за це ти маєш записатися, що завжди служитимеш не тільки своєму народу, а й самому Духу землі, що живе в цій місцевості».

Радомир погодився, в ту ж мить чародійка підняла над річкою свої руки, а води, що загрожували знищити все навколо, повернулися на свої місця. Земля стала знову безпечною для людей.

Відтоді, Радомир і його нащадки стали охоронцями природи, зберігаючи і шануючи її силу. Легенда про Радомира та його посвяту Духу землі передавалася з покоління в покоління, а село, яке виросло на цьому місці, отримало назву Радошинка – на честь доброго і відважного юнака, який віддав своє життя служінню землі і своєму народу.

Люди вірять, що навіть сьогодні, якщо уважно слухати, можна почути на березі річки шепіт духів лісу, які охороняють це місце від усіх лих. І хоч бурі вже не повторюються, Радошинка продовжує процвітати завдяки гармонії людей із природою, яку заклав ще Радомир.

Таким чином, назва села Радошинка, ймовірно, пов'язана з особовим ім'ям засновника чи першого власника поселення.

село Ставище (Вулька-Качинська)

Точний рік заснування села Вулька-Качинська не відомий, але назва свідчить про природно-географічні особливості, які приваблювали перших поселенців. У 1946 році його перейменували і дали назву Ставище [86].

Поселення розташоване на берегах річки Турія, у безпосередній близькості до гідрологічного заказника місцевого значення Турський. Ця територія багата на водні ресурси, болотисті ділянки та природні заплави, що відіграють важливу роль у збереженні біорізноманіття Волинського Полісся.

Значним історичним об'єктом є залишки дерев'яної фортеці, яка існувала ще в середньовічну добу. Її вали та рови частково збереглися до наших днів, свідчаючи про стратегічне значення цього місця в оборонній системі регіону.

Сучасна назва села Ставище утворилася у післявоєнний період і походить від урочища, де раніше був великий ставок. Суфікс «-ище» вказує на те, що ця водойма існувала в минулому, а згодом зникла чи змінилася [23].

До цього часу село мало назву Вулька-Качинська та було присілком сусіднього Качина. У процесі розростання населений пункт став окремим селом, яке зберігає історичну спадщину своїх попередніх назв.

Легенда про село

Колись дуже давно, на тому місці, де сьогодні розбудовалося село Ставище, було велике і непрохідне болото. Люди обходили його стороною, бо казали: там живе щось дивне – не то дух, не то водяник, який може затягнути в трясовину необережного мандрівника.

Але з часом з'явився тут мандрівник на ім'я Станіслав. Кажуть, був він родом із польських земель, шукав собі місце, де осісти. Побачив болото, зупинився, роздивився і не злякався. «Це місце з душею, – мовив він, – і якщо з ним поводитися з повагою, воно відповість добром».

Станіслав почав осушувати землю, прокопав канали, викопав кілька ставків, у яких з часом завелися риба, качки та лебеді. Річка Турія, що текла неподалік, щедро живила ці водойми. Люди з навколишніх сіл почали приходити допомагати – хто з лопатою, хто з плугом. І так за кілька років виросло перше подвір'я, потім – друге, тоді нарешті – ціле село.

Але найцікавіше те, що відтоді в селі часто бачили білого лебедя, який з'являвся щоранку на одному з озер – завжди самотній, величний, мов привид. Місцеві казали, що це – душа болота, яке прийняло працю Станіслава і благословило село на життя. Його навіть називали охоронцем ставів.

Саме тому село, що виросло на місці колишньої трясовини, дістало назву Ставище – на честь ставів, що дали йому життя, на честь людини, яка не злякалася природи, а стала з нею дружити.

Кажуть, що якщо вночі піти до одного з давніх ставків і в тиші нахилитися до води, то можна побачити в ній тінь білого лебедя, що досі оберігає це місце.

Таким чином, сучасна назва села Ставище походить від слова «став», що означає невелике озеро чи водойму.

село Стобихівка (Стобихва)

Перша писемна згадка про містечко Стобихва датована 1703 роком [86].

Поселення розташоване в північній частині Волинського Полісся. Його оточує гідрологічний заказник «Озеро Стобихівське», який є джерелом річки Стобихівка – лівої притоки Стоходу.

Місцевість славиться дубовими та сосновими лісами, родючими луками та сінокосами. Така природна різноманітність сприяє розвитку традиційного для цього краю бортництва, збору ягід, грибів та лікарських трав.

Назва села Стобихівка походить від назви місцевої річки Стобихівка, яка до кінця XIX століття мала іншу назву – Став, що вказує на наявність ставків чи водних заглиблень у минулому [23].

У давнину річки були важливими орієнтирами для поселень, тому населені пункти часто отримували назви саме від них. Можливо, слово «Стобихва» (давня форма назви села) має давньослов'янське або балтське коріння, пов'язане з водою чи заболоченою місцевістю.

Легенда про село на річці

Колись давно, на тому місці, де нині розкинулося село Стобихівка, лежала дика й тиха долина, як і протікала невелика річка. Люди називали її Стобихва, бо «стогне», коли весняні води рвуть її береги.

Кажуть, що річка ця була зачарована. Давним-давно біля її витoku жила дівчина на ім'я Биха – донька лісового духа. Вона мала волосся, подібне до вільхового листя, а очі – мов глибокі плеса. Люди з

навколишніх поселень приходили до неї за порадами, бо Биха зналася на травах і бачила майбутнє. Але з'явився одного разу в її краях мисливець. Побачив Биху, закохався, але вона, хоч і полюбили його всім серцем, не могла полишити свого місця. За законом духів вона мусила бути вірною річці.

Мисливець не змирився. Він повернувся наступної весни й викопав нове русло для води, щоб відірвати джерело від душі Бихи. Як тільки річка потекла новим шляхом, дівчина зникла, але вода завирувала, заграла іншими голосами й затопила мисливця разом із його новою хатою.

На місці його оселі згодом утворилося невелике озерце, а річка – вже Стобихівка – отримала голос. Вона наче й справді стогнала, особливо після дощів, приносила родючість лукам і полям.

Люди збудували тут перші хати, назвавши село Стобихівкою – на честь річки, що бере початок з таємниці й кохання, що живе у воді й шумі трав.

Кажуть, що влітку, коли річка міліє, можна побачити на її дні камінь із викарбуваним візерунком – то слід руки Бихи, яка й досі оберігає цю землю.

Таким чином, назва села Стобихівка пов'язана з назвою річки Стобихівка, біля якої воно розташоване.

ВИСНОВКИ

Ойконіми Камінь-Каширського району Волинської області – це не лише назви населених пунктів, а й важливі носії історичної, природної та культурної пам'яті краю. Більшість місцевих назв походить від характерних географічних особливостей (річки, озера, болота, ліси), а також від імен засновників, давніх родів, господарських або побутових реалій минулого. Наприклад, назви сіл Карасин, Лишнівка, Запруддя, Сошичне чи Тоболи чітко вказують на природний ландшафт, водно-болотні угіддя або рослинність, що панувала в регіоні на момент заснування поселення.

Частина ойконімів (наприклад, Чарторийськ, Прилісне, Нові Червища, Старі Червища) зафіксована в історичних джерелах ще з часів Київської Русі та Великого князівства Литовського. Їхні назви зберігають в собі сліди культурних змін, християнізації, впливу польської, литовської та місцевої української традиції. У назвах сіл також трапляються давньослов'янські корені або трансформовані форми місцевих діалектів (наприклад, Серехів, Цміни, Хряськ, Запруддя).

Зібрані й написані легенди про походження сіл є не лише художніми реконструкціями можливих подій, а й важливим елементом нематеріальної культурної спадщини. Вони відтворюють колективну пам'ять громади, її уявлення про час, добро і зло, зв'язок з природою та минулим. В легендах часто з'являються архетипи: дівчина-озеро, дух лісу, давній богатир, чаклун, переселенці, загиблі козаки, священні джерела чи заборонене кохання – усе це відображає глибину символізму, закладеного в топонімічному просторі Волинського краю.

Такі легенди мають не лише естетичну чи освітню цінність, а й слугують знаряддям збереження локальної ідентичності, особливо в часи зростаючої глобалізації. Їх можна використовувати в туристичному, краєзнавчому, педагогічному контекстах – для розвитку екскурсій, шкільних проєктів, літературних творів або музейних експозицій.

Отже, аналіз ойконімів Камінь-Каширського району в поєднанні з місцевими легендами розкриває багатошарову картину минулого: від природного середовища до духовної культури. Це ще раз підкреслює цінність таких досліджень для збереження автентичної пам'яті про край, який поєднує давню історію, природну красу й живу силу слова.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білик В., Бірюліна О. Історія Жабча, Колодежа і Губина впродовж XV–XVII ст. *Минуле і сучасне Волині та Полісся: Рух опору тоталітарним і окупаційним режимам на теренах Волинської області. Горохівщина в історії України та Волині*. Науковий збірник. Випуск 31. Луцьк, 2009. С. 107.
2. Бондаренко М. Українські ойконіми, мотивовані назвами рослин, як джерело вивчення української мови. *STUDIA LINGUISTICA*, 2019. Вип. 14. С. 70–90.
3. Василюк Л. Л. Топоніміка Волині: метод. рекомендації для студ. геогр. ф-ту. Луцьк : ПВД «Твердиня», 2014. 60 с.
4. Василюк Л. Особливості використання топоніміки у фізичній географії. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2016. С. 20–25.
5. Василюк Л. Л. Роль топоніміки в історико-ландшафтних дослідженнях Волинського Полісся. *Природа Західного Полісся та прилеглих територій*. Розділ 1. Географія. Луцьк, 2008. С. 66–71.
6. Ващук В. В. Село Городно. Історико-краєзнавчий нарис. Рівне, 2007.
7. Висоцька М. Ойконіми на -івк-а як результат перейменування поселень. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія Філологія. Том 1 № 45, 2021. С. 135–141.
8. Географічний словник Королівства Польського. (пол.). Т. VII. Warszawa : Druk «Wieku», 1886. 750 с.
9. Гнатюк О. М., Гоманюк М. А., Мельничук А. Л. Деколонізація ойконімів України: у пошуку оптимальних підходів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія Географічні науки. Випуск 17. 2022. С. 18–35.
10. Горін Сергій. Монастирі Західної Волині: (друга половина XV – перша половина XVII століть). Львів : Видавництво Оців Василіян «Місіонер», 2007.
11. Грушевський М. Матеріали до історії суспільно-політичних і економічних відносин Західньої України. Серія перша (ч. 1–80) (1361–1530). С. 11–12.
12. Гурбик А. Трактатування «судових околиць» в громадському судочинстві на українських землях Великого Князівства Литовського. *Ukraina Lithuanica : студії з історії Великого князівства Литовського*. Київ, 2009. Т. I. С. 12.

13. Гуртовий Г. О. Білосток з найдавніших часів: Краєзнавчі нариси. Луцьк : «Волинські старожитності», 2012. 64 с.
14. Денисюк В. Літопис Камінь-Каширщини. Луцьк : Надстир'я, 2001. 524 с.
15. Диба Ю., Мицько І. Неіснуючий похід 981 р. князя Володимира на ляхів. *Старий Луцьк*. 2015. Вип. XI. С. 37.
16. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ : Наукова думка, 2013. Т. 10. 784 с.
17. Історія міст і сіл УРСР: у 26 томах. Том Волинська область / голова редколегії І. С. Клімаш. Київ : Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1970. 747 с.
18. Камінь-Каширський район в історії України і Волині. *Минуле і сучасне Волині та Полісся*. Матеріали Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції, Луцьк-Камінь-Каширський. Науковий збірник. Випуск 69. / Упоряд. : Г. Бондаренко, А. Силук, А. Шваб, С. Чибирак. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2020. 198 с.
19. Кихтюк В. В. Історична топоніміка Волині: формування, джерела, зв'язок з розвитком суспільства : дис. ... канд. істор. наук : 07.00.06. Луцьк, 2010. 227 с.
20. Кониш-Рабан Л. Село Несвіч і несвічани. Луцьк, 2006.
21. Кондратович О. П. Воєгоща: крізь роки і віки : історико-краєзнавчий нарис про село у Волинській області. Луцьк : Волин. обл. друк., 2019. 191 с.
22. Купчинська З. Архаїчна ойконімія на *-ьскъ: Правобережне Полісся (XI–XIX ст.). *Вісник Львівського університету: Серія філологічна*. Вип. 64, ч. II, 2017. С. 18–29.
23. Лучик В. В. Етимологічний словник топонімів України / відп. ред. В. Г. Скляренко. Київ: ВЦ «Академія», 2014. 544 с.
24. Марчук Л. А. Історія села Бірки: історико-краєзнавчий нарис. Луцьк : Надстир'я, 2004. 136 с.
25. Минуле і сучасне Волині та Полісся: матеріали наукової історико-краєзнавчої конференції. Волинське обласне товариство краєзнавців, Волинський краєзнавчий музей. Луцьк, 2008. Том 28. 253 с.
26. Мицько І. Про Будимира, діда по матері княгині Ольги: родовід княгині Ольги за європейським епосом. *Другі «Ольжині читання»* (Пліснеськ-Львів, 14–15 червня 2007 року). Львів, 2007. С. 18–20.

27. Мицько І. Волинський Олеськ: етимологія назви та час заснування. *Старий Луцьк*. Науково-інформаційний збірник Вип. VIII. Луцьк, 2012. С. 16–25.

28. Остапук О., Захарченко Р. З історії с. Яревище Старовижівського району. *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Некрополі краю*. Науковий збірник. Випуск 56. Матеріали LVI Волинської обласної наукової історико-краєзнавчої конференції, 25 листопада 2015 року, м. Луцьк. Луцьк, 2015.

29. Пась Н. Камінь-Каширське Полісся. З історії краю. Луцьк : Волинська друкарня, 2021. С. 20–25.

30. Постанова Верховної Ради України від 17 липня 2020 року № 807-IX «Про утворення та ліквідацію районів».

31. Склянчук М. Ю. Любомльщина історична, туристична, інвестиційно приваблива. Довідник-путівник. Луцьк : Надстир'я, 2011. 256 с.

32. Терський С. Археологія доби Галицько-Волинської держави (українська). Київ : Видавництво «Стародавній світ», 2014. С. 85–86.

33. Указ Президії Верховної Ради УРСР ВВР/1947/7-8 від 7 червня 1946 р. «Про збереження історичних найменувань та уточнення і впорядкування назв сільських рад і населених пунктів Волинської області». *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1947. № 7–8. С. 40–50.

34. Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся (Краєзнавчий словник – від найдавніших часів до 1914 року). Вінніпег, 1994. Т. 1. 601 с.

35. Цинкаловський О. Бутятичі. *Стара Волинь і волинське Полісся*. Вінніпег, 1994. Т 1. С. 149.

36. Шульгач В. П. Ойконімія Волині: Етимол. слов.-довід. / ред.: І. М. Железняк. Київ : Кий, 2001. 189 с.

37. Янішевський С. З історії села Копачівка. Луцьк: Вежа. 2015. 116 с.

38. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. XV T. Warszawa : nakł. Filipa Sulimierskiego i Władysława Walewskiego, 1880-1914.

39. Акімова С. Л., Соколюк С. В. Несвіч. Енциклопедія Сучасної України / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2021. URL : <https://esu.com.ua/article-73709>.

40. «Бермудський трикутник» за 30 км від Луцька: в аномальній зоні не ростуть дерева та збивається компас. *Конкурент*. URL :

<https://konkurent.ua/publication/149771/bermudskiy-trikutnik-za-30-km-vid-lutska-v-anomalniy-zoni-ne-rostut-dereva-ta-zbivaetsya-kompas/>.

41. «Битки», «волоچهбне» і «поливаний понеділок»: яких традицій дотримувалися волиняни на Великдень. URL : <https://suspilne.media/lutsk/440964-bitki-volocebne-i-polivaniij-ponedilok-akih-tradicij-dotrimuvalisa-volinani-na-velikden/>.

42. Бренчук О. Про назви населених пунктів Рожищенського району Волинської області. URL : https://web.archive.org/web/20150526160404/http://istvolyn.info/index.php?option=com_content&task=view&id=1281&Itemid=2.

437. Васечко Галина. Престольне свято в Оздові. Історичний часопис села. *Вебсайт Боратинської сільської ради*. URL : <https://boratyn.ukrainia.org.ua/news/prestolne-svyato-v-ozdovi-istorychnyy-chasopys-sela>.

44. Вербаїв та Коршовець відзначають престольне свято. *Вебсайт Боратинської сільської ради*. URL : <https://boratyn.ukrainia.org.ua/news/verbaiv-ta-korshovec-vidznachayut-prestolne-svyato>.

45. Відгомін далеких літ. *Вебсайт Камінь-Каширської громади*. URL : <https://kmk-gromada.gov.ua/istorychna-dovidka-15-50-36-06-12-2019/>.

46. Візіком карти. URL : <https://maps.visicom.ua>.

47. Головніненська селищна територіальна громада. *Вебсайт*. URL : <https://golovnnenska-gromada.gov.ua/s-nudzhe-15-42-34-19-07-2018/>.

48. Експедиція в село Стобихву. URL : https://vf-ndc-oasu.ucoz.ru/news/ekspedicija_v_selo_stobikhvu/2010-07-05-100.

49. Енциклопедія сучасної України. URL : <https://esu.com.ua/article-70309>.

50. З історичної скарбниці. URL : https://rovanci.at.ua/index/minule_teperishne_majbutne/o-2.

51. За старовинними переказами. *Вебсайт Любешівської громади*. URL : <https://lubeshivska-gromada.gov.ua/news/1611138560/>.

52. Звідки пішла назва села? URL : <https://web.archive.org/web/20160204132020/http://www.kulturamovy.org.ua/KM/pdfs/Magazine52-19.pdf>.

53. З сивої давнини існує на землі село Вічині. URL : <https://web.archive.org/web/20170511033710/http://www.rozhyshevgholos.in.ua/з-сивої-давнини-й-понині-існує-на-землі/>.

54. Зубчук К. Старовинне поселення між трьох озер. URL : <https://www.volyn.com.ua/news/16769-bulo-tut-mistechko-knyaziv-radzivilliv.html>.
55. Ільбле, Ольбле Руське, Грудки. URL : <https://web.archive.org/web/20170619171913/http://www.hrudky.in.ua>.
56. Історична довідка селища Олика. Вебсайт Олицької громади. URL : <https://olytska-gromada.gov.ua/news/1718111335/>.
57. Історичні відомості. Вебсайт Мар'янівської територіальної громади. URL : <https://maryanivskatg.gov.ua/static-pages/group/istoricni-vidomostih>.
58. Історична довідка. Вебсайт Горохівської громади. URL : <https://gorokhivrada.gov.ua/istorichna-dovidka-11-05-29-13-02-2021/>.
59. Історична довідка. Вебсайт Турійської громади. URL : <https://web.archive.org/web/20190920072041/http://turiyska.gromada.org.ua/istorichna-dovidka-13-17-04-05-01-2018>.
60. Історична довідка. Вебсайт Смідинської громади. URL : <https://smidynotg.gov.ua/avtentyka-ta-suchasnist/istorychna-dovidka/>.
61. Історія села Берестяне. Вебсайт Цуманської громади. URL : <https://cumanska-gromada.gov.ua/istoriya-sela-berestyane-16-54-55-10-06-2018/>.
62. Історія села Боратин. Боратинська сільська бібліотека. URL : <https://biblioboratun.blogspot.com/p/blog-page.html>.
63. Історія села Велимче. Вебсайт Велимченської громади. URL : <https://velymchenska-gromada.gov.ua/istoriya-sela-velimche-1523538934/>.
64. Історична довідка. Вебсайт Голобської громади. URL : <https://golobska-gromada.gov.ua/istorichna-dovidka-15-53-30-01-06-2016/>.
65. Історія села Галузія. Вебсайт Прилісненської громади. URL : <https://prylisnenska-gromada.gov.ua/istoriya-sela-galuziya-09-58-42-03-07-2017/>.
66. Історія с. Городок. Вебсайт Прилісненської громади. URL : <https://prylisnenska-gromada.gov.ua/istoriya-sela-gorodok-18-40-15-26-06-2017/>.
67. Історія села Городище. Вебсайт Городищенської громади. URL : <https://gorodyshe.gr.org.ua/nashe-selo/>.
68. Історія села. Вебсайт бібліотеки-філії с. Дачне. URL : <http://bibliotekadachne.blogspot.com/p/blog-page.html>.

69. Історія села Липне. Вебсайт Цуманської громади. URL : <https://cumanska-gromada.gov.ua/istoriya-sela-lipne-22-48-12-10-06-2018/>.

70. Історія села Холоневичі та села Знамирівка. Вебсайт Цуманської громади. URL : <https://cumanska-gromada.gov.ua/istoriya-sela-holonevichi-ta-sela-znamirivka-23-08-16-10-06-2018>.

71. Історична Волинь. URL : <https://www.istvolyn.info/index.php/zala>.

72. Історична довідка села Доросині. Вебсайт Доросинівської громади. URL : <https://dorosynivska-gromada.gov.ua/istorichna-dovidka-22-12-39-23-03-2021/>.

73. Історична довідка. Рожище. Сайт Рожищенської міської ради. URL : <https://rozhrada.gov.ua/nashe-misto/istorychna-dovidka>.

74. Історична довідка. Вебсайт Торчинської територіальної громади. URL : <https://torchynska-gromada.gov.ua/istorichna-dovidka-18-00-49-18-08-2018/>.

75. Історична спадщина Підгайцівської громади. URL : <https://pidgayci-gromada.gov.ua/istorichna-dovidka-17-16-29-14-03-2019/>.

76. Колесо історії. Минуле села Боровичі. URL : <https://web.archive.org/web/20170305040125/http://www.hroniky.com/news/view/6496-koleso-istorii-mynule-sela-borovychi>.

77. Локачинська громада. Вебсайт. URL: <https://lokachynska-gromada.gov.ua/istorichna-dovidka-20-59-38-24-12-2020/>.

78. Лучеськ Великий. Вебсайт Луцької міської ради. URL : <https://www.lutskrada.gov.ua/pages/city-in-legends>.

79. Малєєва Ю. Столітній форт і одинока могила. Слідами історії Боратина. Вебсайт Волинські новини. URL : <https://www.volynnews.com/news/all/storichnyy-fort-i-odynoka-mohyla-slidamy-istoriyi-boratyna/>.

80. Мальовничі назви і цікаве минуле: історія сіл Суховоля та Романівка. Вебсайт Боратинської селищної ради. URL : <https://boratyn.ukraine.org.ua/news/malovnychi-nazvy-i-tsikave-mynule-istoriya-sil-sukhovolya-ta-romanivka>.

81. Матеріали з історії села Березолуки. URL : <https://web.archive.org/web/20171109150304/http://www.rozhyshevgholos.in.ua/матеріали-з-історії-села-березолуки/>.

82. Невідома історія села Баківці. Вебсайт Боратинської громади. URL : <https://boratyn.ukrainia.org.ua/news/nevidoma-istoriya-sela-bakivtsi>.

83. Оконські джерела. Вебсайт Маневичівської громади. URL : <https://web.archive.org/web/20160306101807/http://manevychi-tourism.com.ua/special.php?q=5>.

84. Паспорт Олицької громади. Вебсайт Олицької громади. URL : <https://olytska-gromada.gov.ua/pasport-gromadi-12-46-20-12-12-2024/>.

85. Поліщук Ю. Нарис історії населених пунктів Люблинецької громади. URL : <https://www.lyublynets-gromada.org.ua/nasha-gromada/istorichna-dovidka/>.

86. Прадідівська слава. Українські пам'ятки. URL : <https://www.pslava.info>.

87. Про Луцьк. Офіційний сайт Луцької міської ради. URL : <https://www.lutskrada.gov.ua/about>.

88. Ратнів, Луцький район, Волинська область. Історія міст і сіл Української РСР. URL : <http://ukrssr.com.ua/volinska/lutskiy/ratniv-lutskiy>.

89. Репетуша Ірина. Древнє село поблизу Луцька: тут народився козак Яцько і тримали оборону австрійці. Волинські новини. URL : <https://www.volynnews.com/news/all/drevnye-selo-poblyzu-lutska-tut-narodyvsia-kozak-yatsko-i-trymaly-oboro/>.

90. Розкішний панський маєток та європейський сад: історія села Городище. Вебсайт Боратинської сільської ради. URL : <https://boratyn.ukrainia.org.ua/news/rozkishniy-panskiy-maetok-ta-evropeyskiy-sad-istoriya-sela-gorodische>.

91. Сайт селища Сенкевичівка. URL : https://mista.ua/Україна/Волинська_область/Луцький_район/Сенкевичівка.

92. Сінкевич О. Поліські болота приховують секрети прадавньої цивілізації! URL : <https://web.archive.org/web/20131002060811/http://simya.com.ua/articles/7/1106/>.

93. Село над Дежею: історичні факти про Колодеже. Офіційний сайт Городищенської громади. URL : <https://gorodyshe.gr.org.ua/selo-nad-dezheyu-istorychni-fakty-pro-kolodezhe/>.

94. Село Сокіл. URL : http://www.rozhyshecrb.edukit.volyn.ua/filii_cbs/sokiljsjka_siljsjka_biblioteka/istorichna_dovidka/.

95. Скорик І. М. Історія с. Прилісне. URL : <https://prylisnenska-gromada.gov.ua/istoriya-sprilisne-18-24-56-24-03-2017/>.

96. Скорук І. Д. Ойконімія Маневицького району Волинської області. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/813/1/manevuchi.pdf?utm_source=chatgpt.com.

97. Стежками району: популярне джерело «Безодня» та жахливі дороги – Цеперів. *Вебсайт Район. Луцьк*. URL : <https://lutsk.rayon.in.ua/topics/381999-stezhkami-raionu-populiarne-dzherelo-bezodnia-ta-zhahlyvi-dorogi-tseperiv>.

98. У Полонці – престольне свято: коротка історія села. *Вебсайт Культура. Район*. URL : <https://kultura.rayon.in.ua/news/432094-u-polontsi-prestolne-svyato-kortka-istoriya-sela>.

99. Яблунівка – «Фруктове» село на Волині. URL : <https://www.volynnews.com/news/society/yablunivka-fruktove-selo-na-volyni/>.

100. Янішевський С. Олешковичі: історія одного волинського села. URL : <https://www.hroniky.com/news/view/5439-oleshkovychi-istoriia-odnoho-volynskoho-sela>.

101. Янішевський С. Сторінками давньої історії сіл Немир, Раймісто, Вітоніж, Ясенівка. Від найдавніших часів до 1914 року. URL : https://shron1.chtyvo.org.ua/Yanishevskiy_Serhii/Storinkamy_davnoi_istorii_sil_Nemyr_Raimisto_Vitonizh_Yasenivka_Vid_naidavnishykh_chasi_v_do_1914_rok.pdf?

102. Янішевський С. Сільськими дорогами: тихе, затишне і давнє село, де споконвіку жили українці. URL : <https://rozhyshche.rayon.in.ua/news/16220-silskimi-dorogami-tihe-zatishne-i-davne-selo-de-spokonviku-zhili-ukrayintsi>.

103. Якими постають села Локачинщини у народних переказах. <https://web.archive.org/web/20220822031810/https://lokachi.rayon.in.ua/news/161290-iakimi-postaiut-sela-lokachinshchini-u-narodnih-perekazah>.

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

Б

Березичі 102
Березна Воля 104
Бережниця 164
Бихів 105
Бірки 106
Боровне 11
Брониця 13
Будки 165
Бузаки 14
Бучин 107

В

Велика Ведмежка 166
Велика Глуша 15
Велика Яблунька 167
Великий Курінь 109
Великий Обзир 17
Верхи 18
Ветли 110
Видерта 19
Видричі 21
Винімок 22
Витуле 112
Віл 113
Вовчицьк 169
Воєгоща 24
Волиця 25
Ворокомле 27
В'язівне 114

Г

Галузія 219
Гірки 116

Городок (Камінь-Каширська ТГ) 28
Городок (Прилісненська ТГ) 220
Граддя 170
Градиськ 1171
Гречища 117
Грудки 30
Гута-Боровенська 32
Гута-Камінська 34
Гута-Лісівська 173

Д

Деревок 119
Діброва 120
Добре 35
Довжиця 174
Дольськ 121
Дубровиця 36

Ж

Житнівка 38

З

Загорівка 176
Залаззя 123
Залазько 39
Залізниця 125
Залісся 238
Замостя 222
Запруддя 240
Заріка 126
Зарудчі 127

І

Іваномисль 41

К

Каливиця 43
Камінь-Каширський 9
Кам'януха 177
Карасин (Прилісненська ТГ) 224
Карасин (Сошичненська ТГ) 241
Карпилівка 242
Качин 243
Клітицьк 44
Козлиничі 179
Колодії 180
Комарове 182
Костюхнівка 183
Котуш 46
Красилівка 47
Кримне 49
Кукли 185

Л

Лахвичі 129
Личини 245
Лишнівка 225
Лісове 186
Лобна 130
Любешів 100
Любешівська Воля 132
Люботин 133
Люб'язь 134

М

Майдан 188
Мала Глуша 50
Мала Ведмежка
189
Мала Яблунька 191
Малий Обзир 51
Малі Голоби 53
Маневичі 162
Маньків 79
Мельники-
Мостище 55
Міжгайці 136
Мостище 56
Мукошин 137

Н

Набруска 193
Надрічне 58
Невір 60
Нова Руда 194
Нові Березичі 140
Нові Підцаревичі
195
Нові Червища 227
Новосілки 197
Нуйно 246

О

Оконськ 198
Олександрія 248
Олексіївка 62
Оленине 63
Ольшани 65
Осівці 67
Острівок 68

П

Підбороччя 70

Підгаття 200
Підкормілля 141
Підріччя 72
Підцир'я 74
Піщане 76
Пнівне 78
Погулянка 80
Пожог 142
Полиці 82
Прилісне 217
Проходи 144

Р

Радошинка 250
Раків Ліс 83
Рудка
(Любешівська ТГ)
146
Рудка (Маневицька
ТГ) 201
Рудка-Червинська
229

С

Сваловичі 147
Северинівка 203
Седлище 148
Селісок 150
Серхів 231
Соснівка 85
Софіянівка 204
Сошичне 237
Ставище 251
Старі Червища 232
Стобихва 87
Стобихівка 253
Судче 151

Т

Теклине 88
Тоболи 234
Троянівка 205

У

Угриничі 153

Ф

Фаринки 90

Х

Хотешів 92
Хоцунь 154
Хряськ 207
Хутомир 156

Ц

Цир 158
Цміни 209

Ч

Чарторійськ 210
Череваха 212
Черськ 214
Черче 94

Ш

Шлапань 159

Щ

Щедрогір
Щитинь 95

Я

Яловацьк 97

Населені пункти Камінь-Каширського району

№ 3/п	Сучасна назва населеного пункту	Рік заснування	Колишня назва	Рік заснування (перейменування)	Площа, км²
Камінь-Каширський район					4679,7
<i>Камінь-Каширська територіальна громада</i>					1474
1	м. Камінь-Каширський	1944 (1196)	Камінь Камінь- Коширський	1196–XVII ст. XVII–XX ст.	7,64
2	с. Боровне	1545			2,233
3	с. Брониця	1760			3,693
4	с. Бузаки	1768			2,984
5	с. Велика Глуша	1537			4,975
6	с. Великий Обзир	1545	Обзир	1545	2,839
7	с. Верхи	друга половина XVI ст.			62,427
8	с. Видерта	1502	Видерть		48,85
9	с. Видричі	XIX ст.			2,947
10	с. Винімок		Винішок	до 2002	0,513
11	с. Воєгоща	XVI ст.	Восгоще	XVI ст.	53,36
12	с. Волиця	1946 (1543)	Вулька- Пнівненська	1543–1946	2,99
13	с. Ворокомле	1502	Ворокомль Ворокомель		60,813
14	с. Городок	1570			0,301
15	с. Грудки	1946 (1523)	Ільбле	1523	29,407

			Ольбле Ольбле Руське	1583 1906	
16	с. Гута-Боровенська	XIX ст.			3,801
17	с. Гута-Камінська	XVII ст.			1,313
18	с. Добре	1946 (1648)	хутір Заріччя Бірки, Борки	1648 до 1946	3,7199
19	с. Дубровиця	1967 (1885)	містечко Михновка Козел	1885 1906–1967	1,718
20	с. Житнівка	1967 (1921)	Забріддя	1921	1,596
21	с. Залазько	1901			0,659
22	с. Іваномисль	1946	Яномисль	до 1906	2,967
23	с. Каливиця		Калевиця	1906	0,201
24	с. Клітицьк	1892			1,219
25	с. Котуш	XIX ст.	Катуш Котуш	1906 2002	0,68
26	с. Краснилівка	1967 (1792)	Станіславівка Кірчик	1792	1,95
27	с. Кримне	XIX ст.			2,427
28	с. Мала Глуша	1537			3,902
29	с. Малий Обзир	1825 (1727)	Новосельці	XVI ст.	0,243
30	с. Малі Голоби	XIX ст.			1,033
31	с. Мельники-Мостище	1583 (XVI ст.)	Мельники	XVI ст.	2,638
32	с. Мостище	1542			2,223
33	с. Надрічне	1978 (1875)	скотний двір Замоше Боровенські Заходи	1875 1897	0,219

			Заріка	до 1978	
34	с. Невір	1662			...
35	с. Олексіївка	XIX ст.			1,283
36	с. Оленине	1946 (1546)	Жиров Геленин	1546 1906	31,99
37	с. Ольшани	XIX ст.			0,54
38	с. Осівці	1992 (1523)	Ільбле Ольбле Лебське Ольбле-Лядське Осовсі	1523 1638 1939	2,811
39	с. Острівок	XIX ст.	Островки		1,848
40	с. Підбороччя	XIX ст.			2,153
41	с. Підріччя	XIX ст.			2,302
42	с. Підцир'я	1906 (1545)	Переброди	1545–1906	2,834
43	с. Піщане	1964 (XVIII ст.)	Яйно	кін. XVIII ст.–1964	...
44	с. Пнівне	XVI ст.			2,47
45	с. Погулянка	1817			0,171
46	с. Полиці	1571			4,173
47	с. Раків Ліс	1665			5,446
48	с. Соснівка				1,451
49	с. Стобихва	(1703)	Стобихівка	1703	0,63
50	с. Теклине	(1769)	Теклин	1769	1,544
51	с. Фаринки				2,811
52	с. Хотешів	1537			54,378
53	с. Черче	кін. XVI ст.	Чернче	кін. XVI ст.	10,432
54	с. Щитинь	1811			10,432
55	с. Яловацьк	XIX ст.			0,974

Любешівська територіальна громада					1108,96
56	селище Любешів	1484	Новий Дольськ	1693	3,39
57	с. Березичі	(1598)	Берчище Берчичі	1598	3,145
58	с. Березна Воля			XIX ст.	0,052
59	с. Бихів	1546			27,203
60	с. Бірки	(1662)	Борки	1662	2,1
61	с. Бучин	1555			20,005
62	с. Великий Курінь			XIX ст.	...
63	с. Ветли	1366	Віотли	1366	43,247
64	с. Витуле				0,067
65	с. Віл				1,175
66	с. В'язівне				1,44
67	с. Гірки	1401	Горки	1401	...
68	с. Гречища				...
69	с. Деревок	1546			...
70	с. Діброва	1946	Думброва	до 1946	1,013
71	с. Дольськ	1650			2,828
72	с. Залаззя	сер. XVII ст.			...
73	с. Залізниця	1650			3,27
74	с. Заріка				0,7
75	с. Зарудчі	1789			17,01
76	с. Лахвичі	1795			0,69
77	с. Лобна				2,76
78	с. Любешівська Воля	1795			1,59
79	с. Люботин				...
80	с. Люб'язь	1366			1,268
81	с. Міжгайці	1946	хутір Жокчі	до 1946	1,1

82	с. Мукошин				...
83	с. Нові Березичі	1987	Березко	1916	1,289
84	с. Підкормілля				18,105
85	с. Пожог				8,04
86	с. Проходи	1751			0,57
87	с. Рудка				0,95
88	с. Сваловичі				0,23
89	с. Седлище	1774			2,29
90	с. Селісок				10,02
91	с. Судче	1278			...
92	с. Угриничі	XIV ст.			1,5
93	с. Хоцунь	1554			0,56
94	с. Хутомир				9,067
95	с. Цир	XII ст.			1,78
96	с. Шлапань				...
Маневицька територіальна громада					1091,3
97	селище Маневичі	1892			4,41
98	с. Бережниця				53,5
99	с. Будки	1577			11,155
100	с. Велика Ведмежка	1583			8,6
101	с. Велика Яблунька	1780			0,98
102	с. Вовчицьк	до 1906			0,637
103	с. Граддя	до 1831			1,33
104	с. Градиськ	XVIII ст.			24,61
105	с. Гута-Лісівська	XVIII ст.			2,131
106	с. Довжиця				0,82
107	с. Загорівка	1602			0,29
108	с. Кам'януха		Камінуха	XIX ст.	12,78

109	с. Козлиничі	1577			2,68
110	с. Колодії	1577			0,776
111	с. Комарове	(1533)	Комаров Комарово	1533	2,49
112	с. Костюхнівка	1577			1,107
113	с. Кукли	1559			2,07
114	с. Лісове	(1577)	Лесо Лісівка Лисів	1577	1,745
115	с. Майдан			XIX ст.	0,407
116	с. Мала Ведмежка			XIX ст.	5,4
117	с. Мала Яблунька	1523			0,26
118	с. Набруска			XIX ст.	11,38
119	с. Нова Руда				24,68
120	с. Нові Підцаревичі	1583			16,6
121	с. Новосілки	1577			1,58
122	с. Оконськ		Кукольська Воля Вікно Оконська	кін. XIV–поч. XV ст.	2,35
123	с. Підгаття			XIX ст.	0,912
124	с. Рудка		Рудка-Кукольська	XV–XVII ст.	12
125	с. Северинівка				0,936
126	с. Софіянівка				0,37
127	с. Троянівка				...
128	с. Хряськ	1577			2,644
129	с. Цміни	1577			1,64
130	с. Чарторийськ	2021 (1100)	Чорторийськ	1100	2,55

			с. Старий Чорторийськ		
131	с. Череваха	1577			1,18
132	с. Черськ	1577			...
Прилісненська територіальна громада					391,46
133	с. Прилісне	1964 (1545)	Монєвичі Манєвичі	1545	52,82
134	с. Галузія	1577 (1539)	Голля	1539	2,7
135	с. Городок	1778 (1136)	Грудек Чернч-Городок Чернче-Городок	1136 1543	1,638
136	с. Замостя	кінець XIX ст.	Замосте	кінець XIX ст.	0,652
137	с. Карасин	1566			2,234
138	с. Лишнівка	1629	Лишня	до 1840	2,45
139	с. Нові Червища	1243	Нове Село		2,75
140	с. Рудка-Червинська		Рудка		1,64
141	с. Серхів	1570			0,127
142	с. Старі Червища	(1449)	Червища	1449	0,977
143	с. Тоболи	1153			3,945
Сошичненська територіальна громада					396,985
144	с. Сошичне	(1413)	Сушильно Сушинно Сушично Сошично	1413 1568	6,478
145	с. Залісся	XIX ст.			46,140
146	с. Запруддя	XIX ст.	Запрудє	XIX ст.	1,563
147	с. Карасин	поч. XVIII ст.			2,234
148	с. Карпилівка				3,486

149	с. Качин	1537			6,134
150	с. Личини	1788			26,733
151	с. Нуйно	(1463)	Нуйно	1463	44,81
152	с. Олександрія				1,695
153	с. Радошинка	до 1906			1,767
154	с. Ставище	1946	Вулька-Качинська	XIX ст.	1,271
155	с. Стобихівка	(1703)	Стобихва	1703	3,335

ЗМІСТ

ВСТУП	3
3.3. Камінь-Каширський район	4
3.3.1. Камінь-Каширська територіальна громада	8
м. Камінь-Каширський.....	9
с. Боровне.....	11
с. Брониця.....	13
с. Бузаки.....	14
с. Велика Глуша.....	15
с. Великий Обзир.....	17
с. Верхи.....	18
с. Видерта.....	19
с. Видричі.....	21
с. Винімок.....	22
с. Воєгоща.....	24
с. Волиця.....	25
с. Ворокомле.....	27
с. Городок.....	28
с. Грудки.....	30
с. Гута-Боровенська.....	32
с. Гута-Камінська.....	34
с. Добре.....	35
с. Дубровиця.....	36
с. Житнівка.....	38
с. Залазько.....	39
с. Іваномисль.....	41
с. Каливиця.....	43
с. Клітицьк.....	44
с. Котуш.....	46
с. Краснілівка.....	47
с. Кримне.....	49
с. Мала Глуша.....	50
с. Малий Обзир.....	51
с. Малі Голоби.....	53
с. Мельники-Мостище.....	55
с. Мостище.....	56
с. Надрічне.....	58

с. Невір.....	60
с. Олексіївка.....	62
с. Оленине.....	63
с. Ольшани.....	65
с. Осівці.....	67
с. Острівок.....	68
с. Підбороччя.....	70
с. Підріччя.....	72
с. Підцир'я.....	74
с. Піщане.....	76
с. Пнівне.....	78
с. Погулянка.....	80
с. Полиці.....	82
с. Раків Ліс.....	83
с. Соснівка.....	85
с. Стобихва.....	87
с. Теклине.....	88
с. Фаринки.....	90
с. Хотешів.....	92
с. Черче.....	94
с. Щитинь.....	95
с. Яловацьк.....	97
3.3.2. Любешівська територіальна громада.....	98
селище Любешів.....	100
с. Березичі.....	102
с. Березна Воля.....	104
с. Бихів.....	105
с. Бірки.....	106
с. Бучин.....	107
с. Великий Курінь.....	109
с. Ветли.....	110
с. Витуле.....	112
с. Віл.....	113
с. В'язівне.....	114
с. Гірки.....	116
с. Гречища.....	117
с. Деревок.....	119
с. Діброва.....	120

с. Дольськ.....	121
с. Залаззя.....	123
с. Залізниця.....	125
с. Заріка.....	126
с. Зарудчі.....	127
с. Лахвичі.....	129
с. Лобна.....	130
с. Любешівська Воля.....	132
с. Люботин.....	133
с. Люб'язь.....	134
с. Міжгайці.....	136
с. Мукошин.....	137
с. Нові Березичі.....	140
с. Підкормілля.....	141
с. Пожог.....	142
с. Проходи.....	144
с. Рудка.....	146
с. Сваловичі.....	147
с. Седлище.....	148
с. Селісок.....	150
с. Судче.....	151
с. Угриничі.....	153
с. Хоцунь.....	154
с. Хутомир.....	156
с. Цир.....	158
с. Шлапань.....	159
3.3.3. Маневицька територіальна громада.....	161
селище Маневичі.....	162
с. Бережниця.....	164
с. Будки.....	165
с. Велика Ведмежка.....	166
с. Велика Яблунька.....	167
с. Вовчицьк.....	169
с. Граддя.....	170
с. Градиськ.....	171
с. Гута-Лісівська.....	173
с. Довжиця.....	174
с. Загорівка.....	176

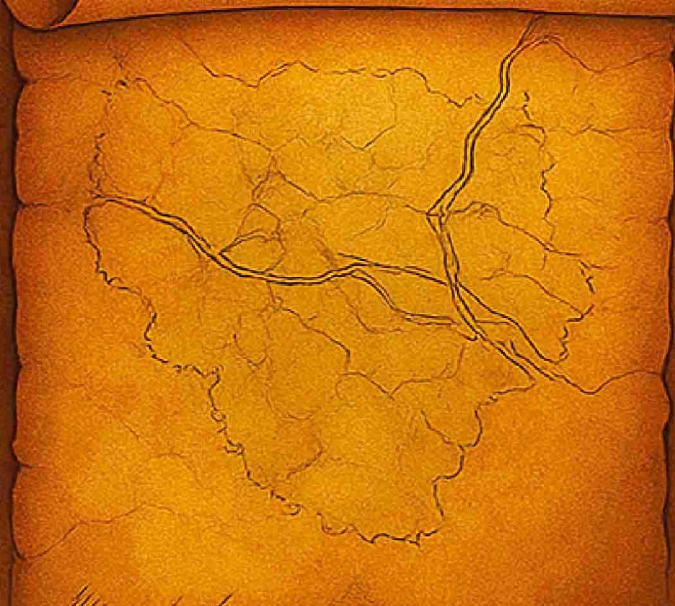
с. Кам'януха.....	177
с. Козлиничі.....	179
с. Колодії.....	180
с. Комарове.....	182
с. Костюхнівка.....	183
с. Кукли.....	185
с. Лісове.....	186
с. Майдан.....	188
с. Мала Ведмежка.....	189
с. Мала Яблунька.....	191
с. Набруска.....	193
с. Нова Руда.....	194
с. Нові Підцаревичі.....	195
с. Новосілки.....	197
с. Оконськ.....	198
с. Підгаття.....	200
с. Рудка.....	201
с. Северинівка.....	203
с. Софіянівка.....	204
с. Троянівка.....	205
с. Хряськ.....	207
с. Цміни.....	209
с. Чарторийськ.....	210
с. Череваха.....	212
с. Черськ.....	214
3.3.4. Прилісненська територіальна громада.....	216
с. Прилісне.....	217
с. Галузія.....	219
с. Городок.....	220
с. Замостя.....	222
с. Карасин.....	224
с. Лишнівка.....	225
с. Нові Червища.....	227
с. Рудка-Червинська.....	229
с. Серхів.....	231
с. Старі Червища.....	232
с. Тоболи.....	234
3.3.5. Сошичненська територіальна громада.....	236

с. Сошичне.....	237
с. Залісся.....	238
с. Запруддя.....	240
с. Карасин.....	241
с. Карпилівка.....	242
с. Качин.....	243
с. Личини.....	245
с. Нуйно.....	246
с. Олександрія.....	248
с. Радощинка.....	250
с. Ставище.....	251
с. Стобихівка.....	253
ВИСНОВКИ.....	255
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	256
ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК.....	264
ДОДАТОК Б.....	266
ЗМІСТ.....	274

Видавець: ПП "Волинська друкарня"
м. Луцьк, вул. Соборності, 11а

Друк: ФОП Іванюк В. П.
43021, м. Луцьк, вул. Винниченка, 65. Тел. 050-257-89-89
Свідоцтво Держкомінформу України
ВЛН №31 від 04.02.2004 р.
Формат 60х84 ^{1/16}

Папір офсет. Друк цифровий. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 16,3. Обл. вид. арк. 17,5. Тираж
300 прим. Замовлення №88. Підписано до
друку: 04.11.2025 р.

Amazon / Amazonas

Amazon

Amazon

Amazon

Amazon

Amazon

Amazon

